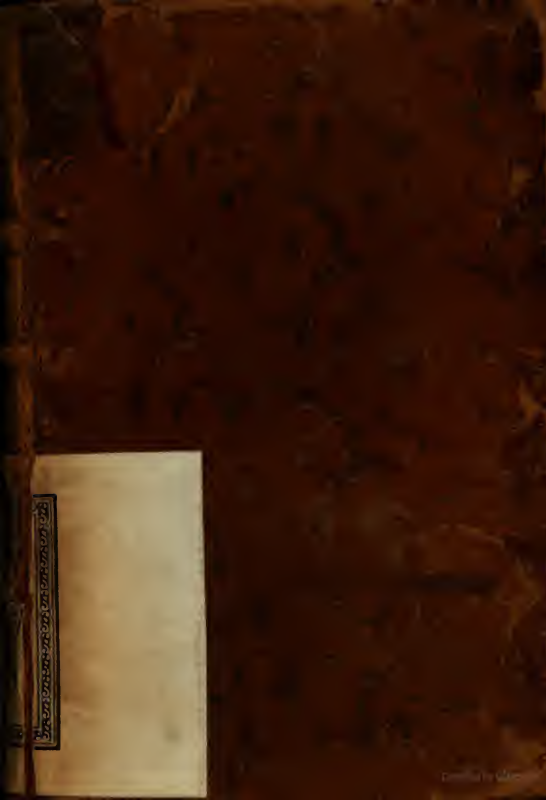
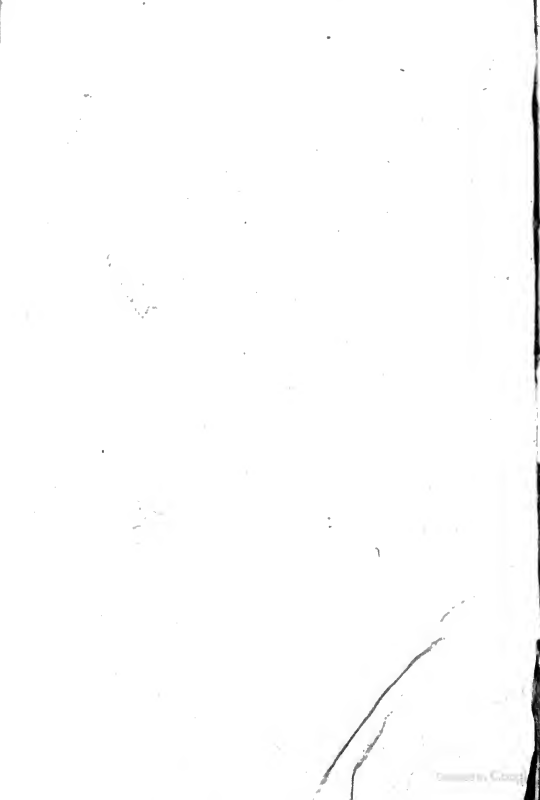

REGIA BIBLIOTECA DELL' UNIVERSITÀ DI TORINO
F. IX. 131.

JACOBI, SIVE ACTII SYNCERI SANNAZARII, NEAPOLITANI, VIRI PATRICII, POEMATA

Ex antiquis Editionibus accuratissime descripta.

Accessit ejusdem Vita, Jo. ANTONIO VULPIO Auctore;

ITEM

GABRIELIS ALTILII

ET

HONORATI FASCITELLI

CARMINA QUÆ EXSTANT.

Quid præterea in hac III. Patavina Editione accesserit, sequens indicat insignis Præfatio, nullo modo Lectoribus negligenda.

PATAVII. CIↃ IↃ CC LI.
EXCUDEBAT JOSEPHUS COMINUS.
SUPERIORUM PERMISSU.

LATINORUM CARMINUM JACOBI SANNAZARII STUDIOSÆ JUVENTUTI.

ULTAS vobis utilitates rem poëticam afferre posse, ingenui adolescentes, optimorumque poëtarum quum veterum tum recentiorum lectionem & imitationem, nemo sanus diffitebitur; nos autem edito hujus argumenti libello, ante aliquot annos copiose ostendimus ac luculente. Hoc tamen ita demum verum fuerit, si delectum adhibueritis, & quosdam quasi scopulos & Sirenas in legendo vitetis, ad quos innocentia morumque integritas naufragium facere consuevit. No-

ta eſt antiquorum in hoc genere licentia, quam ſi non excuſatione at ſaltem miſeratione dignam efficit craſſa illa ſuperſtitio, & abſurdæ illæ de natura deorum opiniones, quæ olim vitiis hominum & cupiditatibus frena laxabant: neque ignota eſt novorum quorumdam perverſitas, qui in tanta luce religionis, non ſatis elegantes ſe habitum iri putaverunt, niſi nequam etiam ac diſſolutos ſe præbuiſſent. id ſcilicet ad abſolutam veterum imitationem pertinere ipſis viſum eſt. Quamobrem, ut apes in prato florum omnium varietate diſtincto, iis potiſſimum inſident, & ſuccum ex iis eliciunt, quos ad mellificia magis idoneos natura ipſa monſtrante cognoverint; ſic vos decet ex poëtarum carminibus ea quæ profutura creditis, in uſus veſtros decerpere, noxia vero & venenis malis imbuta vel præterire, vel abjicere. SANNAZARIUS, quem jure ac merito diligitis & probatis, ingenii quidem magnitudine, judicii gravitate, bonarum artium apparatu, Latini ſermonis elegantia & nitore, ceteris denique omnibus quæ in ſummo poëta requiruntur, adeo excellit, ut vix ullum ei conferendum, his poſtremis tempo-

ribus,

ribus, Italia protulerit: nihilominus homo fuit, & humanis vitiis obnoxius. In libris de Partu Virginis & in Eclogis Piscatoriis Æneidem & Bucolica Virgilii non imitari solum, sed æmulari præterea voluit; quod illi ex sententia successit: ejusdem Elegiæ Tibullum ac Propertium exprimunt, Catullum Hendecasyllabi, Martialem (pace dixerim Andreæ Naugerii, quem Hispano poëtæ tantopere infensum atque inimicum fuisse legimus) pleraque Epigrammata: quum tamen verum decus in virtute positum sit, nonnulla in ejus poëmatis idemtidem occurrunt, quæ laudare nullo modo possis;

- - - - - - velut si
Egregio inspersos reprendas corpore nævos.

Ac primum quidem SANNAZARIO diem dixerunt, nec sine caussa, viri docti & pietate præstantes, quod in poëmate suo de Virginis Partu obsoletas veterum fabulas sanctissimis Christianæ religionis mysteriis admiscere non dubitaverit; quum tamen JESU CHRISTO Servatori vel in primis propositum fuerit, ea quæ antiquam superstitionem redolerent, omnia in perpetuum evertere atque delere. quid enim Protei vatici-

niis, quid Nymphis, aliisque dæmonibus; cum orbe terrarum & humano genere ab eorum servitute liberato? hoc certe illud est quod vulgo ajunt, *miscere sacra profanis*. Non defuerunt, scimus, æque docti, sed fortasse non æque de rerum divinarum dignitate solliciti, qui amicitia & studiorum similitudine permoti, argumentis quibusdam & coloribus veri speciem præferentibus poëtam defenderent: quorum opera factum est, ut controversia illa sub judice relinqueretur, neve auctor & poëma de gloriæ possessione deturbarentur. Si quis tamen olim poëta exsisteret, cujus ea esset in scribendo elegantia quam in SANNAZARIO admiramur, & qui simul de incorrupta religionis castitate majorem curam adhiberet, is tandem & officio suo, & proborum hominum desiderio quam cumulatissime satisfaceret. Duo ista conjungere voluit SCIPIO CAPICIUS, vir pius & primaria nobilitate, in libris de Vate Maximo, quos longo situ sepultos Editio hæc nostra in lucem revocat: vitium enim SANNAZARII homo acutus animadvertit, notavitque non obscure initio libri II.: sed scilicet nervi animique hominem defecerunt,

runt, neque is uberem & beatam SYNCERI venam, exquiſitam numerorum rationem, Virgiliani carminis majeſtatem, puriſſimum Latinitatis nitorem ullo modo aſſequi potuit; incœptis enim gravibus & magna profeſſis purpureum unum & alterum pannum adſuit, quod ait Horatius, infelix autem fuit operis ſumma, quia ponere totum neſcivit. Hirta enim pleraque ſunt in ejus verſibus, non elaborata, minus emendata, aſpera, incondita, hiulca, fluctuantia, ſumta e Scholaſticorum ſpinetis, proſæ orationi ſimiliora quam carmini; ut recte de illo judicaſſe nobis videatur Lilius Gyraldus, quum dixit, eum in aliquo poëtarum numero haberi poſſe. Quamobrem CAPICIUM non ob perfectionem Chriſtiani poëmatis, ſed ob conatum tamen & adumbrationem laudari oportet. Ceterum SANNAZARIO pietatem, ac divinarum rerum ſcientiam ſummi quidam viri tribuerunt: libenter fatemur, neque ſcriptori nobiliſſimo detractum aliquid volumus; inſtitutus enim nobis ſermo eſt non de hominis moribus, verum de carminis virtutibus & vitiis. Quod ſi nonnulli eruditorum poëma illud pietatis nomine lau-

dave-

davere, id sæculi quo vixit consuetudini dandum est; tunc enim rem Christianam profano scribendi genere tractare nefas non habebatur. Nonne Jovianus Pontanus, poëta celeberrimus, eo ineptiarum progressus est, ut D. MARTINUM, præsulem illum Turonensem sanctissimum, inter scyphos & epulas, tamquam Bacchum aliquem temulentiæ deum, ad potandum invitaret? Scriptis autem facta ipsa perbelle respondebant. Huic rei testimonium est SANNAZARII sepulcrum, quod visitur in templo Deiparæ Virgini a poëta dicato in scopulis Mergillinæ: id nempe Satyrorum chorus exornat, Apollinis præterea & Minervæ marmorea simulacra: quæ postea piis quibusdam hominibus in Davidem ac Juditham, detractis lyra & hasta, non satis feliciter vertere placuit. Qua scribendi & agendi ratione pluribus Judæorum regibus poëtam nostrum quodammodo similem dixeris, qui quum rebus gestis egregiis de veri Dei cultu optime promeriti essent, in divinis litteris ita laudantur, ut *tamen* dicantur *excelsa non abstulisse*. Laus vero perfecta & absoluta Ezechiæ (1) ac Jo-

(1) IV. Reg. 18.

Josiæ (1) demum tribuitur, qui quum ipsi sanctissimis essent moribus, nullum præterea in ditione sua vetustæ superstitionis vestigium diutius manere passi sunt, fanis deorum & lucis penitus eversis atque exstirpatis.

Alterum quod SANNAZARIO vitio versum est, fuerunt Epigrammata nonnulla sale nigro consperfa, quæ ipse inter amicos recitavit, vel etiam litteris mandavit, adversus quosdam Ecclesiæ ac Reipublicæ proceres: oculorum enim fastidio laborabat, ut probi solent, in hominum insolentium potentia, neque factorum aliquorum atrocitatem aut indignitatem æquo animo ferre poterat. Hujusmodi Epigrammata, summorum Pontificum decretis obtemperans, primus omnium sustulit e SANNAZARII carminibus Paullus Manutius; quem Patres Concilii Tridentini pluribus libris prælo excudendis, purgandis, & castigandis præfecerant: quod ipse diligenter præstitit Romæ, dum typographiam in Ædibus Populi Romani institutam curaret. Nos vero a disertissimi viri Editione, ut par erat, ne transversum quidem.

(1) II. Paralip. 34. 33.

dem unguem discessimus. Neque tamen existimamus, poëtam illustrem, qua fuit moderatione animi, ea carmina cognosci ab omnibus & legi voluisse: exstat enim adhuc ejus Epistola, in qua ipse aperte profitetur, se neminem umquam in vita contumelia lacessivisse, vel injuria affecisse: quanto itaque minus homines in rerum fastigio collocatos? neque enim scribendum est in eos qui proscribere possunt. Sapientes & considerati ab hujusmodi conviciis abstinent, neque Chami illius audaciam & impudentiam imitantur, qui parentem suum turpiter nudatum, ac temere in tentorio jacentem, sumto videlicet vino meraciore, cujus vim ignorabat, fratribus ostendit, ac deridendum proposuit. Satius enim esse putant, principes viros flagitiis & sceleribus coopertos, suis ipsorum moribus, & historiarum etiam monumentis puniendos relinquere. Fortasse autem quum SANNAZARIUS poëmata illa minus caute familiaribus legisset, eorumque copiam petentibus fecisset, amici noluerunt ea semper apud se continere, & auctore inconsulto in apricum protulerunt. Hæc porro curiositas & præpostera sedulitas, qua

non-

nonnulli excitantur ad arcana quæque ſcripta, nimis libera, moribus noxia, plena periculi e ſcriniis promenda, & publica luce donanda, monere ſcriptores poteſt, ne quemquam figant maledictis, & id fore clam poſtea confidant: meminiſſe enim debent, quid acciderit Midæ regis tonſori. Hic videlicet quum inter tondendum, auriculas aſini regem habere deprehendiſſet, faciliuſque accenſos ore carbones retinere, quam ſecretum illud celare poſſet, ſcrobem effodit, cui quod deprehenderat inſuſurravit, ac terra ſuper ingeſta diſceſſit. Non ita multo poſt ex ea ſcrobe natæ ſunt arundines, quæ dum vento agitarentur, ipſo ſibilo & ſono commiſſum telluri arcanum omnibus eloquebantur. Amicorum vitia plerique ad virtutem detorquent: & quod inſaniæ, vel ſaltem imprudentiæ tribuendum eſſet, fortitudinis, animique magnitudinis eſſe ajunt.

Præterea, neſcio quo malo fato, bonis viris dolentibus & indignantibus, inter poëmata Sannazarii locum obtinuere non pauca laſciva, obſcœna etiam ac diſſoluta; quæ ſi oblivioni tradita, & penitus deleta fuiſſent, iccirco neque ullum optimæ litteræ

detri-

detrimentum accepissent, & melius profecto existimationi SANNAZARII consultum foret. Ut nunc silentio prætereamus quæ in Angelum Politianum, doctissimum hominem, de studiis elegantioribus optime meritum, & ipso vitæ instituto sacris etiam addictum, scribere non dubitavit (1) poëta noster, adversariis fortasse illius, quibuscum amicitia junctus erat, nimium obsecutus. In hoc quoque SANNAZARII modestiam & judicium desideramus. Luserat illa, ut credibile est, juvenis nobilissimus in prima ætate, quæ libidinum & perturbationum imperio maxime subjecta est; aut in argumenti varietate ingenii vires experiebatur, aut denique antiquorum licentiam, haud minus quam elegantiam, exprimere studebat, ut ipsis quamsimillimus videretur. Sed tamen probabile non est, eo consilio eximium poëtam, hunc ætati dedisse ludum, ut quæ adolescens privatim chartis illeverat vel mordacia, vel tur-

(1) De hac Sannazarii in Politianum dicacitate vide Casparis Scioppii censuram in Paradoxis pag. 34. & in Prolegomenis libelli cui titulus: *Le Stanze di M. Angelo Poliziano*, nunc a Comino nostro recusi.

turpia, in manus olim & ora hominum pervenirent. Certiſſimum hujus rei teſtimonium eſt prima ejus verſuum Editio Neapolitana, quos ipſe Caſſandræ Marcheſiæ divulgandos permiſit. Hæc Editio a muliere illa nobili procurata eſt anno 1526. continet autem libros de Partu Virginis, Eclogas Piſcatorias, Salices, & Lamentationem de Morte CHRISTI; neque aliud præterea quidquam. Ex illa facile colligi poteſt, virum judicio ſingulari, ea tantum poëmata edere voluiſſe, quæ codex ille complectitur; reliqua vero, quamvis acri limâ polita, & elegantiæ veterum proxima, Elegias puta (ex quibus tamen aliquas & pudicas, & graves, & heroicas eſſe non diffitemur) item libellos Epigrammatum, ſupprimere, ac domi continere, ne vel moribus aliorum, vel exiſtimationi ſuæ, ſi divulgarentur, nocerent. Et ſane in Epiſtola quadam queri videtur, quod ipſius injuſſu nonnulla ejus generis, ab amicis edita, circumferrentur: quamvis non defuerint qui putarent, de Arcadia ſua Italico ſermone ſcripta, quam ætate provectus minus probaret, SANNAZARIUM fuiſſe conqueſtum.

Edi-

Editionis illius, paucis notæ, a paucioribus visæ, nos exemplum feliciter adepti sumus: de quo pag. 193. hujus nostræ, ac sequentibus, harum elegantiarum studiosos copiose ac diligenter docemus. Ab ejus porro vestigiis numquam aberravimus, & quæ in ea continentur, omnia cum fide repræsentavimus. Quum igitur poëta noster carmina quæ aut non scribenda, aut certe occultanda fuerant, cum amicis communicasset, neque scrinia sua & arculas a vetitis hujusmodi mercibus purgare curavisset, vel potius oblitus esset, vivunt ea hodie, ac porro vivent, non sine opinionis ac existimationis detrimento, quam sibi virtutibus & dignis homine Christiano moribus peperisset. In quo sane amicorum ejus nimium officiosa sedulitas, & prava quædam humanitas (1) (ut sacrorum librorum verbis utamur) culpa non caret, qui hanc nebulam tantæ luci offundere non dubitaverint. Id nimirum evenire solet noxia furtim scribentibus, quod ceteris omnibus qui spe celandi suadente mala facinora suscipiunt: Dei ultoris providentia

(1) II. Machabæorum, cap. 6. v. 21. 22.

tia fit, ut quæ aliquamdiu latuerant, ſubito manifeſta & in medio poſita & aperta ſint; quod improbis non ſemel minantur divina oracula (1). Dixerit hic aliquis fortaſſe: Cur hujuſmodi poëmatum lectio auctoritate nutuque legum interdicta non fuit? cur notam cenſoriæ ſeveritatis SANNAZARIUS effugit, quæ pluribus aliis paria peccantibus inuſta eſt? Indignabantur ſcilicet excellentis poëtæ amatores, & qui magnorum virorum nævis etiam & vitiis blandiri ſolent, aculeata illa Epigrammata & veneni plena ex ejus carminibus, Pontificum decreto, ſublata eſſe: quid ſi voluptaria etiam, delicata, mollia ſimili falce recidi juſſiſſent Chriſtianæ Reipublicæ Præſides? vix unus aut alter maximo poëtæ manum admoveret; umbram enim SANNAZARII ſolam relictam dicerent, SANNAZARIUM ipſum evanuiſſe. Jam Editiones Manutianâ priores, vel tranſalpinæ tantum, a perduellibus procuratæ, cupidiſſime conquirerentur. Satius propterea viſum eſt ζιζάνια (2) tolerare, ne *triticum ſimul*

(1) II. Reg. 12. 12. Nahum 3. 4, 5, 6. Matth. 10. 26.

(2) Matth. 13. 29.

eradicaretur. Iccirco neque Romani vetitorum librorum Indices, neque Hispani, severitate insignes, teneriora hujusmodi carmina poëtæ nostri, stigmate ullo compunxerunt. Quid igitur est? nos quoque non omittenda censuimus, ne sapientissimis viris sapientiores haberi velle videremur. Ceterum, si auctorem ipsum, concilio beatorum, ut speramus, adscriptum, interrogare liceret, atque ex eo sciscitari, num divino poëmati de Partu Virginis tot profanis & lascivis in eodem volumine conjungendis, decorum servetur, & rerum cælestium majestas nullo pacto lædatur; satis scimus, & cordati nobiscum omnes facile intelligunt, quid ille responsurus esset. Enimvero minus aliquanto deformitas appareret, si ordo & collocatio poëmatum inverteretur: oportebat enim juvenilia præcedere ac liberiora, carmen vero sublimis argumenti subsequi deinceps, ac postremum locum occupare: id enim significaret, mentem poëtæ, vivendi termino appropinquante, a terrenis ad cælestia, ab humanis ad divina, (quod antea contigerat Francisco Petrarchæ, & Christianum hominem decet) fuisse conversam: sic fieret illud Horatii:

Non

Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem.

Hæc autem omnia dicere voluimus, optimi adolescentes, non ut viri poëticis laudibus abundantis, quem & nos merito suspicimus, diligimus, admiramur, pretium apud vos & æstimationem ulla ex parte minueremus; sed ut consilium nostrum & institutum in hujusmodi edendis penitus perciperetis: atque ut illustri exemplo proposito, cognosceretis quid vobis tandem sentiendum & statuendum sit de minoribus quibusdam poëtis, in quos aptius ista conveniunt: qui nimirum quum elegantia superentur, vincunt obscœnitate.

Veniet fortasse tempus quum aliquis pietate excitatus, & injustas hominum reprehensiones nihil veritus, e SANNAZARII carminibus ea seligat, & sola edere statuat, quæ sanctitatis & castitatis nomine se Catonibus ipsis probare possint. Hanc fortitudinem animi, hoc juvandæ reipublicæ studium, hunc rumusculorum contemtum, optimo isti, quisquis tandem futurus est, jam nunc adeo non invidemus, ut etiam gratulemur. Caveat ille tantummodo, ne in vi-

tium incidat quo nonnulli pravorum poëmatum pravi correctores, aut corruptores potius, laborant. Idem enim præstare conatus fuerat nescio quis Romæ anno 1590. sed frustra; qui non Principis jussu, verum privato studio, & viribus omnino imparibus pleraque SANNAZARII, & selecta aliorum celebrium poëtarum Italorum carmina edidit apud Jacobum Tornerium. Libellus est minimâ formâ, nullius pretii. nam in eo diligentiam, æquitatem, candorem, acumen & intelligentiam desideres. Diligentem se certe non præbuit qui ejusmodi Editionem procuravit; ea enim fœdis & frequentibus operarum erroribus inquinata est: loci nonnulli moribus inutiles tolluntur, alii simillimi relinquuntur. exempli caussâ primum Hendecasyllabum in PULICIANUM expungitur: alterum exhibetur, cum lemmate: *De eodem*; in quem autem scriptum sit, lectores ignorare necesse est: quod ineptum sane ac ridiculum. Neque diligentiam æquitas vincit; quum plures joci liberales & innoxii duriore censura damnentur; non aliter ac si quis malus medicus & imperitus, ad carcinoma exstirpandum vocatus, integram

gram etiam carnem, & acerrimo sensu praeditam crudeliter abscindat. Quod si facere licitum fuit, poterant etiam Eclogae omnes Piscatoriae penitus auferri: quibus tamen ille sic pepercit, ut ferme trecentos ex reliquis poëmatis non aeque fortunatis versus exemerit. Candoris vero ac synceri animi hoc specimen accipite. SANNAZARIUM vita functum ad uxorem scribentem bis inducit, quae ab illo dum viveret numquam ducta est: quum tamen in altera illa vita beatissima nullae nuptiae celebrentur (1). Quod si tempus nobis suppeditasset ad singula examinanda, & accuratius perpendenda, non pauca fortasse invenissemus pro arbitrio mutata, interpolata, corrupta. nonne audaces isti emendatores atque inepti hoc in antiquis etiam poëtis & classicis sibi licere voluerunt? nonne ferrum suum, plumbum, ac lutum pro defaecato ac purissimo veterum auro non semel supposuerunt? neque juventuti credulae fucum facere, posterosque in errorem inducere, religioni habuerunt? Mirum postremo acumen, & sagax intelligentia

(1) Matth. 22. 30. Lucae 20. 35.

tia in Editione illa elucet. Tria Epigrammata adversus Pontifices, quæ deleri omnino oportuisset, loco mota non sunt: nam eorum sententiam, ut videtur, vir emunctæ naris minus perceperat. Quatuor præterea versus *De Venere & Priapo*, quibus in toto SANNAZARII volumine nihil obscœnius, sublati non fuerunt; quod homo vecors, & fatuæ cujusdam probitatis castos & severos existimaverit. Nisi forte (quid enim jocari vetat in re jocosa?) priscum illum Antistitem imitatus est, qui quum falsorum deorum simulacra omnia undique sustulisset, ab enormi quadam statua turpissimi hortorum dei consulto manus abstinuit, eamque perpetuum stultissimæ superstitionis monumentum exstare voluit.

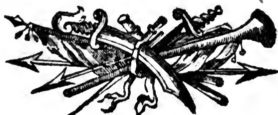
Quæ quamvis ita sint ut ostendimus, dum tamen tempora illa exspectamus quæ pudicis Musis tantùm & gravibus honorem habeant, tertiam hanc interea SANNAZARII poëmatum Editionem accipite, primæ atque alteri Cominianæ omnino similem; iis concedentibus ad quos pertinet providere, ne quid Christiana Respublica detrimenti capiat. Eam vero contulimus cum veteri Nea-

poli-

politana, de qua ſuperius locuti ſumus, & pag. 193. monemus Lectorem. Addidimus etiam, ob cognationem quamdam cum poëmate de Partu Virginis, communemque ſcriptoris cum SANNAZARIO patriam, paremque nobilitatem, SCIPIONIS CAPICII libros tres de Vate Maximo longe emendatiores quam eos olim protulerit Manutiorum typographia. Hos antecedunt breves Commentarii de vita, doctrina, ſcriptis ejuſdem, collecti a Viro nobili, humaniſſimo, & infinitæ propemodum lectionis, Comite Joanne Maria Mazzuchellio, ex generoſa Brixiana familia orto: cujus locupletiſſimi theſauri ad Italicos quoſque ſcriptores illuſtrandos, maximo litterarum bono, novum in dies incrementum ſumunt: & cui ob eximium donum ac ſingulare tantam habemus gratiam, quantam animi noſtri capere poſſunt. Nonnulla etiam teſtimonia doctorum virorum de SANNAZARIO, & FASCITELLO adjicere viſum eſt: hujus præterea Italicum Epigramma. Denique volumini coronidem imponit Ode quadringentorum verſuum pulcherrima & nobiliſſima BENEDICTI LAMPRIDII, Pindarico dicendi charactere compoſita, quo ille

cete-

ceteris omnibus qui Thebanum poëtam Latino carmine umquam ſecuti ſunt, palmam facile præripuit. Eam diu ineditam Ludovici Beccatellii Archiepiſcopi Raguſini bibliotheca ſervabat: quod autographum acceſſit ad librariam ſupellectilem copioſiſſimam Patricii Veneti cujuſdam primarii: nos ejus deſcribendæ poteſtatem nacti, tam inſigni munere vos fraudare noluimus. Reliquum eſt, ut vos, lectiſſimi juvenes, quorum præcipue cauſſa laboravimus, induſtriam noſtram probetis: quod ſi aſſecuti fuerimus, vehementer gaudebimus. Valete, ac bene rem gerite.

DE-

DEDICATIO I. NOSTRÆ EDITIONIS.

Illustrissimis atque Excellentissimis Viris,

ALOYSIO PISANO

Equiti, ac Ædis D. Marci Procuratori,

JOANNI PASCHALICO

MICHAELI MAUROCENO,

REI LITERARIÆ MODERATORIBUS

Joannes Antonius Vulpius S. P. D.

I quis est, cui mirum forte videatur, ACTII SYNCERI SANNAZARII, *elegantissimi hominis, poëmata, sublatis mea cura librariorum erroribus, in lucem rursus prodeuntia, a me* VOBIS *offerri*, VIRI AMPLISSIMI; *is profecto aut ea numquam legit, aut oscitanter, minimeque intento animo legit. Quum enim poëta ille recti amantissimus, de immortali* VENETORUM REPUBLICA *omnia egregia & præclara sentiret, diligenter providit, ne sententia hac*

sua paucis tantummodo familiaribus nota esset, ac deinde oblivione deleretur. Splendidis itaque magnificisque carminibus, audiente atque invidente reliquo terrarum orbe, admirandæ URBIS VESTRÆ *dignitatem,* VESTRORUM*que clarissimorum* CIVIUM *libertatem ornavit. quæ carmina quanto in pretio habenda sint, & insigni liberalitatis exemplo* SENATUS *eo tempore declarare voluit, & ex ipsius poëtæ natura facile colligi potest: non enim is erat* SANNAZARIUS, *qui libenter assentaretur, sed potius, qui hominum vitia acerrime exagitaret, neque illos quidem intactos abire sineret, quibus opes & potentia, scelerum impunitatem quodammodo peperisse videbantur. Hæc est demum vera laus, quæ a magni & excelsi animi viro proficiscitur, neque spe, neque metu extorta: ad hanc improbis, & pusillis hominibus omnino aspirare non licet. Quapropter ad neminem alium, nisi ad* VOS *hujusmodi scripta deferenda erant,* VIRI AMPLISSIMI, *qui publico* VENETORUM PATRUM *decreto, gravissimæ studiorum procurationi præfecti estis, disciplinas autem quæ ab humanitate nomen habent, præcipuoque urbibus ornamento sunt, vel in primis diligitis, & coli gaudetis.* POETAM *igitur* VESTRUM *benigne atque hilare excipite, ejusque carminibus legendis,* MAJORUM *gloriam agnoscite, quæ tamquam hereditate ad* VOS *usque pervenit. stat enim,* DEI OPT. MAX. *beneficio,* RESPUBLICA VESTRA, *ac tamdiu stabit, quamdiu genus ipsum hominum permanebit. Utinam vero aliquid non contemnendum ipse ingenii mei viribus, præstare possem, nec semper, ad meam erga* VOS *observantiam significandam, alieno adminiculo*

niculo

niculo indigerem: nemo profecto esset, qui Virtutes VESTRAS *majore studio atque alacritate celebraret. At quoniam eloquentia excellere, perpaucorum est, neque id mihi natura concessit; hoc qualecumque munusculum æqui bonique consulite*, VIRI AMPLISSIMI, *meosque conatus, quæso, patrocinio ac benevolentia* VESTRA *prosequimini. Valete.*

Patavii. Idibus Novembris. cIↃ IↃccxvIII.

ERUDITO LECTORI

PRIMÆ NOSTRÆ EDITIONIS

S.

QUOD polliciti sumus anno superiore, nos videlicet daturos operam, ut cultissimi quique probatissimique Scriptores, qui sæculo post CHRISTUM ortum decimosexto Latinas literas a barbarie vindicavere, novo quasi lumine illustrati, in manus hominum pervenirent, id sedulo præstare pergimus, erudite Lector. Ecce tibi ACTIUS SYNCERUS SANNAZARIUS, poëta merito suo ab omnibus fere celebratus, atque illis tantummodo ignotus, quibus vita elabitur dormitantibus, & quos nulla de rebus optimis cura umquam attingit. Ex hujus carminibus, antiquarum editionum ope, menda typographica passim sustulimus; quæ res ad institutum hoc nostrum potissimum spectat. Quidquid autem de clarissimo genere, de fortuna, de studiis, de amicitiis, ceterisque casibus tanti viri, memoriæ proditum est, non mediocri labore ac diligentia ex variis libris collegimus, perpetuaque narratione contexuimus; est enim doctis hominibus jucunditati, quorum ingenium admirentur, eorum eventus moresque cognoscere. Gravissimos etiam laudatores excitavimus, qui SANNAZARIO singularis eruditionis doctrinæque testimonium tribuerent; ut scilicet auctoritatem, qua ipsi caremus, ex aliorum sententiis mutuaremur. Indicem quoque rerum memorabilium adjunximus, iis qui totum volumen perlegere noluerint, prope necessarium. Denique GABRIELIS ALTILII EPITHALAMIUM, exquisitæ venustatis poëma, sed in quibusdam libris fœde corruptum, emendatius mul-

to exhibemus; nonnulla item Honorati Fascitelli carmina, Catulli elegantiis affluentia, excudenda curavimus: quos poëtas Actio Syncero adjicere, non abs re visum est; ambos enim regio Neapoli finitima protulit, Altilius vero Sannazario sodalitate etiam conjunctus fuit. Hæc volebamus, ne ignorares, amice Lector. Vale, fruere, ac fave.

ALTERIUS NOSTRÆ EDITIONIS

LECTORIBUS.

JACOBI SANNAZARII, GABRIELIS ALTILII, & HONORATI FASCITELLI *poëmata, quæ ante hosce XII. annos typis describi curavimus, cupide adeo elegantiores homines exceperunt, ut hodie apud bibliopolas vix aliquod eorum exemplar inveniatur. Ne igitur ea diutius desiderarentur, gratum facturi studiosis adolescentibus, huic novæ editioni manum libenter admovimus; quæ quum omnia priore editione comprehensa, rursus exhibet, tum* ALTILII, & FASCITELLI *pluribus, iisque sane non contemnendis, carminibus aucta est, vel ad hanc diem ineditis, vel e rarioribus libris depromtis. horum autem pleraque debemus Viro Celeberrimo humanissimoque*, APOSTOLO ZENO, CAROLI CÆSARIS *Poëtæ atque Historiarum scriptori. Adjecta præterea sunt doctorum virorum, aliquot de his poëtis testimonia; quæ singula hoc signo ✝ notata iuvenietis. Indicem etiam in* SANNAZARII *poëmata non uno loco emendavimus, novaque cura perpolivimus. Porro multorum querelis commoti, quibus diphthongi solutæ molestiam afferebant, eas in unum contraximus, magisque usitatam orthographiæ rationem eo in genere secuti sumus. Quod vero ad nitorem typorum atque chartarum attinet, nihil est quod illum oratione commendemus; res enim lucet ipsa per se. Favete, ut soliti, candidi Lectores, & bene rem gerite.*

JACOBI, SIVE ACTII SYNCERI SANNAZARII *NEAPOLITANI, V. P.*

1. VITA, A JOANNE ANTONIO VULPIO CONSCRIPTA.

(*Editio Quinta.*)

ÆUMELLINA Cisalpinæ Galliæ regio est, in Ducis Mediolanensis ditione. Ejus fines ab Oriente, Ticino flumine; a Meridie atque ab Occasu Solis, Pado & a. Sessite; a Septemtrionibus, Novariensi agro terminantur. Ea quum pluribus castellis & vicis distincta est, tum pagum continet nobilissimum, fossis, aggeribus, portisque munitum, opibus vero frequentiaque incolarum cum paucis conferendum, ut omnino urbis instar esse videatur: SANCTUM NAZARIUM appel-

1. Petrus Vlamingius Belga in Epistola ad Lectorem præfixa

pellant. Nomen invenit (nisi conjectura fallor) e viro fortissimo, qui patre Africano natus, Neronis Cæsaris temporibus maximos cruciatus toleravit, seque acriter morti obtulit, ut pro CHRISTI doctrina, quæ tum primum proferebatur, contra veterem gentium superstitionem propugnaret. Hujus reliquiæ corporis, quum diutius ignoratæ latuissent, Mediolani tandem a Divo Ambrosio, illius civitatis Antistite, repertæ sunt, statimque a populo summa religione coli cœptæ: qui cultus adhuc non in urbe solum, sed etiam in finitimis locis, festis institutis diebus, constantissime retinetur. In eo pago, stirpis antiquitate, divitiarum splendore, rerumque gestarum gloria ceteris longe præstitit SANNAZARIORUM familia; quæ ab ultimis Hispaniæ regionibus illuc profecta, eas copias paullatim eamque amplitudinem consecuta fuerat, ut immoderatæ Vicecomitum potentiæ sola

---

fixa Editioni suæ poëmatum SANNAZARII Amstelædamensi, anni 1728. ita de lucubratione hac nostra: *Vitam* ACTII SYNCERI, *quam Jo. Ant. Vulpius ex Crispo, qui Italo sermone, ad Aldum Manutium, hanc telam erat exorsus, & aliis scriptoribus, accurate sane & non ineleganter congessit, hic lubenter admisi, quamquam ipse, ante sexdecim, & quod excurrit, annos, laborem illum mihi sumseram (quum Arcadiam Sannazarianam Belgice ligato & soluto sermone redderem, quæ brevi lucem adspiciet) præsertim, quum ex iisdem fontibus haustæ forent, & inter meam Vulpianamque de Sannazariana vita commentatiunculam nihil fere esset discriminis.*

Idem Vlamingius eadem Epistola vocat priorem nostram SANNAZARII editionem *nitidam*, & *perpulcram:* eoque nos honore dignatus est, ut testimonia omnia doctorum virorum de summo poëta a nobis olim collecta, in sua præclara editione iterum legi voluerit.

2. *Sessite*) Ita Plinius appellare videtur l. 3. c. 16. flumen quod a recentioribus *Sesia*, vel *Sicida* vocari consuevit.

la obsistere posse videretur. Hoc genere procreatus Nicolaus Sannazarius, Carolum III. Dyrrhachinum, ex Andegavensibus principibus, qui anno post CHRISTUM ortum clɔcccLxxx. ab Urbano Pontifice evocatus, eo consilio in Italiam venerat, ut regno Neapolitano potiretur, tribunus militum secutus est; pulsisque demum hostibus, ob singularem virtutem, præclaraque in eo bello edita facinora, nonnulla in Lucanis castella a Rege victore, beneficii loco accepit. Jacobus vero Nicolai F. Ladislao Caroli F., strenuo adolescenti, cui patris morte regnum obvenerat, tristissimo ac difficillimo ejus tempore, utilem adeo operam præbuit, eique ad fugandum Ludovicum Andegavensem ita præsto fuit, ut Petrinum, seu Montis Draconis Rupem, apud quam olim Sinuessa sita erat, bonam item Falerni agri partem, Massicos montes, oppidulumque ad Vulturni ostia, prope Linternum illud vetus, P. Cornelii Scipionis Africani secessu & sepultura nobilitatum, amicissimi Regis voluntate possidere cœperit, remque paternam æque, ac veterem avorum gloriam, mirum in modum amplificaverit. Sed, ut rerum quæ ex fortuna pendent, varia commutabilisque ratio solet esse, paucis post annis Ladislaus, vigenti admodum ætate, nullis relictis liberis, excessit e vita. quo defuncto, Joanna soror ejus, impotenti animo mulier, & cujus mores plurimum a fraternis abessent, regni administrationem suscepit. Hæc, quum sentiret, se odiosam esse illis qui, vivo fratre, honoribus & gratia in aula floruissent, eos insectari numquam destitit, donec dignitate omni per summam injuriam spoliatos, bonis avitis & patriis funditus everteret. Jacobus igitur ex beato repente miser, tenuissimum patrimonium Jacobo Nicolao filio reliquit, quo vix principis civis personam, amplissimæque familiæ nobilitatem tueri posset.

set. Is tamen, casus adversos, ut poterat, sapienter modesteque ferens, uxorem duxit MASELLAM A SANCTO MANGO, civem Salernitanam, vetusto & nobili genere ortam, ex qua JACOBUM, cujus potissimum caussa hæc omnis mihi instituta narratio est, ac MARCUM ANTONIUM liberos procreavit. Natus est JACOBUS hic noster Neapoli, anno a CHRISTI adventu CIↃ CCCC LVIII. 1. festo die SANCTI NAZARII, v. Kal. Sextilis: quod ipse clarissimis carmi-

1. *Festo die Sancti Nazarii*) A quo Martyre generis ipse originem sese traxisse non obscure innuit SANNAZARIUS, quando hæc canit in Ode de fonte Mergillines, quæ exstat Lib. Epig. 2.

Namque ab extremo properans Eoo,
Hac die primum mihi vagienti
Phœbus illuxit; pariterque dias
Hausimus auras.
Hac & insigni peragenda ritu
Sacra solennes veniunt ad aras,
Nazari, unde omnes tituli, meæque
Nomina gentis, &c.
Si mihi primos generis parentes,
Si mihi lucem pariter dedisti,
Huc age, & fontem tibi dedicatum
Sæpe revise.

& iterum, eodem Epigr. libro in Hymno ad D. Nazarium.

O mihi semper geniale cæli
Sidus, o famæ decus omne nostræ,
Auctor o idem mihi gentis, & spirabilis auræ,
Se tibi debet proavorum origo, &
Sanguinis si sunt decora ulla nostri:
Debet & præsens genus, & futurum,
Debet & hæc lux
Sacra, quæ magnum mihi prima Solem
Obtulit nascenti &c. -- --

Petrus Vlamingius.

minum suorum monumentis non semel testatum esse voluit. Per id tempus Alfonsus Aragonius, Rex Neapolitanus, cognomento Victor, qui a Joanna Regina adoptatus fuerat, vir bellica laude maxime præstans, pacisque artibus ornatissimus, mortem obiturus, Ferdinando filio ex nobili concubina suscepto regnum tradidit. Tum & stellæ crinitæ, quas Græci cometas appellant, & prodigia multa in cælo visa; quæ tamquam futurarum signa calamitatum vulgi animos perterrebant. Bellorum deinde motus tota Italia excitati sunt: quibus privatorum bona direpta, liberi homines in servitutem abducti, exercitus sæpe magni occidione occisi. Multa præterea oppida terræmotibus corruére, florentissimisque urbibus pestilentiæ vi solitudo & vastitas illata est. SANNAZARIUS igitur pessimis auspiciis vitam exorsus, quum per ætatem nondum ipse sibi prospicere posset, patrem amisit; matrique in tutelam traditus una cum fratre natu minore, fortunæ iniquitatem experiri cœpit. Mater ejus, virilis animi femina, quum se in tantas rei familiaris angustias adductam videret, neque haberet, unde sibi suæque familiæ sumtus liberales suppeditarentur, maxime pro urbis Neapolis opulentia & dignitate, extrema filiorum pueritia in Picentinos concessit, Nuceriæque Paganorum domicilio collocato, ibi parce admodum continenterque vivebat. Eo in oppido JACOBUS, ut erat eximio ingenio, & ad colendam poësim aptissimo, librum illum suum vernaculo sermone fertur inchoasse, quem pastorum lusibus amoribusque refertum, ARCADIAM inscripsit. Antequam vero Neapoli excederet, Juniani Maji, celebris eo tempore ludimagistri, domum frequentaverat, a quo Latinis Græcisque literis diligenter imbutus est. Is porro quanto in honore semper fuerit apud gratum memoremque beneficii discipulum, SANNAZARII carmina passim declarant, in quibus Majus do-

doctissimis hominibus annumeratur, & ob singularem prudentiam, rerumque usum, miris laudibus in cælum tollitur. Dolebat sane optimo præceptori summam vim ingenii, qualem scilicet in puero perspexerat, situ veluti quodam ac pædore obsolescere, neque in principum virorum conspectu, pulcherrimæque urbis luce positam esse; iccirco MASELLÆ 1. auctor fuit, ne tam egregiæ indolis filium in abdito diutius manere pateretur; sed potius, copiolis omnibus quæ illi reliquæ essent, contractis, JACOBUM Neapoli ingenue liberaliterque educandum curaret. Brevi enim fore ajebat, ut sumtus in ea re facti, amplioribus longe commodis, quæ plerumque studiosorum adolescentium industriam consequi solent, abunde compensarentur. Paruit fideli consilio matersfamilias, & primo quoque tempore cum liberis Neapolim venit. Florebat ea tempestate in celeberrima urbe Joannes Pontanus, vir disciplinis omnibus, & præcipue illis quibus juvenum animi ad humanitatem informantur, præter ceteros excultus atque expolitus. Ad hujus domum, tamquam ad certissimum Mu-

1. *auctor fuit, ne...... pateretur*) Hæc loquendi ratio minus Latina sit oportet, si Paullo Manutio auscultare velimus, qui Comment. in Epist. 1. lib. 1. M. Tullii Ciceronis, pag. 6. ita scriptum reliquit: *Addo illud* auctorem *dici, non qui hortatur ne quid fiat, sed qui hortatur ut fiat. Itaque* auctor, *&* dissuasor *Cicero opponit: cæteraque ejusdem, atque etiam aliorum exempla ad affirmationem semper, numquam ad negationem spectant.* Quæ tamen regula maxime luculento Bruti ad Ciceronem exemplo falsa esse deprehenditur, qui Epist. 15. lib. Epist. Ciceronis ad Brutum, hoc pacto scribit: *Nam illi* (Antistio) *ita sentienti de republica magnopere* AUCTOR *fui* NE *differret tempus petitionis suæ.* Ipsique M. Tullio Epist. 27. l. 11. ad Famil. Matius dicitur NON *suscipiendi belli civilis gravissimus* AUCTOR.

Musarum & Sapientiæ templum, flos nobilitatis & juventutis Neapolitanæ undique confluebat: & cuicumque adolescenti bona de ingenio suo spes esset, is neminem alium, nisi Pontanum, studiorum suorum hortatorem quærebat. Quapropter non defuerunt, qui Pontani Academiam (sic enim ipse lectissimorum ingeniorum concilium illud cœtumque appellabat) equi Trojani simillimam fuisse dicerent; ex qua scilicet non quidem belli duces, urbiumqne expugnatores, at egregii poëtæ, summique oratores plurimi in apertum prodierint. Consuetudo autem erat, ut quicumque bonarum artium cupiditate inflammatus ad maximum virum se applicuisset, 1. novum sibi nomen imponeret, ex antiquitate depromtum. putabant etenim, ejusmodi nomina & plus dignitatis in se continere, & blandius quodammodo jucundiusque in aures influere posse. Quo tamen facto nonnulli censoriæ gravitatis homines vehementer offensi sunt; quibus nimirum Christiana lædi pietas, & majorum instituta convelli videbantur, si, nominibus quæ sanctissimorum virorum olim fuissent, penitus abjectis, in eorum locum alia supponerentur, quæ

---

1. *novum sibi nomen imponeret*) Etiam Ludovicum Ariostum hic mos nominis mutandi adversarium habuit in sexta Satyrarum ad Petrum Bembum:

Il nome che d' Apostolo ti denno,
O d' alcun minor Santo, i padri ....
. . . .
In Cosmico, in Pomponio vai mutando.
Altri Pietro in Pierio, altri Giovanni
In Jano, e in Jovian van racconciando:
Quasi ch' il nome il buon giudicio inganni:
E che quel meglio s' abbia a far poeta
Che non farà lo studio di molt' anni.

Petrus Vlamingius.

quæ profanarum gentium memoriam renovarent. Sed pleræque res in hominum vita, quæ neque summam honestatem, neque rursus insignem turpitudinem adjunctam habent, perinde sunt ut accipiuntur; nec quidquam adhuc in eo genere vel a sapientissimis excogitari potuit ita elegans atque perfectum, ut nullos omnino reprehensores invenerit. Pontanus igitur, quo reliquos exemplo excitaret, Jovianus appellari voluit: SANNAZARIUM vero jam pridem in familiaritatem receptum, ACTIUM SYNCERUM ex eo nominavit, quod ille princeps ex Latinis bucolico poëmate piscatores de amoribus suis in *acta* colloquentes induxisset, & quod sine fuco & fallaciis vitam ageret, nec aliud clausum in pectore, aliud in lingua promtum haberet; amaretque puram & simplicem dicendi formam, in qua scilicet ipsius ingenium & mores apertissime elucebant. Quæ vero argumenta impulerint Paullum Jovium, ut monumentis traderet literarum, a SANNAZARIO avitum gentilitiumque nomen repudiatum fuisse, equidem ignorare me fateor. Nam tametsi JACOBUS, ubi conventus amicorum iisdem studiis gaudentium, aut festiva aliqua scriptio hilaritatem & jocos postulare videbatur, illo altero nomine sæpius uteretur, non tamen ad eas ineptias umquam descendit, ut proprium clarissimæ familiæ vocabulum aspernaretur. immo vero, id sibi magno ornamento esse, & apud posteros fore, existimans, optimis versibus commemorare ac celebrare non destitit. Quum igitur ad eximiam ingenii suavitatem eas artes adjunxisset adolescens quæ duros etiam & agrestes homines mollire ac mitigare consueverunt, incidit in amorem formosissimæ puellæ, nobili genere ortæ, quam 1. Carmosi-

1. *Carmosinam Benifaciam*) Ipse vero SANNAZARIUS, alíique ejus temporis poëtæ *Harmosynen* vocant.

mosinam Bonifaciam appellabant. SANNAZARII autem, & 1. Bonifacii, quod ejusdem vicinitatis essent, in idem quoque concilium Portæ Novæ adscripti erant. Hujusmodi concilia Neapolitani *sedes* vocant. quum enim propter urbis magnitudinem cives nobiles domiciliis inter se distantes, vix unum in locum convenire possent, de republica consultaturi, urbs in quinque regiones distributa est, quarum singulis suam veluti curiam esse voluerunt, in qua viri primarii proxima loca incolentes, sententiam dicerent, & suffragia ferrent. Ut autem omnis ejusmodi amor anxius & sollicitus est, variasque animis perturbationes afferre solet, SANNAZARIUS noctes atque dies miserrime afflictabatur; non enim illi puella mutuam voluntatem tribuebat, sive id pudicitiæ custodiendæ caussa faceret, sive quod ad formosam pertinere arbitraretur, amatorem sævitia excruciare. In tanta igitur acerbitate postremum illud adolescenti perfugium relinquebatur, plenis querelarum carminibus modo levitatem suam, modo puellæ crudelitatem, modo fortunæ vim atque imperium accusare; quod quidem egregie præstitit magno breviorum poëmatum numero, hac recentiori Italica lingua scriptorum, quæ maxime omnium Latino epigrammati respondere existimantur. Aliud etiam genus frequentavit, argutis concinnisque sententiis cum superiore fere conveniens,

---

1. *Bonifacii*) Memorabile, & rarum est quod scribit Ludovicus Dulcius in Epistola ad Joannem Bernardinum Bonifacium, qua ei mittit Ludovici Pascalis, Julii Camilli, Molsæ, & aliorum Illustrium Poëtarum Carmina typis excusa Venetiis apud Gabr. Jolitum 1551. in 8. *Quid doctissimo fratre tuo* DRAGONETO *elegantius, cultius, aut expolitius antiquitas habuit? nonne illud* SANNAZARII *obstupescentis dictum, Palmam sibi a* DRAGONETO *ereptam videri? &c.*

niens, quod vero ad circuitum verborum, numerorum varietatem, figurarumque splendorem attinet, longe copiosius. Hoc veteres Græci ᾠδὴν, Itali multis post sæculis *cantionem* dixere. Utroque genere SANNAZARIUS ita excelluit, ut scriptores fere omnes quicumque a Francisci Petrarchæ obitu usque ad sua tempora lyricam Italorum poësim excoluerant, de gloriæ possessione deturbaverit. Non minimum enim desciverant illa ætate ab elegantia scribendi, contemtisque antiquiorum exemplis, novam quamdam rationem excogitaverant demulcendi aures imperitorum, quæ, corruptis judiciis, longe lateque diffundebatur. Acute quidem rem inveniebant, (id quod etiam barbari persæpe faciunt) sed inventam expolire nequaquam poterant, in quo vis omnis eloquentiæ sita est. Sententiæ plerumque improbabiles erant, contortæ, nimis exquisitæ; verba inculta, horrida, ex trivio arrepta, numeri laxi, fluctuantes, dissoluti; tota denique oratio neque nervis colligata, neque articulis distincta, ut rudem inopemque consilii scriptorem facile agnosceres. Magna igitur SANNAZARIO laus debetur, quod & quanto in errore homines versarentur, aut unus, aut certe cum paucis animadverterit, & ad veterem penitusque insitam opinionem ex eorum animis evellendam summo conatu aggressus fuerit. quæ quidem res ipsi ex sententia successit; paullatim enim sanum ac splendidum orationis genus non juventuti solum, sed etiam iis qui turpiter aberraverant, vehementer probari cœpit. & quod a SYNCERO tamquam primis lineamentis inchoatum, adumbratumque fuerat, id postea Petrus Bembus incredibili studio, labore, diligentiaque perfecit. Quum hæc SANNAZARIUS meditaretur, matre optima orbatus est; cujus immaturum interitum in ARCADICIS lusibus elegantissime deploravit. Ut autem puellæ propter quam curis vigiliisque angebatur, si pos-

si posset, memoriam omnem deponeret, in ultimam Galliam profectus est; quam regionem ARCADIÆ nomine ferunt ab eo involutam fuisse. Ibi quum aliquamdiu moratus esset, sentiretque in dies ægritudinem augeri, neque amicæ, patriæque desiderium ferre amplius posset (quæ amantium inconstantia est) magnis itineribus Neapolim rediit. At huic gravi diuturnoque morbo tristiorem medicinam fortuna opposuit; SANNAZARIO enim absente, Carmosina, nondum ætate provecta, de vita migraverat. Qui casus quantum amatori luctum attulerit, satis indicant ECLOGÆ Italica, Latinaque lingua conscriptæ; quibus Phyllidis mortem deflet; sic enim ipsi amores suos obducere ac velare placuit. Quum itaque ejus ingenii fama, quæ per omnium fere civium aures pervaserat, in domum Ferdinandi Regis pervenisset, Federicus Regis filius natu minor, juvenis poëtarum studiis mirifice deditus, eum ad se cupide arcessitum tectis ac sedibus suis recepit, præcipuaque benevolentia prosecutus, in intimis & familiarissimis semper habuit. Præ ceteris autem poëseos generibus, regium adolescentem spectacula illa capiebant quæ veteres mimos quodammodo salibus & jocis exprimerent. quapropter SANNAZARIUS, ut erat ingenio ad excogitandum promtissimo, novis lepidisque fabulis fingendis docendisque, ei quotidie gratior acceptiorque fiebat. Proavorum temporibus adhuc in manibus erat libellus quidam a SYNCERO exaratus, facetiarum ac festivitatis plenissimus, quem vulgus Neapolitanum, 1. GLIOMERUM appellabat. in eo scilicet collecta erant rudia & obsoleta verba,

b argu-

1. *Gliomerum*) Latine *glomerum*. Hunc libellum exstare manuscriptum Neapoli vir Illustrissimus & Reverendissimus Justus Fontaninus literis suis amicissimis mihi significavit. *Petrus Vlamingius*.

argutæ item brevesque sententiæ, quæ olim popułari sermone jactabantur. his auctor multa ridicula addiderat de suo, ut qui opus legissent, ab ingenioso doctoque homine profectum, haud temere suspicari possent. Iisdem artibus & officiis paullatim effecit, ut ipsum Isabella de Baltio, quæ cum Federico nupta erat, & Constantia ex Havalorum gente mulier ornatissima, bonarumque artium supra muliebrem imbecillitatem studiosa, plurimum diligerent atque admirarentur. Hæc quum Federico, germano Isabellæ fratri, in matrimonium data esset, quo die Pyrrhi Ducis Altamurani, soceri sui, domum introivit, totum nuptiarum apparatum a SANNAZARIO optima ratione dispositum descriptumque invenit. Ob eamdem ingenii præstantiam, Ferdinando Regi, & Alfonso Calabriæ Duci, ad quem regni hæreditas pertinebat, familiaris factus est. Hunc porro imperatoria laude florentem, bello Etrusco secutus, in ejus exercitu militavit. Comitem etiam illi se præbuit ad Hydruntum recipiendum, fugandosque Turcas, qui oppidum illud suis præsidiis occupaverant. Mox quum Ferdinandus pro Hercule Ferrariensi Duce, socer nimirum pro genero, contra Sixtum Pontificem, ejusque fœderatos arma cepisset, idem Alfonsus ad Nomenti, Tiburisque expugnationem SANNAZARIUM secum duxit; tametsi prope Lanuvium prœlio superatus, de gloria, quam maximis rebus gestis adeptus fuerat, nonnihil amisisse visus est. Si quid autem poëtæ sub ipsis pellibus otii relinquebatur, id totum in scribendis epigrammatis consumebat; ex quibus unum præcipue celebratur, quo Ladislai, Regis fortissimi, & de SYNCERI majoribus optime meriti, facinora complexus est. Ita, quod mirabile omnino videri debet, bellicam laudem cum literarum studiis conjunxit; quum plerumque contingat, inscitia milites, ignavia literatos homines labora-

borare. Consecuta sunt deinde ejusmodi tempora, quæ florentissimam Aragoniorum familiam in extremum discrimen sæpius adducerent, regnoque tandem spoliatam, exsiliis, continuisque regum funeribus penitus perderent atque delerent. Carolus enim Ludovici F. Galliæ Rex, acerrimo ingenio adolescens, & qui totius Italiæ dominatum appeteret, induxerat in animum, regnum Neapolitanum Ferdinando eripere, & ad id facinus maximas copias brevi tempore comparaverat. Sed tanta malorum mole impendente, Ferdinandus, exacta jam ætate, mortem obiit. Alfonsus vero, qui in patris locum successerat, quum potentissimi hostis adventum formidaret, neque in populi principumque civium auxilio spem ullam poneret, quibus nimirum propter crudelitatem invisum se esse intelligebat, pristinæ virtutis oblitus, ac fortunæ cuncta permittens, in Siciliam confugit, ibique haud multo post e vita excessit. Ferdinandus itaque ejus filius, cujus mores paternis moderatiores erant, regni administratione suscepta, quantum potuit, Gallorum conatibus restitit; quibus quum par esse non potuisset, avitumque imperium amisisset, nequaquam tamen animo fractus, rei felicius gerendæ occasionem captabat. Accidit autem peropportune, ut Carolus in Galliam everteretur; a cujus discessu strenuus adolescens incredibili virtute, celeritate, prudentia, hostes prœlio fudit, remque amissam recuperavit. Sed perturbatum regni statum componere molienti acerba mors intervenit. Ad Federicum igitur, ejus patruum, omnis potestas translata est. Existimabant homines, nec injuria, SANNAZARIUM, qui in Regis clientela semper fuisset, neque in tantis calamitatibus ad florentem hostium fortunam umquam ab eo descivisset, summum locum & dignitatis & gratiæ apud ipsum obtenturum. sed eventus omnium opinionem fefel-

 lit.

lit. Etenim Federicus Robertum quidem Bonifacium, Balthassarem Pappacodam, & Antonium Grisonem, viros nobilitate insignes, quibus familiariter utebatur, donis oppidorum ac vectigalium locupletavit, SANNAZARIO autem pensionem tantummodo largitus est, qua illi sexdecim millia H-S quotannis ex ærario solverentur, rus item suburbanum, in Pausilypi montis latere situm, cui Mergilline nomen est, ob amœnitatem magis, pulcherrimumque Tyrrheni maris prospectum, quam ob fructuum ubertatem, a superioribus regibus in pretio habitum. Ægre admodum tulit JACOBUS, officiorum suorum, diuturnique servitii tam exiguam sibi mercedem tributam, seque illis posthabitum quos ipse fide benevolentiaque adversus dominum (ut quidem arbitrabatur) aut superasset, aut certe adæquasset. nec sibi temperare potuit, quominus arguto epigrammate muneris tenuitatem Regi exprobraret, agricolam ab eo se factum, non obscure conquestus. At postea loci deliciis captus, Mergillinem suam laudibus in cælum extulit, Regemque ipsum liberalitatis nomine celebravit. Otiosam tamen & quietam ætatem sine periculis & laboribus ei diutius agere non licuit; etenim quadriennio post Ludovicus, qui e Duce Aurelianensi Rex Galliæ in locum Caroli creatus fuerat, & Ferdinandus Hispaniæ Rex, Alexandro Pontifice Maximo suadente, contra Federicum conjurationem fecere, ut eum communibus copiis regno pellerent. Oppressus itaque hostium viribus Federicus, ac regni possessione spoliatus, in Galliam ad Ludovicum abire maluit, quam apud Ferdinandum exsulare. hunc enim, ob consanguinitatis jura nefarie violata, vehementer oderat. Eo casu præclarissimum fidei, constantiæque exemplum a SANNAZARIO proditum est. Nam quum pauci omnino Regem in exsilium secuti essent, & ex his quoque nonnulli, eo relicto, domum

domum rediiſſent, ipſe ab ejus latere numquam diſceſſit, cumque eo tamdiu fuit, dum ille curis ac mœrore confectus, mortem oppeteret. Quodque incredibile multis videri poſſit, antequam iter ingrederetur, quum oppidula duo, & portorium, quod ſexto ab urbe lapide collocatum incolæ Gaudellum appellabant, vendidiſſet, quadringenta viginti ſeſtertia ex venditione collecta, libentiſſime Regi obtulit, vix exigua tantæ pecuniæ parte ad vitæ neceſſitates ſibi reſervata. Neque vero exſtincti memoriam colere umquam deſtitit, ſed & in ejus funere [1] ingentem lacrimarum vim profudit, & qui in eo perdendo operam ſuam omnem ſtudiumque poſuerant, in hoſtium numero habuit, apertiſſimoque odio ſemper proſecutus eſt. Veriſimile autem videtur, Elegiam illam tertii libri, quam ipſe tamquam ad Federicum miſſam in vulgus edidit, poſt Regis mortem conſcriptam fuiſſe; in ea enim de ejus exſilio ac ſepultura mentio fit. ſed fortaſſis poëta ideo ſimulatione uſus eſt, ut ſcilicet Cajetæ vaticinium majorem iis qui legiſſent, admirationem moveret. Jam omnibus pietatis officiis diligentiſſime perſolutis, quum patriæ deſiderio teneretur, Neapolim rediit, anno poſt CHRISTUM ortum cIↃ IↃV. Non eſt autem ſilentio prætereundum, vetuſtiſſimos codices, multiſque antea ſæculis inviſos, a SYNCERO e Gallia in Italiam fuiſſe allatos; particulam videlicet Ovidiani poëmatis de piſcibus, Gratii Faliſci, & Olympii Nemeſiani carmina de venatione, Rutilii Numatiani Itinerarium; necnon Valerii Martialis, Auſonii, & Solini ſcripta, iis quæ vulgo circumferri ſolerent, emendatiora. Neapoli porro (ut erat inſigni morum elegantia, quam ex principum virorum familiaritatibus hauſerat) Joannam Reginam præcipue coluit atque obſervavit. Quum au-

1. Vide Elegiam 2. l. 3. a v. 79.

tem regia in domo assidue versaretur, Cassandræ Marchesiæ, ingenio ac forma præcellentis puellæ, e comitatu nobilium mulierum quæ circum Reginam erant, amore captus est. Hæc sibi Joannæ voluntatem pudoris ac modestiæ significatione præ ceteris conciliaverat. Non tamen, ut sæpius fit, fœdis perturbationibus agitabatur SANNAZARIUS, ætatem illam jam prætergressus quæ maxime libidinum imperio subjecta est, at veterum Platonicorum more, occultam animi pulchritudinem ex corporis dignitate conjiciens, in ejus potissimum contemplatione mentis oculos defigebat. Igitur omni dictorum factorumque turpitudine procul amota, ea tantummodo puellæ præstabat officia quæ virtuti nihil officere posse viderentur. Nec rivales moleste tulit. quum enim Alfonsus Castriota, vir primaria nobilitate, eodem tempore Cassandram amaret, & ut firmius puellæ animum sibi adjungeret, pollicitus ei esset, se illam uxorem ducturum, ipsumque postea promissi pœnituisset; omnes nervos contendit SANNAZARIUS, ut LEO X. Pontifex Maximus, matrimonium ratum haberet, neque Alfonsum juramento solveret; ususque in eo est auctoritate Petri Bembi, qui tum Pontifici ab epistolis erat. sed quum ob nimiam adversariorum potentiam, optata impetrare non potuisset, iniquiore in LEONEM animo postea fuit. Quemadmodum vero iis iratum se præbuit quorum consilia & mores plurimum a suis distare cognovisset, ita multorum amicitiis floruit qui eodem studio literarum, veritatis, & constantiæ tenebantur. Caros ideo in primis habuit e Neapolitanis civibus, Franciscum Pudericum, acerrimo judicio virum, qui quamquam oculis captus, quid pulchrum, quid rectum esset in scriptis poëtarum oratorumque, egregie dijudicare poterat: Lucium Crassum, antiquitatis studiosissimum: Petrum Compatrem, Hieronymum Carbonem,

nem, Thomam Fuſcum, Rutilium Zenonem, Joannem Franciſcum, & Marinum Caracciolos, Joannem Sangrium, Antonium Garlonium Allifarum Ducem, Trajanum Cabanilium Trojæ ac Montellæ Dominum, Chariteum, Andream Matthæum, & Beliſarium Aquivivos, alterum Hadriæ, alterum Neritinorum Ducem; qui omnes elegantioribus Muſis mirifice dediti erant: Petrum item Summontium, qui res Neapolitanorum literis mandavit, Alexandrum ab Alexandro, Juriſconſultum, hominem liberalibus doctrinis politiſſimum, Hieronymum Seripandum Cardinalem, Ferdinandum Havalum, Piſcariæ Ducem, imperatoremque fortiſſimum; a quibus contra impenſe diligebatur, maximique fiebat. Summa etiam illi neceſſitudo fuit cum Joanne Pardo Hiſpano, Philoſopho præſtantiſſimo, & cum Antonio Galateo Appulo, qui medicinæ operam dabat. Coluit præterea omnibus officiis Joannem Pierium Valerianum Bellunenſem, Julium Senenſem, Michaëlem Marullum Byzantinum, Bartholomæum Scalam Florentinum, Gabrielem Altilium in Lucania natum, Petrum Gravinam Siculum, Elyſium Calentium Appulum, Ægidium Viterbienſem Cardinalem, Ludovicum denique Montaltum Syracuſanum, viros ingenii laude, vitæ innocentia, morumque ſuavitate ſpectatiſſimos. Ex Venetis, Petro Bembo, qui tum in literis regnabat, & Marco Antonio Michaëlio, plurimum tribuit. Aldi quoque Manutii, hominis de politiori antiquitate præclare meriti, induſtriam atque eruditionem valde ſuſpexit, cui & ARCADIAM ſuam tradidit, typis divulgandam. Dilexit & complures alios; quos ſingulos enumerare nimis longum, atque adeo injucundum foret. Quos autem ſemel in amicitiam recepiſſet, iis uſque ad extremum ſpiritum inviolatam fidem ſervavit; neque umquam commi-

 ſit,

ſit, ut aut beneficiorum oblitus, aut in difficultatibus periculiſque amicorum lentus ac negligens videri poſſet. Hanc ſane fidelitatis conſtantiæque laudem, tamquam ipſius propriam & ſingularem, omnes, ne inimicis quidem exceptis, ACTIO SYNCERO tribui debere, una voce prædicabant. Erga Jovianum Pontanum, quo ſtudiorum ſuorum impulſore in juventute uſus erat, ita ſemper animatus fuit, ut erga ſemetipſum; & quamquam illum carminis dignitate, Latinique ſermonis elegantia procul dubio ſuperaviſſet, nihilominus, quoties occaſio oblata eſſet, de illius ingenio, eruditione, ſapientia, cum familiaribus honeſtiſſime loquebatur. Hujus etiam ſcripta e domeſticæ bibliothecæ tenebris primus in lucem evocavit; adhibitis ad eam rem Franciſco Ælio, Petroque Summontio, viris eruditiſſimis. multorum profecto diſſimilis, qui poſtquam ſine cortice natare didicerunt, ut in veteri proverbio eſt, ac nonnullam dicendi facultatem adepti ſibi videntur, eos quorum opera profecerunt, non ſolum præ ſe contemnere, ſed etiam vehementius inſectari ſolent. Ea præterea SANNAZARII probitas fuit, ut quadam epiſtola ad M. Antonium Michaëlium data, ſe pluribus quidem ſaluti fuiſſe, nemini vero umquam nocuiſſe, gloriari potuerit. quæ laus una ceteris omnibus merito anteponenda eſt. A litibus ſummopere abhorruit; videbat enim, nihil magis animi tranquillitati, ſtudiiſque rectioribus adverſari, quam ſtrepitum fori, vulgariumque hominum concertationes. Juſtitia quantum ab ipſo culta ſit, non uno argumento cognoſci poteſt. Quo primum tempore Gallica natio Neapolitanum regnum invaſerat, nulla æqua judicia fiebant; qui provinciis præerant, maleficio & ſcelere paſcebantur; nobilium bona publicabantur; cuncta denique ex victorum libidine, non ex legis ratione gerebantur. SANNAZARIUS tanta rei atro-

atrocitate commotus, egit sedulo cum Petro de Roccaforti, cujus fidei negotia regni Galliæ commissa erant, ut ejus apud Regem auctoritate modus injuriis aliquando statueretur; ad quem etiam Elegiam misit, in qua scilicet Astræam cum ipso conquerentem inducit. Cæsarem Borgiam, Ducem Valentinum, Tyrannorum crudelissimum, quem præceps atque effrenata regnandi cupiditas ad pessima quæque suscipienda facinora quotidie impellebat, probrosis carminibus maledictisque vexavit; & de ejus tandem pernicie lætitiam apertissime tulit. Nebulones, parasitos, comessatores, & qui ad cædem faciendam pretio conducti latrocinia in urbibus exercent, ac noctu diuque cum telo ambulant, maxime oderat. Nec eorum mores probare poterat qui quamquam ingeniosi, doctrinaque exculti, reliquos tamen omnes infra se ducerent. quamobrem & Politiano infensior fuit, eumque binis epigrammatis laceravit, quod nimirum, vir alioqui doctissimus, se insolenter efferret, (ut SYNCERO quidem videbatur) &, quemadmodum olim Quintus ille Palæmon, secum natas, secumque morituras literas arbitraretur. at diffiteri nolim, inimicitias quas cum Michaële Marullo, & Bartholomæo Scala, Marulli socero, Politianus gerebat, præcipuam SANNAZARIO odii caussam fuisse. Pietate ac religione in superos nemini concessit. Quum enim Ægidium Viterbiensem, Augustinianæ familiæ monachum, improbos homines acerrima concione objurgantem audisset, ac nescio quo Virgilii versiculo, quo ille opportune ad faciendam fidem usus erat, mirabiliter se affici sensisset; gravem illum virum diligere, omnique officiorum genere prosequi cœpit: ac deinde rerum divinarum amore inflammatus, egregium illud DE PARTU VIRGINIS poëma inchoavit, quod omnium sæculorum posteritas admirabitur. Ne autem aliquid prætermitteret quod ad

cul-

cultum sanctissimæ DEI OPTIMI MAXIMI Genitricis pertineret, in scopulis Mergillinæ templum ædificavit, ejus divini partus memoriæ sacrum; cui templo monachorum Collegium adjunxit, qui se MARIÆ Servos appellant; iisque prædia reliquit, ex quibus octo millia H-S in singulos annos perciperent, ad festos dies anniversarios agendos, & ut Federici Regis, ACTII SYNCERI, ejusque parentum peccata, DEUM quotidie precando, expiarent. DIVO quoque NAZARIO sacellum exstruendum curavit. Præ ceteris vero cælestibus, Augustinum maximum illum Theologum, Gaudiosum, Jacobum Picenum, atque Antonium Lusitanum, cujus sepulcrum Patavii positum toto orbe terrarum celebratur, a SANNAZARIO in honore habitos fuisse; quum ex ipsius poëmatis apparet, tum ex aliorum testimoniis constat. Non tamen pietate impediebatur, quominus in studiis humanitatis ac literarum versaretur; sed amicis, qui ad eum ventitabant, semper novum aliquod epigramma, salis atque urbanitatis plenum, aut elegiam recitare solitus erat, quæ nitore atque elegantia cum antiquorum scriptis certare posset. In hoc genere Propertium sibi ad imitandum proposuit, candidum sane poëtam, Græcorumque ornamentis abundantem; cujus transmarinos lepores nativa quadam Tibulli, & Ovidii suavitate passim temperavit. Quum vero ad heroicum poëma aggressus fuisset, nusquam a Virgilii magnitudine dejiciebat oculos, quem adeo admirabatur, ut ejus natalem diem quotannis solenni convivio cum familiaribus celebraret. Numerorum scientiam, ei qui in scribendo carmine excellere velit, maxime necessariam, at multis antea sæculis ignoratam, unus perfecte calluit, ac reliquis exemplo monstravit. de qua ipsum disputantem, quamvis eo tempore admodum adolescentem, Pontanus inducit in eo dialogo cui

ACTIO

Actio nomen est. Qua potissimum re, tanta Sannazario deberi gloria mihi videtur, quantam consecutus est Bembus, quod homines ad M. Tullii scripta diligentius evolvenda primus excitaverit. In opus De Partu Virginis perpoliendum infinitos pæne labores insumsit, illudque perpetuis annis viginti accuratissime castigavit; lucubrationum suarum tristis ac morosus omnino censor. Et quamquam subtili judicio præditus esset, quo & a pravis recta, & a mediocribus optima discernere posset, ipse tamen sibi diffisus, ad Franciscum Pudericum, doctissimum senem, assidue veniebat, cumque illo de versibus a se nuperrime factis communicabat. Quem ferunt auribus adeo fastidiosis fuisse, ut a Syncero decem interdum versus in eamdem sententiam recitarentur, antequam illi plane satisfieret. Ob hanc nimiam in scribendo diligentiam, statarium poëtam nonnulli Sannazarium nominavere, qui videlicet manum de tabula tollere nesciret. Neque ulli, dum vixit, iratior fuit, quam cuidam qui scripta ejus nondum satis emendata furtim abstulerat, eaque Venetiis edere constituerat. Quum autem LEO X. Pont. Max. de tam præclaro poëmate audisset (erat enim res in omnium sermone) incredibilem animo voluptatem cepit, non solum quod literatorum hominum conatibus favere solitus erat, sed etiam quod e re Christiana fore existimabat, si pia hujusmodi atque elegantia scripta impiorum quorumdam scriptis opponerentur, qui religionem a majoribus traditam, eo potissimum tempore labefactare, ac funditus delere cupiebant. Itaque ad Syncerum literas dedit, admodum honorifice scriptas, quibus ei singularem in DEUM pietatem, vimque ingenii admirabilem gratularetur, eumque ad perfectum jam opus quamprimum edendum hortaretur. Verum, offensione exorta quam supra commemoravimus, San-

NA-

NAZARIUS poëma apud ſe continuit, dum LEO e vita migraret. quo mortuo, opus tandem typis deſcriptum, ab Antonio Seripando CLEMENTI VII. ex eadem Mediceorum familia Pontifici, auctoris nomine oblatum eſt. Pergratum ac perjucundum ſibi munus fuiſſe, & ſe tam egregii ſcriptoris de facie cognoſcendi cupidiſſimum eſſe, CLEMENS humaniſſimis verbis Seripando ſignificavit; eique, ut juſtas debitaſque SANNAZARIO gratias ageret, imperavit. Quod etiam ipſe per literas præſtitit, quibus immortali beneficio ſe affectum ab illo confeſſus eſt; cui pariter æqualiterque reſpondere, tametſi in ampliſſimo ſtatu collocatus, nulla umquam ratione poſſet. Ne autem iis dignitatibus SANNAZARIUS ornaretur quas fortaſſe pro meritorum ſuorum magnitudine, ſperaverat, Columnenſium bella, quibus Pontifex diſtinebatur, & ejuſdem in præmiis tribuendis lentitudo quædam, in cauſſa fuere. Ceterum in ECLOGIS quoque PISCATORIIS ACTII judicium cognitum eſt. Teſtatur enim Julius Scaliger, unam ex iis, quæ nimirum ſecundo loco poſita eſt, apud ſe exſtitiſſe, in qua multa legerentur quæ poſtea ſcriptor diligentiſſimus immutaverit. Decem ab eo hujuſmodi poëmata ſcripta fuerant, ſi Paullo Manutio fides habenda eſt: ſed quum ex ulteriore Gallia in patriam longo intervallo reverſus eſſet, quinque tantum in ſcriniis invenit; reliquis aut furto ſurreptis, aut negligentia ſuorum amiſſis. ARCADIAM ſuam, opus juvenili quodam fervore effuſum, ætate provectus minus probavit, eamque multorum efferri laudibus, indigne tulit. Tametſi autem poëtarum ſui temporis princeps a doctis omnibus haberetur, neque ipſe in eo genere mediocritati ullum eſſe locum exiſtimaret, quos tamen ſcribendi carminis gloria olim inſignes futuros conjeciſſet, eos magnopere coluit; in quibus Joannem Cottam: cujus etiam mortem epigrammate defle-

deflevit. De ceteris ejus moribus hæc feruntur. Magno atque erecto animo fuit, & qui pusillos quosdam obtrectatores, tamquam e superiore loco, despiceret. Quapropter Lucium Joannnem Scopam, ludimagistrum, qui plurima antiquorum scripta numquam in vulgus edita in bibliotheca sua servari, falso gloriabatur, ineptum sane hominem, atque in ipsum ridicule insultantem, adeo contemsit, ut indignum omnino esse duceret cum quo decertaret; ejusque audaciæ jacula levi, ut ita dicam, lateris flexu semper declinavit. Hanc animi magnitudinem nonnulli pejorem in partem interpretabantur: superbum enim & contumacem esse, ajebant. Nec minore constantia, Consalvi Cordubensis, qui Magnus Dux a rerum gestarum amplitudine appellabatur, amicitiam repudiavit. Ab hoc enim, quod Ferdinandum, Federici Regis filium, ex arce Tarentina extractum, contra datam fidem, in Hispaniam ire coëgisset, ubi postea miser consenuit, alienum animum habebat. Qui nihilominus gloriæ cupiditate adductus, quum omnia frustra expertus esset, ut egregium poëtam sibi conciliaret, id tandem consilii cepit, ut ad visendum Puteolanum agrum, veterum ædificiorum ruderibus, ac subterraneis ignibus admirandum, eum sibi potissimum ducem itineris deposceret. SANNAZARIUS itaque tanta fortissimi viri comitate victus, ejus voluntati morem gessit. Quum itaque Consalvus iter ingressus, de recentibus Hispanorum victoriis magnifica oratione locutus fuisset, jamque ad speluncam, in ipso Pausilypo monte excavatam, qua Puteolos itur, appropinquassent, Tempus est, inquit poëta, ut postquam res Hispanæ satis a nobis verbis ornatæ sunt, de rebus gestis ac virtute Italorum pauca dicamus. Atque ibi de infinito prope servorum numero quem Romani olim ad eam specum effodiendam adhibuissent, narrare cœpit; multa de vete-

veteri historia depromens; eoque tandem, sermonis cursu, devenit, ut diceret, Hispaniam, quæ olim Italorum imperio paruisset, longinqua conversione temporum, victoribus suis jugum imposuisse. Hujusmodi narrationibus delinitus Consalvus, ab eo die SANNAZARIUM majore in pretio habuit, ejusque amicitiam studiosissime coluit. Incredibile est, quantum immortali VENETORUM REIPUBLICÆ SYNCERUS faverit. Hanc scilicet tamquam unicum antiquæ libertatis exemplum, venerabatur; multaque de ejus magnificentia & splendore honorate & graviter prædicabat. Eum contra VENETI, quasi unum ex suis civibus, diligebant; quumque ille argutum Hexastichum scripsisset, quo illorum Urbem Romæ anteferendam esse affirmaverat, tria millia H-S pro singulis versibus Poëtæ persolvi jusserunt. Ejus quoque effigies apud ipsos in veteri curia conspiciebatur, a Titiano depicta, prope reliquas summorum virorum; quæ omnes coorto incendio, miserabiliter absumtæ sunt. Quum ille in rerum omnium abundantia viveret, neque ei deesset, unde largiorem sumtum facere posset, habitus est ad rem attentior, quam satis esset; duo enim tantummodo mancipia domi alebat, quorum alteri honestiora officia, alteri culinæ curam commiserat. Quum autem Comes Sanseverinus, qui tum loco Regis Neapolim obtinebat, ut nimiam poëtæ parsimoniam perstringeret, mirari se dixisset, quomodo ille cibum capere posset quem servus adeo fœdus parasset, hujusmodi a SANNAZARIO responsum tulit: duo in illo mancipio præ ceteris munda esse, mentem nimirum, ac manus. Fallitur Joannes Baptista Crispus, Callipolitanus, a quo SANNAZARII res gestæ accurate quidem, sed omnino impolite, monumentis literarum traditæ sunt, quum scribit, famulum illum cubicularium, Hiempsalem, coquum vero, Sannazarium, herili nomine, voca-

tum

tum fuiſſe. res enim contra ſe habet; ſiquidem Alexander ab Alexandro in libris Genialium Dierum, narrat, ſervum illum ex Æthiopia, qui Sannazarius appellaretur, ſcitiſſimum adoleſcentem, & ob morum elegantiam libertate donatum, liberalibuſque diſciplinis a domino eruditum, Propertii elegias ſuaviſſima voce ad tibiam cantare potuiſſe; quæ omnia quantum a coqui moribus diſtent, facile quivis perſpicere poteſt. Jocis ac facetiis mirum in modum delectabatur, quæ rerum graviorum triſtitiam ac ſeveritatem mitigarent. Nos ejus aliquot feſtiva & acuta dicta commemorabimus. Quum aliquando in conventu medicorum, eo præſente, quæſitum eſſet, quid præcipue oculorum ſenſum acuere poſſet, aliudque ab aliis magis idoneum judicaretur, ipſe *invidiam* aptiſſimum collyrium eſſe dixit, nonnulloſque Ovidii verſus protulit, quorum hujuſmodi ſententia eſt: alienam ſegetem ſemper videri fertiliorem, ac vicinorum gregibus ubera eſſe majora. Nullum inveniri morbum, ajebat, quo plures homines perirent, quam febri tabifica, igniculo ſpei excitata. Eos qui ob generis claritatem magnos ſibi ſpiritus ſumerent, hiſtrionibus comparabat regali trabea indutis. Librum quemdam Poggii Florentini, ſcriptoris alioqui non contemnendi, Judæi domum appellabat, quod alienis pignoribus refertus eſſet. Interrogatus a quodam, cur tam raro nobilium cœtibus intereſſet qui de republica conſultabant, ideo, reſpondit, quod ſuffragia numerari, non appendi ſolerent. Dicebat præterea, cogitationes & conſilia magnarum rerum quæ difficillime effici poſſent, eorum militum eſſe ſimillima qui miſſionem accepiſſent: iis enim ſæpenumero, quamvis uſui eſſe deſierint, ſtipendium tamen ex ærario numeratur. Antiquis familiæ inſignibus, quæ diſcoloribus ludi latrunculorum teſſellis contineban-

bantur, 1. proprium ſignum addiderat, urnam videlicet, in quam candidos nigroſque ſcrupos veteres immittebant, ad felices infeliceſque dies notandos. Ex hac SANNAZARIUS magnum nigrorum lapillorum numerum, uno tantum candido immiſſo, pellucere voluerat, hoc urnæ inſcripto verſiculo:

ÆQVABIT. NIGRAS. VNA. SED. ALBA. NOTAS

quumque a Bembo admoneretur, antiquorum urnam haudquaquam pellucidam, ſed fictilem fuiſſe, lepide reſpondit: ſuam e craſſiori vitro conſtare. Statura fuit procera, & ad dignitatem appoſita, membris ſolidioribus, facie ſubtriſti, quæ ſtudioſum hominem indicaret. Valetudine autem uſus eſt minus proſpera, perpetuoque ſtomachi languore laboravit. Ex nimiis etiam angoribus, aſſiduaque meditatione, canitiem præmaturam contraxit. Paullo poſt direptam Romam a Borbonii militibus, Neapolim atrox peſtilentia invaſerat; qua ferocius in dies graſſante, SANNAZARIUS, exacta fere ætate, ad vicum illum confugit qui olim ad radices Veſuvii ſitus erat, antequam ſubitis ignium cineriſque eruptionibus penitus obrueretur. Eo jampridem ſeceſſerat Caſſandra Marcheſia, atque ibi cælibem vitam agebat. Hujus domum, quamvis a ſuis ædibus mille paſſus diſtantem, poëta quotidie, mulierem ſalutatum, veniebat; ut tantam amoris in ſene conſtantiam omnes vehementer admirarentur. Haud multo interjecto

1. *proprium ſignum addiderat*) Ut quidem Paullus Jovius memoriæ prodidit. Legendus tamen dialogus Scipionis Ammirati Italice ſcriptus, cui ROTA, ſive *delle Impreſe*, nomen eſt; ubi ſcriptor elegans narrat, ſignum illud, eumque verſiculum a SANNAZARIO non ſulmet gratia excogitatum, ſed ut Marchioni Vici morem gereret. qui poſtea conqueri ſolitus erat, id ſibi per injuriam eripi a Jovio quod ab amici liberalitate olim accepiſſet.

jecto tempore, quum Franciscus Galliæ Rex cum Carolo Cæsare de Neapolitano regno dimicaret, SANNAZARIUS tristem omnino nuntium accepit: jussu nimirum Philiberti Aurantii, Cæsariani exercitus Ducis, villam suam Mergillinæ, cæsa prius Gallorum cohorte, quæ illic ad excubandum consederat, a militibus fuisse dirutam, ne rursus ab hostibus occuparetur. Ea res acerbissimum poëtæ dolorem inussit, maxime quod monachos de quibus antea diximus, honesto illo domicilio excipere cogitaverat. Scribit Jovius, ob hujusmodi factum, ACTIUM SYNCERUM tanta in Philibertum iracundia exarsisse, ut quum tandem eum in pugna occisum, audisset, ipse graviter ægrotans, mortique jam proximus, libenter se de vita migrare testatus fuerit, postquam barbarus ille imperator violatis Musis, quibus villa sacra erat, interitu suo pœnas dedisset. Mortuus est SANNAZARIUS Neapoli, omnibus quæ ad religionem pertinerent, rite sancteque persolutis, anno ab humano genere servato cIↃ IↃ xxx. annum agens LXXII., in domo Cassandræ, si fides Rainerio Gualando, viro nobili, habenda est, qui se morientis lectulo adstitisse, ejusque cadaver in avitam Sannazariorum domum transferendum curasse, affirmare solitus erat. Non enim audiendus Trajanus Boccalinus, qui poëtam, ex animi acerbitate morbo contracto, in summa rerum omnium inopia, Romæ obiisse, scriptum reliquit. Antequam vero ad sepulturam efferretur, quidam, poëtarum, doctorumque hominum studiosissimus, formam capitis ejus effingi mandavit, quæ ipsius monumento marmoreo, opera Joannis Angeli Florentini, excellentissimi artificis, affabre sculpto, demum imposita est. Eidem tumulo Petrus Bembus hujusmodi carmen inscripsit:

DA. SACRO. CINERI. FLORES. HIC. ILLE. MARONI
SYNCERVS. MVSA. PROXIMVS. VT. TVMVLO

In bibliotheca quoque Hieronymi Seripandi, Cardinalis, a quo maxime colebatur, vera SANNAZARII effigies, in tabula picta, olim exstabat. Sepultus est in templo quod ipse Beatissimæ Virgini, DEI Genitrici, vivens dicaverat; funus procurante Cassandra. Nullos omnino reliquit liberos. Unicum vero filium quo se orbatum, in epigrammatis 1. queri videtur, ex qua muliere susceperit, incertum est; quum ceteroqui, uxorem ab eo numquam esse ductam, satis constet. Gens etiam Sannazariorum, quæ Neapoli floruit, mortua nepte Marci Antonii, fratris ACTII SYNCERI, quam Camillus Morumilius, Patricius Neapolitanus, in matrimonio habuerat, tota deleta est. Ita mortalium res omnes definitis temporibus conclusæ circumscriptæque sunt, quibus & incipiant, & sensim augeantur, & demum intereant: ea tantum quæ virtute atque ingenio paratur, gloria, numquam senescit, unoque orbis terrarum excidio videtur posse aboleri. Maximo in pretio habita sunt ad hanc usque diem SANNAZARII scripta, non a vulgo solum; cujus judicium leve, fallax, varium, instabile; sed etiam a doctissimis viris, & ab iis qui alienam industriam parce admodum laudare solent, ne suæ quodammodo detrahere videantur. In primis vero ECLOGÆ PISCATORIÆ omnium admirationem promeritæ sunt. Elegantia certe poëmatum SANNAZARII plerosque a scribendo Latino carmine deterruit; Bembusque ipse, quamquam id optime facere potuisset, libris ejus perlectis, ad Etruscam poësim colendam totum se contulit. Quicumque postea heroicum poëma attingere voluerunt (si

1. *queri videtur*) Epigr. 43. l. 2. quod incipit: *Cur heu Lætitiam falso dixere parentes, &c.* id tamen carmen alieno luctui leniendo fortasse scripserit, qui mos poëtarum est.

(si Fracastorium, & Vidam excipias, homines doctrina atque ingenio singulari) longe infra SYNCERUM substitere. Ægre ferebat Seripandus, Cardinalis, opus DE PARTU VIRGINIS tanta cura elaboratum, non a pueris in scholis edisci, quum Æneidi Virgilianæ, orationis majestate prope par esset, argumenti autem dignitate etiam antecelleret. Non me fugit, Desiderium Erasmum Roterodamum, cui subinvisa erat Italorum gloria, nodum in scirpo quæsivisse, ac SANNAZARIUM reprehendisse, quod rem sacram fabulis antiquorum inculcandis commaculaverit; sed quum Franciscus Floridus Sabinus in libris Succisivarum Lectionum pro egregio poëta caussam dixerit, qui amborum argumenta perpendent, utri potius assentiendum sit, ii facile dijudicabunt.

* FRANCISCUS ÆLIUS MARCHESIUS

(qui Sannazarii temporibus vixit, Librumque de Neapolitanis Familiis scripsit)

DE GENTE

SANNAZARIANA, ET

ACTIO SYNCERO.

S*Annazarios genere nobilissimos, nemo Italicarum rerum mediocriter gnarus est qui nesciat.* Actius Syncerus *noster, ut scis, homo & summæ modestiæ, & sinceritatis, Caroli III. literas mihi ostendit, quibus Nicolaum & Benedictum Sannazarios ad ejus stipendia invitat. Erat eo tempore Carolus ab Urbano VI. Pontifice ad regnum capessendum* hortatus, *& fratres Sannazarii Papia oriundi, a Vicecomitibus Dominis, quorum ditionis erant, merebant stipendia; ceterum viri generosi Regis magnanimi precibus tergiversari non potuerunt. Itaque anno salutis* 1381. *in Caroli III. castra venerunt, alter cum equitum turmis quatuor, alter cum duabus. Rex non tam numero, quam qualitate militum ac præfectorum, lætus, illos stipendiis satis liberalibus amplissimisque promissis prosecutus est. Victo demum Othone Brunsvichio, captoque cum Joanna regina universo regno Neapolitano, Sannazariis fratribus, Montis Dragonis Rocham, ac feuda quamplurima in Suessano ac Sidicino agro, item Serram ac Sanctum Laurentium, Felictum, & Castrum Novum ob virtutes dono dedit, eosque carissimos habuit. Mor-*

tuo

* Ex Scipionis Mazellæ regni Neapolitani descriptione sumsit Petrus Vlamingius.

tuo deinde Carolo III. eamdem Ladislao ejus filio fidem præstitere; & si Rex ille diutius vixisset, magna in Jacobum, Nicolai filium, beneficia, collaturus videbatur. Successit Ladislao Joanna Secunda, quæ primum amoribus Pandolphelli Alopæ, mox Serianni Caraccioli addicta, & quasi mente capta omnes a Carolo patre & Ladislao fratre erectos prosternere studuit; ita ut Aurilios, Sannazarios, Moriminos, viros bellicosos, & Sfortiæ amicos, quia Serianni magnitudinem ferre non poterant, ipsos Serianno exautorandos persequendosque tradiderit, qui (ut erat prudentia & in tractandis rebus solertia singulari) variis de causis modo hos, modo illos, infra quinquennium bonis, auctoritate, & dignitatibus spoliavit; nactusque occasionem suspicionis, quia Jacobus Sannazarius Annichino Morimino rebus novis studenti, opem & consilium præstitisse dicebatur, reum a fisci patrono ad caussam dicendam citari procuravit. Jacobus magis cedere tempori, quam se inimici tradere potestati decrevit; sperabat enim reginam, tot probris coopertam, diutius non regnaturam. Verum opinio eum fefellit; mortua enim Joanna, ejus bona ad Sanseverinos proceres, & ad Joannem Antonium Marsanum Suessæ Ducem, viros potentissimos, translata, ab iis avelli amplius non potuere. Superfuit e Jacobo Nicolaus filius, SYNCERI *nostri pater, qui cum bonis quæ Burgensatica Neapoli & proximis in locis recuperaverat, ducta uxore honesto loco nata, se & M. Antonium, &* SYNCERUM *filios aluit, qui hodie inter aulicos Federici Regis ea gratia pollet, ut nulli dubium sit eum inter magnates relatum iri a Rege benevolentissimo, nisi fortuna, parum officiosis ac magnis viris amica, aut illi vitam, aut Regi potestatem benefaciendi abstulerit.*

Selecta Doctorum Virorum
DE ACTIO SYNCERO
SANNAZARIO,
EJUSQUE SCRIPTIS
TESTIMONIA.

† Aldus Manutius Romanus Jacobo Sannazaro Patritio Neapolitano & Equiti Clarissimo S. P. D.

Legitur hæc Epistola pag. 140. II. Voluminis *delle Navigazioni, e Viaggi raccolti e illustrati da Giovambatista Ramusio in Venezia pei Giunti*. 1559. in folio.

Georgius Interianus Genuensis, homo frugi, venit jam annum Venetias; quo cum primum adplicuit, etsi me de facie non cognosceret, nec ulla inter nos familiaritas intercederet, me tamen officiose adiit, tum quia ipse benignus est, & sane quam humanus, tum etiam quia Daniel Clarius Parmensis, vir utraque lingua doctus, & qui in urbe Rhacusa publice summa cum laude profitetur bonas literas, ei, ut me suo nomine salutaret, injunxerat. mihique statim sic factus est familiaris, ac si vixisset mecum. Est enim homo (ut nosti) facetus, ac integer vitæ, & doctorum hominum studiosissimus. Tum visus est mihi Homeri Ulysses alter, nam & ipse μάλα πολλὰ πλάγχθη.

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω·
Πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν.

Non

Non miror igitur si & tu plurimum eo homine delectaris: & Pontanus, vir doctissimus, ac ætate nostra Vergilius alter; & Politianus olim multi homo studii, ac summo ingenio, qui etiam in Miscellaneis suis de eo ipso Georgio meminit, delectatus est. Is vulgari lingua libellum de eorum Sarmatarum vita & moribus composuit qui a Strabone, & Plinio, & Stephano *Zygi* appellantur: qui ultra Tanaim fluvium, & Mæotim paludem habitant, Orientem versus. eumque ad me misit imprimendum hac lege ut ubicumque opus esset, emendarem. Sed ego immutavi tantum quod in orthographia peccare videbatur: cetera, ut major fides historiæ haberetur, dimisi ut ipse composuit. Ipsum autem libellum, 1. quoniam gratissimum tibi fore existimamus tum ipsa historia, tum summo ipsius Georgii in te amore, ad te mittimus. Simul ut hac ad te Epistola peterem, ut quæ & 2. Latina, & vulgari lingua docte, & eleganter composuisti, ad me perquam diligenter castigata dares, ut excusa typis nostris edantur in manus studiosorum quam emendatissima, & digna SANNAZARO. Nam quæ impressa habentur, valde sunt depravata ab impressoribus. Vale, vir doctissime, suavissimeque, & me fac diligas; quemadmodum facere te accepi a Marco Musuro Cretensi, juvene & Latine, & Græce oppidoquam erudito, atque utriusque nostrûm amantissimo. Venetiis xx. Octobris. MDII.

c 4 *Paul-*

1. Tam exiguus est hic libellus ut folium illius characteris quem typographi *Silvium* vocant, non impleat.

2. Ex hac Aldi Epistola manifestum est, conqueri SANNAZARIUM in quadam suá Italica Epistola non solum de Arcadia, sed & de suis Latinis Carminibus parum emendate Venetiis in publicum emissis.

Paulli Manutii Præfatio ad Antonium Carlonem Allifarum Principem in SANNAZARII *Poëmata. Præfationum XXIII.* 1535.

UT est præclarum, ornatissime Princeps, in arte poëtica excellere: sic ea cognoscere quibus ad illam laudem perveniatur, maximum quiddam, ac difficillimum est. fallitur enim, si quis absoluti poëtæ partes in eo positas arbitratur, ut, cum metiendi carminis rationem optime perceperit, cum elegantissimarum vocum supellectilem quasi quamdam sibi compararit, addo etiam, cum materiem animo comprehensam ordine quodam atque artificio distinxerit, hisce rebus tamquam egregie munitus ad scribendum se conferat. Graviora sunt quæ requiruntur, & ex abditis plurimarum artium, ac doctrinarum fontibus haurienda. Nam cum ejus consilium, qui hoc in genere elaborat, vel in primis id spectare debeat, ut voluptati versuum utilitate sententiarum admiscenda, nihilo minus lectorem moneat, quam oblectet, monita vero illa plerumque necessaria sint, ut in vitiis summam turpitudinem inesse, in virtutibus summam gloriam, ostendatur: quo modo hoc sine philosophiæ cognitione prudenter ac perite poterit efficere? Jam, si res exigat, ut aut de cæli stellarumque ratione, aut de regionum terrestrium ac maritimarum situ dicendum sit: certe hos locos non potuerit, nisi qui astrologiam, & geographiam attigerit, commode tractare. Itaque, si quis hujus facultatis studium eo complexus animo est, ut aliquando quæ literis mandare studuerit, ea se speret, veluti pictorem egregium, omnibus artis coloribus illustraturum: is omnium fere disciplinarum scientiam quæ ad bene beateque vivendum pertinent, ne prorsus ignoret, necesse est.

Quod

Quod si ad assequendum poëtæ nomen ubertatem illam ingenii a natura datam satis esse putat; atque hac una instructus, facile audet, canoros illos quidem, rerum tamen inanes versus vel domi pangere, vel in triviis ad populi aures effundere: statim ab intelligentibus explodetur, neque solum imprudens, aut parum verecundus, sed etiam plane stultus, ac temerarius habebitur. Quo minus est mirandum si ut hac arte præstarent, quam paucissimis contigit; cum in omni præterea liberalium doctrinarum genere plurimi semper floruerint. Sed egregiorum poëtarum multo etiam majorem hac nostra tempestate, quam priscis temporibus, penuriam esse constat: sive quod sæculi felicitas illa fuit; sive, quod equidem magis existimo, quia non iisdem quibus olim præmiis ad virtutem nunc homines excitantur. Eorum autem quos in hoc genere præstantes cognovimus, sine controversia primum locum obtinuit vir eximius, & omni laude cumulatus Jacobus Sannazarius: cujus ingenii monumenta non vetustas, non oblivio delebit ulla: ut ex unius hominis doctrina, atque ingenio, quam ex tot regum triumphis, haud paullo clarior Parthenope sit futura. Hoc autem, Princeps egregie, tui muneris fere totum est: qui cum ad summam generis nobilitatem etiam optimarum disciplinarum scientiam adjunxeris, tamen hæc per se, nisi accederet studium de posteris bene merendi, quasi minima judicans, quæcumque a doctis viris mandata literis, digna quæ inter manus versentur, existimas, in apertum ut referantur, maximopere contendis. Quo nomine ipsi profecto Sannazarii manes tibi non vulgares gratias habent, cum eos libros quos ille moriens tuæ fidei commendarat, pervulgandos diligentissime curas. Qui vero ingenuarum artium studiis dediti sunt, ii se tibi tantum debere profitentur, quantum persolvi nullo modo possit. itaque a me,

qui

qui eodem in ære ſum, petere videntur, univerſorum cauſſam ut ſuſcipiam, tibique propter hoc officium, quid omnes de te & ſentiant, & loquantur, aliqua ratione ſignificem. Ego, licet ipſa te recte factorum conſcientia contentum eſſe, nihil præterea requirere, exploratum habeam; tamen ut eorum honeſtiſſimo deſiderio ne deſim, do me libenter in eam partem in quam etiam mea ſponte propendebam; & ad oſtendendum non eorum modo animum, ſed etiam obſervantiam & pietatem in te meam, hæc ipſa SANNAZARII Poëmata quæ noſtris typis edenda curaſti, nomini tuo dicata ad te mitto. Leges hic omnia quæcumque ab eo Latine ſcripta nunc exſtant. primum autem erit divinum illud quod ipſe de Partu Virginis inſcripſit, opuſculum: deinde CHRISTI Lamentatio: mox Eclogæ quinque; quas tamen decem ſcripſerat; ſed e Gallia reverſus has tantum quas emiſimus, & fragmentum illud quod poſt Salices collocavimus, invenit, reliquis aut furto ſurreptis, aut per incuriam ſuorum, quibus eas diſcedens crediderat, amiſſis. Sequuntur Elegiarum libri tres, Epigrammatum totidem. quæ omnia tuo inſcripta nomini apparebunt; ut ejus benevolentiæ quam SANNAZARIO & vivo & mortuo præſtitiſti, hunc ſaltem fructum percipias. Venetiis. M. D. XXXV.

Incertus Auctor Epiſtolæ ad Lectorem Collectionis Carminum SANNAZARII, *& aliorum Aldinæ anni* 1533.

JACOBI SANNAZARII doctrinam, eximiaſque ejus virtutes & feci ſemper plurimi, & quæcumque ab illius proficiſcerentur ingenio, digna judicavi, quæ cum ab omnibus aſſidue legerentur, tum perpetuo non mediocri cum auctoris laude viverent. Sed, ut dicam quod ſentio, videtur mihi vir egregius,

gius, & in omni poëticæ facultatis laude eminentissimus, in hoc ipso de Partu Virginis opusculo, non solum voluisse cum antiquitate ipsa contendere, verum etiam se ipsum quodammodo superare. Itaque nos ut tanti viri manibus dignas, ut ita dicam, inferias, dignumque tantis illius meritis honorem exhiberemus, &, quantum fieri posset, per nos vita etiam functus luce ista frueretur: denuo divinum illud opus, quantum licuit, accurate recognitum excudimus: denuoque illud, lector humanissime, sub tuo nomine apparere curavimus.

1. *Gabriel Altilius, Episcopus Policastrensis, ac Ill. Principis Campani ab Epistolis, Chariteo amico charissimo S. D.*

LEgisti, ut ego arbitror, 2. Βρομυσσιονθων κακογογιον. en, dum lacessere non desinunt, concitarunt

---

1. Petrus Vlamingius in notis ad SANNAZARII Eleg. XI. lib. I. edit. suæ pag. 594. hanc Gabrielis Altilii Epistolam, paucissimis notam, & oblivione omnino sepultam, his verbis affert: *Quum ex editione Sannazariana quæ Venet. apud Bern. Stephonium anno* 1531. *in* 24. *prodiit, & quæ casu mihi periit, Gabrielis Altilii Epistolam nactus sim, quæ de hac ipsa Elegia, ad Chariteum scripta fuit, pergratum fore lectori arbitror, si integra hic legatur.*

Idem Vlamingius pag. 626. hoc de Gabriele Altilio testimonium adducit, ex Alexandro ab Alexandro Dier. Gen. cap. 1. lib. v. *Ad Gabrielem Altilium, virum modestissimum, doctissimumque, cum quo mihi a prima adolescentia familiaritas fuit: quod istum ad Pontificatum evectus fuerat, nos & aliquot bonarum artium studiosi juvenes, summo loco nati, Neapoli congratulatum veneramus; ad quem ut venimus, excepti ab eo comiter & benigne fuimus. Quumque complexi hominem in primis ædibus, post mutuam salutationem, lætis precationibus ei gratularemur, eumque bono-*

runt lenitatem illam SYNCERI nostri, mansuetissimumque animum, scilicet malefacta ut noscerent sua. Et sane quis non Lampos istos Ismenios, ac novos Lucilios abominetur, oderit, stomachetur? qui, tamquam Appuli aranei e cavis venenatos porrigunt aculeos, summissisque barbatulis quibusdam, ipsi quidem latent, atque dissimulant, & tamen ita dissimulant, ut noscitari cupiant; laudemque ex tam petulanti, & inepto maledicendi genere improbius aucupentur ac mendicent. Sed sic est, mi Charitee,

Naturam expellas furca, tamen usque recurrit.

pessima ingenia sese undiquaque suo indicio, quasi mures, ut ille dixit, produnt. Sed captent quam possunt laudem; modo ne ullam capiant; ac potius ridiculi sint. Atqui dixeris, Tantumne Academiæ nostræ vacat, ut de his sermo sit? &, ut olim Plato ad Dionysium, an non satis erat, suo ipsos veneno confici, & alienis bonis invidentes intabescere Timones istos? Recte id quidem; sed nosti vulgi mores: sæpe taciturnitatem in conscientiam vertunt. Nunc ad ACTIUM redeo; mitto ad te, quum tantopere efflagites, quæ ille in hos Cyclopas (sic enim illos appellat) ridens nuper responderit; carmen

---

norem sibi a diis fortunari, & quod nobis diu in optatis fuerat, id nunc magnæ voluptati esse, ac bene locatum in homine morum honestate, & omni doctrina conspicuo; speraveque illud sibi, & urbi nostræ ornamento cessurum profiteremur, &c.

2. Ita leguntur hæc in veteri libro, corrupta scilicet, ac sine notis accentuum. Videtur porro scribendum κακολογίαν pro κακογογιον, i. e. *maledicta*. vox autem illa Βρομυσιονθων, originem forte duxerit ἀπὸ τῦ βρομεῖν, quod *strepere*, vel ἀπὸ τῦ βρομιάζεσθαι, quod *bacchari* significat. ut Altilius indicare velit *strepentium*, seu potius *bacchantium maledicta*.

men mehercule exactum, simplex, candidum, quodque non minus priscam illam venustatem elegantiamque, quam optimos & integerrimos auctoris mores, nitidissimamque animi sinceritatem præ se ferat. Dii boni, quam recte philosophorum facile princeps Aristoteles! qui sordidos poëtas ab ingenuis hoc differre putat, quod illi maledicant semper, hi vero & deorum & heroum laudes canant: atque, ut haud Actium nostrum inter posteriores ponas, vide obsecro, dum contumelias retorquet, quam verecunde agit! jam erubescere ipsum carmen dixeris, & invito domino parere. at quum laudat, quam plenus, quam lætus, quam teres, atque, ut Horatii verbis utar, rotundus! nam, per deos, quid similius, quid accommodatius dici potuit, quam illud de Corvino nostro, dum novellæ arboris surgenti ramulo comparat? quid quum livori insultat? nonne & illum deprimit, & a sua ipse modestia non discedit? siquidem non hausisse, sed novisse tantum se Castalias undas affirmat. at vero quum perorare vult, quam novæ, quam lenes, & jucundæ acclamationes, quam etiam appositæ & opportunæ! modo deos patrios appellando, modo Parthenopen suam contaminari querendo; quæ si apte, & suo tempore fiant, scis quantum lucis orationi, & in primis carmini afferre soleant. postremo quum se apud Musas expurgat, veniamque ut dent, si quid offenderit, petit, quis adversariorum improbitatem, impudentiamque non explodat? quis vero ingenuitatem, verecundiamque non amet, & summis in cælum laudibus ferat? Sed quid ego hæc? tu melius ista deprehendes: nihil non absolutum, & quod non ex omnibus suis partibus constet, invenies; nisi unum illud fortasse non probabis, in quo illum facile, & jure coargui patiar; tantum enim Altilio tribuit, quantum sibi ille nec agnoscit, nec postulat. de his hactenus. Tu

in-

interim lyram intende, ut quum plusculum otii fuerit, te canente illa audiamus; nam si accentus tuus accesserit, ne Musis quidem ipsis (pace quidem illarum dixerim) invidebimus. Venissem ad te: sed scis in Appuliam cum Principe meo festinanti mihi quam ista, (ut ita dicam) tumultuaria expeditio gravis sit, togato præsertim, & prima tirocinii rudimenta capessenti. Vale, & me clarissimorum collegarum tuorum cœtui commenda. vale iterum, ac tertio. Neapoli. pridie Idus Quintilis.

1. *Joannes Jovianus Pontanus in Ægidio, pag.* 165.

PONTANUS. PETRUS SUMMONTIUS.

PONT. LÆtatur in cælo, ut arbitror, nunc Altilius, exsultatque inter beatissimos spiritus, quum intellegit in hoc consessu & pie cum CHRISTO agi, & suis piissimis monitis obtemperantes nos esse. Unum credo illi dolet, si dolere eum fas est dicere, quod in tanto conventu, ACTII locus sit vacuus, voluntarium ob exsilium dum Federicum Regem Neapolim relinquentem, proficiscentemque ad Ludovicum in Galliam, accepta ab illo fide, benevolentiæ tantum gratia sequitur, ac gratitudinis. Sed Altilius consolatione nulla quidem indiget cum diis agens. Quod vero ad nos ipsos attinet, hominis ma-

---

1. Idem Joannes Jovianus Pontanus tomo 1. suorum operum SANNAZARIO inscribit librum de Liberalitate: tomo autem 3. librum 2. de Rebus Cælestibus. Præterea tomo 2. pag. 104. dialogo cuidam nomen imposuit ACTIUS. Loquitur etiam SANNAZARIUS sub SYNCERI nomine in Pontani Ecloga cui titulus *Mæon*. Denique Pontanus misit ad SANNAZARIUM Hendecasyllabum XI. lib. I. & Eclogam V. quam *Corylen* appellavit.

maxime ingeniosi, & docti quis nostrum non angatur absentia? Verum Musis ipsum comitantibus, & illi nihil prorsus timendum est, & nobis ipsis desiderio absentis ejus temperandum, in re præsertim voluntaria, & homine generoso digna. Tu quid ad hæc, Petre Summonti? PET. Me vero sollicitat ejus imbecillitas, quum sæpicule quidem laboret de stomacho. Sed ipsa forte peregrinatio, cælique varietas, ac terrarum, robur illi adjunget; quod fore quidem non despero. Quod vero ad animum ejus ac consilium spectare potest, vehementer me hortantur versiculi ejus quos discedens ipse in puppi constitutus quasi Nereidibus audientibus, ac locorum Nymphis decantavit; quorum ipsorum recitationem non temere recreamentum arbitrer quasi quoddam quæstionum haud multo ante explicatarum, nec parvum quoque momentum allaturam absentiæ ejus desiderio moderando. Sunt autem versiculi hujusmodi:

Parthenope mihi culta vale, blandissima Siren,

(*lege reliquos in calce carminum* SANNAZARII, *pag.* 178.)

Hos ille abiens, confirmato admodum animo, vultuque quam maxime hilari pronuntiabat: quem nos ut amicum, ut Regem sequentem suum & bonis prosequamur ominibus, & deos illi propitiabiles bene precemur. Ceterum ut a quo tua, Joviane, cœpit, ad eumdem quoque Altilium mea convertatur oratio, nonne existimas cum bonis illum Geniis, qui pie percolenterque morientibus adesse solent, astitisse morienti nuper Elisio? &c.

Ale-

Alexander ab Alexandro Genialium Dierum
Libro II. Cap. I.

Locus ex Propertio, ab ACTIO SYNCERO
Neapolitano in convivio familiari
commode emendatus.

SAturnalibus quum ego & familiares mei complusculi, sub idem tempus Neapoli conveniremus: quumque a forensibus negotiis feriarum causa aliquando quies foret: ad ACTIUM SYNCERUM, virum ingenii cultu & facundia singulari, cum quo mihi pervetus consuetudo fuit a puero, nonnumquam ventitabamus; cum eoque vel honestis deambulatiunculis, vel sermonibus lepidissimis, id quod erat temporis, ad multam sæpe diem conferebamus, quotidianoque ejus congressu & assiduo comitatu perfruebamur. Accipiebatque nos homo ille suavitate insigni, plerumque novo Epigrammate, aut Elegia, versibus mundis & graphice factis, multo cum nitore & cultu. nonnumquam festivissimis epulis & lætiore convictu, cœnaque non vulgari nec protrita, sed aut veteris cucurbitæ ferculo cum lactucæ thyrso minutim cæso, & acino uvæ passæ insperso: aut olentibus pomis, anni frigore servatis, & ficu sicca Sinuessana cum rosaceo ex Petrino suo, quæ ipse appellabat *Petrinia*. Velut fuit illa die, quum mihi & plerisque doctis viris cœna exhibita, Sannazario ex Æthiopia bonæ frugis liberto, scitissimo adolescenti, quem libertate & gentili cognomento donaverat, liberalibusque disciplinis instruxerat, ita ut cuivis ingenuo non impar videretur, demandavit ut Propertii Elegias a se pluribus in locis castigatas, summissim leniterque cantaret. Quod quum ille cupide faceret, versusque ad tibiam modulis dulcissimis, scita & canora voce canere

nere inceptaret: nosque & proferentis verba, & concentum, numerosque admodum suaves summa cum voluptate captaremus: & jam millibus modulatis versibus, ventum esset ubi Cynthiam Bajis demorantem, diu absuisse conqueritur, his verbis:

Ecquid te mediis cessantem, Cynthia, Bajis,
Qua jacet Herculeis semita litoribus:
Et modo Thesproti mirantem subdita regno
Proxima Misenis æquora nobilibus?

Actius carminibus pausam fieri jussit, & ad me conversus: Quid tu, inquit, qui orbis situm tam diu legendo perscrutaris, Misenum aut Bajas cum Thesproti regno commune habere vidisti? Numquid in memoriam venit, Thesprotium agrum in Epiro juxta Chaones & Acarnanes, aut (sicut Herodotus ait) Ambraciis & Leucadiis proximum longe a Cumano abesse? Quid enim isto in loco hic poëta senserit, qui regno Thesproti æquora Miseno proxima subdita esse dixit, quum tanto maris terrarumque recessu discreta sint, non equidem intelligo. Neque enim Thesprotios in Cumanum venisse, aut in Italiam colonias deduxisse, vel armis novas sedes conquisisse, umquam, quod meminerim, legi: nisi tu forte, qui meliore memoria es, aliter sentis. Quumque me id arbitrari respondissem, quod plerique studiosi sensere, ut poëta loci confinio, & quasi commercio ductus, quum ex Chalcide & Eubœa profecti, multum in ora maris possent, lateque fines propagassent, illosque Cumanum tenuisse, & illuc colonias deduxisse, auctores tradant: siquidem Hypocles Cumæus, & Megasthenes Chalcidensis, multo emenso mari, huc colonias deduxere, moniti oraculo, quippe quum nullam coloniam sine consilio deorum Græci transmitterent: vel, ut multi ferunt, duce Parthenope Eumeli filia, quæ solum Neapolitanum delegit, columbæ augurium sequuta; in cujus rei monumentum,

Apollini statuam Neapolitani erexere, columba humero insidente, quam ipsa inspicere & adorare videbatur: Thesprotiumque agrum ab Eubœa haud multum distare certum sit, quasi ad hoc alludens Poëta, subdita regno Thesproti æquora Miseno proxima affirmarit: scilicet quia ex Chalcide Thesprotis proxima & Cumæis profecti, agrum Miseno finitimum, hoc est, ipsas Cumas tenuerunt, propterea ea loca subdita videri: solereque non ignobiles poëtas loca & recessus circumscribere, illaque non exposite & aperte, sed quasi per tegmenta & figuras obliquis orationibus denotare: idque sensisse doctos viros, itáque versus interpretatos fuisse dixi. Numquam, inquit Actius, quod ego scio, tam hispida & agresti aure Propertius fuit, ut quum Chalcidem aut Cumæos dicere contenderet, Thesprotium agrum quasi finitimum illorum loco nuncuparit, quum præsertim nulla societas aut communio cum Thesprotiis agro Cumano fuerit: constetque, si omnes sinus, promontoria, litora, insulas, & urbes maritimas, ac maria vasta, & terræ infusa ex omni antiquitate percensere velis, Thesprotios magno litorum flexu & multiplici sinu, longe a Chalcide Eubœæ & Cumæis abesse: nec ita finitimos, ut forsan arbitraris. Neque ego hujus poëtæ præstantis ingenii vim, hos nitidissimos & mundissimos versus optime editos, tam abstruso & recondito significatu verborum conculcasse putarim. Etenim si Chalcidenses & Eretrienses ex Eubœa, classe huc advectos Cumas condidisse, & pulcherrimam Campaniæ oram, ac loca Miseno proxima tenuisse fama fert, sicut Japygiam, Phaliscos, Nolam, & Abellam tenuere, cur loca Miseno finitima potius Thesprotiis quam Chalcidensibus, quam Eretriensibus subdita dixerit, equidem ignoro: quum & hi veri incolæ sint, & longe aptius convenientiusque fuit, istos, quam illos, cum quibus nullum erat

com-

commercium, nominasse. Verum, inquit Actius, si versus istos bene pensitare, & verba ac sensus aure attenta rimari volumus, non *Thesproti*, ut communis error habet, sed *Prochytæ* a poëta scriptum fuisse facile contenderim. Idque ita esse, in quodvis pignus vocarim, non aliter scriptum carmen ab eo editumve fuisse. Sed hic error ita aliquibus insedit penitus, ut divelli haud facile queat. Quod tamen ita esse, inclinat animus probabili argumento. Quum Prochytam & Pithecusas a continente æstu marino evulsas, quandoque circumfluum mare insulas fecisse, liquido constet, sicut Capreas, Leucosiam, Sirenes, & Oenotrias: seu, quod multi tradunt, Inarimen montem fuisse, qui motu terræ disclusus a continente, Prochytam fecit insulam, angusto freto interfluente, quæ Græcis ab effusione dicta est: ipsamque & Pithecusas disclusas montis partes, proximas Cumanorum finibus tamquam moles objectas ante agrum Cumanum & Misenum exsistere, antiqua monumenta annalium prodidere: quod & nunc videre licet. Subdita ergo Prochytæ regno Miseni proxima æquora poëtam dixisse crediderim, quum ipsa litora facili trajectu apta & cohærentia sint, quippe quum ante ipsam parvo freto distincta jaceant: propterea subdita videri potius, quam Thesprotios, cum quibus nullum commercium fuit, extimos & remotissimos intellexisse. Insulas quoque regna nuncupari, Virgilii testimonio probatum est VII. Æneidos, dum inquit: *Fertur Teleboûm Capreas dum regna teneret*. Hujusque erroris illud quoque specimen est, quod alio in loco communi opinione, pudendo errore receptum erat, navitam hunc poëtam fuisse: quod quidem ita fuit in confesso, ut in ejus vitæ commentariis plerique id pro certo posteris tradere non dubitarint, ut altero versiculo constare videbatur: *Et quamvis navita dives eram*: quo imperitius dici profecto

nihil potuit, quum neque hoc usquam gentium tradatur, ut elegantissimus poëta & honestissimus, vitæ genus poëtarum studiis piaculare & portentosum, nautæ munus concupiverit. Et portenti ac prodigii simile est, hæc commenta in tanti ingenii viro opinari. Sed quod a vero minime abest, mendum etiam in hoc versiculo facile, inquit, ostendimus: siquidem ubi legebatur perperam: *Quamvis navita dives eram*; *non ita dives eram*, dicendum fuit. Hujus quoque rei haud improbabile documentum videri, quod Jovianus Pontanus vir multæ eruditionis, antiquissimo firmabat testimonio, Propertii Elegias patrum nostrorum ætate, & se adolescentulo primum in lucem prodiisse, quum antea inscitia temporum incompertæ forent & incognitæ: opusque obliteratum & longissimo ævo absumtum, corrosis & labentibus literis in cella vinaria sub doliis inventum apparuisse, & quum libelli vetustate, verbis & nominibus absumtis longo situ & senio, quod in diuturna obscuritate latuerant, veram lectionem assequi nequirent, effectum ut mendosi inde codices prodirent: paullatimque discuti errores, & corrigi cœpti sunt: nec tamen effici quisse, ut posteris omnino integri inoffensique darentur. Ad hunc modum Actius Syncerus noster, scite admodum apud complusculos qui aderamus, sermocinabatur: itáque mendaces libellos deprehendebat, erroresque dijudicabat, ac perpenso judicio vitia rimabatur.

Joannis Pierii Valeriani Epistola ad Clarissimum Actium Syncerum *in Hieroglyphicorum Librum XX.*

Tibi vero, Syncere Acti carissime, *Phœnicem*, & *Pelecanum*, quique in ipsam historiæ seriem quibusdam veluti laqueis detenti se se invicem implicue-

cuerunt, sociatique in hunc locum aptissime convenerunt, *Noctuam*, *Cornicem*, & *Passerem*; dedicare consilium fuit. Ac *Phœnicem* quidem ea de caussa, quod veluti ille admirabili quadam insignis pulcritudine, visu ratissimus, post longissima temporis intervalla conspicitur: ita Latinæ linguæ nitor, & eloquentiæ cultus, ornatusque per tria ferme *Phœnicis* sæcula desiderati, ætate demum nostra, beneficio, opera, & labore plurimum tuo suscitati, spectandos se se theatris jam omnibus exhibuere. *Pelecanum*, ob eam, qua præcipue commendaris, in amicos omnes charitatem atque beneficentiam, ut nemo unus hodie magis amico amicus, quam SYNCERUS ACTIUS esse prædicetur. *Noctuam*, quæ tuarum indicium sit lucubrationum, quas Minerva haudquaquam invita, elegantissimas elaborasti. *Cornicem*, ob diuturnitatem, quæ scriptis debetur tuis, non modo uno plus sæculo, sed perpetuo summa omnium commendatione victuris. *Passerem*, ob orationis tuæ veneres, cupidinesque, qua nihil suavius neque jucundius excogitari potest. Sed enim quæ multa atque præclara de ingenii tui sublimitate dici possent, ea consulto prætereo, quia tu longe major es quam mea te capere possit commendatio: quis enim Soli lumen afferre, nisi fatuus quispiam, aggrediatur? Igitur quum tuo ipse sis splendore clarus, principatum hinc in literaturæ candore tuum, suo se præsidio tuentem missum faciemus, quodque nostrum est institutum, ad animalium quæ interpretanda suscepimus, significationes convertemur, quæ quidem quales & cujusmodi sint quamvis tu eas tum ex Græcis Latinisque scriptoribus non ignoras, tum ex admirabili illa venerabilis antiquitatis tabula ænea, quam simul apud Bembum inspeximus, potes edoceri, quæ omnem Ægyptiorum historiam antiquiorem, argento atque auro delineatum ostentat;

quid tamen & nos super his compererimus, ex ipso *Phœnice* indicare incipiemus.

Ex Hieronymi Carbonis Elegia a Petro Vlamingio allata in suis ad SANNAZARIUM *notis pag.* 599.

Me rapis interdum recinens, SYNCERE, sub umbra,
Mystica virginei sacra puerperii;
Et pecus, & silvas, piscosi & numina ponti,
Et quæ litoribus fert Sinuessa suis.

Petri Bembi Epistola ad JACOBUM SYNCERUM SANNAZARIUM, *quæ exstat Lib. IV. Epistolarum Familiar.*

ET te amabam antea plurimum: nam sæpe in tua scripta incidi quum vernacula, tum Latina; quibus in omnibus felicitatem illam ingenii tui ad poëtices facultatem sum vehementer admiratus: & nunc quidem Ægidius monachus Viterbiensis., & Antonius Agnellus effecerunt, ut nihil me uno sit in te amando, observando, colendo plane ardentius. Ex ipsorum enim oratione cognovi; præter ea quæ dixi, utriusque linguæ studia literarum, delatumque jam pridem in illis tibi a Musis atque ab Apolline principatum; quam sis etiam in ipso usu vitæ, quum humanitate, & suavitate; tum hercle, omni virtutum genere, atque illa in primis vel probitate, vel morum animique, si Latine satis possum dicere, sinceritate, quæ quidem virtus tibi etiam agnomen dedit, politissimus. Itaque hæc ad te volui scribere primum, ut tibi notum facerem hunc ipsum animi mei sensum in te, ac voluntatem: jaceremque, tamquam fundamenta benevolentiæ; futuræque nostræ necessitudini, quasi quod-

dam

dam vinculum adhiberem, amorem summum erga te meum. In quo quidem pergratum mihi erit; si me sic amandum susceperis, ut utare; sic fueris usus, ut plane tuo. Deinde ut scires, me videndi tui desiderio magnopere teneri: nam fruendi quidem non audeo dicere: qui neque salutari te permiseris, quum nuper e Gallia rediens, ut audio, de itinere Venetias ivisses. Quod si tua culpa effectum est, ut, quum fieri utriusque commodo potuerit, ut te viderem, me tamen latueris; dabo ipse operam, ut id aliquando fiat, etiam si non poterit sine magno incommodo meo. Interea tamen, etiam atque etiam a te peto; ut quoniam hoc tempore in secessu isto Neapolitano tuo, puto te otio mirifice abundare; mittas aliquid ad nos de tuarum Musarum penu; quo minus a nobis moleste videndi tui desiderium perferatur. Quod ut libentius facias; hoc te genere officii etiam provocabo. Asulanos enim meos habebis cum his literis. qui quidem quamquam libri, amicorum meorum assiduis postulationibus, ac prope etiam impulsu, exire jam in vulgus, atque haberi cœperint; ad te tamen veniunt non minus, ut eos emendes, si qua tibi non probabuntur; quam si, quod mallem, placuerint, ut probes. Vale. Idibus Aprilis. M. D. V. Venetiis.

Des. Erasmus Roterodamus Dialogo qui inscribitur Ciceronianus.

No. Pontano successit Actius Syncerus, qui Partum Virginis Matris mire felici carmine descripsit, cui supra modum applausum est a Romano theatro. Bu. Testantur hoc abunde LEONIS, & CLEMENTIS Brevia (sic enim hodie vocant) tum Ægidii Cardinalis addita præfatio, ne cæteros commemorem: nec sine caussa tantopere placuit. Mihi cer-

te magna cum animi voluptate perlectum est opus utrumque. Nam & Eclogas scripsit Piscatorias. Quis autem talem indolem in juvene patricio non exosculetur? Hoc nomine præferendus est Pontano, quod rem sacram tractare non piguit, quod nec dormitanter eam, nec inamœne tractavit. Sed meo quidem suffragio plus laudis erat laturus, si materiam sacram tractasset aliquanto sacratius.

L. Gregorius Gyraldus Dialogo I. de Poëtis suorum temporum.

A Pontano nonnulli profluxere, tum in poëtica, tum in arte dicendi celebres. Unde & Pontani Academia nunc vulgo, ut Trojanus equus, dicitur; in qua nunc senescit, ni potius floret, Actius Syncerus Sannazarius, cujus ingenii exquisita quædam monumenta legi, & in primis Piscatorias Eclogas, nonnullasque Elegias, & Epigrammata; in quibus quædam sunt omni laude digna. alia præterea ejus, præter vernacula non vidi, & quosdam Virginei Partus, ut ipse appellat, heroicos: in quibus, ut sic dicam, *statarius* poëta videri potest. Non enim verborum volubilitate fertur, sed limatius quoddam scribendi genus consectatur, & lima in dies atterit, ut de illo non ineleganter dictum illud Apellis de Protogene Pontanus usurpare solitus esset: *Eum manum de tabula tollere nescire*. Præter diligentiam, curamque Actii, acerrimum quoque ejus judicium, & numerorum scientiam in poëtica facultate cognoscimus; quare ejus reliqua, quæ condidit, summopere desideramus, quæ longius ille jam ætate provectus supprimit. Quare non satis mirari possum, virum quemdam alioqui eruditum desiderare in Pontano, &, si diis placet, in Sannazario......... elocutionem, hoc est barbaram. Sed hic cum sua censura qua homines Italos perstringit, non diutius permanebit.

Idem

Idem in Epistola in qua agitur de incommodis quae in direptione Urbana passus est; ad Antonium Thebaldeum.

Et Syncerus abest, cecinit qui primus in *acta*
Non prius auditum carmen, quo gurgite ab alto
Prosiluit Triton simul, & chorus Amphitrites;
Exin Virgineos afflatus numine Partus
Concinuit graviore tuba (mirabile dictu!)
Hac cælum mulcetque, & tristia tartara terret.
Fortunate senex, vivens cape laudis honores,
Invida quos poterit non umquam abolere vetustas,

Paullus Jovius in Elogiis Virorum literis illustrium.

Jacobus Sannazarius equestris ordinis poëta, Neapoli natus atque educatus, quum præclarum fecundi atque felicis ingenii specimen daret, repudiato avito gentilitioque nomine, Actius Syncerus appellari voluit, adhortante Pontano, qui Joviani cognomen, amicorum imitatione desumserat. Sed origo vetustæ stirpis e Sancto Nazario, Laumellini agri oppido, inter Padum & Ticinum non ignobili, unde majores advenerant, non obscure petebatur. Floruit amicitia Federici regis, senescente Pontani gratia: qui Aragonum nomen vehementer offenderat, quum veluti personæ oblitus, victorem Carolum invidiosa vel intempestiva oratione publice laudasset. Permansit in ea belli procella in officio Actius, redeuntique Ferdinando juniori armatus inter fideles cives operam præstitit: unde ei conspicuus in aula gratiæ locus. Sed infestius demum urgente fortuna, quum Federicus regno pelleretur, constanti studio atque integra fide eum exsulem in ulte-

ulteriorem Galliam secutus est: qua gratissimi animi testificatione singularem laudem promeruisse, vel ejus inimici judicabant. Scripsit, tamquam ambidexter, Etrusca simul atque Latina carmina, pari lepore saleque, arridentibus utrimque Musis, quum multo felle odii subamarus præpilata jacula jambis intorqueret: aut amorum suorum dulcedine resolutus tenerrime lasciviret. Gravi autem & sacro poëmate De Partu Virginis, viginti annorum lima perpolito summum decus frustra exspectasse videri potuit: quum illæ quæ juveni exciderant Piscatoriæ Eclogæ, publico exceptæ plausu reliquorum operum famam oppresserint: ita ut eam publici tamquam iniqui judicii querelam aperto cum pudore, nec tamen sine tacita voluptate devoraret. Vixit annos septuaginta duos, peramœno, virentique semper ingenio, accuratoque & plane juvenili cultu inter amatorias oblectationes: numquam non festivus & hilaris. Ex dolore autem indignantis animi supremum concepit morbum, quod Philibertus Aurantius dux Cæsaris Mergillinæ villæ suæ delicias, temere excisa turre deformasset. ea ad Pausilypi radices conspicitur. Sed Aurantio demum acie interfecto, quum hora fatalis adveniret, audito ejus interitu se se in cubitum erigens: Exeedam, inquit, e vita hoc meo non inani voto lætus, postquam barbarus Musarum hostis, ultore Marte, immanis injuriæ pœnas persolvit. Sepultus est juxta villam Mergillinam in templo Deiparæ Virgini ab se dedicato. Marmoreo autem tumulo Bembus hoc carmen inscripsit:

DA. SACRO. CINERI. FLORES. HIC. ILLE. MARONI
SYNCERVS. MVSA. PROXIMVS. VT. TVMVLO

Ro-

Romulus Amasæus de Latinæ Linguæ usu retinendo Schola II. pag. 139.

Quod si poëtarum, in hoc quasi Latini nominis censu habenda ratio est: quis in Actii Sannazarii hominis prudentissimi ac doctissimi elimatissimis versibus (nihil nunc de carminis dignitate, ac gravitate: nihil de rerum dispensatione, nihil de numero, & compositione, nihil de ornamentis loquor) sed quis in ejus versibus verbum unum, aut sententiam unam offendat, quæ non e medio Latinitatis fonte hausta videatur?

Jovita Rapicius Libro V. de Numero Oratorio.

At enim, dicat aliquis, desuetudinem ipsam hujus rhythmi, & diuturnam apud multos rei hujus ignorantiam, desperationem afferre posse. At mehercule Pontani Urania, & Horti Hesperidum: Fracastorii Syphilis, & Synceri de Virginis Partu libri, & pauca Andreæ Naugerii, pauca item Cottæ poëmata facile declarant, non esse desperandum, quin intermissa, & diu desueta, in consuetudinem revocari aliquando possint. quum enim poëmatum recte scribendorum ratio diu latuisset; & malos versificatores Latini plurimos, poëtam nullum haberent, hi quasi de cælo demissi sunt, qui desitæ, & prope obsoletæ artis observatione, pertinaci bonorum imitandorum studio, multaque, & jugi exercitatione tantum profecerunt, ut cum antiquis poëtis conferri jure possint. itaque horum poëmata, ut primum perspecta sunt, quasi quædam Phidiæ signa, statim ab omnibus ita sunt probata, ut artem poëticam, quam prius quasi sopitam, ac jam prope exstinctam, lugebamus, eam nunc tantorum, & tam excellentium

tium virorum ingenio, & arte suscitatam gaudeamus. &c.

† Idem Oratione de præstantia earum artium quæ ad recte loquendi, subtiliter disputandi, & bene dicendi rationem pertinent. pag. 11.

Ne aut Jovianum Pontanum, aut JACOBUM SYNCERUM omittam, quorum alter Meteora, Uranien, & Hesperidum Hortos, alter PARTUM VIRGINIS tanto ingenio, & artificio cecinit, ut antiquorum gloriam facile æquarint.

Bernardinus Parthenius de Poëtica Imitatione Libro II. inducens Tryphonem Cabriellium cum Manutio loquentem, judiciumque de poëtis ferentem.

Sed unde initium duci vis? A SANNAZARIO, inquit Manutius. De quo quid, obsecro, sentis? Equidem, inquit, mirificum semper hunc existimavi, sive gravitatem, sive verborum sonum, aut eorum delectum spectarem. Magnificentiam vero, spiritusque sublimitatem numquam satis ab ullo ingenio extolli posse putavi. Numquam præterea in ejus scripta incidebam, quin Virgilii ipsius imaginem viderer intueri. Tunc mecum ipse cogitabam, si idem argumentum sibi poëta summus proposuisset, neque magnificentius, neque splendidius tractaturum fuisse. Dispositione autem illa, ac decoro, sententiarumque dignitate, tum numero nihil fingi, aut excogitari absolutius posse statuebam. De quo adjungere & illud liceat, inter illum, ac veteres poëtas nihil, quum a sæculo, atque ætate discesserimus, interesse. Elaborati ac perpoliti versus, præcipueque limati. Quamobrem Pontanus, ex cujus Academia una cum tot excellentissimis ingeniis fluxit, de eo idem dicere solitus

litus erat, quod de Protogene Apelles. nempe, quod numquam manum de tabula tolleret, quum nimiam illius artificis diligentiam accusaret. Magno fuit judicio, scientiaque numerorum ita excelluit, ut exactam eorum legem solus tenere videretur. *& paucis interjectis*. Major in hoc vis, (*sc. in Pontano*) in ingenium tamen suum indulgentior quam Sannazarius. Is enim parcior, restrictiorque est, sicut elaboratior. Alterum vivo fonti persimilem dicas, qui ex naturali vena prosiliens, ita se profundit, ut sæpe extra ripas superbus ac spumans diffluat atque exundet. Alterum illi, qui a beatissima itidem emanans vena, arteque expolitus, moderatius se ipsum temperans, ac cohibens, inter flores, ac viridissimos herbarum vestitus suavi, ac leni cum murmure, riparum suarum finibus contentus, perlabitur. Hic quidem continens, ille profusus: hic verecundus, ille pæne luxuriat; ut uter esse eorum malim, divinare vix sciam.

Idem in Oratione pro Lingua Latina.

Sed circumstant poëtarum nobilissimi cœtus, quorum in tanto numero ne totum diem illis recensendis conteramus, in mentem veniat saltem Jacobus Sannazarius, quem divinitus in divinis versatum, nemo non intelligit antiquitatem vario scribendi genere provocasse.

Q. Marius Corradus Uritanus Epistola ad Fulvium Constantium, quæ exstat pag. 525. Librorum de Lingua Latina ejusdem Corradi.

Paullo superiore ætate duo fuerunt lumina hujus urbis, (*Neapolis*) Latinique sermonis, & eloquentiæ, Actius Syncerus, & Jovianus Pontanus. Quid hos

hos fuisse putas quum viverent, in tanto hominum, & civium reliquorum splendore, nobilitate, potentia? Crede mihi, a bonis paucisque hominibus aliquo numero habiti, a cæteris, vel non cogniti erant omnino, vel fortasse etiam ridebantur. Nunc vero duos tantum hæc urbs videtur illa ætate cives habuisse, quos infinita etiam posteritas hominum, externarum quoque gentium sit admiratura. Ubi sunt enim qui tum principes civitatis putabantur? Ubi reges etiam illi, quorum fama, amplitudo, & gloria duobus privatis hominibus par esse non potuit?

Julius Cæsar Scaliger Poëtices Lib. VI. qui & Hypercriticus; SANNAZARII *scripta perpendens.*

Reliqui duo sunt, ACTIUS SYNCERUS SANNAZARIUS, & Hieronymus Fracastorius. Quorum uterque, quum præter illa quatuor a nobis toties decantata (*nervum scilicet*, *numeros*, *candorem*, *venustatem*) etiam castigatissima fluat vena, atque moderatissima, non potest committi, quin aut alter, aut ambo, pari, æqualique gloria nomen suum tueantur. De SYNCERO igitur prius.

Qua tempestate melioris vitæ officia Bononiæ auspicatus sum, habui studiorum socium Pacium Aquilium civem Romanum, qui antea militiæ quoque fuerat contubernalis. E Calabria igitur commeatus gratia Neapolim quum venisset, decedens inde, secum attulit Eclogam SANNAZARII, cui titulus est, *Lycon*, ac præter eam ex *Christeide* (sic enim appellabat) aliquot carmina sane quam luculenta. Quorum mihi nunc quum in mentem venit, non possum non didicisse ex judicio tanti viri, qui opus divinum illud suum mutato consilio postea non *Christeidem*, sed *de Partu Virginis*, inscriptum maluit. Quare vero prioris inscriptionis titulum repudiarit, cognosce-

re

re ſatis in promtu eſt. Etenim vitam actaque CHRISTI quum in eo neutiquam narret, ſed natalia tantum canat, ſimpliciſſime profecto Latinis verbis expreſſit operam ſuam. Inſuave fuiſſet, *Parthenotocia*, & *Theotocia* ...... *poſt multa:* Ecloga vero *Galatea* longe optima eſt. Eam ante etiam, quam ederetur, manu noſtra deſcriptam habuimus. Non igitur operam perdidi. Quod enim nunc legitur v. 5. *Æquora colluſtrant flammis*, ita ſcriptum fuit: *Æquora rimantur flammis:* ut intelligas magni viri judicium. Item v. 33. -- -- -- *plures Neſis mihi ſervat echinos:* legebatur -- -- -- *totidem virides mihi Neſis echinos*
Servat adhuc. Quæ ſequebantur, in memoria non habeo. Reſtant veſtigia tamen judicii caſtigati, quum redegit ad pauciora &c.

Il Cardinal Seripando in una ſua Lettera ſcritta a Scipione Ammirato inſerita tra le Lettere memorabili impreſſe dal Manuzio Lib. 4. a c. 99.

Io mi ſono doluto, e dorrò ſempre, che avendo voi un poema tale, quale è il Parto della Vergine del voſtro SINCERO, ove niente manca, che poſſa deſiderarſi da un artificioſiſſimo poeta, ove non v'è coſa, che poſſa contaminare i buoni, e civili coſtumi, ove ſolo tra i poeti ſi trova la verità della religione, ove il verſo ha tutti quei numeri che hanno avuto i più perfetti poeti antichi, da lui prima avvertiti, e poi dal Pontano ancor voſtro ſcritti, ove le fizioni ſono dolciſſime, ove finalmente è tutto il voſtro Dedalione (1) cioè l' ufficio del vero poeta, mi ſono doluto, e dorrò ſempre, che ſi legga da' maeſtri della gioventù, e che ſi veda nelle mani de' voſtri giovani altro poeta.

Sixtus

(1) Queſto è un Dialogo dell' Ammirato trattante del Poeta.

Sixtus Senensis Bibliothecæ Sanctæ Lib. IV.

JACOBUS SANNAZARIUS, patricius Neapolitanus, qui & ACTIUS SYNCERUS Parthenopæus, vir ad illustrandam sacrosanctam Christianorum poësim felicissimo sidere natus, scripsit in secundum Lucæ capitulum De Partu Virginis libros heroicis carminibus, ita Virgilianum candorem, sublimitatemque præferentibus, ut Virgilium ipsum te legere, audireque existimes. Operis initium est: *Virginei partus, magnoque æquæva parenti*. Claruit anno Domini 1530.

Antonius Possevinus Mantuanus Societatis Jesu Bibliothecæ selectæ Tom. 2. Lib. XVII. qui est de Poësi, & Pictura, Editionis Venetæ pag. 509.

A SANNAZARIO quidem paucissimis demtis (quæ voces illas ethnicorum poëtarum sapiunt) divinum habemus poëma, ut merito Belisarius Aquaviva Neritinorum Dux eidem scribens dixerit; *cum orationis splendore contendere brevitatem: cum rotunditate ornatum: cum fluxu carminum pulchritudinem: atque ita demum omnia numeris, & sententiarum gravitate commendata videri, ut ad cujusvis scriptoris antiquissimi, candidissimique laudem accedant.*

Robertus Cardinalis Bellarminus Libro de Scriptoribus Ecclesiasticis ad annum 1500.

JACOBUS SANNAZARIUS eodem tempore scripsit egregium carmen de Partu Virginis.

Franciscus Schottus, Andreæ viri doctissimi frater, Itinerarii Italiæ Lib. III.

Nec procul inde a Pausilypo ACTII SYNCERI SANNAZARII poëtæ, Virgilii æmuli, domus] visitur, quæ

quæ ex testamento in cœnobium vertit, templumque B. Virgini dicatum. Est ibi marmoreum sepulcrum, affabre sculptum. Hinc Orpheus seu Apollo, illinc Sibylla sive Musa e marmore candenti: cum hoc Petri Bembi Cardinalis Epigrammate:

DA. SACRO. CINERI. FLORES. HIC. ILLE. MARONI
SYNCERVS. MVSA. PROXIMVS. VT. TVMVLO

VIXIT. ANNIS. LXXII. OBIIT. ANNO. CIↃ. IↃ. XXX

† *Cœlestinus Guicciardinus Monachus Cœlestinus in Mercurio Campano*. 12. *Neapoli*. 1667. *pag*. 176. *& seqq*.

Templum hinc est adeundum quod Actius Syncerus Sannazarius Parturienti Virgini adhuc vivens sacravit; celeberrimo illo de Partu Virginis poëmate, absoluto. Propriæ Sannazarii hæ fuerunt ædes, quas raro amoris, & fidei exemplo, ut erga se munificentissimum Fridericum Aragoneum a Regni possessione dejectum, & in Galliis exsulantem prosequeretur, ultro reliquit. Quam animi constantiam in Pontano desiderarunt nonnulli; cum, posthabitis beneficiis a Ferdinando, & Alphonso Aragoneis in se, hominem alioquin exterum, collatis, pro rostris adventantem Carolum Francorum Regem laudavit, & nutantem Aragoneorum fortunam, ea qua valebat dicendi arte depressit: adeo plerisque hominum, fortunam magis, quam personam sequi libet.

In medio apsidis, elaboratissimum ex Pario marmore assurgit ejusdem Sannazarii sepulchrum. Nil eo nitidius, nil operosius. Virtuti Sannazarii permissum ut Christiano in templo dimidiata ejus ad vivum effigies, ac lauro redimita, sepulchri in api-

ce collocetur; & ludentes Satyri Christiani vatis ad tumbam choreas ducant. Petrus quoque Card. Bembus Venetus, ob laudatas a vivente SANNAZARIO Venetias, grates eidem mortuo, tali ad sepulchri basim apposito disticho rependere visus est:

De sacro cineri flores: hic ille Maroni
Syncerus Musa proximus, ut tumulo.

Binæ hinc inde assidentes adstant marmoreæ, Minervæ, & Apollinis statuæ; quas, ne omni ex parte ethnicismum Christiani vatis redoleret sepulchrum, perfractis Apollini lyra, ac Minervæ hasta, Cœnobitæ, qui obtinent locum, nullo negotio in Davidem, ac Judith transmutavere. Etiamnunc ossa, & cranium SANNAZARII contrectantur: adeo ut accedentes ad tumulum, veluti pro tanti vatis coronide, citra mendacium hoc quoque proferre valeant, SANNAZARIUM videlicet legisse, adiisse, suspexisse, & contrectasse. E templo denique egredientes, illius in area subsistamus parumper, Plagæ Neapolitanæ prospectum, & e regione fumantem Vesevum, & veluti in compedes adstrictum æquor, contemplaturi. Hoc sane in loco, velit nolit, Musarum sedem agnoscet viator. Hic namque perflant suaviter venti, leni murmure decurrunt rivi, nescit insanire Neptunus, virore respersa perpetuo renidet tellus, & solum ipsum, qua pampinis, qua nemorea fronde contectum, Phœbæos radios dedignatur admittere. Hic denique, fabulosis ablegatis Sirenibus, assiduo adventantium cantu, ac sonitu oblectantur cives, detinentur advenæ, invitantur longinqui. Quæ omnia, ut quiescenti SANNAZARIO bene cedant, mea musa sic precatur:

AD

AD SEPULCHRUM SANNAZARII.

Actius *hoc recubat nitido ſub marmore vates,*
Cui radians Phœbus laurea ſerta dedit.
Hic vernet tellus; flores tu funde, viator,
Vatemque irroret docta Camœna ſuum.
Huc rivi, huc fontes, tenui properate ſuſurro,
Ut Vati obveniant ſomnia grata meo.
Æquora, bacchantes ultro compeſcite fluctus,
Ut litus dulci murmure plaudat Io.
Æolus obſcurum ventos impingat in antrum,
Ne ſacros cineres diſſipet aura furens.
Sique, Veſeve, tuis gaudes ſplendeſcere flammis,
Sis Vati æternum lampas honora meo.

Ludovicus de la Cerda Soc. Jeſu in VII. Æneidos.

(Sannazarius) poëtica laude floruit præ mortalibus ſui ævi. Sed quid ſui ævi? Quid ſi Neapoli majorem gloriam attulit Sannazarius, quam Statius Papinius? Non erit iniquus cenſor qui hoc cenſeat.

Boiſſardus in Iconibus.

(Sannazarius) Neapoli natus, patre equeſtris ordinis viro, claro inter ſuos & luculentarum facultatum. Hic Actius prius vocabatur Jacobus Sannazarius, quod nomen gentilitium mutavit jam adultior. Is propter doctrinam, facundiam inſignem, morumque facilitatem (*) Ferrando Arragonum regi factus eſt amicus, & inter cariores aulicos, & familiares receptus, cujus amicitiam ſingulari fide, & conſtantia coluit quamdiu vixit.

(*) *Federico Aragonio, regi Neapolitano,* dicere debuit.

Expulſum enim Neapoli regem in Galliam uſque exſulem ſecutus eſt: unde reverſus ab eo multis honoribus & beneficiis affectus eſt. At inter aulica munia, feriaſque occupationes non deſiit bonas ſequi Muſas, & doctiſſimis lucubrationibus augere, & promovere rempublicam literariam: potiſſimum illo inſigni poëmate de Partu Virginis: in quo de perfectione poëſeos videtur cum antiquis decertare. Compoſuit & Lamentationem de Morte CHRISTI, & Eclogas aliquot, & Epigrammatum perfectiſſimorum librum.

Olaus Borrichius de Poëtis pag. 105.

Actius Syncerus Sannazarius Neapolitanus initio ſæculi XVI. clarus, poëſim Latinam ad illud faſtigium evexit ſplendore ingenii, imitatione optimi cujuſque veterum, apta fictionum poëticarum inventione, & acumine, ut paucis admodum ex eo tempore altius eniti conceſſum ſit. Clauditur tumulo ad Pauſilypum, vicinus cineri Virgiliano, ut qui arte pares, & ſtudiis, etiam monumentis conjungantur. Docet vel Epos illud illuſtre quod de Partu Virginis libris tribus complexus eſt, nihil fere illius verſibus inveniri caſtigatius -- * -- ad ſummam digna omnia Sannazarii quæ poëſeos candidatis attente legantur; ita ubique in quocumque argumento regnat: cultæ ejus Eclogæ, faciles & numeroſi Elegi, arguta Epigrammata & libera.

Gerardus Joannes Voſſius de Poëtis Latinis Capite VII. pag. 257. *Editionis noviſſimæ.*

Nec multo poſt Pontani obitum grande merito nomen fuit ACTII SYNCERI SANNAZARII.
Inprimis vero id ſibi peperit libris tribus de Partu

tu Virginis: ob quos luculentum LEONIS X. elogium meruit anno cIɔ Iɔ xxi. iterumque a CLEMENTE VII. an. cIɔ Iɔ xxvi. quo ipſo & Romæ in lucem prodiere cum Lamentatione de Morte CHRISTI, & Piſcatoriis Eclogis.

Uti vero a Petrarca initium eſt poëſeos renaſcentis: ita temporibus SANNAZARII eadem jam videtur perveniſſe ad vigorem. Illum conſecuti præſtantium poëtarum alii: & quidem nonnulli pares, aliqui ſuppares.

Uti Hieronymus Vida, Balthaſar Caſtilionæus, & alii multi, qui avorum, patrum, ac noſtra fuerint, vel ſint ætate &c.

Idem Inſtit. Poëticar. Lib. III. cap. VIII.

Quod de nautis, & piſcatoribus, minus poſſumus dicere. ACTIUS tamen SANNAZARIUS, hos etiam inducens Eclogis ſuis, ſatis feliciter id tractat argumentum.

Scaligerana Prima pag. 131.

SANNAZARIUS terſus poeta, & optimæ inventionis, lectione digniſſimus.

Janus Broukhuſius in Epiſtola ad Lectorem præmiſſa editioni Poëmatum SANNAZARII Amſtelædamenſi apud Henricum Wetſtenium anno 1689. *ab eo adornatæ.*

Quæ (*Jo. Joviani Pontani Academia*) ſi nihil habuiſſet aliud unde commendaretur, (habuit autem ingenia ejus ætatis longe nobiliſſima) æterno beneficio omnem devinxit poſteritatem, quod ex ea nobis prodierit dulciſſima illa, atque orbi erudito decantatiſſima JACOBI SANNAZARII Muſa. Cujus viri

 lima-

limatiſſimis carminibus nihil poſt ſeculum Auguſtæum emendatius prodiiſſe ſi quis dixerit, næ ille profecto haud iniquo judicarit Apolline. Neque vero opus eſt ad ejus rei veritatem evincendam literatorum virorum conquiſitis teſtimoniis, cum tam crebræ, ac toties innovatæ laudatiſſimi libri editiones, id quod bonæ merces ſolent, nuſquam indiguerint ulla hedera.

Idem in calce notarum ad Elegiam IX. libri I. Elegiar. SANNAZARII, pag. 113. editionis Vlamingii.

Atque hæc quidem habui quæ notarem ad nobiliſſimam Elegiam. nec tamen omittenda eſt inſignis illa Synceri in Pontani ſcripta pietas, quæ poſt illius obitum ſopita atque neglecta e tenebris primus in lucem, tum Franciſci Ælii conſilio, tum opera Petri Summontii uſus, revocavit. magno ſane theſauro rem literariam auxit Syncerus, cui & hoc quoque nomine æternum debebunt Muſæ Romanæ, quod princeps e bibliotaphiorum pulvere in hominum eruditorum manus protraxerit Ovidii fragmentum de piſcibus, Gratii Cynegetica, itemque Aurelii Nemeſiani, & Rutilii Numatiani Itinerarium; ne quid dicam de emendatioribus, quam fuerant antea, Martialis, Auſonii, & Solini codicibus. Dignus eſt & ipſe, cujus rationem habeat grata poſteritas, quemque poſt Auguſtæi ſæculi ingenia tamquam ducem ac normam ſibi proponant genuinæ ac generoſæ poëſios ſtudioſi. Vis firmem hoc judicium meum? audi virum undequaque eruditiſſimum, Ludovicum de la Cerda, cujus hæc ſunt ad Virgilii lib. 7. v. 734. *Inde quoque arrepta occaſio celebrandi hujus fluminis* (de Sebetho loquitur) *SYNCERO SANNAZARIO, utpote Neapolitano, qui vir poëtica laude floruit præ mortalibus ſui ævi. Sed quid ſui ævi? Quid ſi Neapoli majorem gloriam SANNAZARIUS attulit, quam Statius*

tius Papinius? non erit iniquus censor, qui hoc censeat. Vid. eumdem Cerdam ibid. T. 1. p. 530. (*)

Giovan-Mario de' Crescimbeni, Custode d' Arcadia, nel Lib. VII. della Part. II. del Vol. II. de' suoi Comentarj intorno all' Istoria della Volgar Poesia, a carte 393.

Tra gl' infiniti scrittori che celebrano l' Opere del SANNAZARO, ci piace qui riferirne uno, che molto aggiustatamente dà giudicio sì delle Latine, come delle Volgari; ed è egli il P. Alberto le Roy Agostiniano, il quale ne' Comentarj a Pietro Scolirio (1) scrive così: *Splendidissimum juxta pedem Pausilypi exstat ædificium, seu villa ACTII SYNCERI SANNAZARII, quam Mergillinam vocant, ubi ille cum amicis doctis versari, & rusticari quandoque solebat.*

 Scri-

(*) *Item a Jano Broukhusio in Tibulli Eleg. I. Lib. I. vocatur* SANNAZARIUS eximius ille etiam inter primos. *Idem ib. in Eleg. II.* & quem ante omnes nominasse oportuit. *Ibid. in Eleg. XI.* Prætulerim ego tantæ ambitioni (*scilicet verbosæ cuidam descriptioni Auctoris Herculis Parentis*) binos JACOBI SANNAZARII versiculos ex Epigr. III. Lib. I.

Post obitum non ulla mihi carchesia ponet
Æacus. infernis non viret uva jugis.

Ibid. in Eleg. I. *Lib. II.* Clarissimus & vir & poëta. *in Eleg. II. Lib. III.* Par antiquis poëta. *Idem in Propertii Eleg. XI. Lib. I.* Vir sæculorum omnium memoria dignissimus. *Ibid. in Eleg. XVIII.* Disertissimus. *Ibid. in Eleg. XX. Lib. II.* Liquidissimus ille Musarum cycnus, solo tempore veteribus minor. *Ibid. in Elug. XXII.* Venustissimus. *Ibid. in Eleg. V. Lib. III.* Istis (*sc. Tibullo, & Ovidio*) adjice duos non tam vetustate, quam clarissima poëticæ facundiæ gloria censendos; SYNCERUM SANNAZARIUM, ac nostratem Secundum.

(1) Serm. famil. Lib. 3. pag. 37.

Scripsit Etrusca, & Latina carmina, pari lepore utrobique, & sale, sacro poëmate De Partu Virginis, & Piscatoriis Eclogis apud posteros immortalis. Virum natalium, animique nobilitate illustrem commendat Paullus Jovius, apud quem exstat Epitaphium, quod marmoreo tumulo inscripsit Bembus: &c.

Petrus Vlamingius Belga in Dedicatione SANNAZARII Poëmatum editionis a se adornatæ. Amstelædami. 1728.

Qui enim Actii Synceri divinam illam carminis majestatem, numeros rotundos, veneres non adscititias, linguæ Latinæ purissimum nitorem, Propertianam illam felicem, & minime servilem imitationem, suo merito æstimare queat? &c.

Idem in Epistola ad Lectorem.

Nam Actium Syncerum, ab ineunte ætate, imo pæne puer, unice semper sum admiratus, maturiore hac mea veneror, suspicio, & colo; quis enim poëtica laude ex iis qui a profligata barbarie Musarum sacris sese dedidere, maximum illum vatem superavit? *Post non multa.*

Testimonia quæ Broukhusius & Vulpius collegerant, addidi. Si omnia quæ ipse selegi, & alibi congesta inveni hic adhibere voluissem, in immensam molem volumen excrevisset; omnes enim qui umquam hæc divini vatis monumenta oculis usurparunt eruditi, summa cum laude Sannazariani nominis meminerunt; unum tantum mihi liceat adscribere, quod suo loco neglectum est, Petri nempe Lotichii secundi, Germanorum poëtarum principis, quod exstat Elegiarum Lib. I. Eleg. X. ad Christophorum Herdesianum v. 57.

Ven-

Ventum erat ad campum, redit hostis, & ecce cohortis
Ductor anhelanti nos petit acer equo.
Stamus, & Aoniæ cultores dicimus artis,
Immunes belli nos habuisse manus.
Nomen ad Aonidum, Juvenes, confidite, dixit,
Nos etiam mites erudiere deæ.
Quod si forte procul vestras pervenit ad aures
SYNCERUS priscis ACTIUS ortus avis:
ACTIUS Hesperiis fama bene notus in oris,
Pinguia Sebethi qua rigat arva liquor;
Illi ego me veteri consanguinitate propinquum
Glorior, & vates, vatis amicus, amo.
Impia nec prædæ me traxit in arma cupido:
Cum populis terras visere cura fuit.
Sic ait, & nobis, ubi Cæsar agebat, in urbem
Exhibuit tutas ipse cohorsque vias.

Imo, ne quis credat, ipsi viventi hos ingenuæ laudis fructus, æstimationem, & tanti nominis reverentiam defuisse, sufficiat, quod (*) Balthasar, Comes Castilioneus, magnum illud Italiæ lumen, literarum monumentis de eo testatum voluit; versus nempe aliquos recitatos, SANNAZARIO, sed falso adscriptos, & ab omnibus summo cum applausu, & admiratione exceptos, statim, ubi rescitum fuit, alterius poëtæ fœtum esse, minus quam mediocres, ut certe erant, visos fuisse.

(*) Nel Cortegiano lib. 2.

DILE-

DILECTO FILIO
ACTIO SYNCERO
SANNAZARIO
LEO PAPA X.

ILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Quum forte de claris ingeniis ætatis nostræ apud nos verba fierent, affuere qui quum te, tum opus tuum De Partu Virginis divinis prope laudibus cum admiratione attollerent, atque prædicarent. Quæ res exspectata quidem diu nobis (nihil enim non excultum, non elaboratum, non singulari tuo ingenio dignum proficisci a te posse arbitrabamur) verum eo nunc carior & jucundior visa est, tum quod quæ futura exspectabamus, accepimus jam facta esse, & quæ superent omnem exspectationem, tum quod etsi nullo non tempore fuissent acceptissima, hac præcipue tempestate erunt longe gratiora. quæ quidam, quo doctiores videantur, Ecclesiam stilo iniquo petant, qui exactissima eruditione commendent, non desiderentur. Dici non potest, quum hæc audiremus, quantum voluptatis acceperimus, & quum ipsi legemus, accepturi simus: quod persuasi simus, divina factum providentia, ut divina sponsa tot impiis oppugnatoribus, laceratoribusque lacessita, talem, tantumque nacta sit propugnatorem; & quum illi impia facundia abusi frangant in rem sacram genuinum, tu unus opus edideris

quo

quo rem sacram omnibus (ut dici solet) nervis attollendam, excolendamque procuraveris, sancto consilio, eventu feliciore, quum dictitent qui legere, si rem quæramus, nihil nisi CHRISTUM atque ejus sponsam sonare : si pietatem, undique religionis enitere studium : si judicium, nihil ungue signandum relinquere : si figuras artisque conatus, veterum vatum nulli cedere, multos anteire. Gratulamur itaque tibi, quod tantum unus præstes, quantum antea nemo: Ecclesiæ, quod quum vexetur lancineturque ab aliis, a te uno in cælum efferatur: nostro sæculo, quod fiet tui carminis luce celeberrimum; nobis denique ipsis, quibus imminente hinc Goliade armato, hinc Saule a furiis agitato, affuerit pius David illum funda a temeritate, hunc lyra a furore compescens. Hortamur itaque te, jam opus edas, ut qui dolent, quum illa legunt quæ adversus pietatem venena ficti Christiani evomuere, ad tua conferant se se, quæ veluti præsens antidotum sint oppostituri. Tu ita tibi persuadeas volumus, nos te & tua omnia perinde ac nostra complexuros esse, nec nos, nec hanc Sanctam Sedem umquam tui vel affectus vel operæ immemores futuros. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die VI. Augusti. M. D. XXI. Pontificatus nostri anno nono.

BEMBUS.

Per Favonium de mandato.

DI-

DILECTO FILIO
ACTIO SYNCERO

CLEMENS PAPA VII.

ILECTE fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Accepimus librum gratissimo munere, quem tu ad nos de DEI, & DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI rebus scriptum misisti, cujus argumentum praeclarum, atque nobile quum in te parem ostendat animi pietatem, atque ingenii gloriam, sitque in eo nomen quoque nostrum ad memoriam eorum qui lecturi sunt, qui quidem innumerabiles futuri sunt in longa posteritate, immortalitati quasi commendatum, muneris tui magnitudinem hoc magis sentimus, quod quomodo parem referamus gratiam, habere nos non arbitramur. Si enim immortalitas optata, & grata est omnibus, qui praesertim animo vegetiore atque erectiore sint, permagnae sunt illius partes nobis a te tributae. Quamquam enim ea est appetenda maxime, illique elaborandum praecipue, quae post discessum ex hac vita, in illa altera vita felici & sempiterna nos cum DEO ipso collocat, tamen ne haec quidem non libenter adsciscenda, quae producit ad posteros nostri nominis perpetuitatem. pro qua, qui illam caelestem & divinam immortalitatem non plane cognoverunt, maximis saepe tamen contentionibus, & acerbissimis discriminibus vitam, & caput suum objecere. quod profecto non fecissent, nisi a natura ipsa admoniti, summum quoddam bonum exsistere conjectati fuissent, cujus in imagine & simulacro tam multas partes experirentur esse & delectationis, & gloriae. Est enim profecto haec fama & laudis

ad

ad commemorationem hominum celebritas, imago illius veræ immortalitatis quæ eximio dono Omnipotentis DEI, uni Christiano generi, per DOMINUM NOSTRUM JESUM CHRISTUM proposita est, ad quam potissimum aspirare debemus, hanc vero ita caram, jucundamque ducere, si proborum & prudentium testimonio nobis deferatur, quod quidem in te nobis egregie contigit. Non enim ingenio solum tuo honorati, illustratique sumus, sed (quod nobis etiam gratius est) judicio comprobati; & si enim ingenii gloria concedis nemini, vel omnibus potius præstas qui in hoc scribendi genere cum laude versati sunt, tamen quum ipso scriptionis argumento ostendas, qua sis pietate, sapientia, religione præditus, jucundius etiam accepimus testimonium optimi, & religiosissimi viri, quam studium doctissimi. Quapropter macte virtute tu quidem; id enim es consecutus, quo nullum majus homini bonum in hac vita exsistere posse videatur. maximorum enim donorum quibus te affecerat DEUS, gratia illi (quoad mortali homini licuit) relata, illud jam summum, & incomparabile veræ immortalitatis donum es promeritus, cui deinde jam gratia nulla esse par potest. qui talentum acceptum multiplicatis mercedibus, eidem domino reddidisti a quo acceperas. Ex quo quum fructum quoque non mediocrem tui libri dicatione, ad nominis nostri laudem, ac memoriam redundare volueris, tantam tibi habemus gratiam, quantam capere grati, & memoris Pontificis tanto devincta officio mens potest, sicut & re ipsa tibi ostendere parati sumus, & ut experiare etiam adhortamur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die V. Augusti, M. D. XXVI. Pontificatus nostri anno tertio.

JAC. SADOLETUS.

ÆGI-

ÆGIDIUS TIT. S. MATTHÆI S. R. E. PRESBYTER CARDINALIS ACTIO SYNCERO SANNAZARIO S.

IVINUM De Partu Virginis poëma mihi tuo nomine redditum quum legissem, velut adtonitus ac lucis impatiens, statim ad te nescio quid, sed quale ab iis qui lolio (ut ajunt) victitant, proficisci potest. Neque enim de eo posse arbitror quemquam judicare, præter eum qui ad eruditionem tuam proxime adcedat, quique (quod fieri vix posset) tui sit quam maxime similis. Verum quum absurda quædam & ἄμυστα scripserim, meæ tamen literæ (quæ tua est humanitas) undique expetitæ, lectæ, exscriptæ istic a plerisque omnibus sunt. Quumque (ut audiebam) earum literarum exemplum in tuorum fere omnium civium manibus esset, ecce a te mihi literæ redduntur. demissa cælo ancilia mihi visa sunt; nullum enim ornandi mei locum prætermittis. Nam dum mea probas, Neapoli cum admiratione legor, & item Romæ: dum rescribis, quo munere beasti me, SYNCERE, diis hominibusque invidentibus! Sed ut ad poëma redeam, divina quidem illa omnia, verum hactenus ita omni ornatu caruerunt, ut humanis inferiora: nunc a te ita omnium Musarum muneribus exculta, ut divinis (si dicere fas sit) vel potiora esse videantur. Nam quum a præscripta linea digrederis, velut liberum dicendi genus nactus, ita ingenii vires explicas, ut antiquorum nemini sit tibi concedendum. rursus quum ea narras unde ne transversum quidem unguem, quod ajunt, quæque majores nostri divinarum rerum scriptores

Lati-

Latinis literis ornari haud posse arbitrabantur, ita oratione illustras, ut omnium argumenta, quum Græcorum, tum Latinorum poëtarum, longe post se intervallo relinquant. Quid enim, immortalis DEUS, (ut ordiar ab initio) invocatione elegantius? quid conceptu altius? quid cælo, terra, inferis rei novitate obstupescentibus mirabilius? quid læto Simeone jucundius? quid infantum internecione sævius? quid DEO moriente horribilius? quid ab Orco redeunte gratius? quid spolia referente beatius? quid agente in cælum triumphum te canente felicius? Adde alterius libri Musas certatim divina carmina modulantes, adde pictum orbem; adde specum. De partu vero quid ipse loquar? quum ea de re deinceps vel tacendum, vel tuis dumtaxat verbis loquendum sit. Prætereo qua oratione heros ille tuus e somno excitus, divinaque adflatus aura DEUM natum adoret. Nec referam e tertio illustrata puerperia, non divorum cantus, non carmina, non pastorum vaticinia, non felicis fluvii oracula, non urnam, non columbæ alas argenteas, non denique Protei vatis miracula recensebo:

-- -- -- -- Non si mihi ferrea centum
Ora sonent, totidemque ærato e gutture linguæ,
Carminis Actiaci laudes percurrere possem.

Verum quum tu solum pietate, non humanarum laudum cupiditate accensus, tantum studii, laboris, diligentiæ ad scribendum contuleris, ea tibi summa laus censeatur quæ uno omnium ore prædicabitur, tantum esse laudum tuarum cumulum, ut ne ipsi quidem eloquentiæ, qua mirabiliter excellis, locus ad te laudandum relinquatur. Nam de laboris præmio, ad nos, id est mortales, nihil adtinet cogitare. Quid enim tibi tribuere homines possent, & si omnia simul congesserint, quo tuum meritum expleretur? DEUS ille DEUS, cujus numine adflatus, tam doctum, tam sanctum, tam pium carmen cecinisti, te digno munere remunerabitur. Non quidem Elysiorum aut piorum campis, insulisve fortunatorum,

quas

quas Lino, Orpheo, Musæo, ceterisque deorum filiis sedes antiquitas falso statuit, sed cælo, digna quidem tantarum vigiliarum mercede. Reliquum est, ut tibi gratias agam, quod Augustini *personam inserueris, quæ reliquis tam apte, tantaque harmonia cohæret, quanta philosophi ajunt in cælo sidera. Proinde recte ad te pertinet* (*) *Homericum illud:*

— — — — Ὁ δ᾽ ὄλβιος ὅντινα Μοῦσαι
Φιλεῦνται· γλυκερή οἱ ἀπὸ στόματος ῥέει αὐδή.

PETRUS GRAVINA.

NON sine providentia deligunt sibi immortales quandoque ex mortalibus nonnullos, quorum opera, ad venerandam divinam dignitatem, decentius utantur. hinc nostra Christiana veritas, tot sanctorum virorum, sanctarumque virginum testimonia, ac ministeria in sui gloriam agnoscit. an fortuito igitur evenisse existimabimus, ut temporibus nostris, nascentis divini cælestisque operis De Partu Virginis imprimendi, ac promulgandi curam VIRGO ipsa DEIPARA, quasi ex destinatu, primariæ feminæ Cassandræ Marchesiæ, nobilitate, facundia, pudicitia insigni demandaverit? qua quidem alumna tantum sibi placet docta Neapolis, ut cum Gratiis Gratiam, cum Musis Musam esse affirmet. Hac itaque veluti quadam honestissima obstetrice curante, divinus hic novi carminis partus veterem nostram salutem, ac lucem, tamquam renascentem nobis exspectantibus repræsentavit.

(*) *Homericum illud*) μνημονικὸν ἁμάρτημα. quum *Hesiodeum* dicere debuerit: hæc enim leguntur in Hesiodi Theogonia v. 96. quæ ita Latine vertas licet: *Ille vero beatus, quemcumque Musæ amant: suavis ei ab ore fluit vox.* Male autem pro φιλεῦνται, Ægidius φίλωνται.

ACTII

ACTII SYNCERI

SANNAZARII

NEAPOLITANI

VIRI PATRICII

DE PARTU

VIRGINIS

LIBRI TRES.

CLEMENTI SEPTIMO
PONTIFICI MAXIMO
ACTIUS SYNCERUS.

Magne parens, cuſtoſque hominum, cui jus datur uni
  Claudere cæleſtes, & reſerare fores:

Occurrent ſi qua in noſtris male firma libellis,
  Deleat errores æqua litura meos.

Imperiis, venerande, tuis ſubmittimus illos:
  Nam ſine te recta non licet ire via:

Ipſe manu, ſacriſque potens Podalyrius herbis
  Ulcera Pæonia noſtra levabis ope.

Quippe mihi toto nullus te præter in orbe
  Triſte ſalutifera leniet arte malum.

Rarus honos, ſummo ſe præſide poſſe tueri:
  Rarior, a ſummo præſide poſſe legi.

ACTII

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
DE PARTU
VIRGINIS
LIBER PRIMUS.

IRGINEI partus, magnoque æquæva parenti
Progenies, ſuperas cæli quæ miſſa per auras
Antiquam generis labem mortalibus ægris
Abluit, obſtructique viam patefecit olympi;
Sit mihi, Cælicolæ, primus labor: hoc mihi primum
Surgat opus. vos auditas ab origine cauſſas,
Et tanti ſeriem, ſi fas, evolvite facti.
Nec minus, o Muſæ, vatum decus, hid ego veſtros
Optarim fonteis, veſtras nemora ardua rupes:
Quandoquidem genus e cælo deducitis: & vos

Virginitas, sanctæque juvat reverentia famæ.
Vos igitur, seu cura poli, seu Virginis hujus
Tangit honos, monstrate viam, qua nubila vincam:
Et mecum immensi portas recludite cæli.
Magna quidem, magna, Aonides, sed debita posco,
Nec vobis ignota: etenim potuistis & antrum
Aspicere, & choreas: nec vos orientia cælo
Signa, nec Eoos Reges latuisse putandum est.
Tuque adeo, spes fida hominum, spes fida deorum,
Alma Parens, quam mille acies, quæque ætheris alti
Militia est, totidem currus, tot signa, tubæque,
Tot litui comitantur, ovantique agmina gyro
Adglomerant: niveis tibi si solennia templis
Serta damus: si mansuras tibi ponimus aras
Exciso in scopulo, fluctus unde aurea canos
Despiciens, celso se culmine Mergilline
Adtollit, nautisque procul venientibus offert:
Si laudes de more tuas, si sacra, diemque,
Ac cœtus late insignes, ritusque dicamus,
Annua felicis colimus dum gaudia partus:
Tu vatem ignarumque viæ, insuetumque labori,
Diva, mone, & pavidis jam læta adlabere cœptis.
Viderat ætherea superûm Regnator ab arce,
Undique collectas vectari in Tartara prædas:
Tisiphonemque imo conantem cuncta profundo
Vertere, & immanes stimulantem ad dira sorores:
Nec jam homini prodesse, alto quod femina cælo
Duceret, aut varios animum excoluisset ad usus:
Tantum letiferæ poterant contagia culpæ!
Tum pectus Pater æterno succensus amore,
Sic secum: Ecquis erit finis? tantisne parentum
Prisca luent pœnis seri commissa nepotes?
Ut quos victuros semper, superisque crearam
Pæne pares, tristi patiar subcumbere leto,
Informesque domos, obscuraque regna subire?

Non

Non ita: sed divûm potius revocentur ad oras,
Ut decet, & manuum poscunt opera alta mearum:
Desertosque foros, vacuique sedilia cæli
Actutum complere parent: legio unde, nefandis
Acta odiis, trepidas ruit exturbata per auras.
Quumque caput fuerit, tantorumque una malorum
Femina principium, lacrimasque, & funera terris
Intulerit; nunc auxilium ferat ipsa, modumque,
Qua licet, afflictis imponat femina rebus.
Hæc ait: & celerem stellata in veste ministrum,
Qui castæ divina ferat mandata puellæ,
Adloquitur, facie insignem, & fulgentibus alis.
Te, quem certa vocant magnarum exordia rerum,
Fide vigil, pars militiæ fortissima nostræ,
Te decet ire, novumque in sæcula jungere fœdus:
Nunc animum huc adverte: atque hæc sub pectore serva.
Est urbes Phœnicum inter, lateque fluentem
Jordanem, regio nostris sat cognita sacris,
Judæam appellant, armisque, & lege potentem.
Hic claris exorta atavis, vatumque ducumqne
Antiquum genus, & dignis licet aucta hymenæis,
Pectoris inlæsum Virgo mihi casta pudorem
Servat adhuc, nullos non servatura per annos:
(Mirus amor!) seniumque sui venerata mariti
Exiguis degit thalamis, & paupere tecto,
Digna polo regnare, altoque effulgere divûm
Concilio, & nostros æternum habitare penates.
Hanc mihi virginibus jampridem ex omnibus unam
Delegi, prudensque animo interiore locavi:
Ut foret, intacta sanctum quæ numen in alvo
Conciperet, ferretque pios sine semine partus.
Ergo age, nubivagos molire per aëra gressus:
Devueniensque locum, castas hæc jussus ad aures
Effare: & pulchris cunctantem hortatibus imple:
Quandoquidem genus e Stygiis mortale tenebris

Eripere eſt animus, ſævoſque arcere labores.
Dixerat. Ille altum Zephyris per inane vocatis
Carpit iter, ſcindit nebulas, atque aëra tranat
Ima petens, pronuſque leves vix commovet alas.
Qualis, ubi ex alto notis Mæandria ripis
Proſpexit vada, ſeu placidi ſtagna ampla Cayſtri,
Præcipitem ſe ſe candenti corpore cycnus
Mittit agens, jamque implumis, ſegniſque videtur
Ipſe ſibi, donec tandem potiatur amatis
Victor aquis: ſic ille auras, nubeſque ſecabat.
Aſt ubi palmiferæ tractu ſtetit altus Idumes,
Reginam haud humiles volventem pectore curas
Aſpicit: atque illi veteres de more Sibyllæ
In manibus: tum ſiqua ævo referanda nepotum
Fatidici caſto cecinerunt pectore vates.
Ipſam autem ſecuram animi lætamque videres
Auctorem ſperare ſuum: namque adfore tempus,
Quo Sacer æthereis delapſus Spiritus aſtris
Incorrupta piæ compleret viſcera Matris,
Audierat. Proh quanta alti reverentia cæli
Virgineo in vultu eſt! oculos dejecta modeſtos
Suſpirat: matremque Dei venientis adorat:
Feliceemque illam, humana nec lege creatam
Sæpe vocat: nec dum ipſa ſuos jam ſentit honores:
Quum ſubito ex alto juvenis demiſſus olympo,
Purpureos retegit vultus: numenque profeſſus
Inceſſuque habituque, ingenteis explicat alas:
Ac tectis late inſuetum diffundit odorem.
Mox prior hæc: Oculis ſalve lux debita noſtris,
Jampridem notum cælo jubar, optima Virgo:
Cui ſe ſe tot dona, tot explicuere merenti
Divitiæ ſuperûm: quidquid rectique, probique
Æterna de mente fluit: puriſſima quidquid
Ad terras ſummo veniens Sapientia cælo
Fert ſecum, & plenis exundans Gratia rivis.

Te Genitor ſtabili firmam ſibi lege ſacravit,
Perpetuos Genitor curſus qui dirigit aſtris:
Manſuramque tuo fixit ſub pectore ſedem.
Idcirco cœtus inter veneranda pudicos
Una es quam latis cæli in regionibus olim
Tot divûm celebrent voces. proh gaudia terris
Quanta dabis! quantis hominum ſubcurrere votis
Incipies! Stupuit confeſtim exterrita Virgo:
Demiſitque oculos: totoſque expalluit artus.
Non ſecus ac conchis ſi quando intenta legendis
Seu Mycone parva, ſcopulis ſeu forte Seriphi
Nuda pedem virgo, lætæ nova gloria matris,
Veliferam advertit vicina ad litora puppim
Adventare, timet: nec jam ſubducere veſtem
Audet, nec tuto ad ſocias ſe reddere curſu:
Sed trepidans ſilet, obtutuque immobilis hæret.
Illa Arabum merces, & fortunata Canopi
Dona ferens, nullis bellum mortalibus infert:
Sed pelago innocuis circum nitet armamentis.
Tum rutilus cæli alipotens, cui lactea fandi
Copia, divinique fluunt e pectore rores
Ambroſiæ, quibus ille acres mulcere procellas
Poſſit, & iratos pelago depellere ventos:
Exue, Dia, metus animo: paritura verendum
Cælitibus Numen, ſperataque gaudia terris,
Æternamque datura venis per ſæcula pacem.
Hæc ego ſiderea miſſus tibi nuntius arce,
Sublimis celeres vexit quem penna per auras,
Vaticinor, non inſidias, non nectere fraudes
Edoctus: longe a noſtris fraus exſulat oris.
Quippe tui magnum magna incrementa per orbem
Ipſa olim partus, Virgo, ſoboliſque beatæ
Adſpicies. vincet proavos: proavitaque longo
Extendet jura imperio: populiſque vocatis
Ad ſolium, late ingenteis moderabitur urbes:

Nec ſceptri jam finis erit, nec terminus ævi.
Quin juſtis paullatim animis pulcherrima ſurget
Relligio. non monſtra piis, ſed numina, templis
Placabunt caſtæ diris ſine cædibus aræ.
Dixerat. Illa animum ſedato pectore firmans,
Subſtitit, & placido breviter ſic ore locuta eſt:
Conceptuſne mihi tandem, partuſque futuros,
Sancte, refers? mene attactus perferre viriles
Poſſe putas? cui vel nitenti matris ab alvo
Protinus inconcuſſum, & ineluctabile votum
Virginitas fuit una: nec eſt, cur ſolvere amatæ
Jura pudicitiæ cupiam, aut hæc fœdera rumpam.
Immo iſtas (quod tu minime jam rere) per aures,
Excipit interpres, fœcundam Spiritus alvum
Influet, implebitque potenti viſcera partu,
Flammifero veniens cælo, atque micantibus aſtris.
At tu virgineum mirata tumeſcere ventrem,
Hærebis pavitans: demum formidine pulſa
Gaudia ſervati capies inopina pudoris.
Neve hæc vana putes, dictis aut territa noſtris
Indubites: ſeræ dudum conceſſa ſenectæ
Dona oculos pone ante tuos. nam ſanguine avito
Juncta tibi mulier (ſterilis licet illa, gravique
Preſſa ævo) haudquaquam ſperatū hoc tempore pignus
Fert utero, & felix ſexto ſub menſe laborat.
Uſque adeo magno nil non ſuperabile cælo eſt.
His dictis, Regina oculos ad ſidera tollens,
Cæleſtumque domos ſuperas, atque aurea tecta,
Adnuit, & tales emiſit pectore voces:
Jam jam vince, fides; vince, obſequioſa voluntas:
En adſum: accipio venerans tua juſſa, tuumque
Dulce ſacrum, Pater omnipotens: nec fallere veſtrum eſt,
Cælicolæ. noſco crines, noſco ora, manuſque,
Verbaque, & aligerum cæli haud variantis alumnum.
Tantum effata, repente nova micuiſſe penates

Luce videt: nitor ecce domum compleverat: ibi illa,
Ardentum haud patiens radiorum, igniſque coruſcis,
Extimuit magis. At venter (mirabile dictu!
Non ignota cano) ſine vi, ſine labe pudoris,
Arcano intumuit verbo. Vigor actus ab alto
Irradians, Vigor omnipotens, Vigor omnia complens
Deſcendit. Deus ille, Deus: totoſque per artus
Dat ſe ſe, miſcetque utero. quo tacta repente
Viſcera contremuere: ſilet Natura, pavetque
Adtonitæ ſimilis: confuſaque turbine rerum
Inſolito, occultas conatur quærere cauſſas.
Sed longe vires alias, majoraque ſentit
Numina. ſuccutitur tellus: lævumque ſereno
Intonuit cælo, rerum cui ſumma poteſtas,
Adventum Nati Genitor teſtatus: ut omnes
Audirent late populi, quos maximus ambit
Oceanus, Tethyſque, & raucisona Amphitrite.
  Hos inter medios cæli, terræque fragores
Æquatis properans volucer pulcherrimus alis,
(Omnia dum trepidant) diſceſſerat, altaque nabat
Per loca: quum Virgo celſis in nubibus illum
Alternantem humeros videt, atque immenſa ſecantem
Ventorum ſpatia, & jam verſicolore per auras
Fulgentem pluma, ac cæli convexa petentem.
Quem demum tali adſpectans ſermone ſecuta eſt:
Magne ales, celſi decus ætheris, invia rerum
Qui penetras, longeque & nubila linquis, & euros
Antevolans: læto ſeu te felicia tractu
Sidera, quæque ſuos volvuntur ſigna per orbes
Exſpectant redeuntem: alti ſeu certa repoſcit
Cryſtalli domus, & vitrei plaga lucida regni:
Seu propiora vocant ſupremo tecta tonanti,
Qua patet in ſummum regio flammantis olympi,
Teque amor, & liquidis flagrans alit ignibns aura:
I precor, i noſtrum teſtis defende pudorem.

Nec plura his. Tum vero aciem deflectit, & omnes,
Haud mora, ſollicito percurrit lumine montes:
Agnatamque animo, conceptaque pignora verſat,
Multa putans: ſerumque uteri miratur honorem.
Interea manes deſcendit fama ſub imos,
Pallenteſque domos veris rumoribus implet:
Optatum adventare diem, quo triſtia linquant
Tartara, & evictis fugiant Acheronta tenebris,
Immanemque ululatum, & non lætabile murmur
Tergemini canis: adverſo qui carceris antro
Excubat inſomnis ſemper, rictuque trifauci
Horrendum, ſtimulante fame, ſub nocte profunda
Perſonat, & morſu venienteis adpetit umbras.
Tum vero Heroes lætati, animæque piorum
Ad cælum erectas cœperunt tendere palmas.
Atque hic inſignis funda, citharaque decorus,
Inſignis ſceptro ſenior, per opaca locorum
Dum graditur, nectitque ſacros diademate crines:
Dum legit effœtos Lethæo in gramine flores,
Qua tacitæ labuntur aquæ, mutæque volucres
Ducunt per ſteriles æterna ſilentia ramos:
Attonita ſubitos concepit mente furores,
Divinamque animam: & conſueto numine plenus,
Intorquens oculos, venientia fata recenſet.

Naſcere, magne Puer: noſtros quem ſolvere nexus,
Et tantos Genitor voluit perferre labores.
Magne Puer; cui ſe hæc tandem ſpolianda reſervant
Regna, tot heu miſeris hominum ditata ruinis:
Naſcere: venturum ſi te mortalibus olim
Pectore veridico promiſimus: igneus ut nos
Viribus adflatos cæleſtibus ardor agebat
Inſinuans; ſi ſacra peregimus, & tua late
Juſſa per immenſum fama vulgavimus orbem.
En ridet Pax alma tibi: ſimul ecce potentes
Impulſi cælo, diviſque auctoribus acti,

Orbe

Orbe alio properant Reges. Salvete, beati
Æthiopes, hominum ſanctum genus, aſtra ſecuti:
Scilicet huc veſtris adfertis munera regnis.
Accipe dona, Puer: tuque, o ſanctiſſima Mater,
Sume animos: jã te populique, ducesque frequentant
Litore ab extremo, & odoriferis Nabathæis.
Ille autem aurata fulgens in veſte ſacerdos
Jam canus, jam maturo venerabilis ævo,
Quid ſibi vult? ſacras Puerum qui ſiſtit ad aras,
Sic venerans, lætoque inſpectans æthera vultu?
Seque dehinc facili clauſurum lumina fato,
Exclamat: quod ſperatum per ſæcula munus,
Promiſſamque diu pacem, certamque ſalutem
Terrarum, exorta liceat ſibi luce tueri
Optanti, ſeniumque ideo, Parcaſque trahenti.
Sed quid ego, heu dira conſperſos cæde penates
Infantum, & ſubito currenteis ſanguine rivos
Adſpicio? triſtiſque meas vagitus ad aures
Fertur? io ſcelus eſt, partus jugulare recentes.
Crudelis, quid agis? nihil hi meruere: neque illum
Quem petis, inſano dabitur tibi perdere ferro.
Nunc nunc, o matres, ſcelerata abſcedite terra,
Dum licet, inque ſinu pueros abſcondite veſtros:
Nam ferus hoſtis adeſt. propera jam, regia Virgo,
Inque Parætonias transfer tua pignora terras:
Admonet hoc magnum Genitor qui temperat orbem.
Tuta domus, turique illic tibi, Dia, receſſus.
Verum, ubi bis ſenas hiemes, bis ſenaque Nati
Solſtitia, & tantos ſuperaveris anxia caſus;
Ingenteis imo duces de pectore queſtus,
Aureaque adſiduis pulſabis ſidera votis.
Nam Puerum, quamvis per compita ſæpe vocatum,
Sæpe exſpectatum conſuetæ ad gaudia menſæ,
Perquires nequicquam amens; nec cara petentem
Oſcula, nec ſera redeuntem nocte videbis.

Treſ-

Treſque illum totos mœrenti pectore ſoles,
Et totidem trepidas ſomni ſine munere noctes
Omnia luſtrantes, queſtu omnia confundentes
Flebitis indigno perculſi corda dolore.
Tuque, ſenexque tuus. quarto ſed Lucifer ortu
(Purpureos tremulo quum tollet ab æquore vultus,)
Inventum dabit, & quærentibus offeret ultro.
O quas tunc lacrimas, o quæ tunc oſcula, Mater,
Quos dabis amplexus, miſto inter gaudia fletu!
Quum Natum ante aras Patris,& delubra ſedentem,
Mulcentemque ſenes dictis, animoſque trahentem
Adſpicies gaviſa, ipſo admirante ſenatu
Primitias Pueri ingenteis, nec inane ſagacis
Pectoris indicium, natæque ad grandia mentis.
Tu vero quid in arma ruis, ſcelerata juventus?
Quid galeas, enſeſque virûm, & fulgentia cerno
Agmina? ſcutataſque procul ſub nocte cohortes
Obſcura, & crebris radiantes ignibus haſtas?
Totne unum telis petitur caput? heu furor, heu mens
Cæca hominum,ſemperque odiis adcincta nefandis!
Jamque oleas, montemque ſacrum circumque ſupraque
Cinxere, & longa lucum obſedere corona.
Quo feror? ecce trahunt manibus poſt terga revinctis
Inſontem: modo quem latas mira illa per urbes
Edentem, Patriſque palam præcepta docentem
Adtoniti ſtupuere, illum regemque Deumque,
Humanæque ducem vitæ, fontemque ſalutis
Haud veriti populo circum plaudente fateri.
Heu facinus! mortemne etiam, & crudele minantur
Supplicium? ſævos ſtringunt in vulnera faſces,
Horrenteiſque parant paliuro intexere dumos,
Tormenti genus: & capiti premere inde coronam
Vulnificam. viden', alternos ut arundinis ictus
Incutiunt? geminantque truci convicia lingua?
Parte alia ingenteis video de ſtirpibus imis

Everti palmas, altas ad sidera palmas,
Infelix opus: unde hominum lux illa, decorque
Pendeat. ah trepidis dirum, & miserabile terris!
Quum Patri æthereo moriens liventia pandet
Brachia, turpatosque atra de morte capillos,
Oraque, demissosque oculos, frontemque cruore
Jam madidam, & lato patefactum pectus hiatu.
At Mater, non jam mater, sed flentis, & orbæ
Infelix simulacrum, ægra, ac sine viribus umbra,
Ante crucem demissa genas, effusa capillum,
Stat lacrimans, tristique irrorat pectora fletu.
Ac; si jam comperta mihi licet ore profari
Omnia; defessi spectans morientia Nati
Lumina, crudeles terras, crudelia dicit
Sidera: crudelem se se (quod talia cernat
Vulnera) sæpe vocat. tum luctisono ululatu
Cuncta replens, singultanti sic incipit ore:
Incipit, & duro figit simul oscula ligno
Exclamans: Quis me miseram, quis culmine tanto
Dejectam, subitis involvit, Nate, procellis?
Nate, Patris vires, sanguis meus; unde repente
Hæc fera tempestas? quis te mihi fluctus ademit?
Quæ manus indignos fœdavit sanguine vultus?
Cui tantum in superos licuit? bella impia cælo
Quis parat? hunc ego te post tot male tuta labores,
Postque tot infelix elapsæ incommoda vitæ
Adspicio? tune illa tuæ lux unica Matris?
Tune animæ pax, & requies, spesque ultima nostræ
Sic raperis? sic me solam, exanimemque relinquis?
O dolor! exstincto jam te pro fratre sorores,
Pro natis toties exoravere parentes:
Ast ego pro Nato, pro te dominoque Deoque
Quem misera exorem? quo tristia pectora vertam?
Cui querar? o tandem, diræ, me perdite, dextræ:
Me potius (si qua est pietas) immanibus armis
Obrui-

Obruite: in me omneis effundite pectoris iras:
Vel tu (ſi tanti eſt hominum genus) eripe Matrem,
Quæ rogat, & Stygias tecum duc, Nate, ſub umbras.
Ipſa ego te per dura locorum, inamœnaque vivis
Regna ſequar: liceat rumpentem cernere portas
Æratas: liceat pulchro ſudore madentem
Everſorem Erebi materna abſtergere dextra.
Hos illa, & plures fundet de pectore queſtus.
Quod ſcelus Eois ut primum cernet ab undis
Sol, indignanteis retro convertere currus
Optabit: fruſtraque ſuis luctatus habenis,
Quod poterit tandem, auratos ferrugine crines
Inficiet, mœſtamque diu ſine lumine frontem
Oſtendet terris: ut qui jam ploret ademtum
Auctorem, Regemque ſuum. quin ipſa nigranti
Fratris ab ore timens, & tanto concita caſu
Cynthia, cæruleo vultus obnubet amictu,
Avertetque oculos, lacrimaſque effundet inanes.
At contra horriſono tellus concuſſa tremore,
Cum gemitu fremet: & ruptis excita ſepulcris
Emittet ſimulacra. Quid; o, quid abire paratis,
Illuſtres animæ? non omnibus hæc data rerum
Conditio: paucis remeare ad lumina vitæ
Conceſſum. ſed tempus erit, quum Martia rauco
Mugitu cælum quatiet tuba: quumque repente
Corpora per terras omneis late omnia ſurgent.
Nunc autem ſat Tartarei ſi clauſtra tyranni
Effringat Rex ille: & caligantia pandat
Atria: diffugiant immiſſo lumine diræ
Eumenidum facies jactis in terga colubris.
Quas atro vix in limo Phlegethontis aduſtum
Accipiat nemus, & fumanti condat in ulva.
Tum variæ peſtes, & monſtra horrentia Ditis
Ima petant: trepident Briarea turba, Ceraſtæ,
Semiferumque genus Centauri, & Gorgones atræ,
Scyl-

Scyllæque, Sphingesque, ardentisque ora Chimæræ,
Atque Hydræ, atque Canes, & terribiles Harpyiæ.
Ipse catenato fessus per Tartara collo
Ducetur Pluton: tristi quem murmure circum
Inferni fractis mærebunt cornibus amnes.
At nos virginea præcincti tempora lauru,
Signa per extentos cæli victricia campos
Tollemus, lætoque ducem clamore sequemur.
Victor io, bellator io, tu regna profunda,
Tu manes, Erebumque, potestatesque coerces
Aërias, letumque tuo sub numine torques.
Ille alto temone sedens, levibusque quadrigis
Lora dabit, volucresque reget placido ore jugales,
Non jam cornipedum ductos de semine equorum,
Nec qui consuetas carpant præsepibus herbas.
Primus enim valido subnixus eburnea collo
Fert juga formosi pecoris custodia Taurus:
Stellatus minio Taurus: cui cornua fronti
Aurea, & auratis horrent palearia setis:
Perque pedes bifidæ radiant nova sidera gemmæ.
Torva Bovi facies; sed qua non altera cælo
Dignior, imbriferum quæ cornibus inchoet annum,
Nec quæ tam claris mugitibus astra lacessat.
Et juxta nemorum terror, rexque ipse ferarum
Magnanimus nitet ore Leo: quem fusa per armos
Convestit juba: pectoribus generosa superbit
Majestas: non jam ut cædes, aut prœlia sævus
Adpetat (innocuis armantur dentibus ora:
Grataque tranquillo ridet clementia vultu)
Sed cælo ut spatietur, & alta ad sidera tendat.
Hos post insequitur pulchros pennata per artus
Alituum Regina: sacræ cui vertice plumæ
Adsurgunt: flavoque caput diademate fulget.
Ipsa ingens alis, ingentis fulminis instar
Supra hominum tecta, ac montes, supraque volucres

Fer-

Fertur: & obſtanteis curſu petit obvia nubes.
Ultimus humana ſociat cervice laborem
Alatus tergo Juvenis: cui lutea lævo
Ex humero chlamys Eois inſperſa lapillis
Pendet: eam variant centum longo ordine reges,
Antiquum genus, & Solymæ primordia gentis,
Oſtro intertexti. veros cognoſcere vultus
Eſt illic: veros monteis, & flumina credas:
Et vera extremo Babylon nitet aurea limbo.
Tali ſidereas curru ſubvectus in auras
Indutos referens ſpoliis pallentibus axes,
Perveniet: recto qua panditur orbita tractu
Lactea, & ad ſedes ducit candentis olympi.
Illic auratæ muros mirabimur urbis,
Aurataſque domos, & gemmea tecta, viaſque
Stelliferas, vitreoſque altis cum montibus amnes.
Atque ibi, ſeu magni celſum penetrale tonantis,
Sive alios habitare lares, ac tecta minorum
Cælicolûm dabitur, ſtellas numerare licebit:
Surgentemque diem pariter, pariterque cadentem
Sub pedibus ſpectare, & longos ducere ſoles:
Longaque venturis protendere nomina ſæclis.
Hæc ubi dicta: patres plauſu excepere frequentes
Fatidicum vatem; ſublatumque aggere ripæ
Adtollunt humeris, lætumque per avia ducunt.
Intremuere Erebi ſedes, obſcuraque Ditis
Limina. ſuſpirans imo de corde Megæra
Dat gemitum, & torvas ſpectat ſine mente ſorores.
Tum caudam exululans ſub ventre recondidit atram
Cerberus, & ſonteis latratu terruit umbras:
Commotiſque niger Cocytus inhorruit antris:
Et vaga Siſyphiis hæſerunt ſaxa lacertis.

ACTII

ACTII SYNCERI

SANNAZARII

NEAPOLITANI

DE PARTU

VIRGINIS

LIBER SECUNDUS.

EGINA ut ſubitos imo ſub pectore motus
Senſit, & adflatu divini Numinis aucta eſt:
Haud mora, digreſſu volucris ſuſpenſa miniſtri,
Exſurgit; monteiſque procul contendit in altos
Feſtinans. ea cura animo vel prima recurſat:
Matronam defeſſam ævo, cui nulla fuiſſent
Dona uteri (mirum dictu!) jam ſegnibus annis
Fœcundam, ſextique gravem ſub pondere menſis
Protinus adfari, vocemque audire loquentis,
Et ſpectare oculis ſterili data pignora matri.
Ergo adcincta viæ, nullos ſtudioſa paratus
Induitur, nullo diſponit pectora cultu:
Tantum albo crines injectu veſtis inumbrans,
Qualis ſtella nitet, tardam quæ circuit Arcton
Hiberna ſub nocte: aut matutina reſurgens

Aurora: aut ubi jam Oceano Sol aureus exit.
Quaque pedes movet, hac casiam terra alma ministrat,
Pubenteisque rosas, nec jam mæstos hyacinthos,
Narcissumque, crocumque, & quidquid purpureum ver
Spirat hians, quidquid florum per gramina passim
Subgerit, immiscens varios natura colores.
Parte alia celeres sistunt vaga flumina cursus:
Exsultant vallesque cavæ, collesque supini:
Et circum stantes submittunt culmina pinus:
Crebraque palmiferis erumpunt germina silvis.
Omnia lætantur. cessant Eurique, Notique:
Cessat atrox Boreas. tantum per florea rura
Regna tenent Zephyri, cælumque tepentibus auris
Mulcent, quaque datur, gradientem voce salutant.
Ut ventum ad sedes, vultu longæva verendo
Obcurrit conjux justi senis: atque repente
Plena Deo, subitoque uteri concussa tumultu,
Excipit amplexu venientem, ac talibus infit:
O decus, o laudls, mulier, dux prævia nostræ,
Cælitibus sola humanum quæ digna reperta es
Conciliare genus, cœtusque adtollere ad astra
Femineos: gremium cujus divinus obumbrat
Palmes, inexhaustis terras qui compleat uvis:
Quis me, quis tanto superûm dignatur honore?
Tune procul visura humiles, Regina, penates
Venisti? tune illa mei pulcherrima Regis
Mater ades? viden', ut nostra puer excitus alvo,
(Quum mihi vix primas vocis sonus ambiat aures,)
Jam salit, & Dominum, (ceu præcursurus,) adorat?
Felix, Virgo, animi, felix, cui tanta mereri
Credulitas dedit una: in te nam plena videbis
Omnia quæ magni verax tibi dixit olympi
Aliger, arcano delapsus ab æthere cursu.
Illa sub hæc: Miranda alti quis facta tonantis,
O mater, meritas cælo quæ tollere laudes

Vox queat? exſultant dulci mea pectora motu
Auctori tantorum operum: qui me ima tenentem,
Indignamque humilemque ſuis reſpexit ab aſtris.
Munere quo genteis felix ecce una per omneis
Jam dicar: nec vana fides: ingentia quando
Ipſe mihi ingenti cumulavit munera dextra
Omnipotens, ſanctumque ejus per ſæcula nomen,
Et quæ per magnas clementia didita terras
Exundat; qua paſſim omneis ſua juſſa verentes
Uſque fovens, nullo neglectos deſerit ævo.
Tum fortem exſertans humerum, dextramque coruſcam,
Inſanos longe faſtus, menteiſque ſuperbas
Diſpulit, afflixitque ſuper: ſolioque potentes
Det urbans dedit in præceps, & ad ima repreſſit:
Extollenſque humiles, aliena in ſede locavit:
Pauperiemque, famemque fugans, implevit egenos
Divitiis, vacuos contra, nudoſque reliquit,
Qui nullas opibus metas poſuere parandis.
Poſtremo Sobolem (neque enim dare majus habebat)
Æternam Genitor Sobolem, ſæcliſque priorem
Omnibus, æqualemque ſibi, de ſanguine fidi
Suſcepit pueri, tantis quod honoribus unum
Deerat adhuc, non ille animi, morumque ſuorum
Oblitus. quippe id meditans promiſerat olim
Sacrificis proavorum atavis, ſtirpique nepotum.
  Hæc Virgo. At ſenior, nullus cui vocis ademtæ
Uſus erat, ſupplex nunc greſſum obſervat euntis,
Virgineoſque pedes, tactæque dat oſcula terræ:
Nunc lætus tollit duplices ad ſidera palmas:
Quoque poteſt, ſolo teſtatur gaudia nutu:
Oſtenditque manu vatum tot ſcripta priorum:
Quæ quis agente Deo, quondam, dum vita manebat,
Edidit, & populis liquit celebranda futuris.
Scilicet effuſum tacitis de nubibus imbrem
Lanigerum in tergus: germenque e ſtirpe vetuſtæ

Arboris exſurgens: incombuſtumque ſonoro
Igne rubum: & priſcis ſtellam de patribus ortam.
Quæ dum cuncta gravi venturi haud inſcia viſu
Percurrit relegens, alto cum corde volutat
Conceptus Virgo inſolitos, & ab æthere lapſam
Progeniem, pluviæ in morem, quæ vellere molli
Excepta, haud ullos ſonitus, nec murmura reddit.
Seque rubum, virgamque, alto ſe denique miſſam
Sidus grande mari prorſum agnoſcitque, videtque.
Non tamen auſa loqui, tanto aut ſe ducere dignam
Munere: ſed tacito affectu tibi, maxime divûm,
Grates, Rector, agit, mentemque ad ſidera tollit.
Et jam Luna cavum ter luce repleverat orbem,
Ter ſolitas de more intrarat cæca latebras:
Qùum Virgo in patriam reditū parat, omnia quando
Certa videt. Subeunt dilectæ grata parentis
Adloquia: adſuetæque piis ſermonibus ædes:
Quæque ſalutantis voces ac verba miniſtri
Audiit, & primos excepit cella volatus:
Cella choris ſuperûm luſtrata, & cognita cælo.
Ergo iter inceptum caris digreſſa propinquis
Adcelerat: relegitque viam per nota locorum.
Nec mora, nec requies uſquam: nec lumina flectit,
(Cælicolûm quamvis ſacro circumdata cœtu)
Donec ad optatum pervenit ſedula limen.
Atque ibi, dum conſueta ſuo cum pectore verſat
Gaudia, paullatim maturi tempora ventris
Adventare videt. ſcires jam Numen in illa
Grande tegi: nullos adeo ſentire dolores
Dat ſuperûm Genitor, nullaque ex parte gravari.
Interea terra parta jam pace, marique
Auguſtus pater æratis bella impia portis
Clauſerat, & validis arctarat vincta catenis:
Dumque ſuas regnator opes, vireſque potentis
Imperii, exhauſtaſque armis civilibus urbes

Nosse cupit; magnum censeri jusserat orbem,
Describi populos late, numerumque referri
Cunctorum ad se se capitum, quæ maxima tellus
Sustinet, & rapido complectitur æquore Nereus.
  Ergo omneis lex una movet. sua nomina mittunt,
Qui monteis, Aurora, tuos, regna illa feracis
Armeniæ, qui convalles, atque alta Niphatæ
Saxa tenent, longe pictis gens nota pharetris,
Gens fines lustrare suos non segnis, & arcu,
Qua vagus Euphrates, qua devius exit Araxes
Felices tractus, & late munere divûm
Concessos defendere agros bene olentis amomi.
Censetur Tauri passim, censetur Amani
Incola: prædatorque Cilix: & Isaurica quisquis
Rura domat: quicumque tuas, Pamphylia, silvas:
Quique Lycaoniam, felicia jugera: quique
Flaventem curvis Lyciam perrumpit aratris.
Jam clari bello Leleges, populique propinqui
Jussa obeunt: gens quæque suo dat nomina ritu.
Qui Ceramon, bimaremque Gnidon: quique alta tuetur
Mœnia, dispositis ubi circumsepta columnis
Tollit se nivei moles operosa sepulcri,
Barbara quam rapto posuit regina marito.
Et quos Mæandri toties ludente recursu
Unda rigat, rigat ipse suo mox amne Cayster,
Herboso niveos dum margine pascit olores.
Quosque metalliferis veniens Pactolus ab antris
Circuit: & rutila non parcior Hermus arena.
Mysorum manus omnis: Apollineæque Celænæ:
Idaque, Rhœtææque arces, celebrataque Musis
Pergama, Sigæumque jugum, Priamela quondam
Regna armis, ducibusque, ducum nunc nota sepulcris.
Quæ nauta, angustum dum præterit Hellespontum,
Ostendens sociis: Hoc, inquit, litore flentes
Nereïdes steterant, passis quum mœsta capillis

Ipſa ſuum de more Thetis clamaret Achillem.
His & Bithynæ claſſes, & Pontica late
Accedit regio. paret ſcopuloſa Carambis:
Parendi ſtudio fervet ſimul alta Sinope:
Fervet Halys: quique immenſis procul amnibus auctus
Cappadocum medios populos diſcriminat Iris:
Thermodōque:Halybeſque: adtritaque ſaxa Prometheo.
Præterea quà ſe Thracum Mavortia tellus
Pandit, & algentem Rhodope procurrit in Hæmum:
Qua Macetûm per ſaxa ruit torrentibus undis
Axius, umbroſæque tegunt Halyachmona ripæ:
Quaque jacet diris omen Pharſalia bellis,
Et bis Romana ferales clade Philippi,
Conveniunt populi certatim, & juſſa faceſſunt.
Vos etiam veſtros his adjunxiſtis alumnos,
Vicinæ paſſim vacuis jam mœnibus urbes,
Antiquæ Grajorum urbes, gens optima morum
Formatrix, clara ingeniis, & fortibus auſis:
Seu quæ litoreos tractus, monteiſque tenetis:
Seu quæ per medias diſperſæ exſurgitis undas.
Tum latus Epiri, qua formidabile nautis
Adtollunt ſummo caput Acroceraunia cælo.
Urget opus. jamque Alcinoi dat regia cenſum:
Illyricæque manus: impacatique Liburni:
Litoraque Ionio paſſim pulſata profundo.
Nec tu, cui late imperium terræque, mariſque
Bellatrix peperit virtus, & Martius ardor,
Non populos, non ipſa tuas, terra inclyta, genteis
Deſcribis, terra una armis, & fœta triumphis,
Una viris longe pollens, atque æmula cælo:
Nubiferæ quam præruptis anfractibus Alpes
Præcingunt, mediamque pater ſecat Apenninus,
Et geminum rapido fluctu circumtonat æquor,
Deſcripſere ſuos, (quamvis non axe ſub uno,)
Hinc Rhenus pater indigenas, hinc latior undis

Da-

Danubius: qui ſilvarum per vaſta volutus,
Paſcere non populos, non lambere deſinit urbes,
Donec ad optatam rapido venit agmine Peucen.
Quin & proceras ſcrutatur Gallia ſilvas,
Gallia Cæſareis Latio dignata triumphis:
Quam Rhodanus,quam findit Arar,quam permeat ingẽs
Sequana, piſcoſoque interluit amne Garumna.
Tum quas piniferis genteis prærupta Pyrene
Rupibus, Herculeas proſpectat ad uſque columnas,
Cogit Anas, cogit ripa formoſus utraque
Duria, & albenti Bætis præcinctus oliva,
Auratamque Tagus volvens ſub gurgite arenam,
Quique ſuo terras inſignit nomine Iberus.
Parte alia vaſtas circumvocat Africa vires:
Getuli, Maurique duces rimantur opaci
Atlantis nemora, & diſperſa mapalia ſilvis.
Scribitur & vacuis ut quiſque inventus arenis
Seu paſtor, ſeu ſubcinctis venator in armis
Obſervans ſævos latebroſa ad teſqua leones.
Maſſylûm quicumque domos, quicumque repoſtos
Heſperidum lucos, munitaque montibus arva
Incolit, & ramis nativum decutit aurum:
Et qui vertentes immania ſaxa juvencos
Flectit arans; qua devictæ Carthaginis arces
Procubuere, jacentque infauſto in litore turres
Everſæ. quantum illa metus, quantum illa laborum
Urbs dedit inſultans Latio, & Laurentibus arvis!
Nunc paſſim vix relliquias, vix nomina ſervans,
Obruitur propriis non agnoſcenda ruinis.
Et querimur genus infelix humana labare
Membra ævo: quum regna palam moriantur, & urbes.
Jamque Macas idem ardor habet: venere volentes
Barcæi: venere ſuis Naſamones ab arvis:
Navifragas qui per Syrtes, inſidaque circum
Litora, mærentum ſpoliis onerantur, & altos

Inſiliunt nudi cumulos exſtantis arenæ,
Inque ſuas vertunt aliena pericula prædas.
Poſtremo Pſylli, Garamanticaque arva tenentes:
Quique Cyrenæas ſuſpendunt vomere glæbas,
Laudataſque legunt ſuccis præſtantibus herbas.
Quique Jovis palmeta, Asbytarumque receſſus:
Marmaricas qui late oras: qui paſcua ſervant
Ægypti, Meroëſque, ſacer quos Nilus inundat,
Nilus ab æthereo ducens cunabula cælo.
  Nec minus & caſta ſenior cum Virgine cuſtos
Ibat, ut in patria nomen de more, genuſque
Ederet, & juſſum non ſegnis penderet aurum.
Ille domum antiquam, & regnata parentibus arva
Inviſens, ſecum proavos ex ordine reges,
Claraque facta ducū, pulchramque ab origine gētem
Mente recenſebat tacita: numerumque ſuorum,
(Quamvis tunc pauper, quamvis incognitus ipſis
Adgnatis,) longe adveniens explere parabat.
Jam fineis, Galilæa, tuos emenſus, & imas
Carmeli valleis, quæque altus vertice opacat
Rura Thabor, ſparſamque jugis Samaritida terram
Palmiferis; Solymas a læva liquerat arces:
Quum ſimul e tumulo muros, ac tecta domorum
Proſpexit, patriæque agnovit mœnia terræ.
Continuo lacrimis urbem veneratur obortis:
Intenditque manus, & ab imo pectore fatur:
  Bethlemiæ turres, & non obſcura meorum
Regna patrum, magnique olim, ſalvete, penates:
Tuque o terra parens regum, viſuraque Regem,
Cui Sol, & gemini famulantur cardinis axes,
Salve iterum. te vana Jovis cunabula Crete
Horreſcet, ponetque ſuos temeraria faſtus:
Mœnia te Dircæa trement: ipſamque pudebit
Ortygiam geminos Latonæ extollere partus.
Parva loquor: prono veniet diademate ſupplex

Illa

Illa potens rerum, terrarumque inclyta Roma:
Et ſeptemgeminos ſubmittet ad oſcula monteis.
Dixit, & extrema movit veſtigia voce:
Maturatque viam ſenior: tardumque fatigat
Vectorem: & viſas greſſum molitur ad oras.
Et jam prona dies fluctus urgebat Iberos,
Purpureas pelago nubeis, aurumque relinquens.
Ecce autem magnis plenam conventibus urbem
Protinus, ut venere, extremo e limine portæ
Adſpiciunt. miſtum confluxerat undique vulgus,
Turba ingens. credas longinquo ex æquore vectas
Ad merces properaſſe: aut devaſtantibus arva
Hoſtibus, in tutum trepidos fugiſſe colonos.
Cernere erat perque anfractus, perque arcta viarum
Cuncta repleſſe viros, confuſoque ordine matres:
Permiſtos pecori agricolas, hos jungere plauſtra:
Hos intendere vela: alios diſcumbere apertis
Porticibus: reſono compleri cuncta tumultu:
Accenſos variis lucere in partibus ignes.
Quæ pater admirans, tacito dum ſingula viſu
Percurrit, circumque domos, & limina luſtrat,
Nec ſupereſſe locum tecto videt: Ibimus, inquit,
Quo Deus, & quo ſancta vocant oracula patrum.
Eſt ſpecus haud ingens parvæ ſub mœnibus urbis,
Incertum, manibuſne hominum, genione potentis
Naturæ formatus, ut hæc ſpectacula terris
Præberet, tantoſque diu ſervatus in uſus,
Hoſpitio cælum accipere; cui plurima dorſo
Incumbit rupes pendentibus undique ſaxis
Aſpera: & exeſæ cingunt latera ardua cautes:
Defunctis operum domus haud ingrata colonis,
Huc heros tandem ſuperata ambage viarum
Sic monitus, ducente Deo, cum Conjuge ſancta
Devenit, multaque ſenex ſe nocte recepit.
Ac primum ſiccis ramalibus excitat ignem:

Stramineoque toro comitem locat: ægra cubantis
Membra ſuper veſtem involvens: mox adligat ipſos
Permulcens, jam non duros, jam ſponte ſequentes
Quadrupedes: ut forte aderat fœnile ſaligna
Subfultum crate, & palmarum vimine textum.
  Nunc age, Caſtaliis quæ numquam audita ſub antris,
Muſarumve choris celebrata, aut cognita Phœbo,
Expediam: vos ſecretos per devia calleis,
Cælicolæ, vos (ſi merui) monſtrate receſſus
Intactos. ventum ad cunas, & gaudia cæli,
Mirandoſque ortus, & tecta ſonantia ſacro
Vagitu. Stat ferre pedem, qua nulla priorum
Obvia ſint oculis vatum veſtigia noſtris.
Tempus erat, quo nox tardis invecta quadrigis
Nondum ſtelliferi mediam pervenit olympi
Ad metam, & tacito ſcintillant ſidera motu:
Quum ſilvæque, urbeſque ſilent: quum feſſa labore
Accipiunt placidos mortalia pectora ſomnos:
Non fera, non volucris, non picto corpore ſerpens
Dat ſonitum. jamque in cineres conſederat ignis
Ultimus: & fera perfuſus membra quiete
Scrupoſo ſenior caput adclinaverat antro.
Ecce autem nitor ex alto novus emicat, omnemque
Exſuperat veniens atræ caliginis umbram:
Auditique chori ſuperûm, & cæleſtia curvas
Agmina pulſantum citharas, ac voce canentum.
Agnovit ſonitum, partuſque inſtare propinquos
Haud dubiis Virgo ſenſit lætiſſima ſignis.
Protinus erigitur ſtratis, cæloque nitentes
Adtollit venerans oculos, ac talia fatur:
  Omnipotens Genitor, magno qui ſidera nutu,
Aëriosque regis tractus, terraſque, fretumque,
Ecquid adeſt tempus, quo ſe ſine labe ſerenam
Efferat in lucem Soboles tua? quo mihi tellus
Rideat, & teneris depingat floribus arva?

En tibi maturos fructus, en reddimus ingens
Depositum: tu ne qua pio jactura pudori
Obrepat, summo defende, & consule cælo.
Ergo ego te gremio reptantem, & nota petentem
Ubera, care Puer, molli studiosa fovebo
Amplexu? tu blanda tuæ dabis oscula matri
Adridens: colloque manum, & puerilia nectes
Brachia: & optatam capies per membra quietem?
Sic memorat, fruiturque Deo; comitumque micanti
Agmine, divinisque animum concentibus explet.
Atque olli interea revoluto sidere felix
Hora propinquabat. Quis me rapit? accipe vatem,
Diva, tuum: rege, Diva, tuum. feror arduus altas
In nubes: video totum descendere cælum
Spectandi excitum studio. da pandere factum
Mirum, indictum, insuetum, ingens. absistite, curæ
Degeneres, dum sacra cano. Jam læta laborum,
Jam non tacta metu, sæcli Regina futuri
Stabat adhuc, nihil ipsa suo cum corde caducum,
Nil mortale putans. illam Natusque, Paterque,
Quique prius quam Sol cælo, quam Luna niteret,
Spiritus obscuras ibat super igneus undas,
Stant circum, & magnis permulcent pectora curis.
Præterea redeunt animo quæcumque verendus
Dixerat interpres: acti sine pondere menses,
Servatusque pudor. clausa quum protinus alvo
(O noctem superis lætam, & mortalibus ægris!)
Sicut erat foliis, stipulaque innixa rigenti,
Divinum spectante polo, spectantibus astris,
Edit onus. Qualis rorem quum vere tepenti
Per tacitum matutinus desudat Eous:
Et passim teretes lucent per gramina guttæ.
Terra madet: madet adspersa sub veste viator
Horridus, & pluviæ vim non sensisse cadentis
Admirans, gelidas udo pede proterit herbas.

Mira fides! Puer æthereas jam lucis iu auras
Prodierat: fœnoque latus male fultus agreſti,
Impulerat primis reſonum vagitibus antrum.
Alma Parens nullos intra præcordia motus,
Aut incurſanteis devexi ponderis ictus
Senſerat: hærebant immotis viſcera clauſtris.
Haud aliter, quam quum purum ſpecularia Solem
Admittunt: lux ipſa quidem pertranſit, & omneis
Irrumpens laxat tenebras, & diſcutit umbras:
Illa manent inlæſa, haud ulli pervia vento,
Non hiemi, radiis ſed tantum obnoxia Phœbi.
Tunc Puerum tepido Genitrix involvit amictu,
Exceptumque ſinu, blandeque ad pectora preſſum
Detulit in præſepe. hic illum mitia anhelo
Ore fovent jumenta. O rerum occulta poteſtas!
Protinus agnoſcens Dominum procumbit humi bos
Cernuus: & mora nulla, ſimul procumbit aſellus
Submittens caput, & trepidanti poplite adorat.
Fortunati ambo! non vos aut fabula Cretæ
Polluet, antiqui referens mendacia furti,
Sidoniam mare per medium vexiſſe puellam:
Aut ſua dum madidus celebrat portenta Cithæron,
Infames inter thyaſos, vinoſaque ſacra
Arguet obſequio ſenis inſudaſſe profani.
Solis quippe Deum vobis, & pignora cæli
Noſſe datum, ſolis cunabula tanta tueri.
Ergo dum refugo ſtabit circumdata fluctu
Terra parens; dum præcipiti vertigine cælum
Volvetur; Romana pius dum templa ſacerdos
Rite colet; veſtri ſemper referentur honores:
Semper veſtra fides noſtris celebrabitur aris.
Quis tibi tunc animus, quæ ſancto in corde voluptas,
O Genitrix, quum muta tuis famulantia cunis,
Ac circum de more ſacros referentia ritus
Adſpiceres domino genua inclinare potenti,

Et

Et ſua commotum trahere ad ſpectacula cælum?
Magne Pater, quæ tanta rudeis prudentia ſenſus
Leniit? informi tantos quis pectore motus
Excivit calor, & pecudum in præcordia venit?
Ut quem non reges, non accepere tot urbes,
Non populi, quibus una aras, & ſacra tueri
Cura fuit; jam bos torpens, jam ſegnis aſellus
Auctorem late, poſſeſſoremque ſalutent?
  Vocibus interea ſenſim puerilibus heros
Excitus, ſomnum expulerat, noctemque fugarat
Ex oculis: jamque Infantem videt, & videt ipſam
Majorem adſpectu, majori & lumine Matrem
Fulgentem, nec quoquam oculos, aut ora moventem,
Sublimemque ſolo, ſuperûm cingente caterva
Aligera. Qualis, noſtrum quum tendit in orbem,
Purpureis rutilat pennis nitidiſſima Phœnix:
Quam varie circum volucres comitantur euntem.
Illa volans, Solem nativo provocat auro
Fulva caput, caudam & roſeis interlita punctis
Cæruleam. ſtupet ipſa cohors: plauſuque ſonoro
Per ſudum ſtrepit innumeris exercitus âlis.
Miratur lucem inſolitam, miratur ovanteis
Cælicolûm cantus ſenior. tum victus, & amens,
Adtonituſque animi, tantiſque ardoribus impar
Corruit, & geminas vultum demiſit in ulnas:
Adfuſuſque diu telluri, immobilis hæſit.
Hic illum ſuperi juxta videre jacentem,
Vidit Dia Parens: nec longum paſſa feniles
Obduci tenebris oculos: dat ſurgere, & ægrum
Suſtentare genu, tremuliſque inſiſtere plantis,
Divinoſque pati vultus, ſuperique nitorem
Ignis, & æthereas vibrantia lumina flammas.
Ille ubi paullatim vireis, animumque reſumſit;
Nodoſo incumbens baculo, modulantia primum
Agmina, Reginamque deûm de more ſalutat.

Mox

Mox ipsum adcedens præsepe, ulvaque palustri
Impositum spectans Dominum terræque marisque,
(O timor, o mentis pietas!) puerilia membra
Non ausus tractare manu, cunctatur. ibi auram,
Insperatam auram divino efflantis ab ore
Ore trahens, subito correptus numinis haustu,
Adflatusque Deo, sic tandem voce quieta
Incipit, & lacrimis oculos subfundit obortis:
 Sancte Puer, non te Phariis operosa columnis
Atria, non variata Phrygum velamina textu
Excepere (jaces nullo spectabilis auro)
Angustum sed vix stabulum, male commoda sedes,
Et fragiles calami, lectæque paludibus herbæ
Fortuitum dant ecce torum. laqueata tyrannos
Tecta, & regifico capiant aulæa paratu.
Te Pater æterno superûm ditavit honore
Illustrans: tibi siderei domus aurea cæli
Plaudit, inexstinctosque parat Natura triumphos.
Et tamen hanc sedem Reges, hæc undique magni
Antra petent populi: longe quos cærula Calpe
Litore ab occiduo, nigrisque impellet ab Indis
Sol oriens: quos & Boreas, & fervidus Auster
Diverso inter se certantes cardine mittent.
Tu pastor, tu dispersas revocare per agros
Missus oveis late, pectusque obferre periclis,
Prodigus ah nimium vitæ, per tela, per hosteis
Obscurum nemus irrumpens, rabida ora luporum
Compesces, saturumque gregem sub tecta reduces.
O mihi certa fides superûm, decus addite terris,
Nate Deo, Deus ipse, æterno e lumine lumen:
Te te ego, te circum Genitrix, lætique ministri
Concinimus, primique tuos celebramus honores,
Longaque perpetuis indicimus orgia fastis.

ACTII

ACTII SYNCERI SANNAZARII NEAPOLITANI DE PARTU VIRGINIS LIBER TERTIUS.

URATUM interea culmen bipatentis olympi
Confcendit Genitor, rerum inviolata poteftas,
Læta fovens tacito fub pectore: mox jubet omneis
Ad fe fe acciri fuperos: quique atria longe
Obfervant, quique arcanis penetralibus adftant:
Præterea quos Eoos Aurora per ortus,
Et quos occiduæ propior videt Hefperus oræ.
Namque ferunt olim leges quum conderet æquas
Rex fuperûm, & valido mundum fufpenderet axe,
Diverfas ftatuiffe domos, diverfaque divis
Hofpitia, & dignos meritis tribuiffe penates
Ordine cuique fuos. Illi data tecta frequentant:
Armaque, & æratis adfigunt nomina valvis.
Haud mora fit. celerant juffi: volat æthere toto
Cælicolûm glomerata manus: pars igne corufco

Tota rubens, pars ſtelliferis innexa coronis.
Ipſe ſedens, humeris chlamydem fulgentibus aptat
Ingentem, & cælum pariter, terraſque tegentem.
Quã quondã,(ut perhibent,) vigilans noctesque, dieſque
Ipſa ſuo nevit rerum Natura Tonanti:
Adjecitque ſacræ decus admirabile telæ,
Per medium, perque extremas ſubtegminis oras
Immortale aurum intexens, grandeſque zmaragdos.
Illic nam varia mundum diſtinxerat arte
Gnara operum mater, certiſque elementa figuris,
Et rerum ſpecies, animaſque, & quidquid ab alta
Fundit mente Pater. Generis primordia noſtri,
Cernere erat limum informem. jam præpete penna
Deferri volucres liquidum per inane videres:
Jam ſilvis errare feras, pontumque natari
Piſcibus, & vero credas ſpumeſcere fluctu.
Hic poſtquam aligeros gemmata ſedilia cœtus
Accepere; Pater ſolio ſic infit ab alto:
Ætherei proceres (neque enim ignoratis & auſus
Infandos, dirumque acies ſuper aſtra frementeis)
Si mecum juvat antiquos ab origine motus
Inſpicere, & veterum pariter meminiſſe laborum:
Quandoquidem hæc vobis peperit victoria laudem;
Huc animos, huc pacatas advertite menteis.
Vos, quum omne arderet cælum ſervilibus armis,
Arctoumque furor pertenderet impius axem
Scandere, & in gelidos regnum transferre Triones;
Fida manus mecum manſiſtis: & ultima tandem
Experti, cælo victricia ſigna tuliſtis:
Æternumque alta fixiſtis in arce trophæum.
Quos ego pro meritis inſigni munere palmæ
Donavi: regnique in partem, operumque recepi:
Præcipuoſque habui, lectoſque ad juſſa miniſtros:
Uſque adeo fixa antiqui ſtat gratia facti.
Nec minus & noſtras audiſtis ſæpe querelas:
Vidi-

Vidistisque graveis flammati pectoris æstus:
Tunc quum prima novas egit dementia gentes
Arboris auricomæ cæleſtia carpere poma:
Poma gravi feros guſtu læſura nepotes.
Munere quin ſuperûm indignas ſpoliaſtis, & umbra
Sacrorum late nemorum: adſiduoque labore
Multaſtis miſeras, vitæ & brevioribus annis.
Quid repetam veteri ſumtas de crimine pœnas?
Exſiliumque informe Erebi, tenebraſque repoſtas?
Quæ tacito mecum ſpectaſtis lumine: & iidem
Terrarum ſortem mæſti indoluiſtis acerbam.
Aut etiam ut noſtri longo poſt tempore tandem
Pectoris indomitas clementia vicerit iras?
Viſque arcana leveis ſenſim demiſſa per auras
Fœcundam intactæ complerit Virginis alvum?
An temere hoc, nullaque actum ratione putatis?
Quippe ita manſuras decuit me ponere leges:
Quo terræque, poluſque, homines, divique viciſſim
Fœderibus ſtarent certis, & pignore tanto
Servarent memorem cognatæ ſtirpis amorem.
Quare agite, & jam nunc humana capeſſite fata:
Ac primum duris parvi ſub cautibus antri
Gramineos luſtrate toros: luſtrate beatam
Pauperibus ſedem calamis: cunctique recenteis
Submiſſi cunas adcedite, dum pia Mater
Complexu in molli Natum fovet, ubera pernox
Indulgens teneris Pueri rorantia labris:
Nec procul in ſtipula demiſſo pectore mutum
Procumbit pecus: & Domini veſtigia lambens
Pervigilat, longos fundit dum tibia cantus.
Hic fauſtos ortus Pueri, noctemque verendam
Diſcurſu per inane levi, paſſimque canoris
Laudibus excipite, & plauſu celebrate faventes
Omnia felicem ventura in ſæcula pacem,
Certatimque renaſcentis cunabula mundi,

Victum anguem, victumque anguis furiale venenum.
Sic placitum, sic aversos conjungere terris
Cælicolas, sic ferre homines ad sidera certum est.
Hæc ubi dicta; novum superis inspirat amorem;
Quo subito veteres deponant pectoris iras:
Obliti scelerum; Patrisque exempla secuti,
Terrarum flagrent studio, & mortalia curent.
Nec mora: Lætitiam choreis tum forte vacantem
Advocat: hæc magni motusque, animosque tonantis
Temperat, & vultum discussa nube serenat.
Lætitiam, quæ cælicolûm per limina semper
Discursat, raroque imas petit hospita terras:
Curarumque expers, lacrimasque exosa virago,
Exsultat, totoque abigit suspiria cælo.
Ut stetit ante Patrem; terrasque adcedere jussa est,
Mobilibus pictas humeris adcommodat alas:
Lenimenque viæ comites vocat. Ilicet adsunt
Jucundæ visu facies Cantusque, Chorique,
Gaudiaque, Plaususque, & honestis ignibus ardens
Rectus amor: quem nuda Fides, Spesque inscia luctus
Vadentem, mira unanimes pietate sorores
Observant. sequitur mox inculpata Voluptas,
Gratiaque, & niveam suadens Concordia pacem.
Quumque propinquasset portæ quæ maxima cælo
Dicitur, æternumque micat radiata coruscis
Astrorum signis: quando mortalibus ægris
Dant nimbos aliæ, & damnant caligine terras:
Subcinctæ occurrunt Horæ properantibus alis:
Insomnes Horæ: namque his fulgentia divûm
Limina, & ingentis custodia credita cæli.
Protinus æratos impulso cardine posteis
Cum sonitu, magnoque polos quassante fragore
Præpandunt obnixæ humeris. volat illa per auras
Obscura sub nocte nitens. gratantur eunti
Sidera: jam festas meditatur Luna choreas.

Exsultant Hyades: gaudet mutata Bootes
Plaustra auro, totosque auro fulgere juvencos.
Tunc primum visa est, miseri post fata parentis,
Risisse Erigone, & longum posuisse dolorem:
Armatoque ensis subducitur Orioni.
  Ut vero umbrosis posuit vestigia silvis;
Culmina conscendit pastorum; atque omnia late
Perlustrans tacitis oculis loca, concutit alas
Adplaudens: pictosque sinus sub nocte coruscans,
Subrisit lætum, puraque in luce refulsit.
Primi illam sensere canes: sensere jacentes
Hædorum passim per dura cubilia matres:
Balatuque ovium valles sonuere propinquæ,
Saxaque; & adtoniti caput erexere magistri.
Tunc ait: O parvi vigiles gregis, o bona pubes
Silvarum, superis gratum genus, ite, beati
Pastores, ite antra novis intendite sertis:
Reginam ad cunas, positumque in stramine Regem
(Certa fides) alti jam jam moderator olympi
Cernere dat. properate: novique tepentia lactis
Munera, cumque suo date condita subere mella:
Insuetum & silvis stipula deducite carmen.
Nec plura effata, in nubes taciturna recessit:
Et penitus nigra noctis se condidit umbra.
Olli inter se se vario sermone volutant,
Quid superûm mandata velint, quas quærere cunas,
Quos jubeant reges, quæ cingere frondibus antra.
Continuo variis innectunt tempora ramis:
Nectitur & lentiscus, opacæque arbutus umbræ,
Rosque maris, buxusque, & densa comas terebinthus:
Cunctaque frondenti redimitur turba corona.
Mox silvam exquirunt omnem: saltusque repostos
Flammiferis lustrant tædis. ardere putares
Arva procul, totumque incendi lumine montem.
Tandem inter dumos fessi, sub rupe cavata

Speluncam adſpiciunt: vocemque rudentis aſelli
Auribus accepere. vident ipſumque, bovemque,
Longævumque ſenem, ſtantemque ad lumina Matrem
Inſomnem, & preſſis refoventem pignus in ulnis.
Ergo inſperatæ gaviſi munere ſortis,
Ocyus ingentem procero ſtipite laurum,
Avulſamque ſolo palmam ab radicibus imis
Adtollunt humeris: perque intervalla canentes
Cum plauſu, choreiſque, & multiſono modulatu
Veſtibuli ante aditum ſtatuunt: omnēque coronant
Fronde locum: grandes oleas, cedroſque comanteis
Adfigunt: longiſque advelant limina ſertis:
Et late Idaliam ſpargunt cum baccare myrtum.
Quos bonus ex antro dictis ingreſſus amicis
Compellat ſenior: placidaque hæc voce profatur:
Dicite, paſtores (neque enim ſine numine, credo,
Tam certum tenuiſtis iter) cui tanta paratis
Munera? cui virides ramis frondentibus umbras
Texitis? anne aliquis superûm Patre miſſus ab alto
Has docuit ſedeis, locaque hæc adcedere juſſit?
Sic memorans, ſe ſe lætum venientibus obfert.
 Illi autem: Nova per tenebras, nova lucis imago,
O genitor, media viſa eſt modo lumina ſilva
Spargere, & in noſtras diffundere gaudia menteis:
Sive Deus cælo veniens, ſeu forte deorum
Nuntius, in dubio eſt; nos vultum, habitumque loquentis
Vidimus: & motas per noctem audivimus alas.
Sic fati, jungunt dextras: mox ordine longo
Antrum introgreſſi, calathis ſilveſtria plenis
Dona ferunt: Matrem & læto ſimul ore ſalutant.
Tum Puero adſtantes Lycidas, & maximus Ægon,
Ægon, Gætulis centum cui paſcua campis,
Centeni per rura greges Maſſyla vagantur:
Ipſe caput late, qua Bagrada, qua vagus errat
Triton, Cinyphiæ qua devolvuntur arenæ,

In-

Ingens agricolis, ingens paſtoribus Ægon.
At Lycidas vix urbe ſua, vix colle propinquo
Cognitus, æquoreas carmen deflexit ad undas:
Et tamen hi non voce pares, non viribus æquis,
Inter adorantum choreas, plauſuſque deorum
Ruſtica ſeptena modulantur carmina canna:
  Hoc erat, alme Puer, patriis quod noſter in antris
Tityrus adtritæ ſprevit rude carmen avenæ,
Et cecinit dignas Romano conſule ſilvas:
Ultima Cumæi venit jam carminis ætas:
Magna per exactos renovantur ſæcula curſus.
Scilicet hæc Virgo, hæc ſunt Saturnia regna:
Hæc nova progenies cælo deſcendit ab alto,
Progenies, per quam toto gens aurea mundo
Surget, & in mediis palmes florebit ariſtis.
Qua duce, ſiqua manent ſceleris veſtigia noſtri,
Irrita perpetua ſolvent ſormidine terras:
Et vetitum magni pandetur limen olympi.
Occidet & ſerpens, miſeros quæ prima parentes
Eluſit portentificis imbuta venenis.
Tunc deûm vitam accipies? diviſque videbis
Permiſtos heroas, & ipſe videberis illis?
Pacatumque reges patriis virtutibus orbem?
Adſpice felici diffuſum lumine cælum,
Campoſque, fluvioſque, ipſaſque in montibus herbas.
Adſpice, venturo lætentur ut omnia ſæclo.
Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ
Ubera; nec magnos metuent armenta leones:
Agnaque per gladios ibit ſecura nocenteis:
Biſque ſuperfuſos ſervabit tincta rubores.
Interea tibi, parve Puer, munuſcula prima
Contingent, hederæque, intermiſtique corymbi.
Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores:
Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella:
Mella dabunt quercus: omnis feret omnia tellus.

At poſtquam firmata virum te fecerit ætas,
Et tua jam totum noteſcent facta per orbem:
Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo
Delectos heroas: erunt etiam altera bella:
Atque ingens Stygias ibis prædator ad undas.
Incipe, parve Puer, riſu cognoſcere Matrem,
Cara Dei Soboles, magnum cæli incrementum:
  Talia dum referunt paſtores: avia longe
Reſponſant nemora: & voces ad ſidera jactant
Intonſi montes: ipſæ per confraga rupes,
Ipſa ſonant arbuſta: Deus, Deus ille, Menalca.
Hic ſubito magnum viſi per inane volatus
Cæleſtum, curſuſque alacres, alacreſque recurſus:
Auditæque procul voces, ſonituſque rotarum.
Scilicet innocuis per ſudum exercitus armis
Ibat ovans: diviſæ acies, terna agmina ternis
Inſtructa ordinibus belli ſimulacra ciebant.
Ter clypeis jam cedenteis invadere nubes
Adſpiceres: vacuas ter mittere tela per auras:
Ter clamare ducem: mox diſſita cogere ſigna:
Atque unam lætæ faciem præferre phalangis:
Rurſus & aërios percurrere milite campos.
Semotoſque alios conſtanti incedere paſſu
Nubila per, lataſque vias: & jungere nexu
Brachia, perpetuis quatientes motibus alas,
Geſtanteſque manu noſtræ argumenta ſalutis,
Spinaſque, clavoſque, horrenti & vimine faſceis,
Hæſuramque haſtam lateri, medicataque felle
Pocula, ſublimemque crucem, immanemque columnam.
Ibant, & dulci mulcebant æthera cantu.
Innumeras aIii laudes, & magna Parentis
Facta canunt: Ut prima novi fundaverit orbis
Mœnia, telluremque vagis diſcluſerit undis:
Ut paſſim varios cælo ſuſpenderit ignes,
Lunamque, ſtellaſque: ut magni lumina Solis,

Jam

Jam late extremo tenebris Oriente fugatis,
Protulerit. Tu belligeras, metuende, cohortes
Dejicis, exturbasque polo: tu fulmine quassas
Cum duce signa suo, nigroque involvis Averno,
Cocytumque jubes, tristeisque habitare lacunas.
Te gemini cecinere axes, te maxima tellus:
Victorem cecinit vastis cum fluctibus æquor.
Nec te hominum fraudes, non avertére nefanda
Crimina: sed læto spectas mortalia vultu:
Dignatasque tuo solaris numine terras.
Salve, magne opifex cæli, Rex maxime divûm,
Terrarumque, hominũque salus: quem sidera, quem Sol,
Quem metuunt reges tenebrarum, & Tartarus ingens:
Cui late humanum servit genus: omnia solus
Qui regis: omnia amas pariter. tibi nomina mille,
Mille potestatum, regnorum insignia mille.
Salve, auctor: salve, immensi dominator olympi:
Et nobis felix, terrisque labantibus adsis.
Ingeminant plausum nubes: lateque per auras
Discursat vox: & cæli convexa resultant.
Herboso tum forte toro, undisonisque sub antris
Venturas tacito volvebat pectore sorteis
Cæruleus rex, humentum generator aquarum
Jordanes: quem juxta hilari famulantia vultu
Agmina densentur natæ, pulcherrima Glauce,
Dotoque, Protoque, Galenaque, Lamprothoëque
Nudæ humeros, nudis discincta veste papillis:
Callirhoë, Bryoque, Pherusaque, Dinameneque,
Asphaltisque adsueta leves fluitare per undas:
Ipsaque odoratis perfusa liquoribus Anthis:
Anthis, qua non ulla novos miscere colores
Doctior, aut pictis caput exornare coronis.
Mox Hyale, atque Thoë, & vultu nitidissima Crene,
Gongilteque, Rhoëque, & candida Limnoria,
Et Dryope, & virides Botane resoluta capillos.

Ore omnes formosæ, albis in vestibus omnes,
Omnes puniceis evinctæ crura cothurnis.
Ipse antro medius, pronaque adclinis in urna
Fundit aquas. nitet urna novis variata figuris
Crystallo ex alba, & puro perlucida vitro,
Egregium decus, & superûm mirabile donum.
Umbrosis hic silva comis, densisque virebat
Arboribus. cervi passim, capreæque fugaces
Æstivum viridi captabant frigus in umbra.
In medio, auratis effulgens fluctibus amnis
Errabat campo, & cursu læta arva secabat.
Hic juvenis fulvis velatus corpora setis
Stans celso in scopulo, Regem, Dominumque deorum
Vorticibus rapidis, medioque in fonte lavabat.
At viridi in ripa lecti de more ministri
Subcincti exspectant: pronisque in flumina palmis
Protendunt niveas cælestia lintea vestes.
Ipse Pater cælo late manifesta sereno
Signa dabat, Natoque levem per inane Columbam
Insignem radiis mittebat, & igne corusco.
Adtonitæ circum venerantur numina Nymphæ:
Et fluvius refugas ad fontem convocat undas.
Talia cælata genitor dum spectat in urna
Fatorum ignarus, oculosque ad singula volvit
Admirans: videt insolitos erumpere fonteis:
Ingentemque undare domum: cavaque antra repleri
Fluctibus, atque novum latices sumsisse saporem.
Dumque hæret, pavitatque simul, dum sublevat undis
Muscosum caput, & taurino cornua vultu;
Adspicit insuetas late florescere ripas,
Claraque per densas discurrere lumina silvas,
Pastorum ludo: & lætos ad sidera cantus,
Divinasque audit voces, & numina passim
Advenisse Deum testantia. protinus ambas
Ad cælum palmas hilaris cum voce tetendit:

O ma-

O maris, o terræ, divûmque, hominumque repertor,
Quis tua vel magno decreta incognita cælo
Detulit huc audax, mediisque abscondit in undis?
Ipse mihi hæc quondam (memini) dum talia mecum
Sæpe agitat, repetitque volens, narrare solebat
Cæruleus Proteus: mendax si cetera Proteus,
Non tamen hoc vanas effudit carmine voces:
Adveniet tibi, Jordanes, properantibus annis,
Adveniet, mihi crede, inquit (certissima cælum
Signa dedit, nec me delusum oracula fallunt:)
Qui te olim Nili supra septemplicis ortus,
Supra Indum, & Gangen, fontemque binominis Istri
Adtollet fama: qui te Tiberique, Padoque
Præferet, atque tuos astris æquabit honores.
Cujus in adventu tristes discedere morbi
Corporibus passim incipient. Jam victa repente
Cessabit, turpeis squamas maculasque remittet
Dira lues: lacerosque elephas effusus in artus,
Ulcera sanguineo sistet manantia tabo.
Quin & letales (dictu mirabile!) febres
Diffugient jussæ, possessaque membra relinquent:
Cedet & infestæ violentior ira Dianæ:
Ira nocens, quæ fulminea velut icta ruina,
Corpora cum gemitu ad terram prosternit, & igni
Interdum, nunc perdere aqua (miserabile visu)
Festinat. Stygio nimirum armata veneno
Exsuperat vis, & spumas agit ore tumenteis.
Nec jam ultra longo vires minuente veterno,
Tabificus per operta impune vagabitur hydrops
Exitio obrepens miserorum: atque omnia late
Viscera per varios perdet tumefacta dolores.
Non alias vinctæ tam crebra silentia linguæ
Abrumpent: noctem aut toties, tenebrasque priores
Excutient oculi, qui numquam sidera, numquam
Ardentem magni viderunt lampada Solis.

Mul-

Multa quidem, majora fide, sed vera, sed ipsos
Quæ teneant spectantum oculos, possum ore referre:
Sed propero: ventura tamen mirabitur ætas.
Cernere erit, claudos passim genua ægra trahentes
Firmato subitos extendere poplite gressus.
Tum nervis labefacta, diuque trementia membra
(Quis credat, nisi certa meus mihi cantet Apollo?)
Restringi, & validas cam robore sumere vires.
Atque alius rapto jussus consurgere lecto,
Haud mora, prosiliet: passuque in templa citato
Contendens, onus ipse humeris portabit. ibi ingens
Clamor, & innumeræ circum donaria voces
Spectantis populi, & rerum novitate paventis.
Parte alia exstinctam penitus, sensuque carentem
Ad sua jam cernes revocari munera dextram.
Nec minus & tacta compesci veste cruorem
Femineum: exsanguesque artus, pallentiaque ora
Ilicet obstructis calefacta rubescere venis.
Ipsas quin etiam Furias sub Tartara pelli,
Immanes Erebi Furias: tum fessa levari
Pectora, vexatosque malis cruciatibus artus:
Hinc vacuas late impleri stridoribus auras
Dirarum frustra clamantum, ac sæva trementum
Verbera, perque cavas conantum evadere nubeis.
Jam deploratis vitam post funera reddi
Corporibus video: jam mœstam incedere pompam:
Feralemque anteire tubam: mox gaudia matrum
Insperata, patrumque hilares verso ordine fletus,
Et circumfusam populis lætantibus urbem.
Huic tu nutanteis quoties adsurgere montes,
Et (mirum!) insuetas curvare cacumina silvas
Adspicies! quoties humenti in gramine ripæ
Aut solantem æstus, aut lenes pectore somnos
Carpentem, tenui adsuesces mulcere susurro!
Macte tuis merito ripis, macte omnibus undis.

Ad te deposito properabunt numina fastu:
Nudabuntque sacros artus, & carmina dicent
Ad numerum: quum tu felix jam flumine sancto
Auctorem rerum, divûmque, hominumque Parentem
(Tantus honos, laus tanta tuo, rex maxime, fonti)
Exutum veste accipies: atque hospite tanto
Adtonitus, trepidas hortabere voce Napæas:
Ite citæ, date tura pias adolenda per aras,
Cæruleæ comites: viridique sedilia musco
Instruite: & vitreis suspendite serta columnis.
Purpureas miscete rosas: miscete hyacinthos,
Liliaque, & pulchro Regem conspergite nimbo.
Tunc nomen late clarum Jordanis ad auras
Adtollent montes: Jordanen maxima circum
Æquora, Jordanen silvæque, amnesque sonabunt.
Illa autem humanis quamvis latura ruinis
Auxilium, finemque dies, gratissima quamvis
Urbibus adveniat, totumque optanda per orbem:
Fluminibus tamen, & nostris felicior undis
(Siqua fides, siqua est veri prudentia Proteo)
Ostendet roseos stellis ridentibus ortus.
Quandoquidem non divitias, non quæret honores
Ille Patris decus, ac virtus; mortalia postquam
Membra sibi, & fragiles jam sponte induxerit artus:
Non sceptrum invadet Cyri: non Caspia regna
Diripiet: non exuviis Babylona superbam
Eruet: aut alto scandet Capitolia curru,
Militibus circum, & læto comitante senatu.
Sed maris undisoni tractus, & litora longe
Curva secans, media socios sibi quæret in acta:
Dispersosque mari nautas, nudosque colonos
Undarum, sinuosa fretis jactare parantes
Retia, vexatas aut jam reparare sagenas
Sollicitos, Patris ad solium, ac sua tecta vocabit.
Atque ollis jus omne, potestatemque medendi

Adjiciet: pellent morbos, denteisque retundent
Vipereos: Orcique acies, ac monstra fugabunt.
Quin & custodes foribus radiantis olympi
Præficiet. servare aditus, & claustra jubebit
Aurea: queis non ulla queat vis sæva nocere
Eumenidum, durique umbrarum obsistere postes.
Tum sedes passim emeritis duodena per astra
Instituet: distincta suos de more sequetur
Turba duces. illi leges, & sancta vocatis
Jura dabunt, plausu sociorum, atque agmine læti.
Felices, qui jam cymba, remisque relictis,
Alta serenati conscendent culmina cæli.
Præterea (si certa fides, nec vana futuri
Gaudia) cognatas etiam spectabimus undas
Lenæos verti in latices. ea prima deûm Rex
Arcana, hos primos per signa ostendet honores
Accepti late imperii. mirabitur auctus
Lympha suos, jussa insuetum spumare capaces
Per pateras, largeque novum diffundere nectar,
Et mensas hilarare, & felices hymenæos.
Nec semel ille altum remis evectus in æquor,
Quum jam frustrato socios rediisse labore
Accipiet, præda ingenti ditabit, & udos
Squamigerûm strata cumulos exponet in alga.
Iratos etiam fluctus, tumidasque procellas,
Miscentesque imo turbatam gurgite arenam,
Jamque superjecto mersuras æquore puppim,
Imperio premet increpitans. cadet arduus undæ
Impetus: atque audisse minantis jussa putares
Eurosque, Zephyrosque, & ovanteis turbine Coros.
Quid loquar, ut gemino numerosas pisce catervas,
Munere & exiguo Cereris, miserabile vulgus
Matres, atque viros pariter per gramina pascet:
Ut jam bis senis redeant fragmenta canistris?
Aut intempesta gradiens ut nocte per altum
Li-

Libera ſubſtrato ponet veſtigia ponto:
Vixque undas ſicco tanget pede? ſcilicet olli
Adnabunt blandæ Nereïdes. humida paſſim
Sternent ſe freta: tum fundo Neptunus ab imo
Excitus, agnoſcet Dominum: poſitoque tridente
Cum Phorco, Glaucoque, & ſemifero comitatu
Proſiliet, trepiduſque ſacris dabit oſcula plantis.
Sed quid ego exili vectus ſuper alta phaſelo
Cuncta ſequor memorans? non ſi Parnaſſia Muſæ
Antra mihi, ſacroſque aditus, atque aurea pandant
Limina, ſufficiam. non ſi mihi ferrea centum
Ora ſonent, centumque ærato e gutture linguæ
Vocibus exſpument agitantem pectora Phœbum;
Laudatos valeam venturi Principis actus
Enumerare, novoque amplecti ſingula cantu.
  Hæc ſenior quondam felici pectore Proteus
Vaticinans (ut forte meo diverterat antro)
Præmonuit: nunc eventus ſtat ſigna futuri
Exſpectare. Nitor roſeo ſed fulſit ab ortu
Clarior: & radiis dux prævia matutinis
Oceani procul extremo ſe litore tollit
Exoriens Aurora: ſinuſque induta rubenteis,
Ante diem citat auricomos ad frena jugales.
Et jam conſuetis tempus me currere ripis
Undantem, magnoſque lacus, & prata ſecantem
Vorticibus. viden', ut noſtros agit impetus amnes?
Jordanenque vocat tumidarum murmur aquarum?
  Sic fatus, confeſtim humeris circumdat amictus
Inſolitos: quos pulchræ udis nevere ſub antris
Naïades, molli ducentes ſtamina muſco;
Sidonioque rudeis ſaturantes murice telas,
Aurea conſperſo variarunt ſidera limbo:
Atque ita ſe tandem currenti reddidit alveo
Spumeus, & motas adſpergine miſcuit undas.
  Hactenus, o ſuperi, partus tentaſſe verendos
Sit

Sit satis. optatam poscit me dulcis ad umbram
Pausilypus, poscunt Neptunia litora, & udi
Tritones, Nereusque senex, Panopeque, Ephyreque,
Et Melite, quæque in primis mihi grata ministrat
Otia, Musarumque cavas per saxa latebras,
Mergillina: novos fundunt ubi citria flores,
Citria Medorum sacros referentia lucos:
Et mihi non solita nectit de fronde coronam.

ACTII

ACTII SYNCERI

SANNAZARII

NEAPOLITANI

DE MORTE

CHRISTI DOMINI

AD MORTALES LAMENTATIO.

I QUANDO magnum mirati ſurgere Solem
Oceano, & toto flammas diffundere cælo:
Certatimque ſuo terras ambire meatu
Noctivagam Phœben præcinctam cornibus aureis:
Æternoſque aſtrorum ignes, cælique micantes
Scintillare oculos, aliquem dare jura putaſtis,
Atque polo regnare hominum, rerumque Parentem,
Cui mare, cui tellus, cui pareat arduus æther,
Cuncta ſupercilio qui temperet: hunc ſimul ægri
Mortales (ſi veſtra dolor præcordia tangit)
Adſpicite immiti trajectum pectora ferro,
Pectora, fœdataſque manus, perfuſaque tabo
Ora, cruentatumque caput, crineſque revulſos:
Adſpicite, & plenos lacrimarum fundite rivos:
Heu ſcelus, heu crudele nefas! jacet altus olympi
Rector: & amiſſo torpent elementa magiſtro.
Quin etiam vacuum adſueto ſine pondere cælum
Nutat, & ipſa ſuum quærunt ſolia aurea Regem.
Quem diverſa procul ſævo cum crimine tellus
Ignotum populis caput, & miſerabile corpus

Suſti-

Sustinet, exsanguesque sinu complectitur artus,
Et tremefacta, graves testatur murmure questus.
Testatur Sol ipse suum sub nube dolorem
Jam latitans, atraque notans ferrugine frontem.
Tu quoque deformesque genas, pallentiaque ora
Contegis, inferiasque tuo das, Luna, Tonanti,
Auratum flavo tondens de vertice crinem,
Et lacrimas uda fundens in nocte tepenteis.
Nec minus abruptis fama est exisse sepulcris,
Perque vias errasse novis simulacra figuris:
Excitasque umbras medias ululasse per urbes
Sub noctem, & notos questu implevisse penates.
Quid? non & pelagi rabies adtollere fluctus
Immanes visa est, monteisque evolvere aquarum,
Dejectura urbes, terrasque haustura profundo?
Quum simul & caput undisonis emersus ab antris
Cæruleus Triton rauco super æquora cornu
Constreperet, nautasque horrenda voce moneret,
Naturæ cecidisse Patrem, Regemque, Deumque.
Hæne manus vasti junxerunt fœdera mundi?
Harum opus est, quodcumque jacet, quodcũque movetur?
Quidquid ubique parens rerum Natura gubernat,
Frugiferens tellus, fœtumque animantibus æquor,
Vitalisque aër, atque ignibus æthra coruscis?
Et nunc (proh facinus, quantum potuere nocentum
Flagitia!) immissis dant pervia vulnera clavis,
Liventeisque atro fœdant squalore lacertos.
Heu caput indignum spinis, venerandaque cælo,
Et toties clara stellarum implexa corona
Cæsaries: heu pectus hians: convulsaque dira
Barba manu: tunsique artus: & frigida membra.
Vosne, pedes, cælum premere, & vaga sidera sueti,
Fulgentesque domos superûm, sublimia tecta,
Tam sævæ immanes perpessi cuspidis ictus,
Et terram, & duras sparsistis sanguine cauteis?
Nec

Nec trepidat mens cæca hominum? quæ tanta tenaci
Durities in corde riget? num nigra videtis
Tartara, tot claris hominum viduata trophæis,
Desertasque in nocte domos, & tristia regna?
Felicesque animas lætum Pæana canentes
Pone sequi Regem, & cælo insedisse sereno?
Quid si non tantos subiisset sponte labores,
Humanamque sua pensasset morte salutem
Ille sator rerum, & summi mens certa Parentis,
Qui nutu ingentes mundi moderatur habenas?
Ut tandem intactos picea Phlegethontis ab unda
Post obitum æternæ donaret munere lucis,
In partemque suorum operum, regnique vocaret:
Tantus amor generis servandi, & gloria nostri.
Quare agite, ex animis, mortales, pellite vestris,
Siquid adhuc manet antiqua de sorde relictum:
Mendacesque deos, & detestanda priorum
Sacra profanatis tandem detrudite ab aris.
Imbuat effuso terram nec sanguine taurus:
Nec miser ille suæ divulsus ab ubere matris
Ignotos agnus balet super hostia cultros.
Vivat ovis: vivat quidquid sub Sole creatum est.
Mentem, animumque Deo, non tura, aut exta parate.
Has illi pecudum fibras, hæc reddite dona.
Cernitis, ut pronum flectat caput? ut pia pandat
Brachia? & ingratas vocet ad sua vulnera gentes?
Oblitasque viæ moneat meminisse relictæ,
Scilicet amplexus non rejecturus amicos?
At vos obtusas ignari avertitis aures,
Infelix genus, & sævæ ludibria mortis:
Nec, quanta a tergo jam instent tormenta, videtis.
Tempus erit, quum vestra illum commissa notantem,
Multantemque reos, altaque in nube sedentem
Adspicietis: & horrentes tremor opprimet artus.
Nec jam ferre oculos flammarum ardore coruscos,

Aut tumidos acie vultus contendere contra
Audebit quiſquam ſibi conſcius. Ibit in ignes
Turba nocens: ſonteſque exſolvet corpore pœnas;
Pallenteſque æternum amnes, vaſtaſque lacunas
Cocyti colet: & Furias horreſcet hiantes:
Atque animum monitis non intendiſſe pigebit.
Tunc vos exactæ capient mala tædia vitæ
Expertes cæli, atque auræ ſub nocte profunda:
Inque caput trifidos nequicquam optabitis ignes:
Et fruſtra erectas tolletis ad æthera palmas.
Quos ſuperûm cœtus, & fortunata piorum
Agmina vix lacrimis poterunt ſpectare retentis,
Invidiæ ſtimulis, Diriſque ultricibus actos.
Ergo vitales, miſeri, dum carpitis auras,
Dum compos mens ipſa ſui eſt, dum certa facultas,
Dum ratio, tempuſque ſinunt, ſimul ire frequentes:
Ite pii, veniam factis expoſcite veſtris:
Ite animos purgate: Orcique inhibete rapinas:
Et tandem patrio mentem convertite cælo.
Sic Rex ille hominum vacui ſpoliator Averni,
Oblitus ſcelerum, cognatæ ſtirpis amore,
Promiſſique memor, menteis intrabit amicas,
Veſtraque poſthabitis recolet præcordia templis.
Poſtque tot exhauſtos vitæque, obituſque labores,
Illo quo pluvias, quo pellit nubila, vultu
Ablutos labe excipiet, lætuſque reponet
Sidereos inter proceres, ſanctumque ſenatum,
Sub pedibuſque dabit ſtellantia cernere clauſtra.

ACTII

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
VIRI PATRICII
ECLOGÆ.

ACTII SYNCERI

SANNAZARII

NEAPOLITANI

PISCATORIA.

ECLOGA PRIMA,

PHYLLIS.

LYCIDAS, MYCON.

Lyc. IRABAR, vicina, Mycon, per litora nuper
Dum vagor, exſpectoque leves ad pabula thynnos,
Quid tantum inſuetus ſtreperet mihi corvus, & udæ
Per ſcopulos paſſim fulicæ, perque antra repoſtæ
Triſtia flebilibus complerent ſaxa querelis:
Quum jam nec curvus reſiliret ab æquore delphin,
Nec ſolitos de more choros induceret undis.
Ecce dies aderat, caram qua Phyllida terræ
Condidimus, tumuloque pias deflevimus umbras
Ah miſeri: & poſthac nec triſtes linquimus auras:

Nec dubitat ſævus ſolatia ferre Pylemon.
Myc. Scilicet id fuerat, tota quod nocte vaganti
Huc illuc, dum Pauſilypi latus omne pererro,
Piſcoſamque lego celeri Neſida phaſelo;
Neſcio quid queruli gemerent lacrimabile mergi.
Phyllis ad inferias, Phyllis, (ſi credimus,) illos
Ad gemitum, o Lycida, tumulique ad ſacra vocabat.
Lyc. Eheu, care Mycon, qualis ſpectacula pompæ,
(Nunc recolo) quas ipſe manus, quæve ora notavi
His oculis! his, inquam, oculis quæ funera vidi
Infelix! nec me tandem dolor improbus egit
In ſcopulos, in ſaxa, rogove abſumſit eodem
Ignea vis, vel ſaltem aliquis deus æquore merſit.
Myc. O Lycida, Lycida; nonne hoc felicius illi
Eveniſſe putas, quam ſi fumoſa Lycotæ
Antra, vel hirſuti tegetem ſubiiſſet Amyntæ?
Et nunc heu viles hamo ſibi quæreret eſcas:
Aut tenui laceras ſarciret vimine naſſas.
Sed [illegible], ſiquid habes veteres quod lugeat ignes,
Quod manes, cineresque diu teſtetur amatos;
Incipe: quandoquidem molles tibi litus arenas
Sternit: & inſani poſuerunt murmura fluctus.
Lyc. Immo hæc, quæ cineri nuper properata parabam
Carmina, ab extremo quum jam cava litora portu
Proſpicerem, & nivei venerarer ſaxa ſepulcri;
Incipiam. tu coniferas ad buſta cupreſſus
Sparge manu: & viridi tumulum ſuper intege myrto.
Myc. En tibi cærulei muſcum æquoris, en tibi conchas
Purpureas, nec non toto quæſita profundo,
Et vix ex imis evulſa coralia ſaxis
Adferimus. tu ſolennes nunc incipe cantus:
Incipe, dum ad Solem Bajanus retia Milcon
Explicat, & madidos componit in orbe rudentes.
Lyc. Quos mihi nūc, divæ, ſcopulos, quæ pāditis antra,
Nereides? quas tu ſecreti litoris herbas,

Glau-

Glauce pater, quæ monstriferis mihi gramina succis
Ostendes nunc, Glauce? quibus tellure relicta,
Ah miser, & liquidi factus novus incola ponti,
Te sequar in medios mutato corpore fluctus,
Et feriam bifida spumantia marmora cauda.
Nam quid ego heu solis vitam sine Phyllide terris
Exoptem miser? aut quid nam rapta mihi luce
Dulce putem? quidve hic sperem? quid jam morer ultra
Infelix? an ut hac vili projectus in alga,
Arenteis tantum frutices, desertaque cernam
Litora, & ingrato jactem mea verba sepulcro?
Scilicet hos thalamos, hos felices hymenæos
Concelebrem? sic speratæ mihi gaudia tædæ
Dat Venus? ambiguos sic dat Lucina timores?
Quis mihi, quis te te rapuit, dulcissima Phylli?
Phylli, meæ quondam requies, spesque unica vitæ,
Nunc dolor, æternusque imo sub pectore luctus.
Non licuit tecum optatos conjungere somnos,
Dulcia nec primæ decerpere dona juventæ,
Aut simul extremos vitam producere in annos.
Nunc te (quis credat?) lapis hic habet: & mihi nusquã es,
Nusquam terrarum, Phyllis: sed fabula, & umbræ
Frustrantur miseras per dira insomnia noctes.
Me miserum: qua te tandem regione requiram?
Quave sequar? per te quondam mihi terra placebat,
Et populi, lætæque suis cum mœnibus urbes:
Nunc juvat immensi fines lustrare profundi,
Perque procellosas errare licentius undas
Tritonum immistum turbis, scopulosaque cete
Inter, & informes horrenti corpore phocas,
Quo numquam terras videam. Jam jam illa tot annis
Culta mihi tellus, populique, urbesque, valete:
Litora cara, valete: vale simul, optima Phylli.
Nos tibi, nos liquidis septem pro fluctibus aras
Ponemus: septemque tibi de more quotannis

Monstra maris magni vitulos mactabimus hircos:
Et tibi septenis pendebunt ostrea sertis,
Ostrea muricibus variata, albisque lapillis.
Hic tibi Nisæe, & flavos resoluta capillos
Cymodoce, mitisque pia cum matre Palæmon,
Et Panope, & Siculi custos Galatea profundi
Solenneis nectent choreas, & carmina dicent:
Quæ Proteus quondam divino pectore vates
Edocuit, magni quum funera fleret Achillis:
Et Thetidis luctus consolaretur amaros.
At tu, sive altum felix colis æthera, seu jam
Elysios inter manes, cœtusque verendos
Lethæos sequeris per stagna liquentia pisces;
Seu legis æternos formoso pollice flores,
Narcissumque, crocumque, & vivaceis amaranthos;
Et violis teneras misces pallentibus algas,
Adspice nos, mitisque veni. tu numen aquarum
Semper eris, semper lætum piscantibus omen.
Ut Nymphis, Nereoque, ut flavicomæ Amphitrite,
Sic tibi victrices fundent libamina cymbæ.
Interea tumulo supremum hoc accipe carmen,
Carmen, quod, tenui dum nectit arundine linum,
Piscator legat: & scopulo suspiret ab alto:
IN. GREMIO. PHYLLIS. RECVBAT. SIRENIS. AMATAE
CONSVRGIS. GEMINO. FELIX. SEBETHE. SEPVLCRO
Myc. Dulce sonant, Lycida, tua carmina: nec mihi ma-
Halcyonum lamenta, aut udo in gramine ripæ (lim
Propter aquam dulces cycnorum audire querelas.
Sed tu: sic faciles vicina Megaria semper
Sufficiat conchas: sic proxima Mergilline
Ostrea, saxósæquæ ferat tibi rupis echinos:
Quandoquidem nox obscuras jam distulit umbras,
Necdum permensus cælum Sol: incipe rursus,
Atque itera mihi carmen. habent iterata leporem.
Lyc. Ne miserū ne coge, Mycon. sat lumina, sat jā

Exhau-

Exhaustæ maduere genæ. dolor (adspice) siccas
Obduxit fauces: quatit & singultibus imum
Pectus: anhelantemque animam vox ægra relinquit.
Et tamen hæc alias tibi nos, & plura canemus,
Fortasse & meliora, aderit si Musa canenti.
Quin & veliferis olim hæc spectanda carinis,
Seu Prochytæ, seu Miseni sub rupe patenti
Inscribam: grandeisque notas ferrugine ducam:
Præteriens quas nauta mari percurrat ab alto:
Et dicat: Lycidas, Lycidas hæc carmina fecit.
Sed quoniam socii passim per litus ovantes
Exspectant, poscuntque tuas ad retia vires;
Eja age jam surgamus. ego hæc ad busta sedebo,
Tu socios invise: escas nam quærere tempus:
Et tibi nunc vacuæ fluitant sine pondere nassæ.

ECLOGA SECUNDA.

GALATEA.

FORTE Lycon vacuo fessus consederat antro
Piscator, qua se scopuli de vertice, lato
Ostentat pelago pulcherrima Mergilline.
Dumque alii notosque sinus, piscosaque circum
Æquora collustrant flammis, aut linea longe
Retia, captivosque trahunt ad litora pisces;
Ipse per obscuram meditatur carmina noctem.
Immitis Galatea: nihil te munera tandem,
Nil nostræ movere preces? verba irrita ventis
Fudimus: & vanas scopulis impegimus undas.
Adspice, cuncta silent, orcas & maxima cete
Somnus habet, tacitæ recubant per litora phocæ:
Non Zephyri strepit aura: sopor suus humida mulcet
Æquora: sopito connivent sidera cælo.
Solus ego (hei misero) dum tristi pectore questus
Nocte itero, somnum tota de mente fugavi:

Nec tamen ulla meæ tangit te cura salutis.
At non Praxinoë me quondam, non Polybotæ
Filia despexit, non divitis uxor Amyntæ,
Quamvis culta sinu, quamvis foret alba papillis.
Quin etiam Ænaria, (si quicquam credis,) ab alta
Sæpe vocor. solet ipsa meas laudare Camœnas
In primis formosa Hyale: cui sanguis iberis
Clarus avis: cui tot terræ, tot litora parent:
Quæque vel in mediis Neptunum torreat undis.
Sed mihi quid prosunt hæc omnia, si tibi tantum
(Quis credat, Galatea?) tibi si denique tantum
Displiceo? si tu nostram, crudelis, avenam
Sola fugis? sola & nostros contemnis amores?
Ostrea Miseni pendentibus eruta saxis
Mille tibi misi: totidem sub gurgite vasto
Pausilypus, totidem vitreis Euplœa sub undis
Servat adhuc. plures Nesis mihi servat echinos,
Quos nec vere novo foliis lentiscus amaris
Inficit, aut vacuæ tenuant dispendia Lunæ.
Præterea mihi sub pelago manus apta legendis
Muricibus: didici Tyrios cognoscere succos,
Quoque modo plena durent conchylia testa.
Quid refugis? tingenda tibi jam lana paratur,
Qua niteas, superesque alias, Galatea, puellas;
Lana maris spumis quæ mollior. hanc mihi pastor
Ipse olim, dedit hanc pastor Melisæus, ab alta
Quum me forte senex audisset rupe canentem:
Et dixit: Puer, ista tuæ sint præmia Musæ,
Quandoquidem nostra cecinisti primus in acta.
Ex illo in calathis servavi, ut mittere possem.
Sed tu, (nequa mihi superet spes, nequa futuri
Conditio, Galatea,) manum mihi dura negasti.
Hoc est, hoc, miserum quod perdidit. ite, Camœnæ,
Ite procul: sprevit nostras Galatea querelas.
Scilicet, (exiguæ videor quod navita cymbæ,

Quod

Quodque leves hamos, nodoſaque retia tracto,)
Deſpicis. an patrio non hoc quoque litore Glaucus
Fecerat? æquoreæ Glaucus ſcrutator arenæ,
Et nunc ille quidem tumidarum numen aquarum.
Sed nec, (quæ nimium vel me ſic falſa fatigat,)
Fabula te moveat Lydæ. licet illa puellis
Jactet, neſcio quas mihi ſe miſiſſe corollas;
Non me Lyda tamen non impulit, æquora teſtor,
Nereïdaſque omneis. ſi fallo, naufragus illas
Experiar, ſalſoſque bibam ſub gurgite fluctus.
Heu quid agam? externas trans pontum quærere terras
Jam pridem eſt animus: quo nūquam navita, nūmquam
Piſcator veniat. fors illic noſtra licebit
Fata queri. Boreæ extremo damnata ſub axe
Stagna petam, & rigidis numquam non cana pruinis?
An Libyæ rapidas, Auſtrique tepentis arenas,
Et videam nigros populos, Solemque propinquum?
Quid loquor infelix? an non per ſaxa, per ignes,
Quo me cumque pedes ducent, mens ægra ſequetur?
Vitantur venti: pluviæ vitantur, & æſtus:
Non vitatur amor. mecum tumuletur oportet.
Jam ſaxo me me ex illo demittere in undas
Præcipitem jubet ipſe furor. Vos o mihi, Nymphæ,
Vos, maris undiſoni Nymphæ, præſtate cadenti
Non duros obitus, ſævaſque exſtinguite flammas.
Scilicet hæc olim, veniens ſeu litore curvo
Cajetæ, ſeu Cumarum navalibus altis,
Dum loca tranſibit, raucus de puppe magiſter
Hortatus ſocios, Dextrum deflectite dicet,
In latus, o ſocii: dextras deflectite in undas:
Vitemus ſcopulos infames morte Lyconis.
Talia nequicquam ſurdas jactabat ad auras
Infelix piſcator, & irrita vota fovebat:
Quum tandem extremo veniens effulſit ab ortu
Lucifer, & roſeo perfudit lumine pontum.

ECLOGA TERTIA,

MOPSUS.

CELADON, MOPSUS, CHROMIS, IOLAS.

Cel. DIc mihi (nam Baulis, verum si rettulit Ægon,
Bis senos vos, Mopse, dies tenuere procellæ)
Quid tu, quid Chromis interea, quid vester Iolas?
Dum Notus insultat pelago; dum murmurat unda,
Ecquid desertis vacui lusistis in antris?
Mop. Quid nostræ facerent ingrata per otia Musæ,
O Celadon? neque tum conchas impune licebat
Per scopulos, non octipedes tentare paguros.
Jam fragilem in sicco munibant saxa phaselum:
Raraque per longos pendebant retia remos.
Ante pedes cistæque leves, hamique jacebant:
Et calami, nassæque, & viminei labyrinthi.
Tum Chromis Inarimen spectans, His, inquit, ab oris
(Ah dirum exsilium) nostræ solvêre carinæ:
Quum regem post bella suum comitata juventus
Ignotis pelagi vitam committeret undis.
Quæ tamen, ut fama est, Ligurum per saxa, per altas
Stœchadas emicuit: Rhodanique invecta per amnem
(Nam, bene si memini, Rhodanum referebat Amilcon)
Oceani madidas vidit refluentis arenas,
Et quæ cæruleos procul adspicit ora Britannos;
Qua, (nisi vana ferunt,) quoties maris unda recedit,
Indigenæ captant nudos per litora pisces.
Ne, Chromi, ne luctus renova, respondit Iolas:
Sat tuus hæc nobis Lucrini nuper ad undam
Narravit Lycabas: Solem se scilicet illic
Trans fluctus, trans & nubes vidisse cadentem

Haud

Haud aliter, quam si nostris e montibus illum
Cajetæ adspiceret longe post litora ferri,
Nec strepitum sensisse ruentis ab æthere currus.
Præterea mores populorum, urbesque, locosque
Exposuit, quernasque domos, & lignea tecta.
Addidit & varias, (heu barbara nomina,) gentes:
Bellovacos, Morinosque: &, quos quis dicere possit,
Tarbellos? latis errare & flumina campis:
Nescio quem Ligerim tectis se innasse carinis.
Sed mea nunc aliæ poscunt sibi pectora curæ.
Tu modo, si quid habes (& te quoque Chloridis ardor
Excruciat) scopulo hoc mecum meditare vicissim.
Audiet, & gracilem percurret Mopsus avenam.
Sic illi, ast ego nil contra, sed quæ mihi collo
Garrula pendebat, manibus tunc sumta cicuta est.
Scilicet alternos conabar arundine versus
Excipere. alternis nam dicere uterque parabat.
Nec mora, jam Chromis hos, hos & referebat Iolas.

Chr: Nereïdes, pelagi sacrum genus, aut mihi vestris
Munera ferte vadis, duram queis Chlorida placem:
Aut, si muneribus flecti nequit, æquore toto
Quærite, quæ nostrum sanet medicina furorem.

Iol. Sirenes, mea cura, audite hæc ultima vota.
Aut revocet jam Nisa suum, nec spernat Iolam;
Aut videat morientem, hæc saxa impulsa marinis
Fluctibus, hæc misero vilis dabit alga sepulcrum.

Chr. Qualis tranquillo quæ labitur æquore cymba,
Quum Zephyris summæ crispantur leniter undæ,
Tuta volat, luditque hilaris per transtra juventus;
Talis vita mihi, mea dum me Chloris amabat.

Iol. Adspicis, iratæ feriant ut saxa procellæ:
Ut validis imæ Coris turbentur arenæ:
Jam scopulis furit unda, tremit jam terra tumultu.
Fallor, an hæc ipsa est Nisæ indignantis imago?

Chr. O Proteu, pastor liquidi maris, o pater, o rex,

(Quan-

(Quandoquidem insanos odistis numina fastus)
Quære Pithecusas tu, cui licet: atque superbæ
Dic Hyale, falsum te pascere monstra per æquor.
Iol. Ille habet, ille meos scopulus mihi servat amores,
Qui propior terræ est. illum pete, Glauce, natatu:
Neve manus duri contemnat Nisa mariti,
Dic te squamigeras traxisse ad litora prædas.
Chr. Est Veneri Cypros gratissima, Creta Tonanti,
Junonique Samos, Vulcano maxima Lemnos:
Ænariæ portus Hyale dum pulchra tenebit,
Nec Samos Ænariam vincet, nec maxima Lemnos.
Iol. Gradivus Rhodopen, & Mercurius Cyllenen,
Ortygiam Phœbe, Tritonia jactat Hymetton:
Nisa colit Prochyten: Prochytes si commoda norint,
Ortygiam Phœbe, Tritonia linquat Hymetton.
Chr. Hic specus, hic rupes, texendisque optima nassis
Vimina sunt, junci, densæque per avia myrtus:
Si mihi nunc Pholoë, vel tantum Chloris adesset,
Quam bene pugnaces possem contemnere ventos!
Iol. Nulla mihi sine te rident loca, displicet æquor,
Sordet terra, leves odi cum retibus hamos:
At si aderis tu, Nisa, placebunt omnia: lætus
Tunc ego vel Libycis degam piscator arenis.
Chr. Dat rhombos Sinuessa, Dicarchi litora pagros,
Herculeæ mullum rupes, synodontas Amalphis:
Parthenope teneris scatet ambitiosa puellis:
Quis mihi nunc alias scrutari suadeat algas?
Iol. In fluviis mugil versatur, sargus in herbis,
Polypus in scopulis, mediis melanurus in undis:
Ante tuas, mea Nisa, fores ego semper oberro:
Quæ mihi det tales jucundior insula portus?
Mop. Hactenus, o Celadon, resonis sub rupibus illos
Inter se vario memini contendere cantu,
Horrida ventosi ridentes murmura ponti.
Qui tamen & laudes, & munera digna tulere

Car-

Carminibus, sed quæ nequeat contemnere Triton:
Hic, quam Circejo nudus sub gurgite cepi,
Nativis concham maculis, & murice pictam:
Ille recurvato nodosa coralia trunco.

FRRDINANDO FEDERICI

REGIS F. ARAGONIO, CALABRIÆ DUCI

ECLOGA QUARTA,

PROTEUS.

NUNC primum notas velis majoribus undas
Currimus, o Nymphæ Craterides: ordine quando
Suadet amor, caræ primos Telluris honores
Dicere: cæruleæ magni Crateris alumnæ,
Telluris primos caræ dicamus honores,
Dum radiis fervens medium Sol excoquit æquor.
Tu vero, patriæ Juvenis decus, edite cælo,
Spes generis tanti: seu te nimbosa Pyrene
Pro dulci Latio, pro nostris detinet arvis:
Seu vagus objecto munimine claudit Iberus:
Rumpe moras, nec te latis Hispania regnis
Adliciat, stirpisve tuæ primordia, & ille
Gentis honos: licet effuso Tagus impleat auro,
Et pater Oceanus spumanti perluat unda.
Nam mihi nam tempus veniet, quum reddita sceptra
Parthenopes, fractosque tua sub cuspide reges
Ipse canam: nunc litoream ne despice Musam;
Quam tibi post silvas, post horrida lustra Lycæi,
(Siquid id est,) salsas deduxi primus ad undas,
Ausus inexperta tentare pericula cymba.
Quæ vada non norunt, quis nescit Protea portus?
Illum

Illum olim veteris pascentem ad saxa Minervæ,
Mulcentemque suas divino carmine phocas,
E puppi sensere Melanthius, & Phrasidamus,
Ut forte a Capreis obscura nocte redibant:
Sensere & vario delphinas ludere cursu,
Tritonumque choris longe freta pulsa sonare.
Ipse autem haudquaquam mortali digna referri
Verba sono vacuas lætus cantabat ad auras:
Terrigena ut quondam matris de ventre Tiphœus
Exsiliens, infanda deos ad bella vocasset:
Ut fratrum primus, Furiis, & hiantibus hydris
Instructus, densas ductaverit ipse catervas:
Ut nisu ingenti partes de monte revulsas
Ænariam, Prochytenque altis immiserit astris;
Ac totum subito cælum tremefecerit ictu:
Tum pater haud segni molitus fulmina dextra
Immanes acies dejecerit, atque trophæum
Jusserit ardenteis testari sulfure Bajas,
Quod gens victa illis lavisset vulnera lymphis.
Hinc magni Alcidæ tauros, stratumque profundum
Aggeribus memorat, ductamque per oppida pompam.
His veteres addit Cumas, loca cognita Phœbo,
Vatis & horrendæ lucos, Triviæque recessus,
Cimmeriûmque domos, & opaca in vallibus antra.
Te quoque formosæ captum Nesidos amore,
Pausilype, irato compellat ab æquore questu.
Ah miser, ah male caute, tuæ quid fata puellæ
Adceleras? cupit in medios evadere fluctus
Infelix: cupit insuetum finire dolorem.
At tibi nec curæ est, quod eam Neptunia monstra
Circumstent, mare nec rapido quod sorbeat æstu.
Ah miser, ah male caute, frustra quid brachia tendis?
Siste gradum, riget illa jugis adsueta nivosis
Venatrix: quam mille feræ timuere sequentem
Per saltus, vos hanc, Panope, vos, candida Drymo,

Cymothoëque, Rhoëque, Pherusaque, Dinameneque,
Accipite, & vestris sociam lustrate choreis.
Tum canit antiquas sedes, opulentaque regna
Auricomæ Sirenis, & altum in monte sepulcrum,
Sacraque, Chalcidicosque deos, magnisque per æquor
Auspiciis vectas hæc ipsa ad litora classes.
Tum liquidos fonteis subter cava mœnia ducit,
Adtollitque arces, & culmina montibus æquat
Tectorum: vastas protendit in æquora moles,
Euplœamque procul trepidis dat cernere nautis,
Atque Pharon. vincit scopulos, præruptaque saxa
Teleboûm, Sarnique amnes, & pinguia culta.
Tum canit, ut Corydona sacro Melisæus in antro
Viderit, & calamos labris admoverit audax,
Formosum quibus ille olim cantarat Alexin,
Dixerat & Musam Damonis, & Alphesibœi.
Queis fretus, dictante dea, tot sidera nobis
Prodiderit, tantas cæli patefecerit oras.
Quid referam aut Stabias, aut quæ tenuisse canoris
Virginibus fama est abeuntes saxa carinas?
Aut ut terrifici sonitus, ignemque Vesevi,
Et desolatas passim desleverit urbes?
Postremo reges, regumque ex ordine pugnas
Enumerat: bellique artes, & præmia narrat.
Addit tristia fata: & te, quem luget ademtum
Italia infelix (sive id gravis ira deorum,
Seu fors dura tulit) trans altas evehit Alpes.
Mox agit Oceani prope litora: denique sistit
Spumantem ad Ligerim, parvaque includit in urna.
Heu sortem miserandam, heu pectora cæca futuri.
Hæccine te fessum tellus extrema manebat
Hospitiis, post tot terræque marisque labores?
Pone tamen gemitus: nec te monumenta parentum,
Aut moveant sperata tuis tibi funera regnis:
Grata quies patriæ: sed & omnis terra sepulcrum.

Hæc ille, & quæ vix audita prioribus annis
Heroum longæva queat meminisse vetustas,
Commemorat. socio respondent æquora plausu:
Luna suam donec paullatim fundere lucem
Cœpit, & ad vitreas redierunt numina sedes.

CASSANDRÆ MARCHESIÆ,

MULIERI PRÆSTANTISSIMÆ

ECLOGA QUINTA,

HERPYLIS PHARMACEUTRIA.

DORYLAS, THELGON.

SED jam vulgatos & nos referamus amores:
Quos pariter grata scopuli pendentis in umbra
Hinc Dorylas, hinc Teleboi maris adcola Thelgon
Certantes docuere. quibus cava litora, & ipse
Æquoreus Platamon, sacrumque Serapidis antrum
Cum fonte, & Nymphis adsultavere marinis.
Tu mihi, seu doctas percurris Palladis artes,
Mæoniæque aurum, & subtegmina vincis Arachnes;
Seu Dryadum choreis, cœtuque immista Dianæ
Haud minor incedis; pictaque adcincta pharetra
Venatu Prochyten, maternaque regna fatigas;
Sive Dicarchæis qua molibus adsilit æquor,
Ludenteis spectas Nereïdas: en age nostros,
(Siquis honos pelagi) Cassandra, en adspice lusus.
Non ingrata cano, penitusque injussa. neque umquam
Arguerint ventura meis te sæcula chartis
Præteritam. faveat modo non invitus Apollo,
Et quæ me facili vexere per æquora remo

Pie-

Pierides: queis longa dies, & nomina curæ.
Interea Dorylan juvet hic audire canentem.
Dor. Sebethi ad liquidas deſcenderat Herpylis undas,
Herpylis Euboïdum non ultima: quam pater Alcon
Erudiit, Muſis & Phœbo cognitus Alcon.
Venerat & ſocii partem ſubitura laboris
Unanimis ſoror, & calathum de more ferebat.
Ipſa comas effuſa, pedemque exuta ſiniſtrum
Cum philtris longum ſubmurmurat: atque ita fatur:
Pone aram, & vivos hauri de flumine rores,
Canaque vicino decerpe abſinthia campo.
Illum illum magicis conabor adurere ſacris,
Qui miſeram tota ſpoliatam mente reliquit.
Volvite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum.
Rhombus ad Hæmonias revocetur aheneus arteis:
Siſtere qui pluvias, qui pellere nubila cælo,
Qui potis eſt trepidos undis abducere piſces.
Volvite præcipitem, mea licia, volvite rhombum.
Alga tibi hæc primum tumidi purgamina ponti
Spargitur, & rapidis abſumitur arida flammis:
Sic mihi ſic, Mæon, uraris ad uſque medullas.
Volvite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum.
Ter muſcum, Clearista, ter hunc ſine forcipe cancrum
Ure ſimul, Cumque his, dic, viſcera Mæonis uro.
Volvite præcipitem, mea licia, volvite rhombum.
Spongia nunc lacrimis perfunditur. heus bona magno
Spongia nata mari, lacrimas bibe ſedula noſtras.
Utque rapis ſitiens illas, ſic Mæonis omnem
Mæonis ingrati rapias de pectore ſenſum.
Volvite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum.
Ut pumex pingueſcat, ut æquoris unda quieſcat,
Quæ ventis agitata huc illuc concita fertur.
Sed quid ego heu triſti pectus concuſſa dolore
Imprecer, & vanis jactem convicia ventis?
Mæon tot mihi damna, ego Mæoni verba rependam?

Volvite præcipitem, mea licia, volvite rhombum.
Huc huc, qui rigida meditaris vulnera cauda,
Sæve trigon, & tu, proprium cui sistere naveis
Veliferas, echeneïs, adeste: & Mæonis acres
Tu retinere pedes, tu figere corda labora.
Volvite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum.
Tunde jecur, spumamque simul torpedinis atræ.
Hæc ego cras illi letalia pocula mittam:
Ebibat, & subito pallenteis torpeat artus.
Volvite præcipitem, mea licia, volvite rhombum.
Scinde manu leporem: leporis penetrabile virus
Nascitur Eois hic fluctibus: adtulit Ægle,
Docta Ægle, jussitque inimicum tangere limen.
Curre age, tange simul, simul oblinc. cras mihi pœnas
Perfidus ille dabit: gemet ipso in limine Mæon.
Sistite præcipitem jam nunc, mea licia, rhombum.
Contere & Halcyonis nidum mihi. pellere ventos
Dicitur, & sævas pelagi mulcere procellas.
Forsitan hic nostros sedabit pectoris æstus.
Sistite præcipitem, jam sistite, licia, rhombum.
Hactenus ille. quid hinc subjunxerit ordine Thelgon,
Accipe. non omnes unus dolor angit amantes.
Thel. Rupe sub hac mecum sedit Galatea. videbam
Et Capreas, & quæ Sirenum nomina servant
Rura procul. veteres alia de parte ruinas
Herculis, ambusta signabat ab arce Vesevus.
Exsere cæruleos, Triton, de gurgite vultus.
Ipse meas, Triton, Nereo deferre querelas,
Ipse potes curva resonans super æquora concha
Et scopulis narrare, & fluctivagis balænis.
Exsere cæruleos, Triton pater, exsere vultus.
Hic primos mihi congressus dedit illa roganti:
Hic niveam formosa manum porrexit, & (eheu
Quid recolo?) tacitos in me defixit ocellos.
Exsere cæruleos, Triton, de gurgite vultus.

Huc ades, o mea cura. quid o quid lenta moraris?
Ipſe ego te propter, ſocios, cymbamque reliqui.
Exſere cæruleos, Triton pater, exſere vultus.
Hic tibi conſuetas formoſior explicat umbras
Populus. amplector ſæpe hanc, atque oſcula figo
Corticibus: ſæpe ipſa pedum veſtigia quæro:
Et ſiquid manibus tetigiſti, floribus orno.
Exſere cæruleos, Triton, de gurgite vultus.
Quem mihi nunc præfers? ſi te juga frondea, ſi te
Arbuta, paſcenteſque juvant per rura capellæ:
Nos quoque non graciles nunc primum jungere avenas
Diſcimus. inciſas implent mea carmina fagos:
Et mea Mænaliis pendet jam fiſtula ſilvis.
Exſere cæruleos, Triton pater, exſere vultus.
Sin magis adrident hæc litora, ſin magis alti
Divitiæ pelagi; ſparſos quis cogere piſces
Doctior, aut rigidum dextra jactare tridentem?
Exſere cæruleos, Triton, de gurgite vultus.
Non ego delphinis, te judice, non ego thynnis
Æquore vel medio dubitem certare natando.
Quid tibi me jactem? cui vix numerare vel hamos
Nunc vacat, aut reſtes, onerataque retia plumbo,
Et Sinueſſano textas de vimine naſſas.
Exſere cæruleos, Triton pater, exſere vultus.
Me Ligurum duræ rupes, me Gallica norunt
Litora: piſcantem pariter me Varus, & ingens
Senſit Arar, ſenſere maris fera monſtra Britanni.
Obrue cæruleos, Triton, ſub gurgite vultus.
Et poſt hæc heu, dura, fugis. non te mihi tellus
Extera, non venti rapuere, ſed accipe munus,
Accipe. non ultra tecum, Galatea, ſedentem
Adſpicies. I, læta novas meditare choreas.
Obrue cæruleos, Triton pater, obrue vultus.

TRAJANO CABANILIO,

TROJÆ, AC MONTELLÆ

DOMINO,

SALICES.

Si vacat, & blandos etiam num ventilat ignes
Quæ dea cærulea vehitur super æquora concha,
Turrigeramque Paphon, ditemque Amathunta tuetur;
Accipe fluminea properatum carmen ad undas,
O mihi non dubia Cabanili cognite fama,
Sed longe varios rerum spectare per usus.
Nam tibi me doctæ sic devinxere sorores,
Sic mea felici permulcent pectora cura;
Ut vix ulla queam melioris tempora vitæ
Te sine, vix placidos per noctem ducere somnos.
En agedum, Trajane, tuis hæc prævia jussis
Tractanti, jam jamque animo majora paranti
Da veniam, & tenues ne dedignare Camœnas.
Forte inter virides, si vera est fama, genistas,
Capripedes Satyri, passimque agrestia Panes
Numina cum Faunis, & montivagis Silvanis,
Exercet dum Sol raucas per rura cicadas,
Vitabant æstus, qua pinguia culta vadosus
Irrigat, & placido cursu petit æquora Sarnus.
Grata quies nemorum manantibus undique rivis,
Et Zephyris densas inter crepitantibus alnos.
Dumque leves aptant calamos, dum sibila pressis
Explorant digitis, tenuique foramina cera
Obducunt, vario modulantes carmina cantu;
Auricomæ viridi speculantur ab ilice Nymphæ

Dul-

Dulcia clarisonis solventes ora cachinnis:
Sed prope ferre pedem metuunt. nam sæpe labores
Audierant, Penea, tuos, & qualibus olim
Infelix eheu virgo Nonacria fatis,
Infelix virgo (quid enim non illa moveret?)
Pana metu fugiens e vertice Cylleneo,
Pana deum Arcadiæ, quamvis pulcherrima, quamvis
Dianæ sacros inter lectissima cœtus,
Nodosa tenerum mutarit arundine pectus.
Quas simul ac nemorum petulans, effrenaque pubes
Semiferi videre per herbida prata vagantes:
Occultamque imis flammam traxere medullis;
Sic timidas blandis hortantur vocibus ultro:
Huc huc, o teneræ, placidissima turba, puellæ:
Quid procul adstatis? potius succedite ripæ,
Et viridi in prato molles de more choreas
Ducite: quandoquidem calamos inflamus inertes:
Et frustra ad surdas jactamus carmina silvas.
Illæ nil contra: celeri sed nuda parabant
Crura fugæ, tutosque agitabant mente receptus.
Si qua forte viam per saxa irrumpere, & altis
Evasisse jugis deus, aut sua fata dedissent.
Tum juvenes, Procul o, clamant, procul iste, puellæ,
Sit timor: ignavas animo depellite curas:
Nullæ hic insidiæ, nullæ per aperta latebræ:
Cuncta patent: nullas abscondunt hæc loca fraudes.
Nos quoque non Lernæ monstris, non igne Chimæræ,
Scyllæisve lupis geniti, aut latrante Charybdi,
Qui vestra immani laceremus viscera morsu:
Sed divûm genus, & qui semper rupibus altis
Vobiscum crebris venatibus insultemus.
His dictis permulsi animi, secutaque tristem
Corda metum ejiciunt: gressuque per uda citato
Prata, deis tandem cupidis, ripæque propinquant.
Tum manibus simul implicitis per gramina festas

Exercent choreas: alioſque, alioſque reflexus
Inter ſe lætæ repetunt: nunc corpora librant
In ſaltus: nunc molle latus, nunc candida jactant
Brachia: & alterna quatiunt veſtigia planta.
Hic Satyri, quamquam voces audire canentum
Crudeles, quamquam niveas ſpectare papillas
Exſultant, oculiſque bibunt ſitientibus ignem;
Tanta tamen ſævi gliſcit vis effera morbi
Pectoribus, præcepſque amor, & maleſana libido;
Ut calamis ſenſim ejectis, ruptoque repente
Fœdere, ſurgentes ab humo, vento ocyus omnes
Exſiliant: ſpretaque deûm pietate, fideque,
Ah pavidas Nymphas, ſubitoque horrore rigentes
Invadant avidi, ſævorum more luporum,
Qui lætas mediis proturbant luſibus agnas,
Oblitaſque ſui paſſim rapiuntque, trahuntque,
Dum viridi in campo curſant, aut valle ſub alta,
Et cuſtos ignarus abeſt, & amica canum vis.
Sic illi. at miseræ diſciſſo pectore Nymphæ
Frondiferam mœſtis ſilvam clamoribus implent:
Atque huc, atque illuc fugiunt. non ſaxa, neque altis
Tuta putant loca ſenta rubis. hinc ardua montis
Prærupti juga, diffuſos hinc ſtagna per agros
Adtonitæ circumſpiciunt. via nulla ſalutis:
Et jam ſpes prærepta fugæ: tum denique ad undas
Conſiſtunt trepidæ, flavoſque a vertice crines
Cum lacrimis, gemituque, & flebilibus lamentis
Abſcindunt, Sarnumque vocant, liquidaſque ſorores:
Dumque vocant, fundo properat chorus omnis ab imo
Naïadum: properat vitreæ rex cærulus undæ
Sarnus, inexhauſtumque vadis ciet agmen aquarum
Rauca ſonans. Sed quid Sarnuſve, aut illa natantum
Agmina Naïadum poſſint, ubi ferrea contra
Stant fata, & duro leges adamante rigeſcunt?
Ergo defectæ cura, auxilioque deorum,

Ac cælum pariter Nymphæ, lucemque perosæ,
Unum illud, rebus tandem quod restat in arctis,
Finem optant: jamque in fluvium se mergere adortæ,
Membra reclinabant, & aquas prono ore petebant:
Quum subito obriguere pedes, lateque per imos
Exspatiata ungues radix, fugientia tardat,
Adfigitque solo vestigia. tum vagus ipsis
Spiritus emoritur venis: indignaque pallor
Occupat ora: tegit trepidantia pectora cortex.
Nec mora: pro digitis ramos exire videres,
Auratasque comas glauca canescere fronde:
Et jam vitalis nusquam calor: ipsaque cedunt
Viscera paullatlm venienti frigida ligno.
Sed quamvis totos duratæ corporis artus,
Caudicibusque latus, virgultisque undique septæ,
Ac penitus Salices; sensus tamen unicus illis,
Silvicolas vitare deos; & margine ripæ
Hærentes, medio procumbere fluminis alveo.

FRAGMENTUM

EJUSDEM AUCTORIS.

OPTATOS jam, Euplœa, mihi circumspice portus,
Quo liceat trepidas piscanti includere prædas,
Et Zephyris relevare graves spirantibus æstus;
Siqua movet cupidam velocis gratia cymbæ.
Tuque ades, o nostri merces non parva laboris,
Quem Phœbus mihi, quem doctæ, mea turba, puellæ
Conciliant; dumque ipse ratem de litore pello,
Da vela insinuans, pelagoque excurre patenti,
Pars animæ, Puderice, meæ. te nam sua Nereus
Per vada, te medio Doris vocat æmula fluctu,
Dum late horrisonum campus strepit omnis aquarum.

Lu-

Lucrinæ ad Veneris templum convenerat omnis
Æuariæ, Prochytæque manus: Zephyræus opaca
Scilicet Ænaria, Prochyta venit Euthycus alta,
Insignes ambo calamis, & versibus ambo,
Aptus uterque fretis, piscatibus aptus uterque;
Ille hamos versare, hic retia solvere in æquor.
Tum prior hæc Zephyræus: Adeste o litore ab omni,
Piscatorum artes; liquidas exquirite sedes;
Vertite Tritonum latebras; penetrate recessus
Nereïdum: numquam nostros sedabitis ignes:
Numquam me Pholoë, numquam me Chloris amabit.
Ede tuos mecum tandem, cava buccina, cantus.
Testis Cymothoë, testis mihi candida Clotho,
Optavi quoties mediis in fluctibus ægram
Projicere hanc animam; quoties ego gurgite in alto
Occurri monstris immanibus, horrida cete
Ut saltem miseros lacerarent dentibus artus.
Ede tuos tandem mecum, cava buccina, cantus.
Omnia tentavi, terras, mare, nubila, cælum,
Ventorumque domos; & tempora quattuor anni:
Omnia sed nocuere simul. vos ite, puellæ,
Ite, deæ pelagi, furiis arcessite nostris
Nunc alios succos, aliasque Melampodis herbas.
Ede tuos tandem mecum, cava buccina, cantus.
Non magicos versus, ignotaque nomina rerum,
Dissimilesque deos, Erebumque, Chaosque refugi:
Ipsos quin etiam filo convolvere rhombos
Edidici, partesque meas de litore echinos,
De scopulis muscum, de fluctibus hausimus undam.
Ede tuos tandem mecum, cava buccina, cantus.

ACTII

ACTII SYNCERI SANNAZARII NEAPOLITANI

VIRI PATRICII

ELEGIARUM LIBRI TRES.

ACTII SYNCERI SANNAZARII NEAPOLITANI ELEGIARUM

LIBER I.

Elegia Prima, AD LUCIUM CRASSUM.

TE Foecunda, tenent ſaxoſi rura Petrini,
  Rura olim proavis facta ſuperba meis.
Et Sinueſſanas ſpectas, mea gaudia, Nymphas,
  Quique novo sẽper ſulfure fumat ager.
Et modo miraris veteres in litore portus;
  Nunc Liris gelida qua fluit amnis aqua.
Cunctaque felici figis veſtigia cura,
  Obſervas Latiæ dum monumenta viæ.
At mihi paganæ dictant ſilveſtria Muſæ
  Carmina, quæ tenui gutture cantat Amor,
Fidaque ſecretis reſpondet ſilva querelis:
  Et percuſſa meis vocibus antra ſonant.

Nec tantum populos, nec tantum horreſcimus urbes,
Quantum non juſtæ ſævitiam dominæ.
Hoc vitæ genus, hoc ſtudium mihi fata miniſtrant:
Hinc opto cineres nomen habere meos.
Me probet umbroſis paſtorum turba ſub antris,
Dum rogat agreſtem lacte tepente Palem.
Me rudis indocta moduletur arundine Thyrſis;
Et tam conſtanti laudet amaſſe fide.
Inde ſuper tumulumque meum, maneſque ſepultos
Tityrus ex hedera ſerta virente ferat.
Hic mihi ſaltabit Corydon, & pulcher Alexis:
Damœtas flores ſparget utraque manu:
Fluminibuſque ſacris umbras inducet Iolas,
Dum coget ſaturas Alpheſibœus oves.
Non mihi Mœoniden, Luci, non cura Maronem
Vincere: ſi fiam notus amore, ſat eſt.
Quid feret Æacides nobis, quid cautus Ulyſſes?
Quid pius Æneas, Aſcaniuſve puer?
Iſta canant alii, quorum ſtipata triumphis
Muſa vagum e tumulis nomen in aſtra ferat.
At mihi te te avidis liceat vincire lacertis;
Oſculaque optata ſumere longa mora.
Et liceat poſita mirari membra lucerna;
Noctis & inſolitas nectere blanditias:
Atque manus, atque ora tuis componere in ulnis;
Teque meo laſſam ſæpe fovere ſinu.
Sed quid ego, hei miſero, ventoſus inania fingo
Somnia; quæ forſan non feret ulla dies?
Felix, qui potuit duram exorare puellam;
Et capere optati gaudia conjugii.
Ille dies nocteſque ſuos decantat amores;
Et recolit Veneris dulcia furta ſuæ.
Ille etiam liquido perfuſus odore capillos,
Exercet tenerum nocte juvante latus:
Inque ſinu dominæ primos reminiſcitur ignes;
Quos leviter pennis aureus afflat Amor.

Nec

Nec cupit, Æthiopum quæ canent vellera ſilvis;
  Nec, quæ Sidonio lana cruore rubet.
Solus habet, fuſcis quidquid portatur ab Indis:
  Solus habet ripas, aurifer Herme, tuas;
Et quaſcumque metit ſegetes fragrantibus arvis
  Medus, & aſſiduo Sole peruſtus Arabs.
Non auro, aut gemmis miſeri torquemur amantes:
  Qui dominam poterit flectere, dives erit.
Dives ero ante alios, ſi te, mea vita, volentem
  Suſtineam ignota pauper, & exſul humo.
Nam quid rubra juvant fulgentibus æquora conchis?
  Aut quæ multa niger rura Sabæus arat?
Quidve torus prodeſt pluma ſpectandus, & oſtro;
  Si non eſt gremio cara puella meo?
Si trahere infelix inter ſuſpiria noctem
  Cogor; & æternos eſſe, negare deos?
Num me neglectis devovit ſaga ſepulcris?
  Num rumpunt ſomnos carmen, & herba meos?
Carmen inacceſſa traducit ab ilice glandes:
  Carmen nocturnæ ſupprimit ora canis.
Carmen & informi pallentem ſanguine Solem
  Inficit; & Lunæ ſiſtit euntis equos.
Quid queror infelix? utinam mihi ſola nocerent
  Carmina; nec noſtro pectore ineſſet Amor.
Ille vel Ææ ſuperat cantamina Circes:
  Ille vel Hæmoniis nata venena jugis.
Parce, puer: non vana queror: tu vulnere noſtro
  Creſcis; & exſultas, ſæve, cruore meo.
Quod ſi te noſtræ ceperunt tædia vitæ;
  Ne ceſſet, quæſo, funeris atra dies.

ELEGIA SECUNDA,

AD JOANNEM PARDUM HISPANUM.

PARDE, decus patriæ, ſpes maxima, Parde, tuorum,
Atque idem Hiſpani gloria rara ſoli:
Quem juvat immenſi cauſſas exquirere mundi,
Primaque conſtanti corpora juncta fide:
An magnum æterno volvatur numine cælum:
An propria hoc ingens mole laboret opus:
Cur falſi fluctus: cur ignibus æſtuet Ætna:
Cur vomat epotas vaſta Charybdis aquas:
Unde nitor ſtellis: cur nox majorve, minorve:
Cur non ipſa ſuo lumine Luna micet.
Felix, cæleſtes cui fas nunc ſcandere ſedes:
In queis poſt obitum fata manere ſinant.
At nos per ſilvas, & ſordida rura, capellas
Verſamus: quando Phyllis amare jubet.
Et teneris noſtros ulmis incidimus ignes;
Quos legat errantum cœtus Hamadryadum.
Et nunc capreolos, & nunc venamur onagros:
Interdum ſævas fallimus arte feras.
Sæpe juvat pictas viſco captare volucres:
Nec Satyris ipſo cedimus aucupio.
Quod mihi ſi liceat tenui revocare cicuta
Trinacrii niveas upilionis oves;
Rura colam ſemper: populi valeatis, & urbes;
Rura dabunt oculis grata theatra meis.
Illic gramineas, paſtorum bella, palæſtras
Adſpiciam, & celeri præmia parta pede.
Nec me pœniteat ſudibus certare colurnis;
Aut armare cavis pectora corticibus.
Pugnabunt tauri, pugnabunt cornibus hirci:
Victores molli ceſpite ſerta ferent.
Plenaque pellitus luſtrabit ovilia paſtor:
Ponet & agricolis ruſtica liba deis.

Sta-

Stabunt capripedes abiegno robore Fauni:
Stabit & indocta falce dolata Pales.
Quorum solennes ictus cadet agnus ad aras;
Ictus, ut innumeras expiet agnus oves.
Tum milium, & niveo statuet fumantia lacte
Pocula; votivas concipietque preces:
Et ter transiliet flammantes potus aristas,
Ter quoque non tardo rustica turba pede.
Dii facite, inter oves, interque armenta canendo
Deficiam; & silvis me premat atra dies;
Ut me non docta deploret pastor avena;
Utque sub umbrosa contumuler platano;
Ossaque pascentes venerentur nostra capellæ:
Nec procul a tumulo candida balet ovis.
Exsultent alii Panchæo munere manes;
Et quærant Pariis marmora cæsa jugis.
Mi sat erit, veteres recolat si Phyllis amores;
Conserat & vernas ante sepulcra rosas.

ELEGIA TERTIA,

AD AMICAM.

NULLA meos poterit mulier prævertere sensus;
Ipsa licet cælum linquat, & astra Venus.
Tu puero teneris ignis mihi primus ab annis:
Ultima tu tremulo flamma futura seni.
Jam sanxere semel nos inter fœdera divi,
Fœdera ad extremos non solüenda rogos:
Ut, si nostra tuo superesset funere vita;
(Dii tamen in ventos omen abire sinant)
Ipse ego composito venerarer operta sepulcro
Ossa, ferens mœsta tura, merumque manu.
Umbrarumque sacer custos, tumulique sacerdos
Concinerem querula tristia verba lyra.

Nec me complexa quiſquam divelleret urna;
  Quin cineri moriens oſcula ſumma darem.
At ſi, quod potius cupio, tibi fata dediſſent,
  Lumina formoſa condere noſtra manu:
Tunc, mihi quum caros vultus ſpectare liceret;
  Atque anima tecum jam fugiente loqui;
Ipſa meos tumulo manes laniata vocares;
  Inque tuo legeres oſſa minuta ſinu:
Flebilis & longos ſcindens ad buſta capillos,
  Clamares nomen jam moritura meum.
Tum cineri, & mutæ perſolvens juſta favillæ,
  Miſta dares rutilis lilia cana roſis.
Illic mœſta dies, illic conſumere noctes
  Optares; nec te vinceret alter amor:
Sed memor uſque viri, canis veneranda capillis,
  Adferres tremula munera cara manu.
O mihi, dum tales tumulo reddantur honores,
  Tam lentam Lachesis ſcindat avara colum.
Non, ut noſtra novos Arabum bibat urna liquores;
  Uſtus & Aſſyrio ſpiret odore cinis:
Aut ut clara mei noteſcat fama ſepulcri;
  Altaque marmoreus ſidera tangat apex:
Sed magis ut liceat longas audire querelas;
  Et gerere e lacrimis ſerta rigata tuis.
Tunc ego Lethææ ſpatiatus in aggere ripæ;
  Qua nitet obtuſo lumine falſa dies;
Quaque levis caſiæ nemus, ambroſiæque virentis,
  Et fortunatos abluit unda greges;
Dulcia præteritæ repetens inſomnia vitæ,
  Oſtendam Elyſiis tot mea dona choris.
Feliceſque animas inter felicior ipſe
  Excipiam plauſus lata per arva novos.
Atque aliquis comitum, lætuſque, hilariſque recentes
  Sparget humi flores, & mihi ſerta feret.
Nec contentus eo, fidos extollet amores;
  Narrabitque aliis de pietate tua.

Sed quoniam teneræ vernant nunc læta juventæ
  Tempora; & amplexus jungere fata ſinunt;
Dulcia laſcivo jungamus gaudia lecto:
  Jam properat mortis panda ſenecta comes.
Jam properant rugæque graves, & ſerior ætas.
  Nec dabitur molli ludere poſſe toro.
Interea cupidis nectamus colla lacertis:
  Ultima jam ſolvet, quum volet, hora duos.
Dii facite, hæc longos maneat ſpes certa per annos.
  Candidus & pennis omina firmet Amor.

ELEGIA QUARTA,

AD LUCINAM, PARTURIENTE

CORNELIA PICCOLOMINEA,

ANTONII GARLONII

ALLIFARUM DOMINI CONJUGE.

AFFER opem teneræ tandem, Lucina, puellæ:
  Auxilio, digna eſt, quam tueare tuo.
Te vocat; & madidis ſolam ſuſpirat ocellis;
  Et roſeo tacitas fundit ab ore preces:
Illa quidem inſueto languet male firma dolore,
  Vixque poteſt longæ tot mala ferre moræ.
At tu, diva, veni, tecumque unguenta repoſtæ
  Pyxidis, & ſi qua eſt, quæ juvet, herba, feras.
Sic flentis miſeros juvenis compeſcere queſtus,
  Sic una poteris ſorte levare duos.
Lucis adeſt dea magna: metum jam comprime, Garlon:
  Non fruſtra eſt lacrimis illa vocata tuis.
Da coſtum, myrrhamque focis, quæque orbe remoto
  Cinnama per rubras navita vectat aquas.

Ipſe deam venerare, ſacras projectus ad aras;
Et Genio annoſum ſæpe refunde merum.
Sed trepidi ceſſere metus, ceſſere querelæ.
Jam parit adventu tacta puella deæ.
Jam puerum eſt enixa. vides, ut lumine matrem
Exprimat? en, tenero quantus in ore decor!
Salve, parve puer, cui jam felicia rident
Sæcula; cui pharetram ſponte remittit Amor.
Nam ſive auratis humeros armare ſagittis,
Seu juvet accenſas ſollicitare faces;
Seu potius jactare leves pueriliter alas,
Et dare neglectas poſt tua terga comas;
Quis te non Paphiis eductum vallibus, aut quis
Idaliæ puerum non putet eſſe deæ?
Vive, precor, blandumque oculis ridere parenti
Adſueſce; & dulces diſce movere jocos.

ELEGIA QUINTA,

AD JULIUM SENENSEM, EXSULEM.

QUUM mihi languentes dolor oppugnaret ocellos;
Cogerer & triſti ſolvere verba ſono;
Ingratos inter gemitus, mœſtaſque querelas
Allata eſt manibus litera miſſa tuis.
Inſpexi, agnovique tuas, mea numina, Muſas,
Pieriosque hauſtus, Caſtaliumque decus.
Poſcis, ut iratum placent mea carmina Phœbum;
Et flectant duras ad tua vota deas.
Non hoc ingenium, non hæc facundia noſtra eſt:
I, precor, atque alio flumine pelle ſitim.
Ille mihi faciles jampridem denegat aures;
Et vetat argutæ tangere fila lyræ.
Nec mihi jam ſolito latices de fonte miniſtrat,
Nec docet optatos Calliopea choros.

Quid

Quid petis exſtinctam dilapſo a torre favillam?
  Quid miſer a noſtro vulnere quæris opem?
Jam tibi felici decurrunt carmina vena;
  Et rapit ad patrium te tua Muſa decus.
Ipſa mihi viſa eſt, te lamentante, Thalia
  Ingemere, & triſti Delius ore queri:
Qualis Strymonias olim quum fleret ad undas
  Orpheus indignis vocibus Eurydicen:
Qui cantu Iſmarii gelidis in rupibus Hæmi
  Adtonuit quercus, adtonuitque feras:
Saxaque Biſtoniis deduxit montibus; & te
  Currentem adſtrictis, Hebre, repreſſit aquis.
Scilicet egregios ſemper Fortuna poetas
  Tanget, & ancipiti deprimet uſque rota?
Neve ſit extremos tantum ſubmotus ad axes
  Ille, Tomitana qui jacet exſul humo;
Te quoque nunc rigidi premit inclementia fati;
  Longius & patria cogit abeſſe domo.
Sed niſi per magnos quæratur fama labores;
  Omnis in ardentes eſt abitura rogos.
Sic pius Æneas, ſic ſtirps Laërtis Ulyſſes
  Majus poſt cineres emeruere decus.
Sic quoque ſublatis Tirynthius undique monſtris
  Viſit ab OEtæa regna paterna pyra.
Et te, crede mihi, tot ſæva incommoda paſſum
  Virtus ſublimi ducet in aſtra via.

ELEGIA SEXTA,

IN FUNERE SARRI BRANCATII

LUCRETIA UXOR.

ERGO importunæ ruperunt ſtamina Parcæ,
  Stamina laniſica tam bene ducta colo?
Ergo ego, quæ fueram tali modo nupta marito,
  Frigida nunc triſti conqueror in thalamo?

Quique his dignus erat vitam exhalaſſe labellis,
Occidit externis advena litoribus?
Felices nimium, fortunatæque ſorores,
Quæ datis æternis tura Sabæa focis.
O utinam numquam amplexus, nũquam oſcula noſſem:
Eſſem pars veſtri nempe ego parva chori.
Care vir, audaci nimium confiſe juventæ,
Et nimium lacrimis umbra gemenda meis:
Quis te tam denſos immittere corpus in hoſtes
Juſſit? an ad pugnam non ſatis unus erat?
Me miſeram, non ulla tuæ te cura puellæ,
Non ſubiit mœſtæ certa ruina domus.
Tu mihi per ſanctos ſolitus jurare hymenæos,
Per non lædendi fœdera conjugii;
Te non immemorem caræ fore conjugis umquam;
Etſi Lethæus tingeret ora liquor.
Quin ipſa admonui, ne ſic violentus in arma
Irrueres: eheu quo, violente, ruis?
Quo raperis? quo jam noſtri tibi cura receſſit?
An potes uxoris non meminiſſe tuæ?
Vix equidem credo; quamvis heu credere cogar;
Tam cito pectoribus me cecidiſſe tuis.
Sed cecidi; ſic ſors tulit impia; nullaque pro me
Vota ſalutares demeruere deos.
Hectora ſic conjux, ſic conjux flevit Achillem;
Sic miſera exſtinctum Laodamia virum.
Nunc mea virginitas, quando inlibata remanſit,
Servetur cineri non violanda tuo.

Elegia Septima,

AD DIVUM JACOBUM PICENUM.

SANCTE ſenex, quem nec ſceleris contagia noſtri,
Nec peſſum vitiis ſæcla dedere ſuis;
Æquaſti magnos qui paupertate triumphos,
Tantus amor niveæ ſimplicitatis erat.

Sil-

Silva tibi ſedes, viridique e ceſpite lectus:
  Explebant menſas amnis, & herba tuas.
Talis erat priſcis victus mortalibus olim.
  Sed priſcis tantum vivere cura fuit.
At te diverſos naturæ expendere caſus
  Juvit, & inſtantes divûm aperire metus:
Submotumque oculis animo percurrere cælum:
  Quaſque tenes ſedes, mente adiiſſe prius.
Noſcere præterea cunctarum exordia rerum:
  Quod vix humanæ conditionis erat.
Magnum opus! ut prima ſurgentis origine mundi,
  Omnia ſint ſenis edita luciferis:
Utque Pater ſancta demum ceſſare quiete
  Perfecto artifices juſſerit orbe manus.
His addis cultuſque pios, rituſque verendos,
  Cunctaque legifero tradita ſacra duci:
Quæque ſuis caſtæ ſæclis cecinere Sibyllæ:
  Quæque ſacer vatum ſpiritus ore refert:
Sidereos partus, demiſſaque pignora cælo,
  Atque inopes cunas, ſtramineumque torum:
Speratumque diu terris, cæloque probatum
  Verum hominem, verum mente, animoque Deum.
Hinc & ſupplicium infandum, atque obprobria mortis,
  Claraque de Stygia ducta trophæa domo:
Denique, ut ad Patrem, populo ſpectante ſuorum,
  Ceſſerit; igniferis præſideatque locis:
Quantaque nos maneant promiſſæ gaudia vitæ:
  Quantaque venturæ gloria lucis erit.
Miremur, tibi ſi placidi penetrale tonantis,
  Et patet immenſi regia clara poli;
Quum tantū his ſuperas meritis ſit ſcandere in arces,
  Qua plaga ſecurum lactea monſtrat iter?
Scilicet inde datur terras ſpectare jacentes,
  Et circumfuſi brachia curva maris;
Solis & ardentes radios, Lunæque recurſus:
  Qualiter & pacta ſtent elementa fide:

Nec minus æternis niteant ut ſidera flammis;
Et peragant varias noxque, dieſque vices.
Felix, qui noſtras potuiſti linquere curas;
Et procul humanas deſpicere illecebras.
Felices, qui te colles videre loquentem;
Quæque tibi gratos præbuit herba toros:
Quæque arbor, rupeſve ſacra te fovit in umbra:
Et quæ nunc manes continet urna tuos.
Nam licet incultis fuerit tibi vita ſub antris;
Nunc pedibus data ſunt aſtra terenda tuis.
Attamen o dic, ſancte pater, dic, addite cælo
Gloria, dic, patriæ fama, decuſque tuæ:
Ecquid te ſolitis mulcet ſapientia chartis,
Mollis ubi Elyſium concitat aura nemus?
An juvat aurata meditantem carmina canna,
Nectere purpurea tempora cana roſa?
An mage virgineis ſedet invigilare choreis:
Quum deceat cælo, quidquid in orbe libet?
An potius toto superûm ſpectante ſenatu,
Diluis æthereo crimina noſtra foro?
Denique quidquid agis, nitidi novus incola cæli,
Pectoribus noſtris non leve numen eris.

ELEGIA OCTAVA,

AD PETRUM DE ROCCAFORTI,

MAXIMUM REGIS GALLIARUM CANCELLARIUM.

QUod pectus tibi forte, quod ardua pectoris arx eſt;
Quod forti dignum pectore nomen habes:
Quod leges ſua jura tenent te vindice; quodque
Omnia virtuti pervia facta tuæ;
Autumni ſedem, chelaſque Aſtræa reliqui;
Advenique tuos, noſter alumne, lares.
In cunis ego te, ſi neſcis, ſedula fovi.
Reptaſti gremio ſarcina grata meo.

Ipſa

Ipsa tuos finxi mores, animumque, manusque:
Ingeniumque sagax, judiciumque dedi.
Hinc nostri cultusque frequens, optandaque rerum
Cognitio, hinc fidei nomina tanta tuæ.
Ad te igitur duplices subnixo poplite palmas
Insuetis tendo sollicitata malis:
Ne patiare, meas Latio languescere vires.
Pendet ab auxilio spes mea tota tuo.
Deprimor audaces inter derisa ministros:
Nec fas ingenuum tollere ad astra caput.
Quodque diu partum est virtute, & fortibus armis
Imperium, fœdæ servit avaritiæ.
Nec mirum, vestro tantum quum distet ab orbe,
Terraque censura sit procul illa tua.
Quis credat? tectis cives pelluntur avitis;
Adrogat injustas dum sibi fiscus opes;
Fiscus opes miserorum. hoc est, heu, parcere victis?
Hoc est Ausonio reddere jura solo?
Cogitur infelix alienas ire per oras
Nobilitas, patriis exspoliata bonis:
Culpaturque fides domino servata priori,
Et maris, & terræ non labefacta minis.
Scilicet est crimen duram contemnere mortem:
Scilicet est reges crimen amare suos.
O bene fortunæ memores, quicumque superbas
Gentibus a victis abstinuere manus.
Nam quamvis sævos illectet præda tyrannos;
Magnanimos reges gloria sola juvat.
Delentur nullos hominum benefacta per annos;
Quaque licet faciunt nos ratione deos.
At si quis feræ spernit præconia famæ,
Quercubus alpinis adnumerare potes.
Ergo tu, regem cui fas lenire potentem,
Da desideriis vela secunda meis.
Effice, Justitiæ soliti reddantur honores:
Dignus es, altricem qui tueare tuam:

Sed

Sed soror ut nostros æquet Clementia fasces:
Qua sine, dura nimis, difficilisque vocer.
O decus, o lapsi spes constantissima sæcli;
O vir fortuna fortior ipse tua.
Sic tibi contingat Solyma de gente triumphum,
Captaque per nostros signa videre duces.
Sic Rhodanum Nilo spectes dare jura subacto:
Perque Araris ripas plurima laurus eat.
Hoc ego te, mecum hoc Phœbus, doctæque sorores,
Hoc pietas, hoc jus, nobilitasque rogant.

ELEGIA NONA,

DE STUDIIS SUIS, ET LIBRIS JOVIANI PONTANI.

QUI primus patrios potuit liquisse penates,
Et maris, & longæ tædia ferre viæ;
Quem non mœsta domus, quem non revocare parentes,
Non potuit fusis blanda puella comis;
Impius, & scopulis, & duro robore natus,
Atque inter tigres editus ille fuit.
Non mihi circumstat solidum præcordia ferrum:
Nec riget in nostro pectore dura silex:
Ut possim dulcesque lares, limenque puellæ
Linquere; & ignoto quærere in orbe domum.
Sed Phœbi sacros cogor lustrare recessus,
Vocalemque undam, Thespiadumque choros:
Ut fugiam nigras supremo in funere flammas;
Et volitem populi docta per ora mei:
Meque inter claros attollat fama poëtas;
Nec rapiat nomen nigra favilla meum:
Et nostro celebrata superbiat umbra sepulcro;
Spernat & e Pariis marmora cæsa jugis:
Non tamen ut magni tumulum tentare Maronis
Audeat; aut tantum speret habere decus.

Sed quis tam niveis vellat mea colla lacertis?
  Quis vetet optato membra fovere sinu?
An tanti fuerit sacro Parnassus hiatu,
  Perque suas passim templa habitata deas;
Ut tibi sit nitidos lacrimis corrumpere ocellos,
  Discessumque fleas, cara puella, meum?
Ah pereat, quicumque leves sectatur honores;
  Et sequitur famæ nomina vana suæ.
Tecum ego nocturnis dubitem cessare choreis?
  Tecum ego consperfa gaudia inire rosa?
Deductumque levi crinem perfundere amomo?
  Et noctem insolitis ducere blanditiis?
Scilicet & Turcas Pontanus in æquora classes,
  Alfonsi & fortes ducat in arma manus.
Qui nunc nascentis canit incunabula mundi,
  Aureaque ætherea sidera fixa domo:
Utque imbres, lapidesque pluant, ut nubibus ignes
  Exsiliant, salsas ut mare volvat aquas:
Hesperidumque hortos, excussaque poma draconi,
  Rusticaque ad primos munera missa toros;
Delicias, Lepidina, tuas, resonansque vicissim
  Pastorum argutis carmen arundinibus:
Qualiter & fulvis radiet Sertorius armis;
  Et Pompejanus prœlia tentet eques:
Audeat arguto neu quis contendere versu,
  Ille vel æterno digna Marone sonat.
Te pater irriguis audit Sebethus in antris,
  Jurgia ad ingratas dum jacis ipse fores.
Inde vocas sacrum festas Hymenæon ad aras,
  Optati referens fœdera conjugii:
Utque tuis primum surgens complexibus uxor,
  Visa sit erepta virginitate queri.
Felix, qui fidos expertus conjugis ignes,
  Vidisti sobolis pignora certa tuæ:
Næniolasque rudes cecinisti, & blanda parentis
  Oscula, & ad cunas murmura nata suas.

Fe-

Felix, excultum torſit quæ Fannia vatem;
  Quæque illi regnum Cinnama ſubripuit.
Quamvis diſſidii leges patiantur amaras,
  Spectabunt cineres nomen habere ſuos.
Eridani poſt hæc ſed te quis credat ad amnem
  Populea canas fronde ligaſſe comas?
Et Stellam ceciniſſe, atque impendiſſe querelas;
  Spectandos quum jam vix daret illa pedes:
Bajanoſque ſinus, myrtetaque cognita Nymphis,
  Clauſaque ſulfureis antra recurva jugis:
Tum ſuperûm laudem, mutiſque inciſa ſepulcris
  Nomina, collapſos & reparare rogos:
Denique Pindaricoſque modos, reſonantia plectra,
  Et Methymnææ fila novaſſe lyræ:
Quum tamen interea motus, atque agmina regum,
  Bellaque Campanæ diſcutis hiſtoriæ.
Quin & jucundo diſtringis ſæcula morſu,
  Dum vafer in Stygio diſputat amne Charon.
Varroniſque tui, Nigidîque exempla ſecutus,
  Grammaticæ haud ſpretas incipis ire vias.
Carminis hinc numeros noſtris depromis ab auſis,
  Dignatus pueri verba referre ſenex.
Quid loquar, ut ſacros Mariani exhauriat amnes
  Ægidius, verum dum canit ore Deum?
Aut apta ingratos taxet ſub imagine mores
  Qui ſuper infuſas ſpernit Aſellus aquas?
Te juveneſque, ſeneſque colunt præcepta ferentem,
  Parthenope ſpreto quæ Cicerone legit:
Ex adytis quidquid divûm ſapientia pandit;
  Et, Stagira, tui dogmata firma ſenis:
Quid deceat fortemque virum; quæ principis artes;
  Largificas præſtet quæ dare dona manus:
Parendi leges quæ ſint, legeſque loquendi:
  Edat ut argutos lingua diſerta ſales:
Quid fortuna homini, quid det prudentia: quantum
  Immanes animos incitus ardor agat:

Magnanimique viri quæ ſint ad ſingula partes,
Sive colat pacem, ſeu fera bella gerat.
Nec fugis aſtrorum cauſſas aperire latentes,
Et Ptolemæi fata repoſta poli.
Salve, ſancte ſenex, vatum quem rite parentem
Præfecit terris Delius Auſoniis.
Non te Lethææ carpent oblivia ripæ;
Nec totum in cineres vertet avara dies.
Nec tibi plebejo ponetur in aggere buſtum.
Niliacas dabitur vincere Pyramidas.
Quid tibi victrices exſpectas, Umbria, palmas?
Mœnibus has patriæ rettulit ille meæ,
Ille ſuis longum ſtudiis, & laude fruatur:
Me juvet in dominæ conſenuiſſe ſinu.

Elegia Decima,

AD JOANNEM SANGRIUM,

PATRICIUM NEAPOLITANUM,

DE SUO IMMATURO OBITU.

Si me ſævus Amor patriis pateretur in oris
Vivere, vel ſaltem matre vidente mori;
Ut, quæ vix uno nunc ſunt ingeſta libello,
Eſſent illa ſuis continuata locis:
Forſitan immites potuiſſem temnere Parcas,
Ductaque de pulla triſtia penſa colo:
Nec me plebejo ferret Libitina ſepulcro;
Aut raperet nomen nigra favilla meum.
Nunc cogor dulceſque lacus, & amœna vireta,
Pieridumque ſacros deſtituiſſe choros:
Nec pote, quæ primis effudit Muſa ſub annis,
Emendaturo ſubdere judicio.
Sic heu, ſic teneræ ſulcis reſecantur ariſtæ:
Implumes nido ſic rapiuntur aves.

Proh ſuperi, tenues ibit Syncerus in auras?
  Nec poterit nigri vincere fata rogi?
At tu, quandoquidem Nemeſis jubet, optime Sangri;
  Nec fas eſt homini vincere poſſe deam:
Accipe concuſſæ tabulas, atque arma carinæ;
  Naufragiique mei collige relliquias:
Errantesque cie quocumque in litore manes;
  Taliaque in tumulo carmina cæde meo:
ACTIVS. HIC. IACEO. SPES. MECVM. EXSTINCTA. QVIESCIT
  SOLVS. DE. NOSTRO. FVNERE. RESTAT. AMOR.

Elegia Undecima,

IN MALEDICOS DETRACTORES.

Quid ruis in ſacros, temeraria turba, poëtas?
  Sævaque mordaci prœlia dente moves?
Deſine ſacrilega convicia fundere lingua;
  Deſine; pro populo ſtat deus ipſe ſuo.
Quis novus in furias armat dolor? ite, profani,
  Ite, nec immeritas conſcelerate deas.
An monet hoc Stygiis immerſus Scuccha lacunis;
  Dum flens Eumenidum verbera torta timet?
Illum olim tinctæ juverunt felle ſagittæ:
  Nunc miſerum facti pœnitet uſque ſui.
Parcite tam cari manes violare parentis,
  Per ſtupra, & talos, per cyathoſque rogo.
Ars ſua quemque juvet: non vos Helicona ſubire;
  Non fas virginei polluere amnis aquam.
Scilicet hanc ſumto Joviani Muſa cothurno
  Hauriat; & magno digna Marone ſonet.
Cui comes intactæ luſtrans ſacraria ſilvæ
  Altilius, docto pectore carmen hiet.
Nec minus & Muſæ repetens monimenta jocoſæ
  Compater, argutos ingerat ore ſales.

Elysiusque hedera comtus florente capillos,
Rara, sed Aoniis concinat apta choris.
Extendatque armis titulos Aquivivus avitos;
Et doceat nostras cernere castra deas.
Ipse suæ referat Cabanilius ardua Trojæ
Mœnia, & antiquos, Appula regna, lares.
Quique velut tenera surgit novus arbore ramus
Corvinus, quavis aure probanda canat.
Et qui Pieriis resonat non ultimus antris
Albinus, referat principis acta sui.
Tu quoque, quid cessas doctis deflere querelis
Excidium patriæ, culte Marulle, tuæ?
Quique tot egregias animas, tot clara virorum
Ingenia enixu format, alitque suo;
Nectat honorata Majus sua dicta corona;
Tamque pias ferulas regia sceptra vocet.
Quin & rite suos Genio Chariteus honores
Præbeat, & festas concinat ante dapes.
Ælius at blandæ fretus dulcedine linguæ,
Facunda totos conterat arte dies.
Nec te jam pudeat venturo ostendere sæclo
Eloquii vires, Scala diserte, tui.
Certent Socraticis Zenonis scripta libellis;
Cujus apis vernos intulit ore favos.
At tu Castaliis non inficiande choreis,
Castalidos, Carbo, nunc cane regna tuæ.
Te quoque, quem gemina mulcet sapientia lingua,
Parde, juvet studiis invigilare tuis.
Atque alii, quorum doctas it fama per aures,
Extremo properent vincere fata die.
Nos quoque, si magnus non aversatur Apollo,
Cantemus Nymphas, capripedesque deos.
Nam bene Thespiacas, livor licet audiat, undas
Novimus; & dextro pressimus antra pede.
At vos incautis sociis aconita parate;
Et furtis miseras exstimulate domos:

Odi-

Oedipodiſque modo, thalamos fœdate paternos;
Si modo dat certum vulgus habere patrem:
Nocturniſque dolis agitate, & cædibus urbem;
Perque fora infeſtam reddite, perque vias.
Hæc ſtudia, has artes primis didiciſtis ab annis,
Non Aganippeæ tangere fila lyræ.
Nam neque Calliope vobis, nec dexter Apollo
Permeſſi ſanctos exhibuere lacus:
Dira ſed Alecto gemina comitata ſorore
Pocula cœnoſo de Phlegethonte tulit.
Nimirum hinc nigro mores, & carmina tabo
Pallent; & fœdo livor in ore ſedet.
Fallor, an hos nobis miſit gravis Ætna Cyclopas:
Mitis, & hanc ſentis tu quoque, terra, luem?
Heu, mea Parthenope, quæ te contagia lædunt?
Talia tu numquam gignere monſtra ſoles.
Dii patrii, quorum monitis huc advena claſſis
Appulit, Euboïcas conſtituitque domos:
Litoribus talem noſtris avertite peſtem;
Mœnia felici ſi poſuiſtis ave.
Voſque, umbræ inſontes, quas jam letale venenum
Ante diem Stygias ire coëgit aquas;
Ultrices huc ferte faces; fumoque ſequaci
Auctores veſtræ ſollicitate necis.
Et vos, o vatum certiſſima numina, Muſæ,
Numina carminibus non violanda meis,
Parcite, ſi veſtras nunc primum læſimus aures:
Juſta laceſſita ſumſimus arma manu.

ACTII

ACTII SYNCERI SANNAZARII *NEAPOLITANI* ELEGIARUM

LIBER II.

Elegia Prima,

AD ALFONSUM, FERDINANDI FIL. ARAGONIUM, SICILIÆ REGEM.

Lfonse, invicto laus acceſſure parenti,
Heſperios inter non leve nomen avos:
Quid me laudatos Parnaſſi mittis ad amnes?
Obruitur largo flumine noſtra ſitis.
Gloria Virgilio eſt, currus, atque arma referre:
Naſonis medio fata in amore mori.
Battiaden docti ſectatur Muſa Properti:
Flaccus Pindaricos dividit aure modos.
Paſſeris exſequias fracto canit ore Catullus.
Tu Nemeſim laudas, culte Tibulle, tuam.

Omnia non uno desudant esseda campo:
  Noster in exiguo tramite currit equus.
Si me Castalia docuisset Phœbus in umbra;
  Oraque Gorgonea nostra rigasset aqua;
Meque vel Æschyleo donasset Musa cothurno;
  Et foret in nostro grandior ore sonus:
Non ego Phasiacæ canerem certamina pubis,
  Æquora non prima sollicitata rate;
Non conjuratos subvertere Pergama reges,
  Non Trojæ profugos post duo lustra deos;
Thebanasve acies, fratrumque immitia bella,
  Sævaque discordi funera rapta pyra:
Teque, tuosque meo celebrarem carmine: nec me
  Pignore tam grato dulce gravaret onus.
Nam canerem victosque duces, Hispanaque regna,
  Horridaque a proavis bella peracta tuis;
Demissumque genus antiqua ab origine regum;
  Quantaque magnanimi gesta feruntur avi,
Dum Libyæ tractus, veteres Carthaginis arces,
  Lotophagûm dites & populatur agros;
Reginæ accitu mox Itala regna secutus,
  Chalcidicasque arces, Parthenopenque subit.
Sed quoniam instabiles animos muliebria versant
  Pectora; suspectos deserit ille lares;
Ac patriæ petit arva suæ, nec longa moratus
  Ultores rursum ducit in arma deos;
Obsessamque intrat Nymphis comitantibus urbem,
  Qua per operta vagus labitur antra liquor.
Aurea quin illo dicunt sub rege fuisse
  Sæcula. felices, qui meruere frui!
Quid patris invictas acies, quid concita dicam
  Classica per campos, Daunia terra, tuos:
Disjectosque duces, populataque castra, neque ullis
  Clara magis regum prœlia temporibus?
O mihi supremos si Parca indulserit annos;
  Quanta canam! quantus vox mea plausus erit!

Tunc

Tunc ego Mæonios aufim perrumpere fontes,
Sævaque terribili bella tonare tuba.
Utque alios fileam; tua fortia facta referrem;
Proveherentque animos tot monumenta meos:
Ut puer extremas regni percurreris oras,
Luftratis referens præmia litoribus:
Et male pacatos fedaveris ante tumultus,
Quam patriis hoftes finibus expuleris.
Primus honos, forti defenfos milite Locros
Servaffe, & muros, urbs Meliboea, tuos.
Nec non Marte pari fummas Caulonis in arces
Veniffe, inque fuo templa facrata jugo;
Templa deæ, vaftis late quæ præfidet undis,
Una Jovis conjux fida, fororque Jovis.
Teftis Chratis erit, teftes Sybaritides undæ,
Oraque quæ fluctus profpicit Ionios.
Adde, quod Etrufcos oppleveris agmine campos;
Et tibi captivis fluxerit Arnus aquis:
Totque pharetratas, Turcarum corpora, turmas
Aufoniis dederis manibus inferias.
Gratia diis Italis; prærupta Ceraunia, & arces
Buthroti, noftras pertimuere minas:
Captivumque ducem, fractofque adfpeximus arcus,
Detulit huc domita quos tua claffis aqua.
Hinc Ligurum furias, compreffaque jurgia ferro,
Gallicaque in partes oppida verfa duas.
Ipfe ego quæ vidi, referam: fcit Tufcula tellus,
Quæque cadit fummo lympha Aniena jugo.
Nam duce te, Latios ferro dum fubruis agros,
Tempora militiæ prima fuere meæ.
Bis Nomentanas, bis magni Tiburis arces
Vidimus ad noftros projicere arma pedes:
Quum jam fit media trepidatum pæne Subura;
Et Capitolino vota parata Jovi.
Nec femel, ut fatear, Collinæ ad limina portæ
Fregimus, armatos reppulimufque duces.

Parce tamen, veneranda parens, ſi juſta ſecutus
  Signa ſub Alfonſo: rex erat ille meus:
Lanuvium infelix, fatis contraria noſtris
  Terra; potes certas tu variaſſe vices.
Nam quod ad hoſtiles flexit Victoria partes;
  Fortunæ magis hoc, quam fuit artis opus.
Ille ſed Eridani ripas non fractus in altas
  Contendens, caræ regna ſororis adit:
Metatuſque locum caſtris, Inſubria paſſim
  Fudit, & Euganeis agmina miſſa jugis.
Dicite Io, populi: turmas ſpectaſtis ovantes;
  Et per victrices fœdera juncta manus.
Ipſe quoque haud ſileat quos cedere Farfarus hoſtes
  Riſit, & exutum vertere terga ducem.
Heus ubi nunc, Roberte, tuæ voceſque, minæque,
  Campani peteres quum tibi jura ſoli?
Jam noſtros reges, jam ſternere cuncta parabas:
  Nunc fuga degeneres arguit ecce metus.
Hortariſque tuos dimittere ſigna maniplos,
  Heu pudor! & longæ præmia militiæ.
Hos tamen ille pius, quamvis diverſa ſecutos,
  Alfonſus miti fovit, & auxit ope.
Macte animo cuſtos hominum, macte optime regũ,
  Auſoniæ tu Sol, tu pater unus ades.
Quid memorem paciſque artes, bellique labores,
  Perpetuumque animi tempus in omne decus?
Sed me formoſæ deterrent juſſa puellæ,
  Ne poſſim tantis invigilare choris:
Et vetat aſper Amor dulces contemnere curas:
  Cogit & inviſo ſubdere colla jugo.
Nec proſunt lacrimæ, nec verba precantia mortem:
  Ille ſuas in me concutit uſque faces.
Quare ſi noſtri veniet tibi nuntia leti
  Fama; triumphales jam prope ſiſte rotas:
Atque hæc ad cineres mœrens effare ſepultos:
  Sævitia dominæ rapte poëta, jaces.

ELEGIA SECUNDA,

IN FESTO DIE DIVI NAZARII MARTYRIS,

QUI POETÆ NATALIS EST.

Ecce mihi totum lux exſpectata per annum
  Jam redit; Aoniæ, ſerta novate, deæ.
Hæc me vitales genitum produxit in auras;
  Juſſit & erectum tollere ad aſtra caput.
Nunc mihi purpureis aram cumulate hyacinthis:
  Cingite & intexta limina noſtra roſa.
Sic etenim coluiſſe decet Geniumque, Lareſque:
  Ferte coronato tura, merumque foco.
Tuque, apio innexos dudum acceptura poëtas,
  Splendida, ſolennes inſtrue, menſa, dapes.
Hic mihi puniceo Pontani Muſa cothurno
  Incipiet poſito carmen hiare mero:
Naturæque vias, tenerique exordia mundi
  Proferet; & certa cuncta obitura die.
Craſſus at æterno frondis redimitus honore,
  Solvat Pieriis ora rigata modis:
Et mihi Linternumque vetus, placidumque Petrinum,
  Oſtendatque atavi regna opulenta mei:
Regna male ad ſeros heu perventura nepotes;
  Dum verſat varias Sors inimica vices.
Altiliuſque novos ſuperis laturus honores,
  Pindarica feriat carmina docta lyra.
Sfortiadum mox dicat; Aragonioſque hymenæos:
  Jure quibus cantus æquet, Homere, tuos.
Nec gemat exſilium Spartani Muſa Marulli,
  Ventura ad noſtras ingenioſa dapes:
Verba ſed antiqui reddat, numeroſque Lucreti;
  Dum magnis divos laudibus accumulat.

Adde tuos, Puderice, sales; adde inclyta patris
Eloquia; adde animo tot bona parta tuo.
Jamque Panhormitæ lusus, & scripta recense,
Et Jovianææ tempora amicitiæ.
Hos inter meritis rediens Aquivivus ab armis,
Prodat honoratæ præmia militiæ:
Atque chori princeps docti argumenta Plutarchi,
Cumque suis referat dogmata principiis.
Ipse autem haud dubitet Cabanilius acta referre
Vel sua, vel magno juncta parentis avo.
Nec Phœbo minus ipse suo, quam Marte probatus,
Phocaïco pexas tingat in amne comas.
Tu quoque, quem juvenem veneror, dulcissime Garlon,
Incipe jam docta plectra movere manu:
Allifasque tuas mihi concine, dum vaga Lunam
Sidera per tacitum nocte sequuntur iter.
Talibus auspiciis geniales ducere cœnas,
Thespiadumque modis concelebrare juvat.

ELEGIA TERTIA,

CALENDIS JANUARIIS,

AD FUSCUM.

EXORITUR lux alma; caput Sol detegit aureum;
Qui toties nostros exhilaravit avos.
Exoritur; redit ecce anni melioris origo.
Quisquis ades, sancta concipe voce preces.
Cingantur de more sacris fastigia templis,
Quæ vaga Sebethi Naïs ab amne legit.
Ipse sui Janus præpandat limina templi:
Cui geminum liquido stillet odore caput.
Illius & castas fument pia tura per aras:
Atque focos supra stet, videatque suos:
Nuntiet & tibi, Fusce, novos virtutis honores.
Jam reor hæc animum vota fovere tuum.

Nec magis optaris, quas Lydius amnis arenas,
  Quas volvit flavi lympha ſuperba Tagi.
Nec magis uberibus quidquid ſibi colligit arvis
  Medus, & aſſiduo Sole peruſtus Arabs.
Juſta precor: Latiis utinam diſcedat ab oris
  Hoſtis, & indecori victus oberret equo.
Victus Hydruntinas cogatur linquere terras;
  Et plangat noſtram ſanguinolentus humum.
Hæc veniet lux, Fuſce, tuis lætiſſima votis;
  Quum Pax optatas ducet in urbe moras.

Elegia Quarta,

IN MORUM CANDIDAM.

NUNC, Erato, virides capiti ſubnecte corymbos;
  Profer & auratæ fila canora lyræ.
Arboris umbriferæ caſus referamus acerbos,
  Non erat hæc noſtro fabula nota ſolo.
Audiat, & molli cantantes protegat umbra
  Ipſa, * * * * *
Olim Bajanis fuerat pulcherrima ſilvis
  Naïas, errantes figere docta feras.
Quam liquidus clauſis Lucrinus ſæpe ſub antris,
  Optavit lateri jungere poſſe ſuo.
Nec ſemel illius pharetram laudavit, & arcum
  Paſtorum incultis fiſtula carminibus.
Teſtes Cumææ, teſtes Linternides undæ,
  Sanctaque Gauranæ numina Hamadryades,
Illam Silvanos, Panaſque odiſſe bicornes,
  Et quoſcumque colit ſilva, nemuſque deos.
Sed quid fata parant? ſolitis Morinna redibat
  Montibus: hoc illi nomen, & omen erat:
Quum ſubita cælum texit caligine nimbus;
  Et multa canam grandine fecit humum.
Illa hiemem fugiens, diverſa per arva cucurrit,
  Tecta caput ſertis, grandine tecta caput.

Vallis erat prope ſulfureos male pervia montes,
  Candida quam Grajo nomine ſignat humus.
Hanc ſuper exciſis pendebat cautibus antrum;
  Agricolûm hirſutis nota domus gregibus.
Pugnantes huc forte coëgerat impiger hircos
  Semideuſque caper, ſemicaperque deus.
Quem procul ut vidit Nymphe, ſic pectore toto
  Inſequitur; tales & jacit ore ſonos:
Quo properas, ah dura, meaſque ingrata querelas
  Deſpicis? aſpectus ne fuge, Nympha, meos.
Mecum capreolos, mecum venabere damas.
  Parebit juſſis hoc pecus omne tuis.
Nil eſt, quod fugias: mihi, crede, recentia ſemper
  Pocula de niveo fagina lacte madent.
Semper picta roſis, ſemper contexta liguſtris
  De noſtro poteris munera ferre ſinu.
Dixit. at illa volans celeres prævertitur auras,
  Imbre nihil motos impediente gradus.
Jamque petens triſteſque lacus, ſterilemque paludem,
  Conſitaque arbuſtis non minus arva novis,
Adſpicit exeſi longe ſub faucibus antri
  Obſcurum cæco pulvere noctis iter.
Huc, tamquā in latebras, ſe conjicit. haud minus ille
  Inſequitur prædæ tractus amore ſuæ.
Jamque patens cælum rurſus, Solemque videbat;
  Liquerat & montem poſt ſua terga cavum:
Dextra pontus erat, præruptaque ſaxa ſiniſtra:
  Et jam defeſſam jamque premebat amans.
Protinus exclamans, Fer opem mihi, Delia, dixit:
  Oraque ſupremo diriguere ſono.
Attulit auxilium Nymphæ dea; ſeque vocanti
  Præbuit: illa cadens ſponte recumbit humi:
Fitque arbor ſubito: Morum dixere priores;
  Et de Morinna nil niſi nomen habet.
Pes in radicem, in frondes ivere capilli;
  Et quæ nunc cortex, cærula veſtis erat.

Brachia ſunt rami; ſed quæ nitidiſſima poma,
  Quas male vitaſti, Nympha, fuere nives.
Flevit Miſenus, mutatam flevit Avernus;
  Fontibus & calidis ingemuere deæ.
Quin etiam flevere ſuis Sebethides antris
  Najades, & paſſis Parthenopea comis.
Sed tamen ante alios lacrimas in ſtipite fudit
  Faunus; & hæc triſtes addit ad inferias:
Inter ſilvicolas o non ignota ſorores,
  Nunc Morus, duris candida corticibus,
Vive diu, & noſtros ſemper tege fronde capillos;
  Cedat ut ipſa tuis pinus acuta comis.
Tu numquam miſeræ maculabere ſanguine Thysbes;
  Immemor heu fati ne videare tui.
Tu, nec fata negant, niveis uberrima pomis,
  His olim ſtabis frondea limitibus:
Et circum puerique canent, facileſque puellæ:
  Ducentes feſtos ad tua ſacra choros.
Hactenus inſigni cecinit teſtudine Muſa;
  Aoniaſque volans læta reviſit aquas.

ELEGIA QUINTA,

AD BACCHUM.

BACCHE bimater, ades: ſic ſint tibi nexa corymbis
  Cornua; ſic nitidis pendeat uva comis:
Seu te nunc Thebæ, ſeu te nunc Iſmarus horrens,
  Sive habet umbroſis Naxos amica jugis.
Huc, pater, huc propera frondenti candide thyrſo;
  Huc potius greſſus dirige, Bacche, tuos.
Sed pallam jam pone gravem, pictoſque cothurnos;
  Et muſto teneros tu quoque tinge pedes.
Tecum etiam Dryadeſque deæ, Satyrique bicornes
  Adſint; & calamos, concavaque æra ſonent;

Rau-

Raucaque subductis percurrant tympana palmis
  Bassaridum fusis turba verenda comis.
Quas male festinans Silenus pone sequatur;
  Et procul ut maneant, subsideantque, roget.
Tum secum auriti fatum deploret aselli,
  Incedet ferula dum titubante senex.
At deus hortorum, cui vertice fixa rubenti
  Canna tremit, sævas falce repellat aves.
In medio crater cælato maximus auro
  Spumet inexhaustum, Lesbia dona, merum:
Et circum de more tuas cava tibia laudes
  Intonet, appositas concelebretque dapes.
Ipse ego perque vias urbis, perque omnia passim
  Compita, perpetuo sacra colenda feram.
Ipse gigantæo referam memorata triumpho
  Nomina, & evantes, orgia læta, choros.
Nec sileam fuscas acies, Gangetica regna,
  Gestaque odoratis prœlia litoribus.
Mox thalamos, Ariadna, tuos, tædasque jugales,
  Quæque nitet medio fixa corona polo.
Jamque pios ritus, indictaque sacra frequentans,
  Instituam virgas fronde virente tegi:
Incedamque tuas vates tam magnus ad aras,
  Quam nec Virgilius, quam nec Homerus erat.
Tu mihi, sancte pater, mordaces exime curas:
  Nubilaque annoso pectora solve mero.
Tu mihi securos adige in præcordia somnos:
  Adflatuque juva lumina fessa tuo.
Scimus enim, quantos ineunte ætate labores
  Pertuleris, quantos fulminis igne metus.
Infelix Semele, quid munera poscis amantem,
  Quæ tibi, quæ nato sunt nocitura tuo?
Posce Jovem, quæ digna tuis sint præmia votis,
  Posce: feres votis præmia digna tuis.
Non tibi silvicolûm proles de plebe deorum,
  Sed cui sint Phœbus, Mercuriusque pates;

Sed

Sed quam Saturnus non dedignetur ab alto
  Noſcere; quam læto Juppiter ore probet.
Salve, cara patri ſoboles, mitiſſime divûm:
  Salve, hominum requies, lætitiæque parens:
Et faciles, ſi juſta peto, mihi proſpice Muſas:
  Et me pacato numine dexter adi.

ELEGIA SEXTA,

AD LUDOVICUM MONTALTIUM *STRACUSANUM*, *CAROLI CÆS.* SCRINII MAGISTRUM.

MONS ALTUS nomen clarum tibi, ſive nivoſis
  Naſcenti dederit fertilis Ætna jugis;
Seu luſtrata vagis Nebrodis ſaxa Napæis,
  Sive Dionæo numine clarus Eryx:
Seu quod Olympiaco reptaris vertice; teque
  Pertulerit placido blanda Arethuſa ſinu;
Nobile frondoſo defluxit nomen Olympo,
  Elei referens ſacra vetuſta Jovis.
Seu măge, quod celſas puer exſuperaveris Alpes;
  Dum patet in laudes Belgica terra tuas:
Oceanique petis non explorata Britanni
  Murmura; nec canæ Tethyos antra times:
Exhauſtos præferret ut illa ætate labores,
  Aëria nomen venit ab Alpe tibi.
Quidquid id eſt, quicumque hujus tibi nominis auctor
  Mons, & inacceſſi verticis aſperitas;
Non mores, non facta, ſed altæ mentis acumen
  Vidit, & ingenii prævia ſigna tui.
Nam licet ipſe animo nubes, & ſidera vincas;
  Cunctaque ſint ſenſu pæne minora tuo;
Non te per duros aditus rupeſve fragoſas,
  Sed per floriferum vallis adimus iter;

Val-

Vallis, perpetuo quam veſtit gramine rivus,
  Et quam vicini litoris aura fovet.
Hoc eſt, hoc, mihi crede, deos æquare merendo:
  Hoc eſt æterni ſceptra tenere Jovis.
Cætera mortales inter peritura labores
  Deſere, & hoc unum vita ſequatur opus.

Elegia Septima,

Ad Junianum Majum

Præceptorem.

Dum tibi Bajanæ ſpectantur ab æquore Nymphæ,
  Stagnaque vicinis hoſpita litoribus;
Qua vetus Herculeos perduxit ſemita tauros,
  Longius excluſo concita clauſtra mari;
Quaque jacet Baulos inter lucumque Sibyllæ,
  Et Prochytæ rectum per juga tendit iter:
Nos hic, ut noſti, duræ parere puellæ
  Cogimur, & triſtes ducere in urbe moras.
Nec tamen aut ſtudiis animum intendiſſe ſeveris,
  Aut prodeſt ſanctas excoluiſſe deas.
Quumque tot unanimes dederint mihi fata ſodales
  Auxilium, nemo eſt, qui mihi rite ferat.
Inſtat ſævus Amor, reficitque in cote ſagittas;
  Nec patitur preſſo colla movere jugo.
Et licet aſſiduis tabeſcant pectora curis;
  Quærimus, unde queant tanta venire mala.
Atque utinam triſtes Lacheſis mihi finiat annos;
  Claudat & ætatis tempora dura meæ:
Aut aliquis, ſævi quæ ſit medicina furoris,
  Non vanus noſtra cantet in aure deus.
Sed jam laurigeris ceſſant oracula Delphis:
  Mutaque Cumææ virginis antra ſilent.
Nec Pan Mænalia reddit reſponſa ſub umbra:
  Nocte licet paſtor viſcera libet ovis.

Nec

Nec mihi Chaonias ſpes eſt audire columbas:
Cornigerumque pudet fata referre Jovem.
Oblitaſque loqui: jampridem Græcia quercus
Mirata eſt poſito conticuiſſe deo.
At tibi venturos, Maï, prædicere caſus
Fas eſt, & mites conſuluiſſe deos.
Nec tantum aut aræ fumos, aut nuntia ſentis
Fulgura, ſed Stygiis ſomnia miſſa locis;
Somnia, quæ miſeram perturbant ſæpe quietem;
Dum mens incertis pendet imaginibus.
O quoties per te vanum poſuiſſe timorem
Me memini, & lætos continuaſſe dies!
O quoties, trepidus quum non ſpernenda putarem,
In noſtrum cavi damna futura caput!
Sæpe, meæ tibi quum narraſſem viſa puellæ;
Dixiſti, certos haud procul eſſe metus.
Sæpe illam madidos luſtrare in flumine crines
Juſſiſti, & miſto ſolvere farra ſale.
Quod ſi olim terris talem te fata dediſſent,
Spreviſſet Tuſcos Martia Roma viros.
Nam te quis melius calidas deprendere fibras,
Conſulere aërias aut potuiſſet aves?
Illa triumphatum regeret nunc legibus orbem;
Nec foret in cineres obruta pæne ſuos.
Nec fera vidiſſet Cannenſis funera pugnæ;
Aut aquilas Parthos tam male ferre duces.
Scipiadum patriis habitarent ſedibus umbræ:
Tanta nec Hiſpanum conderet oſſa ſolum.
Te duce, veridicæ patuiſſent ſcripta Sibyllæ;
Non intellecto quæ nocuere deo.
Fortunate deûm interpres, quem ſidera norunt,
Cui ſuperûm mentes explicuiſſe licet.
Non te letali tetigit puer improbus arcu:
Quamvis & dominos implicet ille deos.
Nec tibi ſecuros rumpunt ſuſpiria ſomnos:
Fallaces Veneris deſpicis inſidias.

At

At nos incertis cæci jactamur in undis:
  Ducimus & nullo tempora consilio.
Et quisquam mihi nunc longos optaverit annos,
  Quum videat vitæ tædia tanta meæ?
Non me Sisyphio superent impulsa labore
  Saxa; nec infernis dolia adacta vadis.
Et Tityi rostro cedet mihi vultur obunco,
  Pomaque Lethæis risa sub arboribus.
Vos igitur, qui me victum jam fletis, amici,
  Sic mea compositis cædite busta notis:
ACTIVS. HIC. SITVS. EST. CINERE S. GAVDETE. SEPVLTI
  IAM. VAGA. POST. OBITVS. VMBRA. DOLORE. VACAT.

ELEGIA OCTAVA,

IN DOMINÆ NATALEM, AD JUNONEM.

JUNONI fer sacra, novas lege, Musa, coronas:
  Natalis dominæ jam mihi festus adest.
Ipsa sed in primis solennes indue cultus:
  Et mihi purpurea tempora cinge rosa.
Utque aliquid gratas divæ meditemur ad aras,
  Adfer inauratæ garrula plectra lyræ.
Tu quoque, vita, tuos auro subnecte capillos:
  Plurimaque in niveo pectore gemma micet.
Hæc mihi te, mea lux, seros promisit in annos,
  Hæc mihi te certam jussit habere dies.
Quanta mihi hac primum fulserunt gaudia luce!
  Quantus in hoc uno tempore venit honos!
O mihi Erythræis merito signanda lapillis:
  O mihi delicias inter habenda meas.
Quisquis ades, bona verba, & lætos edite cantus;
  Libaque de Siculo dulcia melle date.
Alba mihi vestis nullo violata veneno
  Adsit; & in geminos defluat apta pedes.
Ante aram viridi texant umbracula quercu
  Formosis Dryades, rustica turba, comis.

Phœbus odorata circum tegat atria lauro:
At myrto duplices tu, Cytherea, fores.
Ipsa Arabum merces Nisela turba ministret:
Lenæusque ferat Naxia vina pater.
Omnia sint lætis operata ex ordine sacris:
Et cælum niveis constrepat alitibus.
Magna parens Juno, centum comitata ministris,
Huc ades; & votis annue, diva, meis.
Vos quoque, per vacuum quæ luditis aëra, Nymphæ,
Cingite felici nubila summa choro.
Scilicet eventus hæc sint bona signa futuri:
Hæc eadem plenæ nuntia lætitiæ.
Ipse ego vestra sequar jucundo gaudia plausu;
Et peragam varios ore, manuque modos:
Quin etiam sertis, & ture calentibus aris,
Excipiam sancta numina vestra die.
At tu, Natalis, nullos non fauste per annos,
Semper honorata luce serenus eas.
Quodque opto, innumeras (siquid prece posse putamur)
Cumææ vincas vatis olympiadas.

ELEGIA NONA,

AD RUINAS CUMARUM,

URBIS VETUSTISSIMÆ.

HIc, ubi Cumææ surgebant inclyta famæ
Mœnia, Tyrrheni gloria prima maris;
Longinquis quo sæpe hospes properabat ab oris,
Visurus tripodas, Delie magne, tuos;
Et vagus antiquos intrabat navita portus,
Quærens Dædaliæ conscia signa fugæ:
(Credere quis quondam potuit, dum fata manebant?)
Nunc silva agrestes occulit alta feras.
Atque ubi fatidicæ latuere arcana Sibyllæ,
Nunc claudit saturas vespere pastor oves.

Quæ-

Quæque prius ſanctos cogebat curia patres,
  Serpentum facta eſt, alituumque domus.
Plenaque tot paſſim generoſis atria ceris,
  Ipſa ſua tandem ſubruta mole jacent.
Calcanturque olim ſacris onerata trophæis
  Limina: diſtractos & tegit herba deos.
Tot decora, artificumque manus, tot nota ſepulcra,
  Totque pios cineres una ruina premit.
Et jam intra ſolaſque domos, disjectaque paſſim
  Culmina ſetigeros advena figit apros.
Nec tamen hoc Grajis cecinit deus ipſe carinis:
  Prævia nec lato miſſa columba mari.
Et querimur, cito ſi noſtræ data tempora vitæ
  Diffugiunt? urbes mors violenta rapit.
Atque utinam mea me fallant oracula vatem:
  Vanus & a longa poſteritate ferar:
Nec tu ſemper eris, quæ ſeptem amplecteris arces:
  Nec tu, quæ mediis æmula ſurgis aquis.
Et te (quis putet hoc?) altrix mea, durus arator
  Vertet; &, Urbs, dicet, hæc quoque clara fuit.
Fata trahunt homines: fatis urgentibus, urbes,
  Et quodcumque vides, auferet ipſa dies.

Elegia Decima,

MALA PUNICA.

Quid, miſer, externas perquiris, navita, gentes?
  Et tam longinquo gurgite quæris opes?
Nec te ventorumque minas, pelagique procellas,
  Non piget ignotæ damna ſubire viæ?
Adſpice, quam tenui velemus cortice gemmas.
  Jam tibi, quidquid habent litora rubra, damus.
Seu vis purpureos roſeo fulgore hyacinthos:
  Infenſam Baccho ſive amethyſton amas:

Ar-

Ardentes seu quæ torres imitantur, & ignes:
Seu mage diluto lumine chrysolithos.
Sed rude divitias extollit vulgus inanes:
Nec meminit, quantis sit caput inde malis.
Divitiæ fera bella viris, letumque tulerunt.
Nam prius æterna pace vigebat humus.
Divitiis natoque pater, natusque parente
Cæditur, & caro fratre verenda soror.
Nec tantum sævæ tractant aconita novercæ:
Sed jugulat partus mater avara suos.
Adde, quod & gemmæ solo fulgore probantur;
Adscitusque illis quæritur arte decor.
At nobis natura oculos tardare tuentes,
Et dedit, arenti pellere ab ore sitim.
Nec nostræ populos armant in prœlia gemmæ;
Nec suadent magnos clam violare deos.
Sed semper placidis visunt convivia mensis:
Stant ubi jucundo pocula plena mero.
Illic nos teneræ vir porrigit ipse puellæ,
Porrigit & cupido fida puella viro.
Pacis opus sumus, & pacati munus amoris;
Quod capit a Satyro Naïs amata suo.
Nec temere, infernis quum nos libasset in hortis,
Noluit ad matrem nata redire suam.
Nos quoque, dum Libycos errat Pomona per agros,
Obstupuit pleno fracta rubere sinu:
Ac rarum mirata decus, mirata liquorem,
In sua de patrio transtulit arva solo.
Ergo Puniceæ laus hæc, & gloria silvæ,
Vincere gemmiferi lucida dona maris;
Pallentique graves depellere corpore morbos;
Ægraque Pæoniis ora levare modis.
Quod nec Erythræi præstabunt litora ponti,
Non opibus pollens Indica terra suis.
Tu vero, duplici fulgent cui tempora lauro,
Militiæ, & sacri dux, Aquivive, chori;

Accipe nos; laudum contentus luce tuarum:
 Muneraque invifæ defpice luxuriæ:
Et feu carminibus, feu delaffaberis armis;
 Diluat exundans hæc tibi gemma fitim.

ACTII

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
ELEGIARUM
LIBER III.

Elegia Prima,
AD FEDERICUM, FERDINANDI FIL. ARAGONIUM, SICILIÆ REGEM.

ERgo ego fallaci tantum ſervire puellæ
  Natus, & adverſo ſemper amore queri?
Nec me Pieria ſpectabit Phœbus in umbra
  Inter certantes carmina ferre choros?
Qua denſos Helicon ſaltus, colleſque virentes
  Pandit; & Aonidum perluit antra liquor;
Diſpoſitæque jugis intexunt ſerta puellæ;
  Pendenteſque ſonant per cavà ſaxa lyræ.
Jam libet intactis haurire e fontibus undam;
  Et luſtrare ſacrum, qua via nulla, nemus.

Ardua ſunt tentanda: novas en, carmina, vires
Sumite: per durum Gloria anhelat iter.
Nunc opus eſt alia crinem compeſcere fronde:
Nil mihi cum ſertis, Bacche jocoſe, tuis.
Ipſe audax virides Parnaſſi in vertice lauros
Decerpam, aut ſilvis, Pinde canore, tuis.
Ipſe lyram nullo percuſſam pollicis ictu
Suſpendam ex humeris, præmia rara, meis.
Non ego nunc molles meditor laſcivus amores:
Nec jacio ad ſurdas carmina blanda fores.
Major ad heroos me ſublevat aura cothurnos:
Major & in noſtro perſonat ore deus.
Lætus ades, Federice: tuas ex ordine laudes
Exſequar: auſpiciis fama petenda tuis.
Nam quamquam antiquis regum bene fulta triſiphis
Stat domus; & tantis ſe tibi jactat avis:
Majorum tua non titulis innixa recumbit
Gloria, nec priſcis geſtit imaginibus:
Sed certat magnos virtus anteire parentes,
Æternum & vera laude parare decus.
Nec tua facta olim titulo breve marmor habebit,
Immenſum magni carminis illud opus.
Seu te quis teneris puerum miratus ab annis,
Ætatis referat tempora prima tuæ:
Seu caſus rerum varios, duroſque labores,
Exhauſta & ſævo prœlia Marte canat.
Egreſſum vix dum cunis Æneïa nutrix
Senſit, & adventu mota repente tuo eſt:
Terque deos venerata, caput ter ſuſtulit urna;
Et tandem Phrygio lingua voluta ſono eſt:
En iterum, Sol magne, meæ poſt diruta Trojæ
Pergama, poſt Latios ſpes mihi ſurgit avos.
Hac ætate vagi quondam per prata Scamandri,
Ænean vidi ludere ſæpe meum.
Nec tu major eras, quum jam poſt fata Creuſæ
Reptares gremio, pulcher Iule, meo;

Cer-

Certarefque jocis curas mihi demere aniles,
  Deducens blandas noftra per ora manus.
His tamen aufpiciis Albanæ ad fidera turres
  Crevere, & rerum maxima Roma caput.
Hinc Decios, Fabiofque, hinc pectora dura Catones
  Vidimus, & fafces, Brute fevere, tuos.
Vidimus & ductos non uno ex hofte triumphos,
  Auctaque Julæis ftemmata Cæfaribus.
Ingredere o, felixque fubi pede noftra fecundo
  Mœnia; propenfos & venerare deos.
Ingredere; Antiphatæ pollens tibi regia fervit,
  Et Læftrygonio limina tuta metu.
Sit Jove Creta potens; fint clari ab Apolline Delphi;
  Laudet Amyclæos Tænaris ora duces:
Alciden, Bacchumque ferant ad fidera Thebæ:
  Terra rudimentis noftra beata tuis.
Nam te, dum rapidos arcet de finibus hoftes;
  Ardua magnanimus mifit in arma pater.
Aufpice te, noftræ nullis incurfibus arces,
  Succumbent nullis litora noftra minis.
Sed bene habet; ceffere metus, ceffere pericla:
  Barbarus hoftiles ad fua vertit equos.
Jam juga, jam lati refpirant undique campi:
  Nec tuba veliferas concitat ulla rates.
Tu tamen ad patrios revocabere victor honores;
  Maternofque finus, Parthenopenque petes.
Mox Salentinos ibis metator in agros,
  Qua fecat Oebalia culta Galefus aqua.
Sed quo, livor edax, non irruis? ecce repente
  Fata jubent longas te procul ire vias;
Romanumque patrem, facrafque invifere fedes,
  In primis magnos promeruiffe deos.
Tum pontes, arcufque ducum, delubra, viafque,
  Cumque fuis cernes ftructa theatra foris.
Interea Vaticanas numerare per ædes
  Tot figna artificum, tot monumenta licet.

Mox Vejos, vetereſque Umbros, forteſque Sabinos
Tranſgreſſo, Hadriacum ſtat ſuperare latus,
Æmiliæque domos, Apenninumque nivalem,
Et Phaëtonteo proxima regna Pado.
Quis ſumtus, Leonora, tuos, quis publica dicat
Munera, Ateſtinis edita principibus?
Jam veteres ſuperas, dives Ferraria, ludos,
Aurea dum celeri præmia ponis equo;
Effigieſque deûm, ſpectandaque ſigna, per aras
Exſtruis, & variis pegmata celſa locis,
Quis rurſum Venetæ miracula proferat urbis?
Una inſtar magni quæ ſimul orbis habet.
Una Italûm regina; altæ pulcherrima Romæ
Æmula, quæ terris, quæ dominaris aquis:
Tu tibi vel reges cives facis. o decus, o lux
Auſoniæ; per quam libera turba ſumus;
Per quam barbaries nobis non imperat; & Sol
Exoriens noſtro clarius orbe micat.
Proxima ſunt, Gonſaga, tuæ ſpectacula terræ,
Donaque per magnos ante parata duces.
Mantua queis, largoque exſultat Mincius ore,
Auſus ſpumiferum tollere ad aſtra caput.
Mincius æterni ſacrum geniale Maronis;
Cui cedit flavo lucidus amne Meles.
Hinc populos, Ticine, tuos ſpectare licebit,
Dictaque lanigeræ mœnia pelle ſuis,
Taurinoſque, altaſque Alpes, Pœninaque caſtra,
Et Rhodanum, & ripas, magne Lemanne, tuas.
Inde per immenſum lati ſpatiabere campi;
Oſtendit ſacrum mons ubi Jura nemus:
Et veteres felix cuſtodit Claudius arces,
Claudius æternæ conciliator opis.
Hic formidatas acies, ipſumque videbis
Elatum longa proſperitate ducem.
Finitimis dum bella parat, tibique arma, viroſque
Commendans, magni jus dabit imperii;

Ni-

Nimirum ingeniumque sagax miratus, & artes,
Quæque dabis mentis plurima signa tuæ.
Quapropter mediis generum te deligit armis,
Pollicitus natæ spemque, torumque suæ.
Ac velut Oenomai currus, astumque secutus,
Eludet pacti fœdera conjugii.
Sed male ut Oenomao currus cessere, dolique;
Perfidiæ pœnas sic ferus iste luet.
Ter victus, ter jam castris exutus ab hoste,
Postremo miseram corruet ante diem.
Nam dejectus equo, fossaque inventus in alta,
Obscœnam turpi sanguine tinget humum.
Nec jam erit, extremos funus qui curet ad ignes;
Non lapis, incisis qui tegat ossa notis.
Tu celsus, tu sublimis, tu victor honorem
Accipies, tibi quem Gallia tota dabit;
Bisque tuis referet superatos Lingonas armis,
Ductaque bis pulsos signa per Helvetios:
Præterea quantum populorum Mosa coërcet;
Quantum cærulea Rhenus inundat aqua.
Atque erit is nostræ gentis vigor, omnia credi
Ut possint justo succubuisse metu.
Hic ego te, laudesque tuas, fortissime Juli,
Non sileam, & valida prœlia gesta manu.
Quem titulis Aquiviva domus prælustribus ornat;
Mortalesque inter, semideosque locat.
Et jam militiæ moles tibi creditur omnis;
Omnia sub leges allicis ipse tuas.
At te patrato, juvenum pulcherrime, bello
Tempus erat patriis dona tulisse deis;
Mendacisque simul fastus, odiumque tyranni
Cum prope defenso deseruisse solo.
Eja age rumpe moras, invisaque castra relinque;
Fidaque magnanimi limina regis adi.
Cui vel ad Oceani fines tot litora parent;
Juraque dant sceptri Celtica regna sui.

Hic tibi felices tædas, certoſque hymenæos
Expediet, tutas & ſimul addet opes.
Teſtis erit Liger, Arvernis qui fuſus ab antris
Libera devexum per loca findit iter.
Interea patrem, Campanaque tecta reviſe,
Debitaque auſpiciis, hei mihi, regna tuis;
Debita, ſed fatis cito jam ceſſura malignis;
Evertet tantas quum ferus hoſtis opes.
Dii maris Etruſci, per quos Tiberinus, & Arnus,
Macraque cæruleis jungitur altus aquis;
Dum redit in patriam juvenis, tot honoribus auctus,
Candida felici ſolvite vela Noto.
Voſque, citæ puppes, juſſum properate per æquor:
Fata dabunt iſtas ſæpe iterare vias:
Nec ſemel hos tractus, Ligurumque videbitis oras,
Aut Vari infauſtum fluminis hoſpitium;
Vallatoſque ſinus ſcopulis, Toroëntia clauſtra,
Et ſparſas mediis Stœchadas æquoribus.
Denique Phocaïcoſque ſinus, Marioque reſoſſum
Litus, & antiquæ mœnia Maſſiliæ.
Donec fatales Turonum accedere muros
Permittant veſtro fata ſiniſtra duci.
Ah Liger, ah nimium lacrimis urgende meorum,
Qualia ſpectabis flumine buſta tuo!
Buſta; quibus magni ponant diademata reges;
Grataque ſolenni flore parentet humus.
Atque aliquis Latio veniens novus hoſpes ab orbe,
Portet honoratas munus ad inferias;
Et dicat: Federice, tuorum hic meta laborum
Hæſit. habet noſtros hæc brevis urna deos.

Elegia Secunda,

QUOD PUERITIAM EGERIT IN PICENTINIS,

AD CASSANDRAM MARCHESIAM.

Est Picentinos inter pulcherrima montes
  Vallis: habet patrios hic pia turba deos.
Quam ſuper hinc cælo ſurgens Cerretia rupes
  Pendet: at huic nomen cerrea ſilva dedit:
Parte alia ſacræ reſpondent ſaxa Tebennæ;
  Quique rigens Merulæ nomine gaudet apex.
Et circum nigra late nemus accubat umbra,
  Plurima qua riguis effluit unda jugis,
Semiferi, ſi vera canunt, domus horrida Fauni;
  Convectant avidæ quo ſua luſtra feræ.
Accipit hic tergo formoſum bucula taurum:
  Accipit immundum ſima capella marem.
Mille tori Dryadum, Satyrorum mille receſſus,
  Antraque ſilvicolæ grata latebra deæ.
Vivula nomen aquæ, tenuique Subuncula rivo,
  Et quæ de gelida grandine dicta ſonat.
Huc mea me primis genitrix dum geſtat ab annis,
  Deducens caro nupta novella patri;
Adtulit indigenis ſecum ſua munera divis,
  In primis docto florea ſerta gregi.
Grex erat Aonidum, cœtu comitata ſororum
  Ipſa ſui princeps Calliopea chori.
Delius argutis carmen partitus alumnis,
  Flectebat faciles ad ſua plectra manus.
Atque hic me ſacro perluſtravere liquore;
  Cura quibus noſtræ prima ſalutis erat.
Tum lotum media puerum ſtatuere chorea,
  Et circumfuſis obſtrepuere ſonis.

Deni-

Denique præcinctumque hederis, & virgine lauru,
Ad citharam dulces edocuere modos.
Tantus erat lætis avium concentus in agris,
Ut posses ipsos dicere adesse deos.
Venerat omne genus pecudum, genus omne ferarum,
Atque illa festum luce habuere diem.
Tunc ego pastorum numero, silvestria primum
Tentavi calamis sibila disparibus.
Deductumque levi carmen modulatus in umbra,
Innumeros pavi lata per arva greges.
Androgeumque, Opicumque, & rustica sacra secutus,
Commovi lacrimis mox pia saxa meis,
Dum tumulum caræ, dum festinata parentis
Fata cano, gemitus dum, Melisæe, tuos.
Ac tacitas per operta vias rimatus, & antra
Inspecto, & variis flumina nata locis.
Mox majora vocant me numina: scilicet alti
Incessere animum sacra verenda Dei;
Sacra Dei regisque hominum, dominique deorum,
Primævum sanctæ relligionis opus;
Nuntius æthereis ut venerit aliger astris,
Dona ferens castæ Virginis in gremium.
Quid referam caulasque ovium, lususque canentum
Pastorum, & reges, Arsacis ora, tuos?
Nec minus hæc inter piscandi concitus egit
Ardor in æquoreos mittere lina sinus;
Fallacesque cibos vacuis includere nassis;
Atque hamo undivagos sollicitare greges.
Quandoquidem salsas descendi ego primus ad undas,
Ausus inexpertis reddere verba sonis.
Quid referam mollesque Elegos, miserabile carmen,
Et superis laudes non sine ture datas?
Quæque aliis lusi numeris, dum seria tracto,
Dum spargo varios per mea dicta sales.
Multaque præterea, dilectæ grata puellæ,
Adscisco antiquis rursus Etrusca modis.

Ut

Ut sileam nunc impensos tot regibus annos;
  Tot data belligeræ tempora militiæ:
Et sileam vexata malis mea corpora morbis,
  Vixque Machaonia restituenda manu.
Adde graves populique fugas, procerumque ruinas,
  Inflicta & miseris urbibus exsilia.
Ipse per infestos tecum, Federice, labores
  Multa adii terra, multa pericla mari.
Tuscorumque vadis, Ligurumque exercitus undis,
  Postremo litus Massiliense subii.
Jam Rhodanum, Volcasque feros, Vocontiaque arva
  Legimus, & fines, Belgica terra, tuos.
Bisque pruinosas cursu superavimus Alpes:
  Bis metas magni vidimus Oceani.
Atque hic te tandem deflevimus, optime regum;
  Quantum Hecube natos fleverat ipsa suos;
Quantum discissis fratres Cassandra capillis,
  Andromacheque sui dum legit ossa viri.
O fatum infelix! o sors male fida! quid illic
  Egimus? o tristi mersa carina loco!
Quum nullum interea frugis genus imbre, vel æstu
  Redderet ingenio Musa vocata meo.
Et jam miramur, longo si pressa labore
  Amisit vires parvula vena suas?
Ipse deûm simul, atque hominum celebrator Homerus
  Deficeret, nedum segnis, inersque lyra.
Deficeret pater ipse, & carminis auctor Apollo;
  Pegasidum sacras qui tenet unus aquas.
Ergo, tanta meæ quum sint dispendia vitæ
  Facta; potes nostram quisque dolere vicem;
Quod non ingenio, quod non profecimus arte;
  Quod mea sit longo mens prope victa situ:
Quod mala subrepens imos, ceu pestis, in artus
  Irruerit, fracto corpore, segnities;
Nec pote jam lapsæ studium revocare juventæ;
  Ingenii quum sit tanta ruina mei.

Tu

Tu saltem, bona posteritas, ignosce dolori;
  Qui facit, ut spreto sit mea fama loco:
Musarum spolierque bonis, & nomine claro
  Vatis; & hæc ultro credar habere mala.
Prosit, amicitiæ sanctum per sæcula nomen
  Servasse, & firmam regibus usque fidem:
Vosque vel ignavo, vel tardo parcite, amici,
  Cui natura suas dura negarit opes;
Dum tamen ambitione mala, atque libidine turpi,
  Et caream invisæ crimine avaritiæ.
Tu quoque vel fessæ testis, Cassandra, senectæ,
  Quam manet arbitrium funeris omne mei;
Compositos tumulo cineres, atque ossa piato:
  Neu pigeat vati solvere justa tuo.
Parce tamen, scisso seu me, mea vita, capillo;
  Sive: sed heu prohibet dicere plura dolor.

Elegia Tertia,

DEOS NEMORUM INVOCAT

IN EXSTRUENDA DOMO.

Dii nemorum, salvete: ego vos de rupe propinqua,
  De summis patriæ mœnibus adspicio:
Adspicio, veneror que. cavæ, mihi plaudite, valles;
  Garrula vicinis perstrepat aura jugis.
Vos quoque perque focos felicia dicite, cives,
  Verba, per intectas flore decente vias.
Victima solennes eat inspectanda per aras,
  Turbaque Palladia fronde revincta comas.
Mosque ut ab antiquæ repetatur origine Romæ,
  Exterior forda cum bove taurus aret.
Ac prius infosso tectum quam cingere sulco
  Incipimus, justos ture piate deos.

Nulla per obductum decurrant nubila cælum:
  Candidaque auguſtum concinat omen avis.
Exſurgat paries, ventos qui pellat, & imbres;
  Qui multa circum luce ſerenus eat.
Adſit diſpoſitis ſeries concinna columnis;
  Quæque ornet medias crebra feneſtra fores.
Ipſe biceps primo cuſtos in limine Janus
  Occurrat lætis obvius hoſpitibus.
Protinus a dextra ſacræ, mea turba, ſorores
  Cingant virgineis atria prima choris.
A læva nitidis ſtratum Pythona ſagittis
  Miretur poſita Cynthius ipſe lyra.
Ædibus in mediis parvi ſinus amphitheatri
  Viſendas regum præbeat hiſtorias.
Ac primum triplici ſe ſe defendat ab hoſte
  Fernandus rapido jam metuendus equo.
Alfonſuſque pharetratas, dira agmina, gentes
  Cogat Hydruntinis cedere litoribus.
Tum juvenis rex ipſe, & regum inſignibus auctus
  Alpinos adigat linquere caſtra duces.
Poſtremo Federicus, avito lætus honore,
  Dalmaticas grandi claſſe refringat opes.
Infeſtoſque deos, metuendaque jura minatus,
  Indicat nato bella gerenda ſuo.
Hic bene conveniens membris variantibus ordo
  Adſpiciat celebres e regione ſitus.
Exhedræ, xyſtique, tablinum, hypocauſta, diætæ,
  Et quæ privatis uſibus apta velim.
Atque aliæ Occaſus, aliæ vertantur in Ortus,
  Quæque habeant Borean, quæque inhibere Notum.
Jungantur longis quadrata, obliqua rotundis:
  Et capiat ſtructos plurima cella toros.
O ſtudiis placitura meis, o mille per artes
  Otia Pieriis noſtra juvanda modis!
Hic ego tranquillo tranſmittam tempora curſu:
  Dum veniat fatis mitior hora meis.

Viximus ærumnas inter, lacrimosaque regum
  Funera: nunc patria jam licet urbe frui:
Ut quod tot curæ, tot detraxere labores,
  Restituat vati Parthenopea suo.

F I N I S.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
VIRI PATRICII
EPIGRAMMATON
LIBRI TRES.

ACTII SYNCERI
SANNAZARII
NEAPOLITANI
EPIGRAMMATON
LIBER I.

I.

AD FEDERICUM REGEM.

Cribendi ſtudium mihi tu, Federice, dediſti,
Ingenium ad laudes dum trahis omne tuas.
Ecce, ſuburbanum rus, & nova prædia donas:
Feciſti vatem, nunc facis agricolam.

II.

AD VILLAM MERGILLINAM.

Rupis o ſacræ, pelagique cuſtos,
Villa Nympharum domus, & propinquæ
Doridos, regum decus una quondam,
Deliciæque;

Nunc meis tantum requies Camœnis;
Urbis inviſas quoties querelas,
Et parum fidos popularis auræ
Linquimus æſtus:
Tu mihi ſolos nemorum receſſus
Das, & hærentes per opaca laurus
Saxa: tu fontes, Aganippidumque
Antra recludis.
Nam ſimul tete repeto; tuaſque
Sedulus mecum veneror Napæas:
Colle, Mergillina, tuo repente
Pegaſis unda
Effluit, de qua chorus ipſe Phœbi,
Et chori Phœbus pater, atque princeps,
Nititur plures mihi jam canenti
Ducere rivos.
Ergo tu nobis Helicon, & udæ
Phocidos ſaltus, hederiſque opacum
Theſpiæ rupis nemus, & canoro
Vertice Pindus.
I, puer, blandi comitem laboris
Affer e prima citharam columna;
Affer & flores; procul omnis a me
Cura recedat.
Principis noſtri decus, atque laudes
Fama, per latas ſpatiata terras,
Evehat, qua Sol oriens, cadenſque
Frena retorquet;
Quaque non notos populos, & urbes
Damnat æternis Helice pruinis;
Quaque ferventis cumulos arenæ
Diſſipat Auſter.
Ille creſcentes veneratus annos
Vatis, antiquum referentis ortum
Stirpis, & clarum genus, & potentum
Nomen avorum;

Con-

Contulit larga numerosa dextra
Dona; & ignavæ ſtimulos juventæ
Addidit, ſilvas, & amica Muſis
Otia præbens.

III.

CALENDÆ MAJI.

MAJUS adeſt; da ſerta, puer: ſic ſancta vetuſtas
Inſtituit; priſci ſic docuere patres.
Junge hederam violis; myrtum ſubtexe liguſtris;
Alba verecundis lilia pinge roſis.
Fundat inexhauſtos mihi decolor Indus odores:
Et fluat Aſſyrio ſparſa liquore coma.
Grandia fumoſo ſpument cryſtalla Lyæo:
Et bibat, in calices lapſa corona meos.
Poſt obitum non ulla mihi carcheſia ponet
Æacus. infernis non viret uva jugis.
Heu vanum mortale genus, quid gaudia differs?
Falle diem: mediis mors venit atra jocis.

IV.

IN TUMULUM LADISLAI REGIS.

MIRARIS niveis pendentia ſaxa columnis,
Hoſpes, & hunc, acri qui ſedet altus equo?
Quid ſi animos, roburque ducis, præclaraque noſſes
Pectora, & invictas dura per arma manus?
Hic Capitolinis dejecit ſedibus hoſtem:
Biſque triumphata victor ab urbe redit:
Italiamque omnem bello concuſſit, & armis;
Intulit Etruſco ſigna tremenda mari.
Neve foret Latio tantum diademate felix,
Ante ſuos vidit Gallica ſceptra pedes.
Quumque rebellantem preſſiſſet pontibus Arnum;
Mors vetuit ſextam claudere olympiadem.
I nunc, regna para, faſtuſque adtolle ſuperbos:
Mors etiam magnos obruit atra deos.

V.

AD FEDERICUM REGEM.

Clausa quod effossis erumpunt ossa sepulcris,
Et referant veteres putria saxa rogos;
Nimirum tanto cupiunt sub principe manes
Vivere; & ad nutus umbra vocata venit.
Utque decet, longo mansuras tempore sedes
Spondent, & regnis otia læta tuis.
Quæque diu ambiguis tecum Fortuna vagata est
Passibus, hic certa stat bene nixa rota.
Sume animos, Federice: tuis hic meta periclis
Hæret: habent manes, & pia busta fidem.

VI.

AD NINAM.

Sexcentas, Nina, da, precor, roganti
Sed tantum mihi basiationes:
Non quas dent bene filiæ parenti,
Nec quas dent bene fratribus sorores:
Sed quas nupta rogata det marito,
Et quas det juveni puella caro.
Juvat me mora longa basiorum,
Ne me tam cito deserat voluptas.
Nolo marmora muta, nolo pictos
Dearum, Nina, basiare vultus:
Sed totam cupio tenere linguam,
Insertam humidulis meis labellis;
Hanc & sugere; morsiunculasque
Molles adjicere; & columbulorum
In morem, teneros inire lusus,
Ac blandum simul excitare murmur.
Hæc sunt suavia dulciora melle
Hyblæo, & Siculæ liquore cannæ.
Hæc sola ambrosiæque, nectarisque
Succos fundere, sola habere possunt.
Quæ si contigerint mihi; tuisque
Admovere sinas manum papillis;

Quis

Quis tunc divitias, quis aurum, & omnes
Affis me putet æstimare reges?
Jam non maluerim mihi beatas
Auroræ, Venerisque habere noctes:
Non Hebes thalamos beatiores:
Non, si deserat hæc suum maritum:
Non, si me roget usquequaque: non, si
Æternam mihi spondeat juventam.

VII.
DE NATALI ALTILII VATIS.

MUSARUM lux alma, meus cui tura quotannis,
Cui rite Altilius fundit in igne merum:
Accipe servatos hiberno frigore flores;
Quæque madent Siculis annua liba favis.
Quandoquidem magnum Latio, rarumqne dedisti
Pignus, & Aoniis non leve nomen aquis.
At tu, sic tristes numquam experiare tenebras;
Sic Phœbi nitido semper honore mices:
Fausta, precor, longos tamen exspectata per annos,
Alrilioque tuo concolor usque redi.

VIII.
AD FEDERICUM REGEM.

HIBERNAS tibi pampineis cum vitibus uvas
Mittimus, o regni gloria, honosque tui.
Præla vacant; riget omnis ager; spumantia tandem
Musta silent; mensis est tamen uva tuis.
Jam pater Autumnus vernantia lilia mittet;
Talia si medio frigore Bruma dedit.

IX.
DE EXPEDITIONE ALFONSI REGIS.

VENTUROS olim Romana ad mœnia Turcas,
Dixerunt vates: credite, vera canunt.
Scilicet Alfonsum Turcas in bella trahentem,
Exspectas fatis anxia Roma tuis.
Pone metum, vincet; sed te meliora manebunt
Imperia; Alfonso principe major eris.

X.

IN TUMULUM LAURÆ PUELLÆ.

ET lacrimas etiam ſuperi tibi, Laura, dediſſent:
Fas etiam ſuperos ſi lacrimare foret.
Quod potuit tamen, auratas puer ille ſagittas
Fregit, & exſtinctas mœſta Erycina faces.
Sed quamvis homines tangant tua fata, deoſque:
Nulli flebilior, quam mihi, vita, jaces.
Felices animæ, quibus is comes ipſa per umbras;
Et datur Elyſium ſic habitare nemus.

XI.

DE PARTU NISÆÆ, CHARITEI CONJUGIS.

DUM parit, & longas iterat Niſæa querelas;
Scinditur incerta ſeditione polus.
Pierides puerum, Charites optare puellam:
His Venus, aſt illis docta Minerva favet.
Adſtat amans Veneri Mavors, Phœbuſque Minervæ:
Magnanimuſque æqua Juppiter aure ſedet:
Quum ſubito aurato ſurgit puer improbus arcu;
Et cælum notis territat omne minis.
Adſenſere metu ſuperi, pater ipſe deorum
Riſit; & Aonias juſſit abire deas.
Exſultat palma Venus; & naſcente puella
Augentur Charites, Cypria turba, deæ.

XII.

AD FEDERICUM REGEM.

EDICTO nuper quum tu, rex magne, caveres,
Audaci ne quis ſtringeret arma manu;
Depoſuiſſe tuum vel primus diceris enſem,
Et monſtraſſe palam primus inerme latus.
Quid majus populiſve tuis, Federice, vel urbi
Accidere huic noſtræ per tua dona poteſt?
Poſt domitos hoſtes, inter tot commoda pacis,
Contigit exemplis vivere poſſe tuis:
Publica nimirum res tunc ſibi conſtat, & æquum
Imperium, quum rex, quod jubet, ipſe facit.

XIII.

DE EMENDATIONE CATULLI AD JOVIANUM.

DOctus ab Elysia redeat si valle Catullus;
Ingratosque trahat Lesbia sola choros:
Non tam mendosi mœrebit damna libelli,
Gestiet officio quam, Joviane, tuo.
Ille tibi amplexus, atque oscula grata referret;
Mallet & hos numeros, quam meminisse suos.

XIV.

DE CÆSARE BORGIA.

QUi modo prostratos jactarat cornibus ursos,
In latebras taurus concitus ecce fugit.
Nec latebras putat esse satis sibi. Tibride toto
Cingitur, & notis vix bene fidit aquis.
Terruerat montes mugitibus: obvia nunc est;
Et facilis cuivis præda sine arte capi.
Sed tamen id magnum; nuper potuisse vel ursos
Sternere, nunc omnes posse timere feras.
Ne tibi, Roma, novæ desint spectacula pompæ;
Amphitheatrales reddit arena jocos.

XV.

AD EUMDEM, DUM AB URSINIS *PREMERETUR.*

O Taure, præsens qui fugis periculum:
(Nam te nec odio, tædiove tam bonas
Sprevisse silvas, tam bonos putem lacus)
Dic, quis propinqua nubibus tibi juga
Molestus invidet? juga illa jam tuis
Sudata cornibus, tuisque prœliis
Devicta? quis saltus, & amnium uberes
Cursus, torosque marginum virentium?
Quis uda rivis prata? quis recondita
Nemora? quis umbras sibilantium arborum
Male advocatus abstulit tibi deus?
Non amplius videbis, ah miser, miser,
Amata regna; non videbis amplius

Tuos amores; non licebit, heu, tibi
Posthac cubanti sub genistulis tuis,
Mollive fulto niveum amaraco latus,
Audire voces ruminantium gregum;
Meridianum non inire somnulum.
Quæ nunc adibis tesqua? quæ petes loca,
Misellę taure? quas subibis ilices?
Ubi myricæ? ubi virentis arbuti
Jucunda sedes? ubi salicta, & omnibus
Eheu juvenca præferenda pascuis?
Juvenca, solos quæ relicta ad aggeres
Padi sonantis, heu malum sororibus
Omen, dolentes inter orba populos
Te te requirit, te reflagitans suum,
Implet querelis nemus; & usque mugiens
Modo huc, modo illuc furit, amore perdita:
Omnia peragrat arva; lustrat omnia;
Num qua bisulcæ signa cernat ungulæ:
Quærit per alta montium cacumina;
Quærit per ima vallium cubilia,
Memor locorum, non tamen sui memor:
Te mane primo, te rubente vespero
Luget: nec illam Luna quum recurreret
Cælo, nec atræ noctis alma sidera
Videre dormientem. abire flumina,
Abire Solem, abire cernit omnia;
At ipsa mœstam sola non abit domum,
Humi recumbens, strata sub nudo æthere.
Hanc & puellæ nemorum, & ipse corniger
Silvanus adspicit; hanc bubulcus intuens,
Miser bubulcus, nec juvare eam valens,
Tantum, quod unicum in malis refugium habet,
Suspirat, ingemit, deûm invocat fidem,
Iratus ursis, quod coëgerint procul
Abire silvis albulum juvenculum,
Et tam venustam clamitare buculam.

XVI.

XVI.
IN GEMMAM SUAM.

HÆc, mihi quæ roseos jussit sordere hyacinthos,
Et nitet articulis unica gemma meis;
Cujus in exiguo ductor stat Troicus orbe,
Anchisesque senex, Ascaniusque puer:
Quis credat? veteres inter neglecta ruinas,
Et vili latuit semisepulta solo.
Tu tamen obrueras; nec te, Sinuessa, pudebat
Hoc decus heu terris occuluisse tuis.
Scilicet Ænean natumque patremque gerentem,
Ignibus ereptos obruer esque deos?
Parcere debueras, cui jam pia flamma pepercit;
Nec te tam turpi dedecorare nota.
Et dubitem Belgasque feros, rigidosque Britannos
Hac comite, ignotos & penetrare sinus?
Hæc est Iliacos pietas spectata per ignes;
Quum verita est profugos lædere flamma deos.

XVII.
DE VENERE, ET MARTE.

DUm Venus armatum complectitur obvia Martem;
Distrinxit teneram fibula adunca manum.
Sensit, & ante Jovem ridens ait æmula Pallas:
Bella iterum gessit cum Diomede soror.

XVIII.
DE ENDYMIONE, ET LUNA.

SPreverat hirsutas pascentem Pana capellas
Candida nocturnis quæ dea fertur equis.
At postquam niveæ conspexit munera lanæ,
Posthabuit notas Endymionis oves.
Qui simul ac tristes somno inclinarat ocellos;
Mors hæc, mors, inquit, non mihi somnus erit.

XIX.
DE FERDINANDO JUNIORE.

COrniger æsculea Faunus recubabat in umbra;
Quum prope latrantes sensit adesse canes.

Mox

Mox juvenem superis similem, divinaque tela
Conspiciens, trepido sic movet ora sono:
Seu Mars, sive alto Phœbus descendis olympo;
Jam jam linquo omnes te veniente feras.

XX.

DE POGGIO FLORENTINO, HISTORICO.

DUm patriam laudat, damnat dum Poggius hostem,
Nec malus est civis, nec bonus historicus.

XXI.

DE BARTH. PLATINA.

INGENIA, & mores, vitasque, obitusque notasse
Pontificum, argutæ lex fuit historiæ.
Tu tamen hinc lautæ tractas pulmenta culinæ:
Hoc, Platina, est, ipsos pascere Pontifices.

XXII.

DE DIANA, ET FERDIN. II.

ERRABAT Diana suis immista puellis;
Quum procul ecce mei conspicit ora ducis;
Atque ait: Huc, Nymphæ, concedite; nāque propinquat,
Qui regat in sævas certius arma feras.

XXIII.

DE MANE, ET VESPERE.

SOL jubet exoriens, Faunos, Dryadasque puellas
Quærere, & herboso ducere monte choros.
Declivis, vitreas suadet descendere ad undas,
Doridaque, & iusus, o Galatea, tuos.
Caussa patet: quia, sublimes quum tendit in arces,
Nos quoque per saltus, & juga summa rapit.
Quum vero Hesperios petit imæ Tethyos amnes,
Exemplo ad fontes nos vocat ipse suo.
Hinc adeo natura hominum loca mane requirit
Ardua; cæruleis vespere gaudet aquis.

XXIV.

DE VULTURNO, ET PUERO REGIO.

MIRAMUR tacitis Vulturnum currere lymphis,
Et tardos dura compede ferre pedes.

At magis occulto mirabimur urier igni,
Et puerum tota nocte vocare ſuum.
Tune etiam, formoſe puer, vaga flumina torques?
An fuerit reges perdomuiſſe parum?
Quinetiam combure deos, dominoque deorum
Arma move; & pulſo da Ganymede merum.

XXV.

IN QUINTIUM.

CLARA tibi videor ſcripſiſſe Epigrammata, Quinti.
Sunt, fateor: medio ſcripſimus illa die.
Tu latebras obſcurus amas; quia lumine nullo,
Atque intempeſta ſcribere nocte ſoles.

XXVI.

DE MERCURIO, ET AMORE.

DUM comes aligero Cyllenius iret Amori
Aliger, incauto ſubripuit faculas.
Deprenſo tum fure, manum referebat ad arcum;
Sed non inventa riſit Amor pharetra.

XXVII.

IN TUMULUM HANNIBALIS.

HANNIBAL huc victas ſecum Carthaginis arces
Tranſtulit: hæc ambos terra Libyſſa tegit.

XXVIII.

DE VENERE, ET JUNONE.

CONFIDIT nimium jaculo dum pulcher Adonis;
Inguina ſetoſus candida rupit aper.
Accurrit miſeranda Venus. tum nupta tonantis;
Quid gemit hæc? nullo Mars meus ictus apro eſt.

XXIX.

IN FABIANUM.

ESSE tibi ſapiens, & vir, Fabiane, videris:
At mihi nec ſapiens, nec, Fabiane, vir es.

XXX.

DE PRÆTORE PRÆSIDE DESIDE.

AIT nefaſtas eſſe nundinas prætor;
Fari recuſat: quid nefaſtius dicas?

XXXI.

XXXI.

ATRAMENTUM SCRIPTORIUM.

FERRUM putre situ spumanti fervet aceto,
Mandet ut æternis scripta voluminibus.
Scilicet hoc illud, vatum volitare per ora,
Hoc est, Pyramidas vincere, Nile, tuas.
Infelix fatum! sanies rubiginis ergo
Eripit inviso nomina nostra rogo?

XXXII.

AD FEDERICUM REGEM.

NE tibi non aliquid Jani misisse Calendis
Arguar, aut lætam non celebrasse diem:
Mittimus hibernis servatas mensibus uvas;
Insuper & faustas addimus ore preces;
Ut tibi qui nitido cum Sole renascitur annus,
Felici redeat candidus usque pede.

XXXIII.

IN MANCINUM.

QUI ferro fratres, stupro, Mancine, sorores
Fas violare putat; quid putat esse nefas?

XXXIV.

TUMULUS MAXIMILLÆ.

HIc hic siste, precor, gradum, viator.
Hoc sub marmore Maximilla clausa est:
Quacum frigiduli jacent Amores,
Et Lusus, Veneresque, Gratiæque.
Hanc illi miseræ severa Clotho
Pro dulci thalamo domum paravit.
Has matri dedit, has patri querelas
Pro plausu, choreisque nuptiarum.
Quid firmum tibi, quid putes, viator,
Mansurum inviolabile, aut perenne?
Si quæ deliciæ juvenculorum,
Et decus fuerat puellularum,
Nunc eheu jacet ecce Maximilla,

Lu-

Luctus perpetuus juvenculorum,
Æternæ & lacrimæ puellularum.

XXXV.

DE MIRABILI URBE VENETIIS.

VIDERAT HADRIACIS VENETAM NEPTUNUS IN UNDIS
STARE URBEM, ET TOTO PONERE JURA MARI:
NUNC MIHI TARPEJAS QUANTUMVIS, JUPPITER, ARCES
OBJICE, ET ILLA TUI MOENIA MARTIS, AIT.
SI PELAGO TIBRIM PRÆFERS, URBEM ADSPICE UTRAMQUE:
ILLAM HOMINES DICES, HANC POSUISSE DEOS.

XXXVI.

DE ALFONSO DUCE CALABRIÆ.

ALFONSUS magnum dum trajicit Apenninum,
Castraque non solita primus in Alpe locat:
Armorum sonitus, galeasque, ærataque tela
Silvarum dominæ pertimuere deæ.
Nec minus occultas Satyri petiere latebras,
Assueti imbelles ante videre feras:
Spectaruntque procul celsa de rupe silentes;
Agmina dum, & magnos cogeret ille duces.
Atque aliquis signa adspiciens, miratur, & inquit:
Imperium vobis urbis, & orbis erit.

XXXVII.

DE INNOCENTIO VIII. PONTIFICE MAX.

INNOCUO priscos æquum est debere Quirites:
Progenie exhaustam restituit patriam.

XXXVIII.

AD VENEREM.

QUID mihi te facilem blandis promittis ocellis,
Si miserum sic post uris, acerba Venus?
Non decet hoc superos. aut te mihi fronte serena
Concilia, aut torvo lumine bella move.

XXXIX.

DE GALLA.

OMnes, quos ſcripſi, verſus vult Galla videre:
Mittam ego, pro libris ſi mihi labra dabit.

XL.

DE VETUSTINO.

EMit ſepulcro prædium Vetuſtinus,
Sed quod futuros non ſequatur heredes;
Iratus æque mortuiſque, viviſque.
Scribique curat grandibus notis, demens,
VIGINTI. IN. AGRO. IN. FRONTE. TER. PEDES. OCTO
Habitat ſub urbe ſcandulis tribus tectus;
Ne penſione degravetur, aut ſumtu.
Dormit grabato; quo nec ipſe jam vellet
Dormire cimex, nec lacerta, nec ſorex.
Cœnat per hortos alliumque, cæpaſque;
Et ſalgamorum jure lividos caules:
Vel, ſiquid optat unctius ſibi poni,
Piſcatur ipſis in paludibus ranas:
Aut e cloaca colligit meras ſordes,
Putrem palumbum, mortuumve caponem.
Et doliorum turbidam bibit fæcem,
Tamquam Falernum conſulare, vel Chium,
Opimianæ quod refuderint cellæ.
Nec jam profeſtis hoc, ſed Idibus tantum
Sacriſque potat ferculis Calendarum.
Et mane veſte currit anxius rapta
Ad architectos, marmorumque ſectores,
Ut de ſepulcro conferat novas lites.
Quos jam miſellos peſſimis modis mulctat;
Ducit, reducit, diſtrahit, rapit, vexat,
Per angiportus, viculoſque, clivoſque,
Et per ruinas urbis, & per anfractus:
Monſtrat theatra, porticuſque priſcorum,
Arcuſque claris principum ſacros armis;
Hinc & deorum templa, & obrutas thermas,

Et quidquid altis fornicum ſubeſt clivis:
Nec jam faviſſas linquit, & nigros manes.
Demum trecentis quum laboribus fractos,
Et æſtuantes pariter, & fame ſiccos
Vix officinæ poſt meridiem reddit
Jam feriatæ, veſtibuſque adhuc clauſæ;
Culpat coronas, zophorumque permutat:
Spiras reformat, & ſcapos columnarum:
Et nunc Etruſcas, nunc Corinthias mavult:
Nunc Doricarum laudat ordinem tantum;
Guttas, triglyphos, tænias, toros, plinthos.
Quid cum columnis nunc tibi, Vetuſtine,
Aut cum voluta, Jonicisve pulvinis?
Dormi, miſelle; ſat diu laboraſti:
Cœnare feſſos & aliquando permitte.
Aut, ſi ſepulcri cura te coquit tanta,
Cadaver iſtud vel Gemoniis conde.

XLI.

IN TUMULUM NEÆRÆ.

QUÆ voces? Charitum. quæ circum pompa? Neæræ.
Unde odor hic? cineri tura miniſtrat Amor.
Unde pyra? ex pharetra. quinam ſtruxere? Lepores.
Aſt hæc illacrimans quæ legit oſſa? Venus.
Fortunate lapis, tumuloque beatior omni!
Tu tegis in terris ſiquid honoris erat.

XLII.

DE HYBLA.

HYBLA, mei quondam dulciſſima cura Marulli;
Hybla, ſuburbano nuper humata ſolo:
Accipe quæ multo promuntur verba dolore:
Accipe de lacrimis humida ſerta meis.
Te roſa, te violæ, te mollis amaracus ornet:
Te pia ſuſpenſo pondere velet humus.
Et tibi, quod raræ poſſunt ſperare puellæ,
Contingant vatis carmina docta tui.

XLIII.

DE AUFIDIO.

DUm caput Aufidio tractat chirurgus, & ipſum
Altius exquirit, quo videat cerebrum;
Ingemit Aufidius: Quid me, chirurge, fatigas?
Quum ſubii rixam, non habui cerebrum.

XLIV.

AD ALFONSUM.

QUi prius Herculeæ ſenſit leo vulnera clavæ,
Hic, Alfonſe, tuos corruet ante pedes.
Quæque viret noſtras quercus paſſura ſecures,
Deſeret immundos fulmine tacta ſues.
Victa dabit Bellona manus: Pax arva reviſet.
Claudentur diræ Marte ſedente fores.
Tunc pia Parthenope lætos tibi ducet honores.
Per fora, per vicos otia vulgus aget.
Sebethoſque pater fluviis metuendus Etruſcis,
Aurea cæruleum tollet ad aſtra caput.

XLV.

IN LYDAM.

QUum dixi medio tibi macram algere ſub æſtu,
Non dixi fluvium, Lyda: quid ergo? cutem.

XLVI.

IN OLLUM.

OMnia facturum te dicis, nil facis, Olle.
Nil mirum: levius dicere, quam facere eſt.

XLVII.

AD RUFUM.

TAmquam priſca mihi, ſaxoque inventa vetuſto,
Diſticha, Rufe, ſoles ſæpe referre tua.
Stultum adeo, me, Rufe, putas? ego tam mala credam
Carmina Romano marmore poſſe legi?
Archemoro longos adfingis Neſtoris annos.
Andromaches puerum Laomedonta vocas.
Deſine mentiri Pyliam, Phrygiamque ſenectam.
Sint vetera hæc aliis, mi nova ſemper erunt.

XLVIII.

DE CYPARISSO PUERO.

FLEBAT adhuc mœrens cervo Cyparissus ademto,
Quum sua conspexit cortice membra tegi.
Delius exclamat: Quid nostro, silva, dolore
Crescis? tu Daphnen, tu Cyparisson habes.

XLIX.

DE HARMOSYNE.

HARMOSYNEN quisquis seu vir, seu femina vidit,
Deperit: anne oculos Actius unus habet?

L.

DE JUCUNDO ARCHITECTO.

JUCUNDUS geminos fecit tibi, Sequana, pontes:
Jure tuum potes hunc dicere Pontificem.

LI.

DE ÆNEA, ET DIDONE.

IMMEMOR ah miseræ cur ensem linquis Elisæ,
Nate dea? profugas non gravat ille rates.
Anne parum fuerat caussam dare mortis acerbæ,
Ni ferrum fugiens tu quoque triste dares?
Tolle, precor, tumidas tecum hoc, jam tolle per undas:
Discessu, satis est, si perit illa tuo.

LII.

IN CÆCILIANUM.

SI tibi per genium fas est jurare Minervæ,
Per Veneris flavas, Cæciliane, comas,
Nec jubar excipitur Solis, nec cornua Phœbes,
Nec Capitolini crura, caputque patris:
Cur mihi tu ventrem, cur intestina deorum,
Hispana tactus relligione, sonas?
Non pudet heu cælum rebus fœdare pudendis?
An credis magnos hæc quoque habere deos?

LIII.

AD MARINUM CARACCIOLUM.

O DULCE, ac lepidum, Marine, factum,
Dignum perpetuo joco, atque risu,

Dignum verſiculis, facetiiſque,
Necnon & ſalibus, Marine, noſtris!
Ille maximus urbis imperator
Cæſar Borgia, Borgia ille Cæſar,
Cæſar patris ocellus, & ſororis,
Fratrum blanditiæ, quies, voluptas,
Montis pupulus ille Vaticani,
Ille inquam dominæ urbis inquinator
Cæſar Borgia, Borgia ille Cæſar,
Mœchus ille ſororis, atque adulter,
Fratrum pernicies, lues, ſepulcrum,
Montis bellua tætra Vaticani;
Quingentas modo qui voravit urbes
Imbutus ſcelere, & malis rapinis,
Urbes ſub ducibus ſuis quietas,
Quaſcumque aut Latium ferax virorum,
Aut Campania pinguis, aut per alta
Diviſi juga continent Sabini;
Hiſque ingeſſit Ariminum, Piſaurum,
Urbinum, Populoniamque magnam,
Camertes pariter, Forumque Livî,
Cornelîque Forum, Faventiamque,
Et quantum Æmiliæ eſt, Etruriæque,
Quantum circuitu hinc & inde longo
Neptuni lavat æſtuantis unda.
At nunc quis neget eſſe opus deorum?
Dum vecors animi impotente morbo,
Quærit plura, nec eſt potis miſellus
Explere ingluviem periculoſam;
Ecce ecce evomit. o Jovem facetum!
O pulchram Nemeſim! o venuſta fata!
Verum ſcilicet id, Marine, verum eſt,
Quod dici ſolet, en fides probat nunc;
Fortunam ſi avide vorare pergas,
Eamdem male concoquas, neceſſe eſt.
Ut jure evomere hunc putemus ipſum,

Qui tantum miſer hauſit oppidorum.
Aſt id omne, quod hauſit, oppidorum,
Quod quinque aſſiduis voravit annis,
Imbutus ſcelere, & malis rapinis,
Scis quot evomuit diebus? uno.
O lucem niveam! o Jovem facetum!
O pulchram Nemeſim! o venuſta fata!
O dulce, ac lepidum, Marine, factum!

LIV.
DE CÆSARE BORGIA.

AUT nihil, aut Cæſar vult dici Borgia: quid ni?
Quum ſimul & Cæſar poſſit, & eſſe nihil.

LV.
AD EUMDEM.

ONNIA vincebas: ſperabas omnia, Cæſar.
Omnia deficiunt: incipis eſſe nihil.

LVI.
DIES GENIALIS.

AURELI, perfunde meis unguenta capillis,
Tu ſuper & vernas ſparge, Nearche, roſas.
Sed prius æſtivum ramis defendite ſolem;
Et viridi mollem ſternite fronde torum.
Non plumæ, non picta juvant me ſtragula, nec quæ
Pavonis vario ſponda colore nitet.
Larga coronata diſponite pocula menſa,
Setino & gelidas adſociate nives:
Certatimque leves potanti inducite ſomnos.
Sic juvat ætatis ducere fila meæ.
An ſcimus miſeri, quid lux ventura minetur?
Vivamus: mortem fallere nemo poteſt.

LVII.
AD AMICAM.

DA mihi tu, mea lux, tot baſia rapta petenti,
Quot dederat vati Lesbia blanda ſuo.
Sed quid pauca peto, petiit ſi pauca Catullus
Baſia? pauca quidem, ſi numerentur, erunt.

Da mihi, quot cælum stellas, quot litus arenas,
Silvaque quot frondes, gramina campus habet;
Aëre quot volucres, quot sunt & in æquore pisces;
Quot nova Cecropiæ mella tuentur apes.
Hæc mihi si dederis, spernam mensasque deorum,
Et Ganymedea pocula sumta manu.

LVIII.

AD BASSUM DE PHYLLIDE.

QUUM de cathedra, Basse, surgeret nuper
Mammosa Phyllis; tunica mollis, ut sæpe
His accidit qui obesulas habent clunes;
Intravit illuc unde prodeunt auræ
Quæ de Sabæis messibus nihil spirant:
Quod ut animadvertit dicaculus quidam;
Urbaniorem ut se faceret, ait ridens:
Heus Phylli, quisnam mordicus tenet vestem?
Vorabit hanc, ni præcaves. Ad hunc Phyllis,
Immo, inquit, ut scias, sibi labra abstergit:
Accede, pupe, basiare te nam vult.

LIX.

AD VESBIAM.

ADSPICE, quam variis distringar, Vesbia, curis.
Uror, & heu nostro manat ab igne liquor.
Sum Nilus, sumque Ætna simul: restinguite flammam,
O lacrimæ, lacrimas ebibe, flamma meas.

LX.

AD ÆGLEN.

SI tibi sum Phœbus, si sum tibi Juppiter, Ægle:
Cur tu non Daphne sis mihi, non Danaë?

LXI.

AD PULICIANUM.

AIT nescio quis Pulicianus,
Ni pulex mage sit vocandus hic, qui
Unus grammaticus, sed, his minutis
Vel longe inferior, minutiorque est;
Divinum sibi passerem Catulli

Haudquaquam bene paſſerem ſonare;
Nec jam id eſſe quod autument legentes,
Sed quod verſiculis parum pudicis
Ludens innuat ipſe Martialis:
Da mi baſia, ſed Catulliana:
Quæ ſi tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi paſſerem Catulli:
Ut ſit, quod puero poëta poſſit
Poſt longas dare baſiationes,
Quod ſalvo nequeat pudore dici.
Proh dii, quam vafer es, Puliciane;
Solus qui bene calleas poëtas!
Nimirum, & quod ab omnibus probetur,
Mutandum quoque ſuſpicaris illud
Quod nunc illepidumque, & infacetum
Mendoſis Epigrammaton libellis
Inſulſe legit imperita turba:
Sic forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem Maroni:
Quum ſit ſimpliciuſque, rectiuſque,
Mitti, dicere, mentulam Maroni.
Sed quid vos, Aganippides puellæ,
Ridetis? meus hic Pulicianus
Tam bellum ſibi paſſerem Catulli
Intra viſcera habere concupiſcit.

LXII.

DE EODEM.

VANAS gigantum iras, & impetus graves
Miratur aliquis audiens mortalium;
Auſumque cælo vincula inferre irrita
Sævum Typhoëa, quum jugoſum Pelion
Adderet Olympo, matre nec Terra ſatum
Agnoſceret ſe ſe; impium donec pater
Iratus ardenti igne ſuſtulit caput;
Ut par erat: nam quis petat ſanus deos?
At nunc quis hoc, quis hoc ferat mortalium?

Iners, pusillus, unus heu pulex ciet
Turmas, cohortes, copias, manipulos
Muscarum; & altos scandere adparat toros
Heroum, opacis qui sub umbris arborum
Strati, ac perenni flore subfulti caput,
Ducunt quietem perpetem, æternam, optimam;
Nec nostra curant dicta, vel facta amplius,
Ut qui beatos incolant tuti locos;
Et nomen alta in arce sacrarint suum,
Functi periclis, & malis laboribus;
Cunctasque Fortunæ improbæ calcent minas,
Ne dum pusilli pulicis morsus leves.
At tu, moleste, amare, vesane, impie
Pulex, inepti concitator agminis,
Quo proripis te? quo vocas muscarias
Istas phalanges? quo volatiles globos
Impellis audax? i procul, miser, miser,
I, criminose, maximam in malam crucem.
Haud fas quietas manium sedes deûm
Muscas subire, pulicumque copias.
Nil hic negotii vel tibi, vel pessimis
Tuis maniplis: quid moraris, impie?
Abi profundam in noctem, & ultimum Chaos.
Speranda certe gloria hic nulla est tibi.
Quos dii probavere semel, hos semper probant.

LXIII.

ACTÆON MARMOREUS.

VIDERAT Idæo nudas in vertice divas
Phryx Paris, & dixit: Vincis utramque, Venus.
At si, Gargaphiis quam nos male vidimus undis,
Vidisset, poterat dicere: Cede, Venus.

LXIV.

ORPHEO RESPICIENTI.

HOc fuit, infelix, & adhuc heu respicis, Orpheu,
Quod te, quod miseram perdidit Eurydicen.

LXV.

LXV.
ECHO LOQUITUR.

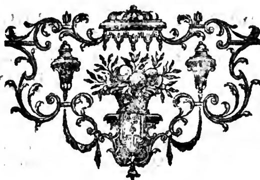
VIDI, arsi, flevi, tristemque (heu fata!) repulsam
Spreta tuli: sum nunc vox, sonus, aura, nihil.

LXVI.
EADEM JOCATUR.

QUUM facie caream, quæris, cur dicar imago:
Quum tua verba sequar, dic, ubi lingua mea est?

LXVII.
IN MALUM LIBRUM.

SI sapis, hospes, abi; miserum neu tange libellum.
Non hic Mæoniden, Virgiliumve leges:
Sed fœdas Bavii chartas, & olentia Mævi
Carmina, Romani dedecus eloquii.
Quid dubitas sacros incendia poscere lucos;
Abnuerit liquidas si dare Phœbus aquas?

ACTII SYNCERI SANNAZARII *NEAPOLITANI* EPIGRAMMATON

LIBER II.

I.

LAUDAT FEDERICUM REGEM.

Uum vehor picta vacuus phaselo;
Et modo septos jaculis echinos,
Nunc bene hærentes scopulis laboro
Vellere conchas:
Tange vocales, studiosa, chordas,
Musa; & auratum moderare plectrum:
Pauca de multis referamus acta
Regis amati:
Qualis herboso spatiata campo
Virgo, jam matris decus, & voluptas,
Nectit e solis violis coronam,
Cætera linquens.

Hic

Hic ubi veras imitata turres
Tot simul pinnis niveisque tectis,
Rupe Mergillina sedens, propinquum
Spectat in æquor,
Adsit ex imo Galatea fundo,
Nil timens sævos Polyphemi amores;
Nec mihi durum refluens canenti
Obstrepat unda.
Sit licet magnus, trepidasque turmas
Fregerit primis Federicus ausis;
Quum puer celsas penetravit Alpes,
Saxaque Rheni:
Texerit latis pelagus carinis,
Dalmatûm dites populatus urbes:
Senserit presso prope fulminantem
Ore Timavus:
Cinxerit sacra meritum corona
Et caput; Gallos quoniam feroces
Contudit: totas revocarit Orci ex
Faucibus urbes:
Nil tamen majus, nihil egit umquam
Fortius, quam quod titubante regno,
Quum sibi sceptrum, & diadema posset
Sumere tutus;
Conjugem caram, propriosque natos
Liquit, & fidas lacrimas clientum,
Fratris heu pulsam sobolem secutus
Per mare vastum.
Ergo nunc illi moderator alti
Ætheris; cui sunt pia facta curæ;
Regium frontis decus, & negatos
Addit honores.
O Fides, rarum, placidumque numen;
O mihi nullis reticenda sæclis;
Te te ego æternum prece, victimisque
Pronus adorem.

II.

II.

DE ANDREA MATTHÆO AQUIVIVO.

CERNIS, ut exſultet patriis Aquivivus in armis,
Duraque ſpumanti frena relaxet equo?
Quis mites illum Permeſſi hauſiſſe liquores
Credat, & imbelles excoluiſſe lyras?
Conſurgunt niveæ fulgenti in caſſide criſtæ:
At clypeus torvo Gorgonis ore tumet.
Macte animo, rigidum Muſas qui ſtringere ferrum,
Qui Martem doctos cogis amare choros.
Hæc ducis eſt virtus, non uni inſiſtere palmæ;
Sed nomen factis quærere, & ingeniis.

III.

IN BUBONEM.

NAM quis te, inepte bubo, tam ſtolidus furor
Adegit importunum inire prœlium,
Iſto indecenti roſtro, & alis luridis?
Quid bellicoſæ volucris, inſulſe, aſperos
Laceſſis ungues? deſine, miſer, dum licet;
Ne dormientis excites ſomnum tuo
Cum maximo, ut par eſt, malo, ac clade ultima.
Sed pervenire vis in ora vulgi; & hac
Via cupis, ſceleſte, fieri notior?
Non aſſequere; nec profecto tam bono
Fruere fato. An hoc pudendo ſanguine
Se tingat aquila, fulminum & cæli immemor?
Ponenda honeſtæ mortis hæc ſpes eſt tibi.

IV.

AD MATHONEM.

UT mandem victura meis tua nomina chartis,
Dicis amicitiam te, Matho, velle meam.
Et tibi ſemper in ore duces, quos Grajus Homerus,
Quos noſter Latia vexit in aſtra tuba.
Dumque ego ſum tanti te judice; venit ab horto
Cum donis olitor bisve, ſemelve tuus:

Sci-

Scilicet æterni pretium mihi grande daturus
Nominis, & fidæ pignus amicitiæ.
O Matho, quam felix & amico, & vate reperto es!
Quam felix horto, muneribusque tuis!
Si quod diis genitis vix tot peperere labores,
Id tibi lactucæ, prototomique dabunt.

V.

DE PATRIA HOMERI.

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ios, Argos, Athenæ,
Cedite jam: cælum patria Mæonidæ est.

VI.

DE LUNA, ET PANE.

Effudit longas Tegeæa in rupe querelas
Pan captus forma, candida Luna, tua.
Quumque levi calamos cera conjungeret, addit:
Prædata es sensus tu quoque, canna, meos.

VII.

IN TUMULUM AMARANTHÆ.

Hic Amarantha jacet; quæ, si fas vera fateri,
Aut Veneri similis, vel Venus ipsa fuit.

VIII.

AD FERRANDUM REGEM.

Ex ferro nomen tibi sit licet, aurea condis
Sæcula; nam sub te principe nemo metit.

IX.

DE SUMMONTII PIETATE.

Excitat obstrictas tumulis Summontius umbras;
Impleat ut sanctæ munus amicitiæ.
Utque prius vivos, sic & post fata sodales
Observat; tristes & sedet ante rogos.
Nec tantum violas cineri, ac bene olentia ponit
Serta; sed & lacrimis irrigat ossa piis.
Parva loquor: cultis reparat monumenta libellis;
Quum possint longam saxa timere diem.

At

At tu, vivaci quæ fulcis nomina fama,
Poſcenti gratas, Muſa, repende vices:
Ut quoniam dulces optat ſic vivere amicos;
Vivat, & in libris ſit ſacer ille meis.

X.

DE VENERE, ET DIANA.

INCULTAM adſpiciens ſilvis Cytherea Dianam,
Riſit, &, An tendes retia ſemper? ait.
Cui dea caſta: Feris cur non ego retia tendam;
Tendere ſi potuit vir tuus ille tibi?

XI.

AD ÆGLEN.

ABSENTEM quæris, præſentem deſpicis, Ægle.
Non redamas; ſed me vis in amore mori.

XII.

DE VENERE, ET PRIAPO.

TRACTABAT clypeum Marti placitura Dione:
Sævaque feminea ſumſerat arma manu.
Pone, dea, exclamat petulanti voce Priapus,
Pone; decent iſtas hæc magis arma manus.

XIII.

IN GELLIAM.

QUEM tu nunc patruum, nunc patrem, Gellia, dicis,
Hic tibi nec patruus, Gellia, nec pater eſt.

XIV.

IN FLACCUM.

NON largitur opes, & vult Epigrammata Flaccus.
Jure ſuo hæc poſcit; vult ſibi verba dari.

XV.

DE PETO COMPATRE.

PETUS deliciæ tuæ, Dione;
Uni cui Charitum ſales beatos,
Cui fontes dederas facetiarum,
Ac riſus ſimul eleganter omnes;
Petus mortuus eſt tuus, Dione,
Petus Compater uſque ad aſtra notus,

Qui

Qui puro niveæ colore mentis
Vincebat nitidissimos olores,
Cui de lacteolis tuis papillis
Donarunt violas Jocusque, Amorque,
Donavit teneram Thalia myrtum:
Mox promens citharam decentiorem,
Versus addidit eruditiores.
O sævæ nimium, malæque Parcæ,
Vestros non potuit tenere susos
Petus; qui rapidas domare tigres,
Qui duras potuit movere quercus,
Vestras non potuit colos morari.
Sic, sic occidis heu, miselle Pete:
Nec te Pierides tuæ, nec ipsa
Quæ te per Paphon, & Gnidon virentem,
Per colles Amathuntios vocavit,
Fatis eripuere tam malignis.
At non unanimes tui sodales,
Quos tu pectore tam pio colebas,
Quos tristes obitu tuo relinquis,
Hoc duro tibi defuere casu.
Quin me trans Ligerim, ferosque Celtas,
Lustrantem Morinûm pigras paludes,
Dum quæro Oceani ultimos recessus;
Veris nuntius obruit querelis.
Ergo quid tibi tam vagus viator,
Cui nec pulchra Neapolis, nec alti
Colles Pausilypi, nec ipse adesset
Sebethos pater, aut pater Vesevus;
Inferre exsequiarum, amice, possem?
Rupem, quam vagus hinc, & inde Nereus
Alterna veniens retundit unda,
Accessi; & procul angulo in supremo
Stans, supra pelagi alluentis æstus,
Manes terque quaterque convocavi.
Hic fudi lacrimas amariores:

Hic vici gemitus vel unus omnes,
Omnes & ſimul omnium querelas.
Mox quamvis cineri tuo decentem
Pontanus tumulum pararit, ac te
Cognatas veneretur inter umbras;
Quamvis & diuturnius ſepulcrum,
Quod nec ſæcula vincere ipſa poſſint,
Divinis paret excitare chartis:
Noſtrum non tibi qualecumque munus
Inter frigora, ſolitudineſque
Ceſſavit; nec honore te ſupremo
Fraudavi miſer: hoc ſcit ipſa Tethys;
Scit late Oceani unda Gallicani.
Stant aræ tibi, ſtat videnda nautis
Terreni tumuli puſilla moles;
Et buxus ſuper, & dicata quercus.
Nam myrtum regio illa non habebat.
Quæ juſſit pietas ſacrare, ut eſſet
Naturæ tibi terminus ſepulcrum.

XVI.

IGNES NOCTURNI ROMÆ.

ADSPICIS, ut picti vultus imitetur olympi,
Certet & aſtriferos vincere Roma polos.
Scilicet hos, Auguſte, tibi largitur honores;
Ne cupias magni tecta videre Jovis.
Alta coronatæ jactant incendia turres:
Et Vaticano fulmina monte tonant.
Dumque palam tantos cupit oſtentare paratus
Urbs nimium in laudes ambitioſa ſuas:
Vivant aſtra, inquit, ſummo contenta tonante;
Pareat Auguſto dummodo Roma ſuo.

XVII.

DE TYRANNIS, ET BRUTO.

QUUM tot Tarquinios paſſim conſurgere cernas;
Miraris, Brutum cur ferat Italia?

XVIII.

IN TUMULUM PUERI.

NATE, patris, matrisque amor, & suprema voluptas,
Accipe, quæ nobis te dare par fuerat.
Busta eheu, tristesque notas damus; invida quando
Mors immaturo funere te rapuit.

XIX.

DE HERCULE, ET GANYMEDE.

PALLUIT Alcides teneri Ganymedis amore:
Et vetus amissi cesserat ardor Hylæ.
Quid linquet nobis puer hic? ait uxor: honores
Eripuit quondam, nunc rapit ecce virum.

XX.

IN UFENTEM CRAPULATOREM.

NON futuit, non pædicat, non irrumat Ufens:
Ista olim: quid nunc? aut vomit, aut comedit.

XXI.

IN DEGENERANTEM.

NOMEN avi, non facta refers: dicéris ab illo
Alter; sed juvenis tu, precor, ille senex.

XXII.

DE JOVE, ET CUPIDINE.

DE Veneris nato questa est Dictynna tonanti,
Quod nimis ille puer promtus ad arma foret.
Tum pater accito ostendens grave fulmen Amori,
Hoc tibi, sæve puer, spicula franget, ait.
Cui lascivus Amor motis hæc reddidit alis:
Quid si iterum posito fulmine cycnus eris?

XXIII.

IN RICCIUM.

ÆGROTAT sedis vitio, & male Riccius audit.
Quid, si esset surdis Riccius auriculis?

XXIV.

DE DANAE, ET JOVE.

FORMOSAM Danaën munibat ahenea turris:
Et satis hoc vanus credidit esse pater.

Indoluit, teneræ miſeratus fata puellæ
Juppiter, & ſubito factus amator, ait:
Ergo arcere potes natam diviſque, viriſque:
At ſi non arces imbribus, imber ero.

XXV.

DE LUCIO GRAMMATISTA.

NOctes, & noctes iterat dum Lucius, illi
Perpetuam noctem præbuit altus Arar.

XXVI.

DE VULCANO, ET VENERE.

HOrrida cælicolis narrabat prœlia Mavors,
Sævaque terribili capta trophæa manu:
Quod Venus audiret, doluit Vulcanus. &, Heus tu,
Inquit, an exſpectas, ut mea vincla canat?

XXVII.

DE SEIPSO.

MIraris, liquidum cur non diſſolvor in amnem,
Quum numquam ſiccas cogar habere genas.
Miror ego, in tenues potius non iſſe favillas,
Aſſiduæ carpant quum mea corda faces.
Scilicet ut miſero poſſim ſupereſſe dolori,
Sic lacrimis flammas temperat acer Amor.

XXVIII.

DE HERCULE, ET JOVE.

PEndebat Phrygii Tirynthius ore miniſtri;
Delicias magno dum facit ille Jovi.
Tum pater, haud equidem favi, fortiſſime, dixit,
Formoſum rapuit quum tibi Naïs Hylan.

XXIX.

DE VENERE, ET SOLE.

INduerat thoraca humeris, galeamque decoro
Aptarat capiti; Marte jubente, Venus.
Nil opus his, Sol, diva, inquit: ſumenda fuerunt,
Quum vos ferratæ circuïere plagæ.

XXX.

CATONIS TUMULUS.

Hic, ubi Libertas, magni & jacet umbra Catonis,
Quam melius poterant Cæsaris ossa tegi!

XXXI.

DE VENETORUM SIGNIS.

Romanas Aquilæ postquam liquere cohortes;
Magnanimus turmas ducit in arma Leo.

XXXII.

DE ANDREA MATTHÆO AQUIVIVO.

DUCE HADRIÆ.

Moesta Bituntinæ duxerunt otia Nymphæ,
Nec Faunis solitos exhibuere choros.
Scilicet optato quidquid sine principe cernunt,
Ingratum est; tantus principis urget amor.
Nec satis est, positis arcum sprevisse sagittis,
Questubus & totos continuasse dies:
Ast etiam nostris faciunt convicia terris;
Et nos Sirenas, Lotophagosque vocant.
Vera loquor: divæ, veniam date vera loquenti:
Non amor hic certe, sed magis invidia est.

XXXIII.

DE THELESINÆ CRINIBUS.

Dum nectit flavos auro Thelesina capillos,
Contraxit radios Phœbus, & erubuit.
Mox hæc ad superos: En auro jungitur aurum:
Hoc est mortales, hoc superare deos.

XXXIV.

IN GALEATIUM CARACCIOLUM.

Hippolyten, Leden, Thelesinam diligis unus:
Dic mihi, quid tota restat in urbe boni?

XXXV.

IN THEATRUM CAMPANUM.

Dicite, semidei, silvarum numina, Panes,
Et si qua adventu es Nympha fugata meo:

Cui licuit tantas ſaxorum evertere moles,
  Quas jam disjectas vix nemora alta tegunt?
Hiſne olim ſueta eſt cuneis Campana juventus
  Amphitheatrales læta videre jocos?
Nunc ubi tot plauſuſque hominum, voceſque canoræ,
  Tot riſus, tot jam gaudia, tot facies?
Scilicet, heu fati leges! rapit omnia tempus;
  Et quæ ſuſtulerat, deprimit ipſa dies.

XXXVI.

DE FONTE MERGILLINES.

EST mihi rivo vitreus perenni
  Fons, arenoſum prope litus; unde
  Sæpe diſcedens ſibi nauta rores
    Haurit amicos.
Unicus noſtris ſcatet ille ripis,
  Montis immenſo ſitiente tractu,
  Vitifer qua Pauſilypus vadoſum ex-
    currit in æquor.
Hunc ego vitta redimitus alba,
  Flore, & æſtivis veneror coronis;
  Quum timent amnes, & hiulca ſævum
    Arva Leonem.
Antequam feſtæ redeant Calendæ
  Fortis Auguſti, ſuperantque patri
  Quattuor luces; mihi tempus omni
    Dulcius ævo.
Bis mihi ſanctum, mihi bis vocandum,
  Bis celebrandum potiore cultu,
  Duplici voto, geminaque ſemper
    Turis acerra.
Namque ab extremo properans Eoo,
  Hac die primum mihi vagienti
  Phœbus illuxit, pariterque dias
    Hauſimus auras.
Hac & inſigni peragenda ritu
  Sacra ſolennes veniunt ad aras

Nazari, unde omnes tituli, meæque
Nomina gentis;
Nazari vastas cohibetitis undas
Æquoris, sævosque domantis æstus,
Quidquid & vani truculenta jussit
Ira Neronis.
O decus cæli, simul & tuorum,
Rite quem parva veneramur æde;
Cui frequentandas populis futuris
Ponimus aras:
Si mihi primos generis parentes,
Si mihi lucem pariter dedisti:
Huc age; & fontem tibi dedicatum
Sæpe revise.

XXXVII.
DIVO NAZARIO.

Natali quod, dive, tuo lucem editus hausi;
Quod tua nascenti lux mihi prima fuit:
Actius hoc riguo parvum cum fonte sacellum
Dedico; tu nutu fac rata vota tuo:
Ut quæ Sextiles lux venerit ante Calendas
Quarta, sit hic generi bis celebranda meo;
Et quod solennes revocat tua festa per aras,
Et quod natalem contigit esse meum.

XXXVIII.
DE LAURO, AD NERITINORUM DUCEM.

Illa deûm lætis olim gestata triumphis,
Claraque Phœbææ laurus honore comæ,
Jampridem male culta, novos emittere ramos,
Jampridem baccas edere desierat.
Nunc lacrimis adjuta tuis revirescit; & omne
Frondiferum spirans implet odore nemus.
Sed nec eam lacrimæ tantum juvere perennes,
Quantum mansuro carmine quod colitur.
Hoc debent, Aquivive, duces tibi, debet & ipse
Phœbus; nam per te laurea silva viret.

XXXIX.

IN TUMULUM COTTÆ VERONENSIS.

SPERABAS tibi, docta, novum, Verona, Catullum:
Experta es duros bis viduata deos.
Nulla animum posthac res erigat: optima quando
Prima rapit celeri Parca inimica manu.
Quæ tamen ut vidit morientis frigida Cottæ
Ora, suum fassa est crimen, & erubuit.

XL.

IN PICENTEM MEDICUM.

QUOD noctu latras, quod sellas olfacis unus;
Da veniam, Picens, hoc canis est vitium.
Sed quia tu Cynicus vis dici, & clinicus idem;
Esse idem poteris merdicus, & medicus.

XLI.

DE FERDINANDO JUNIORE.

SI merita audieris Ferrandi, Nestora credas:
Si numeres annos, dixeris Antilochum.

XLII.

IN QUEMDAM.

NE valeam, Superi, bene si facere hic pote, quem sors
Exsilio, & vinclis vexit ad imperium.
Et peream, ni cuncta evertere jam volet hic, qui
Nil meminit præter vincula, & exsilium.

XLIII.

TUMULUS, IN QUO PLORATUR *FILIUS UNICUS*.

CUR heu Lætitiam falso dixere parentes,
Tristitiam qui me dicere debuerant?
Natus erat miseræ lux unica matris, ocellus
Unicus; hunc Lachesis noxia subripuit.
I nunc, vel Nioben confer mihi; cujus habet sors
Hoc melius, fieri saxea quod potuit.

XLIV.
IN PICTURAM.

ANNA parens, cui cæleſtem ſperare nepotem
  Contigit, intactæ virginis, Anna, parens:
Ut tandem te te meliori in ſede locares,
  Credibile eſt artes edidiciſſe novas.
Scilicet obſcœnæ ſemper convicia turbæ,
  Et ſcelera antiqui perpetiar domini?
Vix hæc; & medicas invadis protinus artes;
  Nec mora, jam cæcis lumina reſtituis.
Accurrunt ægri; complentur compita rhedis;
  Occupat anguſtas ſedula turba vias.
Ecce in quo picta es, paries exſcinditur; & te
  Accipit hoſpitio nata benigna pio.
Nimirum ſapis, Anna; hoc contulit ipſa ſenectus:
  Haud aliter poteras hac caruiſſe domo.

XLV.
DE JUNONE, ET GANYMEDE.

JUSSERAT Iliacum menſis adſtare miniſtrum
  Juppiter: at conjux, Quis mihi miſcet, ait?
Ille verecundis libat cryſtalla labellis:
  Cui dea: Amatori da, puer, iſta tuo.

XLVI.
IN CATONIS LAUDEM.

QUÆ tegit exſtinctum cum Libertate Catonem,
  Inſultat tumulis, Cæſar, arena tuis.

XLVII.
DE HOMERO IN LATINUM VERSO.

QUID ſeptem de vate ſacro contenditis urbes?
  Ecce poteſt civem dicere Roma ſuum.
At vos aut noſtrum, ſi fas, auferte Maronem;
  Aut alium vobis quærite Mæoniden.

XLVIII.
IN TUMULUM ASSANII.

TU, qui disjectos artus, inhumataque furtim
  Aſſanii occulto membra refers tumulo;

Macte animi pietate, tamen nihil irrita buſti
  Gloria tam claros adferet ad cineres:
Quandoquidem voluit potius ſic ſparſa jacere,
  Quam cadere ad triſtes nobilis umbra rogos.
Nunc late exigui fines egreſſa ſepulcri,
  Eoum fama verberat Oceanum.
Contemſit dulcemque animam, floremque juventæ;
  Sanguine ut agnato dedecus elueret.
Quumque hauſit ſævi ſtricto latus enſe tyranni;
  Laudem obitu ſtatuit quærere, non tumulum.
Quodque magis mirere; hilaris, ridenſque cruentos
  Carnificis cultros cernere ſuſtinuit.
Diſſimulet patriam; taceat nomenque, genuſque:
  Qui facit hoc, dicit ſe Lacedæmonium.

XLIX.

IN TUMULUM CAUDOLÆ.

HEu quæ te rigidi rapuit vis effera fati;
  Quis matri miſeræ tot peperit lacrimas,
Flos veterum, Caudola, virûm? tibi mœſta ſepulcrum
  Illa dedit, triſtes Actius hos titulos;
Hos titulos; qui te nigras deſcendere ad umbras,
  Obduci Stygia non patiantur aqua.
Tempora miretur quivis ſua: talis Achilles,
  Talis, quum caderet, Martius Hector erat.
I, precor, i nullos non durature per annos,
  Neſtoreos qui jam vivere dignus eras.

L.

DE JOVE, ET AMORE.

JUppiter infractos jactat dum ſæpe gigantes;
  Et ſibi ſervati dat decus omne poli:
Sic eſt, inquit Amor; namque hoc mugire ſolebas
  Tunc quoque, quum torva fronte juvencus eras.

LI.

HYMNUS AD D. NAZARIUM.

NAzari, heu quis me tibi ad hanc ſupremi
  Litoris ripam, quis ad hos putaſſet

Te-

Tethyos fluctus, quis ad has daturum
Tura paludes?
Post tot emensos pelago labores,
Tot pererratos populos, sub ipso
Fine terrarum datur ecce amicum
Cernere numen.
Ergo in extremis, pater alme, terris
Barbaræ norunt tua sacra gentes,
Qua latus dextrum Liger æstuosis
Objicit undis.
Jamque & Aulercos genus acre, & ipsos
Cernis ad te Lexovios citato
Essedo, & picta volitare flavos
Puppe Britannos.
O mihi semper geniale cæli
Sidus, o famæ decus omne nostræ,
Auctor o idem mihi gentis, & spi-
rabilis auræ.
Se tibi debet proavorum origo, &
Sanguinis si sunt decora ulla nostri:
Debet & præsens genus, & futurum,
Debet & hæc lux
Sacra; quæ magnum mihi prima Solem
Obtulit nascenti, & inane aperti
Aëris, pulchrosque micantis æthræ
Tot simul ignes.
Hinc tuis per me dare grata templis
Munera, hinc natalitias coronas
Annuis suevit sociare sertis,
Dum fuit hæc sors.
Nunc in ignotis vagor ecce campis,
Regis heu cari exsilium secutus;
Dum fides, & fas, & amor, piusque
Me rapit ardor.
I, puer, buxum nemore e propinquo
Collige, & siquas tibi litus offert

 Quer-

Quercuum frondes: celebrare mœſtum
Sic juvat annum.
O, ubi dulces patriæ receſſus
Abluis, Sebethe, loca illa myrto
Conſita; o, qui Pauſilypi virentes
Det mihi citros,
Qua tuum lambens maris unda fontem
Margines parvi minuit ſacelli,
Noſtrum opus; quo ſe recreet quotannis
Læta juventus.
Quæ tibi ſacris operata arenis,
Frondibus remos, celereſque cymbas
Ornat; & forſan mea nunc, ut olim,
Dona requirit.
Heu, pater, cur heu mihi ad inſtitutos
Non licet jam jam properare curſus?
Cur vetor templis, & adeſſe ludis
Rite dicatis?
Sit ſatis ventos toleraſſe, & imbres,
Ac minas fatorum, hominumque fraudes:
Da, pater, tecto ſalientem avito
Cernere fumum.

LII.

DE AMORE FUGITIVO.

QUÆRITAT huc illuc raptum ſibi Cypria natum:
Ille ſed ad noſtri pectoris ima latet.
Me miſerum, quid agam? durus puer; aſpera mater;
Et magnum in me jus altera, & alter habent.
Si celem; video, quantus deus oſſa peruret:
Sin prodam; merito durior hoſtis erit.
Adde, quod hæc non eſt, quæ natum ad flagra repoſcat,
Sed quæ de noſtro bella cruore velit.
Ergo iſtic fugitive, late; ſed parcius ure:
Haud alio poteris tutior eſſe loco.

LIII.

LIII.

DE CAMILLA SCALAMPA MEDIOLANENSI.

FUMANTEM ambustis olim Phaëtonta quadrigis
  Excepit rapidis fluctibus Eridanus.
Ecce recens, Ticine, tibi de Sole trophæum
  Erigit auratis culta Camilla comis.
Nam deus ille tuis ausus concurrere ripis,
  Majoris numen sensit adesse deæ.
O fatum fluviorum! ergo nova fabula vestris
  Semper erunt Nymphis aut pater, aut Phaëton.

LIV.

DE VIOLANTE GRAPPINA,

FEMINA PRÆCLARISS.

DIALOGUS VENERIS, ET AMORIS.

VEN. UNDE mihi has violas affers, puer? AM. acci-
  pe, mater;
  Quando aliud calida de nive nil potui.
VEN. De nive tu calida violas? AM. perstrinxit ocellos
  Candor; & ecce, nivem quod puto, pectus erat.
VEN. Mira refers: sed tela ubi sunt illa aurea? AM. ha-
  bebam
  Quum legerem violas; nunc Violantis habet.

LV.

DE MORINNA.

SIT spectanda comis, sit pulchro corpore tota;
  Sit Venus, & blandas spiret ab ore rosas:
Aoniasque deas, ipsam quoque Pallada vincat
  Ingenio; & dulci pectore mella fluant:
Dum tamen ire mihi noctes Morinna quietas,
  Et sinat arbitrii libera jura mei.
Arsimus, & primos miseri deflevimus ignes:
  Hoc satis: extremo turpe in amore mori.

LVI.

AD ANIMUM SUUM.

ARSISTI; & miseras consumsit flamma medullas;
  Aridaque in cineres ossa abiere leves:

Fle-

Fleviſti; roremque oculi fudere perennem;
Sebethus lacrimis crevit & ipſe tuis:
Ardendi, flendique igitur quæ tanta cupido eſt?
O anime, exſequias diſce timere tuas;
Neve iterum tua damna, iterum tua funera quæras:
Sirenum ſçopulos præteriiſſe juvet.

LVII.

DE CASSANDRA MARCHESIA.

DESINE formoſæ dotes numerare puellæ;
Deſine jam exſtinctas ſollicitare faces.
Nam dum ſæpe comas,frontēque,humeroſque,manuſque
Commemoras; proprios exſtruis ipſe rogos.
Dumque oculis Caſſandra,animo Caſſandra recurſat;
Caſſandra heu mentis jus habet omne tuæ;
Blandus Amor tacitis ſubrepſit in oſſa venenis.
Sic ſibi vel fatum quilibet eſſe poteſt.

LVIII.

HYMNUS DIVO GAUDIOSO.

GAUDETE, cœtus virginum,
Plenas habentes lampadas:
Sponſus ſacras ad nuptias
Venit repente: ſurgite.
Venit ſerenus Lucifer,
Nocturna pellens ſidera:
Optata lux ſolennibus
Adeſt dicata gaudiis;
Lux clara, qua fugans nigram
Mundi ſator caliginem,
Veſtri latere gloriam
Patris diu non paſſus eſt;
Qua Gaudioſi ſegmina,
Tot inreperta ſæculis
Suis videnda civibus
Dives retexit urnula.
O ter beate & amplius,
Lapis puſille, qui tuo

Tanti verendum præsulis
Sinu recondis pulverem!
Præsul sed o beatior,
Claræ decus Neapolis,
Tuæ benignus patriæ
Fer, Gaudiose, gaudia.
Adsit fides, & veritas;
Adsit probata castitas:
Morbos, famem, pericula
Tuis repelle mœnibus.
Ergo tibi sit gloria,
Inseparata Trinitas,
Verbum, Paterque, & Spiritus,
Qui condidistis omnia.

LIX.

DE EODEM AD VESPERAS.

AUDIAT surgens pariter, cadensque
Sol tuas laudes, meritosque honores,
Urbis o nostræ columen, tuæque
Gloria gentis.
Audiat cælum, mare, terra, & aër,
Annuos ritus tibi dum novamus,
Dum damus flammis adolenda sacris
Tura per aras.
Huc ades festa redimite fronde,
Cælitum plausus, choreasque linquens;
Et tuam sedem, tua, Gaudiose,
Ossa revise;
Ossa, quæ longa tumuli sub umbra
Abdita, ignaras latuere gentes;
Nocte mox pulsa redeunt apertas
Lucis in auras.
Hic dies nobis celeber, precamur,
Lætior semper redeat, nec ullos
Hostium motus ferat, aut maligni
Sideris æstus.

Da

Da tuis longam, venerande, pacem
Civibus, da perpetuos honores,
Da bonam mentem, ſuperique plenos
Luminis hauſtus.
Juſta poſcentes animos benignus
Adjuva; injuſtos moderare ſenſus.
Sentiant per te patuiſſe caſtis
Æthera votis.
Laus tibi, cæli pater, atque princeps,
Omnium rector ſimul & creator;
Quem fides veri ſtudioſa Trinum
Credit, & Unum.

LX.

AD DIVUM NAZARIUM.

DIVE, cui vaſti metuenda ponti
Vis, & iratæ famulantur undæ;
Quem per & ſpumas gradientem, & æſtus
Nauta vocavit,
Ah miſer pœnas pelago daturus,
Quum niger circumſtreperet procellis
Auſter, & turbata minax feriret
Sidera fluctus:
Te, mihi ſanctum, patriumque numen,
Te canam, gentis columen Latinæ,
Auream prolem patris Africani,
Perpetuæque
Matris heu vulnus grave, dum relictis
Tibridis ripis, Italoque cælo,
Sponte trans Rhætos iter, & nivoſas
Arripis Alpes;
Lacte depulſus velut ille, primi
Quem rapit curſus generoſus ardor,
Pullus, & matrem fugit, & rapaces
Tranſilit amnes.
Mox & ad Rhenum, horribileſque tendis
Treverûm gentes animoſus hoſpes,

Mor-

Morte festinans capere invidendæ
Præmia palmæ.
Hic, ubi e caræ gremio parentis,
Jam necis magnæ comitem futurum,
Excipis Celsum, pater, & salubri
Perluis unda.
Perluis totas, mora nulla, & urbes:
Undique exhaustis properatur agris:
Barbaros gaudent Druidæ sacrorum
Ponere ritus.
Nazarî nomen, meritique famam
Audiit, siquem Liger in remotis
Occulit ripis, refugove inundat
Sequana cursu.
Te neque injusti rabies Neronis,
Impios jam jam minitantis ignes,
Non per exsertos Anolinus urgens
Terruit enses.
Jam voluptatum, gelidæque victor
Mortis, & lapsi reparator orbis
Diceris, milesque peræque Iberis
Notus, & Indis.
Ergo speratum, genitor, triumphum,
Et parum factis meruisse cælum est:
Aureum vultu jubar, & coruscos
Fundis honores.
Salve io, magni nova lux olympi,
Cui per extentas operosa terras
Templa tot surgunt, calidisque fumant
Ignibus aræ.
Nos tibi hac grata scopulorum in umbrâ
Rite parvis ædiculam columnis
Ponimus: nos perpetuo sacramus
Munere fontem.
Accipe æstivam, nova serta, citrum, &
Virgines lauros, gracilesque myrtos,

Quoſque Mergillina tulit propinquo
Litore odores.
O mihi longos liceat per annos
Hic ſacra, & feſtos renovare ludos,
Et tuum caſtis ſine fraude votis
Poſcere numen.

LXI.

DE FERDINANDO HAVALO,
PISCARIÆ PRINCIPE.

ADMOVEANT iterum cælo ſi caſtra gigantes
Hoc duce, quo Ligurum gloria fracta jacet:
Cum Marte Enceladus, cum Phœbo ſigna Typhoeus
Conferet, ipſe Havalus cum Jove bella geret.

LXII.

IN NOLAM URBEM.

INFENSUM Muſis nomen, male grata petenti
Virgilio optatam Nola negavit aquam.
Noluit hæc eadem Joviano ruſtica vati
Hoſpitium parvæ contribuiſſe moræ:
Iccirco nimirum hoc dicta es nomine, Nola,
Nolueris magnis quod placuiſſe viris.
At tibi pro ſcelere hoc cœnoſos fuſa per agros
Exhauſit populos Styx violenta tuos.
Jamque quid, o nullis abolenda infamia ſæclis,
Imprecer? & cælum deſit, & unda tibi.

LXIII.

IN LYGDAMUM.

QUÆRIS, Lygdame, muſca cur vóceris?
Nam muſca es, mihi crede, tam moleſta,
Quam nec ſunt culices, graveſque fuci,
Quam nec vermiculique, cimiceſque.
Unum te tamen arceat neceſſe eſt,
Turdelæ auxilium cacantis, ut te
Non muſcaria, milviique caudæ,
Non alæ accipitrum potentiorum
Avertant, abigantque ſævientem.

ACTII SYNCERI

SANNAZARII

NEAPOLITANI

EPIGRAMMATON

LIBER III.

I.

MARIÆ GARLONIÆ GRAPPINÆ.

ROPAGO formosæ arboris
 Formosa virgo, quæ vagos
 Inter orta Cupidines,
 Veris lilia vincis,
Rosasque molles, & croci
 Pulchre rubentis igneum
 Florem, & uvidulas comas
 Halantis hyacinthi:
Redisti avitos ad lares,
 Felicem ocellulis tuis
 Redditura Neapolim,
 Caro adnixa marito:
Redisti ad optatos choros
 Æqualium, & probos sinus
 Matris, ac bene cognitum
 Fratris dulcis amorem.

Quis

Quis o, quis hunc albo mihi
Signet diem lapillulo?
Quis Sabæa calentibus
Addat munera flammis?
Vocanda Muſarum cohors.
Huc huc, benigna; & abditam
Barbiton cape, myrteis
Frontem vincta coronis,
Thalia: quid dignum tuo
Promis favore? quid bonæ
Voce, vel fidibus ſtudent
Reſpondere ſorores?
Sed eſſe quid lætum, deæ,
Hic abſque amoribus poteſt?
Non movet Chione ſuis,
Non me Lyda papillis.
Procul faceſſant hinc malæ,
Sæcli pudor, libidines.
Mi ſat eſt, minuat graves
Si Garlonia curas.
Juventa, cur me tam cito
Ludendo inepta deſeris?
Hæc erat facies novis
Non fraudanda libellis.

II.

AD CASSANDRAM.

QUARTA Charis, decima es mihi Piëris, altera Cypris,
Caſſandra una choris addita diva tribus.

III.

SE FIDEM SERVATURUM.

SI poſt fata novos animas errare per artus,
Vera docent Samii dogmata nota ſenis;
Nec pote mens eadem mutari, ſeu ferus altis
Erret aper ſilvis, ſeu vaga cantet avis:
Ipſe ego (mens quoniam eſt uni ſervire puellæ)
Exſurgam mœſtis turtur ab exſequiis.

IV.
AD FEDERICUM.

Litibus abſtinui ſemper; mihi teſtis Apollo eſt,
  Et Muſæ, & ſtudiis otia grata meis.
Nunc me neſcio quis per triſtia jurgia verſat
  Scotius, & rauci cogit ad arma fori.
Es fateor magnus pulſis, rex inclyte, Gallis:
  Pelle etiam Scotos, & mihi major eris.

V.
AD EUNUM.

Quidquid erat tripodum Cumis, Delphiſque, petiſti,
  Diſcere fortunam dum cupis, Eune, tuam.
At deus: Exſtabis ſupra regeſque, duceſque:
  Veridico tandem retulit ore tibi.
Tu tamen hinc vanos ſumſiſti, Græcule, faſtus:
  Jam magni dominus, jam pater, orbis eras.
Ecce crucem aſcendis. non te deus, Eune, feſellit:
  Omnia ſunt crepidis inferiora tuis.

VI.
AD PORCIAM BRANCIAM,
ET ISABELLAM SOROREM.

Porcia, & Iſabella, venuſtæ pignora matris,
  Dicite, quis veſtras non amet illecebras?
Tu quoque dic, tali quum ſis digniſſima partu,
  Quis, Leonora, tuo nolit ab igne mori?
Natarum illecebris, matris ſimul ignibus uri
  Qui cupit, is mortis flagrat amore ſuæ.
Vita, vale: in lucro eſt periiſſe: ſed hoc reliquum, Mors,
  Quod finis, eſt ipſis vix ſatis exſequiis.

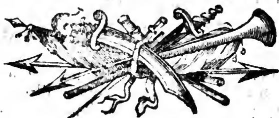
VII.

In nonnullis Editionibus hoc Epigramma occurrit, quod fortaſſe ab ACTIO rejectum, extra cæterorum numerum vagari cœpit.

QUUM A PATRIA DISCEDERET.

PARTHENOPE mihi culta, vale, blandiſſima Siren:
  Atque horti valeant, Heſperideſque tuæ.
Mergillina, vale, noſtri memor: & mea flentis
  Serta cape, heu domini munera avara tui.
Maternæ ſalvete umbræ: ſalvete, paternæ:
  Accipite & veſtris turea dona focis.
Neve nega optatos, virgo Sebethias, amnes:
  Abſentique tuas det mihi ſomnus aquas.
Det feſſo æſtivas umbras ſopor: & levis aura,
  Fluminaque ipſa ſuo lene ſonent ſtrepitu.
Exſilium nam ſponte ſequor. Fors ipſa favebit:
  Fortibus hæc ſolita eſt ſæpe & adeſſe viris.
Et mihi ſunt comites Muſæ: ſunt numina vatum:
  Et mens læta ſuis gaudet ab auſpiciis.
Blanditurque animi conſtans ſententia: quamvis
  Exſilii meritum ſit ſatis ipſa fides.

Actii Synceri Sannazarii Carminum Finis.

IL-

ILLUSTRIUM POETARUM CARMINA AD SANNAZARIUM, ET DE SANNAZARIO.

JOANNIS PARDI Responsio ad Elegiam II. Libri I. Sannazarii, quæ incipit: *Parde, decus patriæ.*

ACCI, *cui ſimplex peperit facundia nomen*
  SYNCERI, *& vitæ candida ſimplicitas:*
Si pecus exiguum nobis, ſi commodus eſſet,
  Qui pecus, & dominum paſcere poſſet, ager;
Ipſe quoque in ſilvis non dedignarer opacis
  Vivere, quas magni diique deæque colant.
Ruris deliciis fruerer, ruriſque labores
  Exciperem, feſſis ſæpius agricolis.
Hic ego longa meæ cupiiſſem ſtamina vitæ
  Deduci, hic atram rumpere fila diem.
Par igitur nobis ſtudium, diſparque facultas;
  Hinc ſequimur vitæ munera diſparia.
Ergo prædiolis tu, qui potes, utere avitis,
  Pinguius & Siculis paſce pecus gregibus:
Mî quia nulla ſoli natalis cura relicta eſt,
  Cura ſit externi ſidereique ſoli.

HIERONYMUS CARBO ACTIO SYNCERO.

QUum tibi cæleſti faveat de virgine natus,*
  Myſtica cui vatum ſacra canenda dedit:
Quumque ingens nova Muſa decus, laudemque pararit,
  Innectens capiti Delphica ſerta tuo:

Famaque quum volitet circum plaudentibus alis,
Gestiat & sacræ limina adisse domus,
Quid cessas, SYNCERE, *fores reserare, deamque*
Excipere, & docto continuisse sinu?
Illa tibi referet, quanto exspectata triumpho
Carmina, & ingenii sint monimenta tui.
Surge igitur, vivensque piæ cape præmia curæ.
Post cineres sera est gloria, serus honos.

CLEMENTI VII. PONTIFICI MAXIMO

ANTONIUS DONATUS Andreæ Matthæi filius AQUIVIVUS Joviæ Comes.

EN tibi, summe pater, sacros referentia partus
ACTIUS *Aonidum munera rara dicat.*
Quæ non furta Jovis, vanæ aut mendacia Cretæ,
Aut ortam ex undis commemorant Venerem:
Sed puerum cæli dominum, regemque, Deumque,
Quem peperit salva virginitate parens.
Fama canit soli vultus licuisse per artem
Lysippo regis reddere posse sui:
Hæc igitur si cura fuit mortalibus, ut se
Præclaro vellent fingier artifice,
Te merito CHRISTI *laudes, pater alme, juvabit*
ACTIACO *scribi carmine, non alio.*

JO. JOVIANUS PONTANUS de Hortis Hesperidum libro II. ubi agit de Limonibus, & earum cultu.

QUalem prærupti sub vertice montis, adeso
Litore, secessu in molli, sub rupe cavata,
Et Baccho felix, felix Amathuside myrto,
Frondenti & lauro Neptunia Mergilline
Læta colit: non æstus eam, non frigora tentant;

Non rivi crepitantis opem, non fictilis urnæ
Exoptat sitiens, large quam Thespias unda,
A c t i *Aque Aoniis irrorent dolia lymphis.*
Ah fatum crudele hominum, & sors invida votis!
Ignotos nunc per populos, per Gallica regna
Horrentem ad Rheni ripam, atque ad Norica saxa
Exsulat, Oceanique vada ad squallentia tabo
Navifragûm, extremos queritur Syncerus *ad Anglos.*
Interea sitiunt Citrii, ac Limonide in umbra
Torpet humus. decor ille horti fragrantis, & aurea
Pleïadum intereunt mala, ac sine honore relictum
Litus, & errantem dominum lacrimantur arenæ.
At Nympha e scopulis, summique cacumine saxi
Incusatque deos, cælumque & sidera damnat:
Et saxa, & miseræ responsant antra puellæ.

Gabrielis Altilii ad Actium Syncerum, & M. Antonium fratres Epistolam Consolatoriam in matris funere quære infra in Carminibus ejusdem Altilii.

C h a r i t e i.

H*Os libros Juvenalis, atque Persii*
S y n c e r u s *Chariteïo sodali*
Misit A c t i u s, *optimus poëta.*
Ille maximus omnium poëta
Quos arguta Neapolis creavit:
Quem S a n n a z a r i u m *autumat vetustas:*
Mi dono dedit aureos libellos,
Ornatos minioque purpuraque.
Quare vos agite, o bonæ Camœnæ,
Meo nomine gratias amico;
Virgo cui faveat parens tonantis:
Tithoni ut superet perennis ævum,
Suis perpetuo & bonis fruatur.

JOANNIS PIERII VALERIANI.

O Faustos hodie meos ocellos,
Queis tantum licuit videre pulchri!
Ut nunc subsiliuntque gestiuntque!
Ut cordi, utque animo, intimæ ut medullæ
Spargunt illecebras petulciores!
Queis demum licuit videre amatam
Illam illam faciem optimi poëtæ
ACTII, *qui Italicum melos polivit,*
ACTII, *qui columen chelys Latinæ;*
Qui summum decus Attici est leporis.
O faustos hodie meos ocellos!

Ejusdem. ex Elegia ad ACTIUM SYNCERUM de Amantium Metamorphosi.

TU vero, nostri lux o clarissima secli,
Qui pessum ævi bujus non sinis ire decus,
Dum canis humana divinum in virgine fœtum,
Divinos partus, progeniemque novam:
Dum rapidum mediis ignem expiscaris in undis,
Sive tibi Chloris, seu Galatea placet:
Quo modulante novem gaudent premere ora sorores,
In numeros Italus, sive Latinus eas:
Cur, ACTI SYNCERE, *meum misereris amorem,*
Quo sine dein nobis nulla futura salus? &c.

BASILII ZANCHII. ex Elegia in Lycinnam, ad ACTIUM SYNCERUM SANNAZARIUM. pag. 188. Carm. ed. Basil.

ACTI, *plectra movet cui lenia pulcher Apollo;*
Gratia cui dulci semper in ore sedet:
Te viridis Sebethus habet, te florea Tempe
Cantantem faciles inter Hamadryadas.

Nunc

Nunc molles Elegos, nunc culta Epigrammata pangis;
Nunc etiam magno digna Marone sonas.
Nec pudet Arcadia carmen duxisse cicuta;
Quærere nec densas Phyllida per salices:
Nec manibus tepidi tractare coagula lactis,
Nec calathos lentis texere viminibus.
Et tua litoreæ respondent carmina Nymphæ,
Saltat & ad numeros Naïca turba tuos.
Quidquid agis (nam te numquam cessare putandum est,
Tradere nec molli pectora desidiæ)
Nemo est, crede mihi, te fortunatior uno,
Nec cui tot dederint numina delicias. &c.

Ejusdem. Nænia in ACTIUM SYNCERUM SANNAZARIUM, ibid. pag. 159.

SUccessor jam, Phœbe, tibi vaga cornua Phœbe
Junxerat, & puri fulgebant ætheris ignes:
Et faciem Terræ nigrantibus horrida pennis
Texerat, & somnos fessis mortalibus alma
Nox tulerat: quum me placidus sopor occupat alta
Pausilypi sub rupe, novi qua lumina Solis
Prospicit, & placido jactantes retia ponto.
Quam subter jacet apricis circumdata campis
Planicies: hic aura levis per florea Tempe
Ludit, & afflatæ flectuntur leniter herbæ.
In medio dulci crepitantes murmure rivi
Subsiliunt, circumque viret densissima silva,
Ipsa suis manibus rerum Natura creatrix
Quam sevit: non ulla comis decussit honorem
Ventorum vis sæva: riget non illa pruinis,
Non nivibus solita est canis albescere silva,
Nec gemit, aut raptis nemus omne immurmurat umbris;
Æterno sed vere tepet lætissima tellus.
Hic densis non una sedens philomela sub umbris,
Nunc summo pendet ramo, nunc carmina mille

Concinit, & pennas radiis expandere gestit.
Nunc querulos inter nidos confusa volucrum
Turba canit, cantuque diem lætata salutat.
Ecce autem, dum membra rigat languentia somnus,
Extollens sese tota mæstissimus unda
Sebethus, viridi limo rorantia tectus
Corpora, muscosoque comas velatus amictu
Astitit, & mediis clarum sese obtulit umbris,
Talia vociferans: Quis te, SYNCERE, *deorum*
Abstulit, & nostris invidit, candide, terris?
Hoc erat, hoc latices quod jam mirabar amaros,
Quod prærupta procul fumabant summa Vesevi.
Tu vero quid membra foves? age lumina solve
In fletum: lacrimisque diu testatus ademtum,
Et tumulum statue, & tumulo solennia mitte.
Confestim excussus somno ter pectora planxi,
Ter gemitu implevi tristis nemora omnia circum:
Et tandem in fletum lacrimantia lumina solvi.
Tu mecum o, quæ saxa colis, quæ funera cantas
Conjugis amissi, tristes meditare querelas,
Alcyone. vos o pictis Acheloides alis,
Antiqua Tellure *satæ, conjungite luctus.*
Tuque adeo, quondam felix, cantataque Musis,
Parthenope, mecum inferias, & funera vati
Redde: iterum crines, iterum discissa papillas,
Post magni occasum, supremaque fata Maronis.
Quis nunc te nobis, qui nunc, SYNCERE, *deorum*
Abstulit, & nostris invidit, candide, terris?
Nimirum paullo ante feri data signa doloris:
Nec mens læva fuit. caput aureus occuluit Sol
Nube cava: septemque dies, septem æthera noctes
Vidimus in liquidos totum dissolvier imbres:
Et mærens canum excussit caput Apenninus,
Et castella humeris tremuere hærentia duris.
Nec tamen infletum linquam te, nobilis ACTI:
Accipe, terra, meas lacrimas; vos flebile carmen

Inge-

Ingeminate piis commotæ questibus auræ.
Te mecum e vitreis Lucrinæ Naïdes antris,
Te flebit conjuncta meis Euplœa querelis,
Inarime, Prochyteque fero circumdata ponto,
Nesis, & assiduo pulsata Megalia fluctu:
Te placidus Limon, te felix palmite Gaurus,
Teleboûmque domus, dilectaque litora Bajæ,
Teque Dicarchæi portus, te proxima Cyme,
Ænariæque lacus celebres, & Vesvia rura,
Te referent veteris resonantia saxa Minervæ.
Te Stabiæ, te terrigenûm perfusa cruore
Terra gemet: funusque tuum, laudesque sonabunt
Arva tibi dilecta, Ceres, tibi cognita, Bacche.
Vos patrii mecum, vos suspirabitis amnes,
Flebitis & virides toto cum flumine ripæ.
Vos mecum rigidi montes, vos invia lustra,
Vos gelidæ valles discetis flere, meique
Testes vos eritis circum nemora alta doloris:
Testis erit, quæ sola gementibus ingemit Echo:
Testis erit, qui cuncta videt, qui luce recludit.
Præterea Serri in ripis viridantibus alti
Nulla erit e duro quæ non in cortice signet
Populus ah mœstum, & semper lacrimabile carmen.
Quis nunc te nobis rapuit, SYNCERE, *deorum?*
En tibi Parthenope tumulum mœstissima mater
Construit, & Pario decorat tua funera saxo,
Atque sepulcrales longinqua in secula pompas.
Has lacrimas, vulsamque a vertice Mergillina
Cæsariem, & violam, & candentia lilia fundit.
Has nassas, hæc lina tibi, SYNCERE, *sepulto*
Piscator dicat: & soli cantare periti
Arcades hos calamos, & pastoralia serta
Apportant: tu dona libens, tu vota benignus
Suscipe, & o tantos præsens solare dolores.
Parva loquor: te Nereïdum, te docta sororum
Musarum venerata cohors, te mater Amorum

Fle-

Flebilibus modulata modis, tibi funera solvit,
Et tumulo lacrimas oculis turgentibus addit,
Et tumulo densas inducit sedula lauros:
Et Paphia vestit myrto, & pallente corymbo:
Tum vivax apium, & Milesia vellera donat,
Purpureasque rosas, & purpureos amaranthos
Spargit, & ammineo redolentia mella Lyæo:
Æternoque tuum designat carmine bustum.
Nereïdum, Pontique decus, SYNCERE, *sepulcrum*
Hoc posuere tibi formosa Doride natæ.
Musarum, Phœbique decus, SYNCERE, *sepulcrum*
Hoc posuere tibi pulchra Pimpleide natæ.
Idaliæ, natique decus, SYNCERE, *sepulcrum*
Hoc posuit tibi mœsta Jovis pulcherrima proles.
I felix: jam te Elysii, ter magna, recessus,
Umbra, manent, manet umbra tui divina Maronis:
Innumerique alii, queis vel tua cognita virtus,
Vel qui felices tecum vixere per annos.
I felix animi, fortunatusque laborum.
Jamque vale, vale o vates: vos saxa valete.
Terra, tibi violæ sint o, sit perpetuum ver,
Quæ cineres vatis servas felicis, & ossa:
Et Zephyri molle inspirent tibi semper amomum.

Ejusdem. Tumulus ACTII SYNCERI SANNAZARII. ibid. pag. 226.

H*As nassas, hæc lina tibi,* SYNCERE, *sepulto*
Piscator tenui dedicat arte Mycon.
Hos calamos, myrtumque tibi, viridemque coronam
Arcadia pastor ponit ab arte Lycon.
Has lacrimas, vulsamque a vertice Mergillina
Cæsariem, & violas spargit, & ammineum.
Parthenope patria ipsa tibi de marmore bustum
Condit, & extentis funera temporibus.
Quid moror? æterni te suspicit umbra Maronis,
Et sibi vicinum donat habere locum.

PETRI

PETRI BEMBI.

Da sacro cineti flores: hic ille Maroni
Syncerus Musa proximus, ut tumulo.

PETRI GRAVINÆ.

Qui divina legis Synceri *carmina vatis,*
Magnaque Virginei sacra Puerperii:
Non hæc humano credas procedere sensu;
Auctori mentem movit, & ora Deus.
Hunc sibi delegit, quo non cælestia quisquam
Grandius, aut pleno cultius ore sonet.

ANTONII TIBALDEI.

Virginis intactæ Partum, Partumque videbis
Actia *quem docto pectore Musa dedit.*
Admirandi ambo: humanæ fuit ille saluti
Utilis, humanis hic fuit ingeniis.

NICOLAI ARCHII Comitis. ex Elegia ad Alexandrum Thienum.

Ipse ego Parthenopen visam studiosus amœnam,
Claraque Syncero *litora culta seni.*
Illic est animus vos exercere, Camœnæ,
Magnus ubi cecinit pascua Vergilius.
Hic ego te, Syncere, *sequar:* Syncere, *tuo mi*
E sacro fas sit fonte levare sitim.
Tu canis Arcadici pastor pineta Lycæi:
Sebethi propter flumina pascis oves.
Et canis obscura cantantem nocte Lyconem:
Formosæ defles Phyllidis interitum.
Proteaque intacto mulcentem carmine phocas:
Vertis & in Salices pectora Naïadum.

Vir-

Virginis & celebras Partum graviore cothurno
Andini æquiparans carmina Vergilii.
Felices silvæ, quæ te sensere canentem,
Quæ audivere tuos æquora pulsa sonos!
Seu te Pausilypus, seu candida Mergilline,
Seu retinent caræ litora Parthenopes:
Ipse sequar, modo tu non dedignere sequentem,
Nec timeam iratum te duce adire fretum.
Quod si contingat, dominæ spernentur amores,
Et regum summæ despicientur opes.

M. ANTONII FLAMINII.

QUantum Virgilio debebit silva Maroni,
Et pastor, donec Musa Maronis erit;
Tantum pæne tibi debent piscator, & acta,
ACTI, *divino proxime Virgilio.*

Ejusdem. Carminum Libro II. Elegia de se proficiscente Neapolim. edit. I. Com. pag. 65.

PAusilypi colles, & candida Mergillina,
Et myrteta sacris consita litoribus,
Si mihi post tantos terræque marisque labores
Contigerit vestræ limina adire DEÆ,
Limina, quæ vates specula fundavit in alta
ACTIUS *Eois clarus, & Hesperiis,*
His ego pileolum figam, & calcaria, & ensem,
Et quæcumque vagus arma viator habet.

Ejusdem ex Carmine XLIII. Lib. V. ad Marium Galeotam, edit. I. Cominianæ pag. 142.

TU ne, docte Mari, tuo sodali
Potes consulere, ut suas ineptas

Nu-

Nugas edat, & ora per virorum
Vagari sinat? ACTIO ne vestro
Me contendere vis? ego, inquam, amice,
Postquam is carmina tam venusta, tamque
Polita edidit, audeam libellos
Meos edere? nonne, quæso, id esset
Olori obstrepere anserem? &c.

PETRI ANGELII BARGÆI
Cynegeticon lib. IV.

...... Quique Aoniis gratissimus antris
Maxima virginei celebrat miracula partus;
*Tum * Musas summis e verticibus Parnassi*
Voce vocans trahit æquoreas ad litoris undas.

BERARDINI ROTÆ de Mergillina
SYNCERI SANNAZARII.

QUi venis Aonio quæsitum vertice Musas,
Quære alio; hinc abeunt, hospitium iis aliud.
Mergillina tenet felici litore: tu si
Quæris eas, montem desere, litus adi.

Cujusdam de SANNAZARIO.

SMyrnam olim decimum pressisti, Cinna, sub annum:
Hic gessit Partum bis duo lustra suum.

JO. MATTHÆI TOSCANI.

PLurima molitus præclara, per omnia summum,
Quod dare vel poterant singula, nomen habet.

Mar-

* Qui duo postremi versus ex Areosto desumti videntur. vid. pag. 191. hujus volum.

Martis opus, dignum testatur sanguine equestri:
Exsilio in regem est certa probata fides.
Sic illum piscator amat, sic acta remugit,
Ut pecoris custos, silvaque Virgilium.
Jam sacra quid vatum pepererunt pectora CHRISTO,
Virgineis quod se Partubus æquiparet?
Sed nova Mænalias quod ducis ad antra Camœnas,
Et calami Tuscos edidicere modos,
Hoc proprium, SYNCERE, *tuum est: hoc Itala tellus*
Ante Syracosii carmina vatis amat.
Tu belli, tu pacis honos: tibi denique lingua
Et renovata vetus debet, & aucta recens.

GEORGII FABRICII. Ex Itinere Neapolitano ad Casparem Nævium.

-- -- -- -- -- deinde cavatum
Pausilypi in tenebris, & iniquo lumine montem
Egressi, albentis templa ardua Mergillinæ
Ad mare conspicimus, cycno fundata sonoro:
Cujus vox ultra Gangen audita, Tagumque,
Dulcibus implevit vastum concentibus orbem.
Nec poterant magnis alia ossibus ossa Maronis
Conjungi melius, quam quæ sunt juncta. &c.

GERMANI AUDBERTI in Parthenope pag. 7.

SYNCERUSQUE *ingens æterno carmine panxit*
Virgineos partus; & piscatoria lina
Lusit, amata sedens ad litora Mergillines.

NICOLAI HEINSII Dan. Fil. in Elegia cui titulus *Pausilypus*, ad Casparem Kinscotium.

F*Orsitan hac olim requieverit* ACTIUS *umbra,*
ACTIUS *Ausoniæ fama superba lyræ.*

Illum

Illum Aganippeæ raptum juga Mergillinæ,
Et vidua Siren fleſſe putatur aqua.
Tu quoque mutaſti veterem, Philomela, querelam;
Juſtior hinc lacrimis & pia cauſſa tuis.
Non facit invidiam dolor hic tibi, Tereos uxor.
Quam bona nunc mater, quam bona nupta fores!
Tune eadem, æternum tun' fleſti hic ante Maronem,
Daulias, ah mœſtis ingenioſa modis?
Tun' tantum, infelix, ſperaras ferre dolorem?
Quid tibi tunc animi, quid tibi mentis erat,
Quum gemitus Phœbea pios ad buſta trahentem
Percita funeſtis ſilva ſecuta ſonis?
Audit, & admonito geminantur vulnera luctu.
Flebilius certe, quam modo, viſa queri eſt.
Perge queri, miſeranda, queri ſine fine memento
SYNCERUMQUE *tuum, Virgiliumque tuum.*
At mihi ſit ſanctas venerari cominus urnas,
Aonium Tempe Parthenopea nemus.

LODOVICO ARIOSTO nel Canto XLVI. del ſuo Furioſo alla Stanza 17.

Veggio i ſublimi, e ſopr' umani ingegni
Di ſangue, e d' amor giunti, il Pico, e il Pio.
Colui che con lor viene, e da' più degni
Ha tanto onor, mai più non conobb' io.
Ma ſe me ne fur dati veri ſegni,
E' l' uom che di veder tanto deſio,
GIACOBO SANNAZAR, *ch' a le Camene*
Laſciar fa i monti, ed abitar l' arene.

† ANONYMUS DE ACTIO SYNCERO SANNAZARIO.

Ex Schedis MSS. adhuc ineditis Bibliothecæ Ludovici Beccatelli Archiepiſcopi Raguſini in Jacobi Superantii Patricii Veneti inſignem Bibliothecam illatis.

Quis, SYNCERE, queat meritas tibi reddere laudes?
Ante putem ſummi ſcandere regna poli.
Tu prius in ſilvis gracili modulatus avena
Paſtores inter caprigenumque pecus:
Mollia per dumos ceciniſti carmina Nymphis
Fertilis Arcadiæ per juga celſa vagans.
Nec tibi cerata meditanti carmina canna
Dulce ſonans poſuit Tityrus ante pedem.
Mox pecora, & rupes ſpernens habitare minantes,
Muſa tibi Adriaci eſt incola facta maris.
Hic tibi contextæ celebrantur vimine naſſæ
Rupibus appoſitæ, qua levis alga natat.
Retibus & tracti vicina ad litora piſces,
Conchaque, in extremum quam tulit unda ſinum.
Nec minus hic dulcem docuiſti mœſtus amorem;
Fluctibus ille etiam nam ſua regna tenet.
Iſta quidem calamo primum meditatus agreſti,
Luſiſti, donec læta juventa dedit.
Aſt ubi Muſa favens, matura adolevit & ætas,
Acrior & preſſa eſt corde tepente Venus:
Succurrit, (fato ne, incertum, an æthere ab alto
Juſſerit, æternum qui regit aſtra, Deus)
Heroum nunc geſta gravi celebrare Thalia;
Namque decent magnos ardua cœpta viros.
Tunc placuit non facta hominum, non facta deorum,
Numina quæ priſci vana tulere patres:
Aſt Patris ætherei Sobolem oſtentare decoram,
Conceptam verbo quam bona Virgo tulit.
Quove aliis hæc facta hominum, præſtantque deorum,
Hoc reliquos Vates vincere Muſa dedit.

Mo-

Monitum ad Lectorem.

Vix iterum prodierant ex Cominiana typographia Carmina Sannazarii, quum vir doctus, nostrique amantissimus, Alexander Branchetta Abbas Bononiensis, misit nobis muneri exemplum Editionis vetustæ Neapolitanæ, raræ admodum ac pretiosæ, in qua Libri tantum de Partu Virginis, Eclogæ Piscatoriæ, ac Lamentatio de Morte Christi continentur. Eam Editionem olim procuraverat Cassandra Marchesia, mulier nobilis, poëta ipso consentiente. Quum autem ea paucissimis nota sit, existimavimus propterea, nos gratum facturos hominibus elegantioribus, si de illa, variis ejus lectionibus, aliisque rebus singularibus, quas in omnibus posterioribus editionibus frustra quæras, Sannazarii amatores diligenter doceremus.

Liber est ampliore forma & magnifica, ut ex interioris marginis latitudine facile colligas: nam exterior in hoc exemplo nostro detonsus valde est. antiquus videlicet libri possessor voluit eum libellis aliquot formæ minoris aptare, & in unum corpus compingere. id ostendunt numeri paginarum manu exarati; quum nulli a typographo huic Editioni fuerint appositi. Paginæ singulæ viginti lineas continent, charactere quem typographi silvium *appellant. Spatium lineis interjectum adeo latum est, ut minus concinnum videri possit. Frons voluminis ex duabus tantum lineis constat inæqualibus. Litteræ in ea sunt Romanæ, ac mediam paginam occupant: ita scilicet:*

S Y N C E R I.

DE PARTV VIRGINIS.

In aversa charta hæc leguntur, eodem characteris genere:

N EXEM-

EXEMPLVM SEV
COPIA
APOSTOLICI BREVIS
AD SYNCERVM

Quæ pagina his pariter Romanis litteris clauditur:

DILECTO FILIO
ACTIO SYNCERO
SANNAZARIO

Pagina 3. occurrit Epistola, seu Breve, *ut vocant, Leonis X. Pont. Max. cujus initium,* Dilecto Filio *&c.* Cum forte de claris ingeniis *&c. Legitur autem pag.* lxxiv. *hujus tertiæ Editionis nostræ. Pagina 6. collocatum est Epigramma, quo Sannazarius Poëma de Partu Virginis inscribit Clementi VII. Pont. Max. quod Editio hæc nostra exhibet pag. 2. Pagina vero 7. incipit Poëma ipsum, cujus libri singuli desinunt in hanc vocem,* FINIS. *Accipe, Lector, quisquis es, lectiones variantes, quas in eo animadvertimus & probavimus.*

Editio Neapolitana Auctoris nutu edita anno 1526. & hæc nostra III.	*Aldinæ an. 1533. & 35. Gryph. 1536. Oporin. sine temp. not. & I. & II. Cominianæ.*
De Partu Virginis.	
Lib. I. v. 240. tacitæ	tacite
Lib. II. v. 95. ducere	dicere
162. Thermodonque	Thermodoonque
Gorius erroris accusat Autographum Mediceum quod hanc sequatur Lectionem; sed vide finem hujus Moniti.	
165. Macetûm	Macedûm
288. accipere	acciperet
358. rigenti	regenti
ita etiam Aldi, & Oporini.	

Lib..

Lib. III. v. 169.	ingressus	adgressus
202.	hæc Virgo	hæc Virgo est
287.	humero	humeros
ita omnes editiones.		*at Gorius, & hæc nostra, emendatius, vel certe elegantius.*
288.	Bryoque	Byroque
298.	adclinis	adclivis
cum Aldina, & Gorii.		
425.	Cyri	Cypri

nostra hæc CYRI, *ut bene adverti possit.*

De hac vera & legitima Lectione vide a nobis notata in fine Descriptionis hujus Neapolitanæ Editionis anni 1526. *de qua nunc agimus in hoc ad te, Lector, Monito.*

Tertio demum libro absoluto, invenitur Epistola Ægidii Viterbiensis Cardinalis, quam damus pag. lxxviii. *Hanc excipit* Breve *Clementis VII.* Dilecto filio *&c.* Accepimus librum *&c. quod exhibemus pag.* lxxvi. *in cujus calce occurrunt hæc verba:*

Sequuntur piscatoria.

Et quidem, pari typorum nitore ac magnificentia accedunt statim Eclogæ V. & præterea Salices, quibus Romano charactere hic titulus præfigitur:

ACTII SYNCERI

SANNAZARII PISCATORIA.

Diversæ horum poëmatum lectiones, quas ex eadem Editione sumsimus, hæ sunt:

Editio Auctoris, & hæc nostra III.	*Aldinæ, Gryphiana, I. & II. Cominianæ.*
Ecl. II. v. 76. exstinguite	exstinguere
Ecloga III. Qua ... recedit	Qui ... resedit
v. 22.	Qua ... resedit *Ald. & Gryph.*
v. 30. Nec	Et
v. 77. linquat	linquet
Ecl. IV. v. 16. Parthenope *sola Neapol.*	Parthenopes *hæc nostra cum ceteris.*
v. 67. vincit	jungit
v. 83. fors	fors
Ecloga V. v. 49. pinguescat	pinguescit
quiescat	quiescit
v. 74. hinc	huic
in Salicibus v. 28. Penæa *Neapol. Ald. & Gryph.*	Peneï *Manutiana* 1535. *& I. & II. Com.* Penea *hæc nostra.*
in Lam. de Morte Christi. v. 91. tumidos *cum Aldina* 1533.	timidos

His omnibus additur in vetusto illo codice Lamentatio de Morte Christi. subscribitur, FINIS. *Leguntur deinde verba sequentia, quæ manifestam habent ac pulcherrimam declarationem, quantum Romanæ Ecclesiæ auctoritati Scriptor tribuerit, & quanta religione ac obsequio illam venerari solitus fuerit. Hæc autem declaratio in posterioribus omnibus Editionibus omissa est; qua de caussa, incertum.*

Si

Si quid in hisce scriptis nostris devium fortasse a sanctiss. illis Majorum decretis visum judicatumve fuerit. qualecunque id sit. Pontifici Summo: ac Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ castigandum Relinquimus.

Adjecta sunt præterea nonnulla clarorum virorum testimonia de Sannazario, vinctâ & solutâ oratione; scilicet: Hieronymi Carbonis Epigramma, *quod hic legitur pag.* 179.

Hieronymus Carbo
Actio Syncero.

Antonii Thebaldæi Epigramma. *hic pag.* 187.

Ant. Thebaldæus
Lectori.

Petri Gravinæ Epigramma. *hic pag.* 187.

Petrus Gravina
Lectori.

Hieronymi Angeriani Epigramma.

Hieronymus Angerianus
Actio Syncero.

Flevit inops Momus; cum vidit carmina quæ tam
Culta facis, dixit: Sic sacra Musa canit.

Hieronymi Borgii Epigramma.

Hieronymus Borgius.

Femineum Virgo Solymæ genus inclyta terræ
Ut radiis superat lux decoratque suis:
Virginis ut Nato cunctos hominesque deosque,
Syncero vates sic superare datum.
Felix Parthenope, quæ mira poëmata mundo
Pangis, alisque novos Virgiliosque paris!

Idem Actio Syncero, & Andreæ Matthæo
Aquivivo Hadrianorum Duci.

Non alio partus Synceræ Virginis altus
Quam, Syncere, tuo carmine dignus erat.
Et tibi, Dux procerum, grates, Aquivive, perennes
Orbis agit, tantum quo duce prodit opus.

Antonii Donati &c. Epigramma. *hic pag.* 180.

Clementi VII. Pont. Max.

Antonius Donatus Andreæ Matthæi
Filius Aquivivus Joviæ Comes.

Belisarius Aquivivus Neritinorum Dux
Actio Syncero Sannazario
S. D.

Debemus plurimum tibi, *Syncere Acti*, amicorum optime, quando tu vir quidem nobilissimo loco natus, amicis, temporibus, ætati tandem nostræ ut satisfaceres, amicorum precibus ductus es, ut rarissima carmina illa tua de Partu Virginis divinaque in lucem ederes. Quam ob rem & publice ab omnibus tibi habendæ sunt gratiæ, & privatim a nobis agendæ, quod summa incredibilique hac voluptate, quin tui nominis gloria perfrueremur, privari nos minime permiseris. Caruissemus siquidem illa, quæ tam & si nobis, qui te amamus, colimus, observamus, nota diutius fuerat, nunc tamen ita Christianis omnibus innotescet, ut tibi merito ex carminibus tuis unusquisque nostrum gratulari possit. Ea etenim sunt, ut longe plures admiratores eorum, quam imitatores fore censeamus. Nam & tibi peculiarem fidem; quam pla-

plane antea cognoveramus; & majoribus tuis jam in lucem edidisti. Cum nihil abs te, viro quidem sine controversia claro, nisi clarum, apertum, elegans exspectari, nisi quod omnia, quæ tot annis mente conceperas, quæque ad fidem qua præditus es, pertinerent, exprimi possent. Quippe Federicum olim Neapolitanorum Regem, propria domo relicta, laribus, focis, tuis denique omnibus, exsul a patria pro fide servanda, in Galliam secutus es, neque alicujus præmii spe, (cum regno privatus esset) sed pro fide tantum, quæ tibi innata est, regem sequi voluisti. Nunc vero, ut quæ tua sit probata fides, quæ fidei in te radices hæserint, posteris omnibus patefieret, perfecisti opera, atque labore ut divinis carminibus tuis Partus Virginis celebraretur. Quibus sane speciem illam Virgilianæ compositionis & elegantiæ, qui docti sunt viri, cognoscerent. Et, ut paucis explicem, ut quæ vix singula in scriptoribus ceteris extitisse videamus, in unum recepta universa, in divinis carminibus tuis eluceant. In his etenim cum orationis splendore contendit brevitas, cum rotunditate ornatus, cum fluxu carminum pulchritudo; atque ita demum abs te omnia numeris, & sententiarum gravitate mandata videntur, ut ad cujusvis scriptoris antiquissimi candidissimique laudem accedant. Legimus, Platonem arbitratum fuisse hominum animos a cælestibus sedibus ad inferiora devolutos, cælestem illam musicam pernoscere nequaquam posse: interim vero non vocum modulationibus, (ut vulgus existimat) quæ tametsi aures demulceant, animum vero instruere nullo modo possunt, divinam tamen harmoniam imitati, graviori quodam judicio profundos intimosque sensus eleganti carmine ita exprimunt, ut divini propterea vates appellentur. Non enim solum auribus adulari, sed etiam divina ambrosia mentes demulcere videntur. Nec vereor, te so-

ſolum, *Acti Syncere* mi., inter primos multorum etiam antea ſeculorum connumerare. Quandoquidem tibi divinitus conceſſum ſit, ut divina hæc tua carmina modo alte ſurgentia, modo (cum tibi expedire viſum eſt) vehementi impetu ruentia, quo velint, lectorem attrahant. Quo fit, ut quod antiquitas illa credidit, quod philoſophorum judicio comprobatum eſt, tua opera, ſtudio, doctrina dicere etiam audeamus, nullum videlicet eſſe ſcriptorum genus qui aut magnitudine eloquentiæ, aut divinitate ſapientiæ poëtis pares judicandi ſint. Quid enim abs te prætermiſſum eſt, quod ſanctæ literæ explicent, quin tu candidiſſimis etiam carminibus tuis ſingillatim ſcribas? Nam Imperatoris omnium Dei legationem ad Virginem: demiſſi Angeli per aëra volatum: conceptum ſine labe puerum: Virginis partum: paſtorum exſultantium cantus: Regum adventum ad puerum cum muneribus adorandum: ipſius denique Dei & hominis vitam, crucem, mortem ita candide, ita ornate ſcribis, ut nihil ornatius, nihil candidius, nihil religioſius ſcribi ab homine potuiſſet. Itaque gaudendum nobis omnibus eſt, tantoque magis, quod ſi paſtores illi (ut ſcribis) arborum ramulos (quos ibi invenerant) ad lætitiam demonſtrandam ante veſtibulum antri affixerunt, tu etiam veluti illuſtri loco natus, roſarum ſertis redolentiumque florum coronis, Virginei partus dignitatem tuo divino carmine ad probandam religionem exornas. Vale & felix vive.

Reg.

Reg.

A B C D E F G H I K L M.

Omnes sunt Tern. præter L & M duern.

In ædibus Illustriss. Viri Andreæ Matthæi Aquivivi Hadrianorum Interamnatumque Ducis per Antonium Fretiam Corinaldinum civemque Neap. summo ingenio artificem. ac fideliter omnia ex archetypis Actii Synceri ipsius manu scriptis. Anno MDXXVI. Majo Mense Neapoli.

Edicto cautum ne quis per biennium opus hoc vel excudat, vel aliunde adportatum vendat in tota Regni Neapolitani ditione.

Deinde Petri Gravinæ Epistola. *hic pag.* lxxx.

Postremam omnium libri paginam occupat Privilegium Gothico charactere, quo Clemens VII. Pont. Max. vetustæ illi Editioni consuluit.

CLEMENS PAPA VII.

Universis & singulis præsentes literas inspecturis salutem & apostolicam benedictionem. Cum dilectus filius Jacobus Sannazarius patricius Neapolitanus (id quod jucunde accepimus) suum opus de partu Virginis, heroico, & celebri conscriptum carmine, ad Dei laudem multis efflagitantibus sit editurus; Nos ejus precibus, quem ob virtutes suas & hanc ipsam editionem paterne diligimus, inclinati, neve alius præter auctoris voluntatem dictum opus imprimat, alienumque laborem ad suum commodum transferat, in-

inhibemus omnibus & singulis sub excommunicationis latæ sententiæ: Subditis vero nostris etiam Quingentorum ducatorum auri, ipsi Jacobo, vel cui ipse mandaverit, applicandorum pœnis, ne per Triennium proximum a data præsentium computandum ullus alius sine ipsius Jacobi concessione, ac permissu, dictum opus imprimere, aut alibi impressum vendere, seu venale habere audeat. Mandantes omnibus locorum Ordinariis, eorumque in spiritualibus Vicariis, ut præsentes nostras ubique observent, & exsequantur, faciantque ab aliis plene exsequi, & observari. Quarum quidem transumtis manu notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, munitis, plenam fidem ubique, tam in judicio, quam extra adhiberi debere volumus ac decernimus; contrariis non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo piscatoris Die VII. Julii MDXXVI. Pontificatus nostri anno Tertio.

Be. El. Ravenn.

Quod si Editio hæc nostra ob nihil aliud reliquis omnibus præstaret (præstat autem ob multa) una certe Lectio gravissima restituta, quæ in antiquis pariter novisque Editionibus, nescio quo malo fato, fœde corrupta fuerat, eam tibi commendare debet, Lector veri studiose. Antehac enim quoties in oculos nostros incidisset versus 425. libri tertii poëmatis de Partu Virginis, quem versum Sannazarius affingit Proteo de Servatore humani generis vaticinanti,

Non sceptrum invadet Cypri: non Caspia regna *&c.* *toties mirabamur, cur* sceptrum Cypri *Poëta commemorasset; neque enim satis caussam percipiebamus: quum tandem vetus Editio Neapolitana anni 1526. inspecta*

& in

& in consilium adhibita, certiores nos fecit de putri ulcere quod locum illum infecerat. In ea scilicet legitur,

Non sceptrum invadet Cyri.

quod statim a nobis & perceptum & probatum est. Poëta noster, in studiis divinarum litterarum haud leviter exercitatus, ita procul dubio scripsit, atque in Editione illa optima exstare voluit. Et id quidem jure ac merito a Poëta scriptum fatebitur, quisquis legerit extremum caput 44. Isaiæ, nec non initium 45. ubi Deus ita loquitur: Qui dico Cyro: Pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis. Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, *& quæ sequuntur capite 45. His vero Prophetæ locis intelligendis, & sententiæ nostræ confirmandæ multum conferet doctissima viri excellentis Augustini Calmet interpretatio; quæ rem totam expediet, atque in vado ponet. Qui scriptor, ad extremum caput 44. hæc habet:* *Pastoris* nomen, quo Deus Cyrum donat, regiam illius dignitatem, optimique Regis laudes in eo fore demonstrabat. Principes *Pastorum* nomine apud veteres appellabantur: idque frequenter usurpat Homerus (*o*). Nemo dignior eo nomine fuit quam Cyrus. Consuetum erat illius effatum, eadem officia Principi communia esse & Pastori (*p*); eumdemque, ceu populi patrem, exstinctum flevere (*q*). Cyri virtutes admirans Croesus, illum ajebat e diis ortum esse (*r*) ex communi apud veteres opinione, qui Reges deorum filios, seu Jovis alumnos nuncupabant (*ſ*). Cyrus apud Persas Solem significat (*t*). Red-

(o) *Iliados* 3.
(p) *Xenophon, Cyropædiæ lib.* 8.
(q) *Vide Herodotum lib.* 3. *cap.* 89.
(r) *Apud Xenoph. lib.* 7. *Cyropæd.*
(ſ) *Diogenes apud Dionem Chrysost. Orat.* 4. *de Regno.*
(t) *Ita Ctesias, & Plutarchus in Artaxerse.*

Reddunt Septuaginta : *Dicens Cyro ut sapiat, & omnes voluntates meas faciat*. Chaldæus : *Qui dico Cyro dandum ei regnum* &c. Hoc vaticinium Cyro Judæi exhibuerunt; idemque Cyrus legem scribens, qua Judæos in libertatem vindicavit, fatetur, totius Orbis imperium ex Israëlis Deo accepisse, ipsoque nomine per Vates se esse prænunciatum, prædictumque futurum, ut templum Hierosolymis Deo conderet (*u*). *Ex his omnibus colligi potest, quo consilio, & quam exquisito judicio Sannazarius amplissimum ac prope immensum imperium Cyri commemoraverit, quum de* CHRISTI *rebus verba faceret; cujus Rex ille maximus, tametsi a Judæorum sacris alienus, non adumbrata solum, sed expressa quædam imago fuit. Nam quo pertineat regnum Cypri, exiguum sane, si cum Orbis terrarum imperio comparetur, & quem in hujusmodi argumento locum habeat, nemo explicare facile possit. Utinam vir multiplici & recondita eruditione* Antonius Franciscus Gorius (*quem honoris caussa nominamus, & cui plurimum debemus, quod industriæ ac diligentiæ nostræ in Editione quantivis pretii Operis de Partu Virginis ab ipso procurata Florentiæ A.* 1740. *& copiose illustrata, non semel testimonium præbuerit*) *rem hanc, pro sua sapientia, accuratius considerasset: ejus quoque suffragio sententia hæc nostra niteretur. Nam in Adnotatione quadam pag.* 148. *ita scribit :* Vaticanus habet Cyri : sed perperam. *Nimirum & viro doctissimo & nobis etiam in prima & altera Editione nostra communis omnium error impedimento fuit, quominus veram lectionem dignoscere atque eligere possemus. In illum, quisquis fuit, culpa omnis conferenda est qui primus nobilem adeo lectionem, certam, & necessariam temere immutavit. Vide, Lector, quantum ceteris præ-*

ferri

(u) *Josephus Antiquit. lib. II. cap. I.*

ferri debeant Editiones principes, quas ipsi librorum scriptores vel curaverunt, vel saltem probaverunt: & quanti æstimare oporteat auctoritatem Codicis Vaticani, qui cum Editione illa Neapolitana ex ipso sumta mirifice consentit, non in hac lectione tantum omnium gravissima, verum etiam in multis aliis levioribus. quod manifestum erit in hac recenti Editione nostra, cujus norma & exemplar vetus illa fuit Neapolitana. Versum etiam 162. *Libri II. de P. V.* Thermodonque: Halybesque *&c. ita legendum esse ut præfert Autographum Mediceum, non* Thermodoon, *e sæpius laudato veteri libro cognoscimus.* Thermodon *certe dici ac scribi debere, jampridem monuit Erythræus Indice Virgiliano in* Thermodontis flumina; *& Pierius Valerianus in Librum XI. Æneid. v.* 659. *Et litem omnem de hac voce decidere potest (ut animadvertit Janus Broukhusius ad Eleg.* 12. *lib.* 3. *Propertii v.* 16. *) unicus Silii versus Lib.* 3.

Perstrepit & tellus, & Amazonius Thermodon.

IN-

INDEX RERUM MEMORABILIUM QUÆ IN SANNAZARII POEMATIS CONTINENTUR.

C

D

IN-

INDEX RERUM

In hac nostra III. Editione adjectarum.

F I N I S.

GA-

GABRIELIS
ALTILII,
SANNAZARII SODALIS,
EPITHALAMIUM

In Nuptias JOANNIS GALEATII SFORTIÆ, Ducis Mediolanensis, & ISABELLÆ ARAGONIÆ, ALFONSI II. Regis Neapolitani filiæ.

Adjecta sunt in hac Editione, reliqua ejusdem Auctoris Carmina, quæ inveniri potuerunt.

Selecta Doctorum Virorum

DE GABRIELE

ALTILIO

EJUSQUE SCRIPTIS

TESTIMONIA.

Paullus Jovius in Elogiis Virorum Literis illustrium.

GABRIEL ALTILIUS (1) in Lucania natus, junioris Ferdinandi regis præceptor, usque adeo molliter, ac admirande in Elegis, & Heroico carmine excelluit, sicuti ex Epithalamio Isabellæ Aragoniæ perspici potest, ut Pontani atque Actii testimonio, antiquis vatibus æquaretur. Is virtutis merito (2), Policastri (ea urbs olim Buxentum fuit) Antistes factus, a Musis per quas profecerat, celeriter impudenterque discessit, magno hercle ingrati animi piaculo, nisi ad spem non injustæ veniæ ob id culpa tegeretur, quod ad sacras literas nequaquam ordinis oblitus tempestive confugisset. Mortuus est in sacrata sacerdotii sede, sexaginta annis major (3), tulitque Pontani (4) pietate, supremi officii nobile carmen, quod pro titulo urnæ marmoreæ incideretur.

A 2 Li-

(1) Sunt nihilominus qui Mantuanum fuisse scribant. Vide infra Basilii Zanchii, & Hieronymi Amalthei carmina.

(2) A SIXTO IV. anno MCCCCLXXI. XIV. Kal. Octobr.

(3) Anno Salutis MCCCCLXXXIV. *Ughellus in Episcopis Policastrensibus Ital. Sac. Vol. 7.*

(4) Jo. Jovianus Pontanus ALTILII meminit etiam Tom. II. Oper. pag. 104. & 177. & seqq.

Lilius Gregorius Gyraldus Dialogo I. de Poëtis suorum temporum pag. 21. edit. Florent.

Ex eadem (*Pontani*) Academia fuit GABRIEL ALTILIUS, cujus licet pauca legerim, in Nuptiali tamen Carmine in Isabellam Aragoniam regis filiam, miram habet & singularem quum eruditionem tum facundiam: affectatior tamen in quibusdam videtur. Pontificia hic dignitate apud Policastrenses ornatus decessit.

Julius Cæsar Scaliger Poëtices Libro VI. qui & Hypercriticus.

GABRIEL ALTILIUS Epithalamium cecinit longe optimum.

Jo. Matthæus Toscanus Pepli Italiæ Lib. III. pag. 63.

ALTILIUM Lucania genitum eadem tempestate Neapolis suspexit, qua Pontanum, & Sannazarium pari poëtices studio florentes. Ex ejus poëmatis Epithalamium me legisse memini, & pauca quædam Epigrammata, quæ satis eum in poësi excelluisse declarant.

Abbas Ferdinandus Ughellus Italiæ Sacræ Tomo VII. columna 564. noviss. editionis. in Episcopis Policastrensibus.

XIX.

GABRIEL ALTILIUS (1) Lucanus, Latinæ linguæ peritissimus, lepidusque poëta, in regia aula summæ existimationis, junioris Ferdinandi regis Neapolitani præceptor, a Sixto IV. fuit adlectus Episcopus

(1) De eo Toppius in Bibl. Neapolitana pag. 101. & Nicodemus in Addit. pag. 81. *Mandosius*.

ſcopus anno 1471. xiv. Kal. Octobris. Heroico carmine excelluit, ut Pontani, atque Actii teſtimonio, antiquis vatibus exæquaretur. Factus Antiſtes, ut Jovius refert in Elogiis, a muſis, per quas profecerat, celeriter deceſſit, & ad ſacras literas Præſule dignas confugit. Magnopere celebratur, teſte Jacobo Gaddio in libro eruditiſſimo de Scriptoribus non Eccleſiaſticis, ALTILII Epithalamium Iſabellæ Aragoniæ, in quo miram habet ac ſingularem quum eruditionem, tum facundiam, teſte Gyraldo, qui ſubdit, Affectatior tamen in quibuſdam. Idem Epithalamium longe optimum appellat Scaliger, qui tamen authorem carpit ut nimium atque verboſum. Illud alia comitantur Epithalamia, quæ generatim tangit Poſſevinus in lib. 28. Bibliothecæ Selectæ, ubi memorat non paucos poëtas egregios. Mortuus eſt in ſacrata ſacerdotii ſede ſaxaginta annis major, Salutis vero 1484. Tulit Pontani pietate ſupremi officii nobile carmen, quod pro titulo urnæ marmoreæ incideretur:

ET. TIBI. DANT. TVMVLOS. MVSAE. MERITVMQVE. SEPVLCRVM
ET. TIBI. DAT. TITVLOS. QVAE. TIBI. CVLTA. CHARIS
ALTILI. O. VENERANDE. IACES. HIC. HAC. IACET. VRNA
PONTIFICALE. DECVS. PONTIFICALIS. HONOS
ERGO. AGITE. O. NYMPHAE. SEBETHIDES. ERGO. AGE. VIRGO
PARTHENOPE. AD. TVMVLVM. SPARGITE. VERIS. OPES
SPARGE. TVOS. FLORES. FLORVM. FOECVNDA. PATVLCI
ET. TV. SPARGE. TVAS. ANTINIANA. ROSAS
ALTILIO. REQVIEM. DIC. O. CHARI. DIC. AGE. CLIO
LVCEAT. ALTILIO. LVX. SINE. FINE. MEO
QVISQVIS. ADEST. PIA. VERBA. SONET. MADEATQVE. SEPVLCRVM
DE. LACRIMIS. MADEAT. PIERI. RORE. TVO

At de iis carminibus hoc judicium protulit Gaddius: Exſtinctum ornavit carmine, quod pro titulo urnæ marmoreæ incideretur, ſane ingenioſo, & nobili, ſed parum gravi, minuſque congruo Pontifici ſacro, cujus Pontificalem honorem, & decus attollere dum vult, elevare videtur levitate. Peramœna, & nimis tenera, *lacrimarum*, *roſarum*, *florum*, *Nympharum*, *Pieridis*, *Charitis* vocabula. Quæ nomina mollior, & amœnitates ethnicas redolens Pontanus, ad ſatietatem ſuis in Tumulis repetit, nulla fere diſtinctione perſonarum.

Janus Broukhuſius in notis ad Sannazarii Eleg. XI. Lib. I. v. 17.

GABRIEL ALTILIUS, Lucanus, junioris Ferdinandi regis præceptor fuit, poſtea Epiſcopus Policaſtrenſis (Buxentum eam urbem vocant antiqui) vir omnium ejus ſæculi eruditorum judicio & modeſtiſſimus, & doctiſſimus. plurima ejus atque honorificentiſſima mentio eſt in ſcriptis Pontani, (qui & librum de Magnificentia ei dedicavit) apud noſtrum Syncerum, Baſilium Zanchium, Alexandrum ab Alexandro, Paullum Jovium, Lilium Gregorium Gyraldum, &c. Exſtat illius Epithalamium Iſabellæ Aragoniæ cantatum, quod multis laudibus effert ipſe Cæſar Scaliger, haud mitis alioqui judex. legitur id tomo primo Poëtarum Italorum. neque ego memini ullum alium ALTILII carmen typis editum vidiſſe, præter unam (1) Elegiam: unde colligo

(1) Scilicet Epiſtolam Conſolatoriam ad Actium Syncerum, & M. Antonium fratres in matris funere, quam Broukhuſius collocavit inter Sannazarii Teſtimonia; at nos, meliore conſilio, in hac ſecunda noſtra Editione ad ipſius ALTILII Carmina rejecimus.

ligo non parvam ejus versuum jacturam factam fuisse. Auctor enim est Paullus Jovius, ALTILIUM usque adeo molliter, ac admirande in Elegis, & Heroico carmine excelluisse, ut Pontani, atque Actii testimonio antiquis vatibus æquaretur. neque multum ab illo abit Lilius Gyraldus. Ubi autem Elegi isti? de Odis ALTILII audi nostrum lib. 2. Eleg. 2.

ALTILIUSQUE *novos superis laturus honores*
Pindarica feriat carmina docta lyra.

Ubi vero & Odæ? hoc damnum ut aliquo modo resarciatur, rem me non ingratam facturum confido Musicarum lautitiarum studiosis, si versus quosdam ALTILII (1) publicavero hinc illinc e dispersis schedis collectos, inque unum quasi fascem coëgero. Sunt autem: In Christum sepultum: *Te ne ego* &c. Ejusdem. *Hanc faciem* &c. *Junius ut primum* &c. *Sive furor* &c.

---

(1) Si Broukhusius evolvisset editionem Oporinianam Carminum Basilii Zanchii, hæc eadem ALTILII poëmata in calce illius voluminis collecta conspexisset.

GABRIELIS ALTILII EPITHALAMIUM

In Nuptias Joannis Galeatii Sfortiæ, Ducis Mediolanenſis, & Iſabellæ Aragoniæ, Alfonſi II. Regis Neapolitani filiæ.

I.

Urpureos jam læta ſinus Tithonia conjux
Extulerat, roſeoque diem patefecerat ortu,
Cæruleum tremulo percurrens lumine pontum;
Qui cupido ſua vota viro, deſponſaque dudum
Connubia, optatoſque toros, & gaudia ferret:
Quum dulces patris amplexus, quum mœnia caræ
Parthenopes, notaſque excedens linqueret arces
Sfortiadæ juveni donanda Aragonia virgo.
Ipſe levi pater advolitans per cærula curru
Neptunus, late undiſonum ſubſtraverat æquor,
Inſidique minas pelagi: nec gratior undis
Temperies, cælove quies demiſſa ſereno

Ad-

Adfuit, aut alias ſpirarunt lenius auræ.
Hic ſtudiis, varioque adſenſu lecta juventus,
Fronde nova redimita comas, myrtoque virenri,
Dum fremit, & validos certatim adnixa lacertos
Remigio expediunt alacres, tranſtriſque locati
Exſultant, lætoque ſonant cava litora plauſu;
Dum patrio flet nata ſinu, dum neptis avito
In gremio, fratrumque piis complexibus hæret,
Et longum inter ſe cara cervice morantur:
At gemitu ſimul urbs omnis ſimul ægra ſupremo
Digreſſu, deſiderio intabeſcit ituræ;
Litoreque effuſi toto atque e mœnibus altis
Proſpectant, mixtæque viris longo ordine matres,
Et lacrimis incedentem, votiſque ſequuntur;
Feliceſque vias abeunti, auraſque precantur.
Parte alia, qua perſpicuo delabitur alveo
Irriguis Sebethus aquis, & gurgite leni
Prata ſecat, liquidiſque terit ſola roſcida lymphis,
Tercentum diverſa locis ſe turba ferebant,
Virginei cœtus Nymphæ, Campana propinquis
Quas tulit ora jugis, quas dulcibus educat antris;
Centum Pauſilypi, centum de vertice Gauri,
Et totidem calidis e litoribus Bajarum:
Quæque etiam Lirim, lentiſciferique receſſus
Linterni, Bacchæa tenent quæ rura Veſevi,
Conveniunt: nec Vulturni, Sarnive puellæ
Non adſunt, non æquoreæ Neſidos alumnæ.
Quas inter mediæ magna cingente corona
Bis ſenæ ſuperant forma præſtante ſorores,
Aurea Sebethi ſoboles, quas cærula mater
Parthenope una ſciens Muſarum, & docta canendi
Parthenope primis teneras formavit ab annis,
Imbuerat cantuque novo numeriſque modiſque.
Pars vitta, pars cæruleis implexa hyacinthis;
Illæ apio, hæ narciſſo, aliæ immortali amarantho.
Perpetuos namque hos ipſæ ſibi ludicra flores

Sem-

Semper alunt, viridem semper de rore nitorem.
Ergo inter se se manibus per mutua junctis,
Compositisque leves quatientes motibus artus
In numerum glomerantur: ibi varlante reflexu
Nunc pedibus choreas, nunc carmina plaudere cantu,
Carmina quæ curvis in vallibus assultabant,
Incepere, omnis Hymenæo ut ripa sonaret.
Magnorum tædas superûm, noctesque jugales,
Et cæli veneranda canunt connubia Musæ:
Nos thalamos, Isabella, tuos; tua gaudia, conjux
Sfortiade, tenerosque choris cantamus amores,
Sanctaque jura tori: Musarum nec pudet illos,
Nec te, Naïadum, virgo, aut te carminis, heros,
Pœniteat nostri. dilectæ fontibus & nos
Pegaseis: præbet Sebethus pocula nobis,
Sebethus liquidos fontes, & mollia Tempe.
Dicite Hymen, Hymenææ Hymen ter dicite, Nym-
Tuque novas visure faces, age, Lucifer, almum (phæ.
Pande jubar, roseumque oriens caput exsere tandem:
Exspectate redi, nec amantum vota moratus,
Coge tuis agedum flammis concedere noctem
Acturum; tibi si cupidi sua vota mariti
Concipiunt, tardusque redis si semper eisdem:
Si tacita quem mente diu optavere puellæ,
Primaque jucundæ voverunt tempora noctis,
Exortum timide nutanti corde pavescunt. (phæ.
Dicite Hymen, Hymenææ Hymen ter dicite, Nym-
Fortunate gener! tibi lux, tibi pulcher Eous
Deserit Oceanum: tibi candidus explicat ignes,
Candidaque ora refert: fausto tibi sidere portat
Conjugium, dulcesque toros, lætosque hymenæos.
Dexter enim e cælo dexter Jovis adstitit ales
Nascenti, eripuitque novum ter plausibus omen
Advolitans, dextrumque affulgens risit olympus.
Hesperia in magna multis e millibus uni
Virgineos junctura sinus Aragonia virgo

Ad-

Adveniat, sociosque toros paret aurea conjux.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Fortunate gener! magnus tibi prosocer Atlas, (phæ.
Quosque tibi a prima percenset origine Iberus,
Adveniant reges soceri diis æqua propago:
Hos tibi per titulos atque hæc per nomina felix
Adveniet felix eadem sub stragula conjux,
Sidonio tecum excipiat quam lectus in ostro
Languidulos tenero sociantem pectore somnos:
Maternum feri numerent genus unde nepotes,
Seque olim magnis jactent a regibus ortos.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Illa tibi amplexusque feret noctemque beatam, (phæ.
Implebitque tuos nivea cervice lacertos:
Qualem nulla tulit priscis heroïbus ætas,
Ipsa nec Eurotæ viderunt flumina Nympham,
Taygeti aut juga virgineis lustrata choreis,
Nec nostri videre chori: quibus addita, qualis
Aurora exoriens stellis nitet alma fugatis,
Purpureumve solet bruma cedente novum ver,
Candida se talem nobis Isabella ferebat.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Illam dia parens dum nixibus edit in auras, (phæ.
Ambrosio exceptam gremio Venus aurea fovit,
Et formam, formæque decus decori addit honorem.
Ac Primas, tibi, virgo, aliis cedentibus, inquit,
Prima feres, Veneri tantum collata secundas.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Admovit quoque blanda manus Saturnia Juno, (phæ.
Permulcensque artus, Sceptris haud, inquit, avitis
Sceptra minora geres; Latias regina per urbes
Incedes, populisque potens & divite regno.
Magna Jovis conjux magni tibi conjugis omen
Præcinit, hæcque suis oppignerat oscula dictis:
Osculaque in teneris sonuerunt pressa labellis. (phæ.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-

Nec

Nec Pallas non læta ſuos impertit honores
Naſcenti: primos eadem ad cunabula cantus
Concinuit, ſuaſitque leves tibi carmine ſomnos:
Atque Animum tibi, virgo, inquit, moreſque verendos
Trado diva, mares ſenſus, & vincere ſexum
Pallas: acum doctaſque manus tibi cedet Arachne:
Cedam victa libens dea. dixit: ibi aurea totis
Fluxerunt cunis flavæ inſtrumenta Minervæ
Et radius pectenque & inaurati calathiſci.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Se Junone Samos, jactant ſe Pallade Athenæ: (phæ.
Te Cyprus, Cytherea, colunt juga Cynthia Phœben:
At, virgo, non una tuo de nomine tellus
Clareſcit: ſe noſtra tuis natalibus ornat
Parthenope, propriamque vocat Sebethos alumnam:
Claraque mox ipſis Inſubris terra feretur
Connubiis; flavuſque comas Ticinus, & ingens
Eridanus, pronoque ruens celer Abdua curſu
Attollent caput, & tanto ſe nomine cælo
Æquantes, celſis elati cornibus ibunt.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Maternam inviſens Delon Latonia virgo (phæ.
Lætatur dulcique ſolo, & natalibus arvis:
Lætatur ſuperas repetens Proſerpina ſedes,
Myſtica maternæ quum ſacra reviſit Eleuſis:
Tu quoque Sfortiacos, virgo, acceſſura penates,
Cognatas i læta domos, genus inclyta mater
Unde ferens, tanto talem te diva parenti
Progenuit: quod deinde tuis felicibus auctum
Connubiis, duplici confirmes addita vinclo,
Ipſa viri fratriſque tui conjuxque ſororque.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Tales rite toros, taleſque iniere hymenæos, (phæ.
Saturno quos Rhea potens enixa marito,
Quum primos illi thalamos Thaumantias Iris
Inſtrueret, variis ſpectanda coloribus Iris,

Am-

Ambroſiæque manus ſucco perfuſa nitentes;
Adſtarentque ſuis incinctæ veſtibus Horæ:
Quum paſſim cæli per limina læta frequentes
Cælicolæ obſtreperent, ac toto reddita olympo
Frater io, Conjux & io, vox una ſonaret.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
O patriæ, o ſæcli decus, heroina; jugales (phæ:
Jam te ſub leges vocat & ſua jura maritus.
At nos æquales, quibus idem ad flumina curſus,
Et certamen idem florum, ſtudiumque decentes
Inſtaurare choros, noſtri jam ad munera luci
Mane revertemur; jam te ſine munera nobis
Illa quidem placitura minus. namque, alta relictæ
Per nemora ut querulis vitulæ mugitibus inſtant,
Et gemitu matrem implorant, quæ montibus altis
Erravit, viridi aut convalle oblita reſedit
Mollia prata ſecuta, novos aut forte hymenæos;
Cara, tui ſic nos memores abitura relinquis
Æternum, dulciſque animis hærebis imago:
Te noſtri recinent luſus, te noſtra ſonabunt
Carmina, te thyaſi, primæ tibi munera noſtra
Pendebunt ſuave halantes de more corollæ:
Prima tibi unguenta, & patrios fundemus odores
Umbroſam ſub loton: opaco vertice lotos
Sebethi patris ad ripas ſpectanda virebit.
Quodque oculo properante aliquis properante carina
Præteriens legat, hoc ſignabit litera carmen,
Grandior inciſum teneris quod præferat arbos
Corticibus: COLE. ME. ISABELLÆ. EGO. REGIA. LOTOS
Hæc ita nos: at tu divis egreſſa ſecundis,
Ibis in amplexus cari exoptata mariti,
Qui robuſta tuo circumdet brachia collo,
Virgineaque ſinum zona mox ſolvere pergat,
Fœcundam exercens optata prole juventam.
Inde ſuos mox jam matri miſſura nepotes
In gremium, formoſa decor queis matris ab ore

Mi-

Misceat ora, maremque ferant a patre vigorem. (phæ.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Sed te jam placidis spirantes flatibus auræ
Pacatumque vocat nautis properantibus æquor;
Increpat & summa rector de puppe morantem.
Ingredere, optatasque vias pede suscipe læto:
Oscula germanûmque pios age desere fletus.
Te quoque lacrimulas, virgo, jam mittere tempus.
Abstergent tibi singultus mox gaudia tantos,
Gaudia, quæ lacrimis aliter testere profusis.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Jam dextro classem tetigit pede; jam procul alta (phæ.
Conspicitur virgo in puppi, lætique recepta
Clamorem tollunt nautæ; jam vincula solvunt,
Jam pontem, funemque legunt: cavaque æra corusco
Igne tonant, crebrisque lacessunt ictibus auras,
Ac validis displosa sonoribus aëra complent,
Egressæ bona signa rati, & solventibus omen.
Talis ad Hæmonium frenato pisce maritum
Vecta Thetis, levis aut sedit quum Cypria concha.
Dicite Hymen, Hymenæe Hymen ter dicite, Nym-
Provehitur sed jam pelago ratis, actaque remis (phæ.
Litora deseruit: dubios jam lintea visus
Paullatim, flentesque oculos sublata relinquunt.
Nos quoque vox, nos ipsa animi mens deserit omnis;
Infractique labant gelido sub pectore sensus.
Quod superest, votis te, virgo, & mente sequemur.
Ergo seu patrio digressam litore, curvo
Excipiet Cajeta sinu, seu te Anxuris arces;
Circeosque lacus juxta, & Tiberina legentem
Ostia nec fidum nautis mare, remige dextro
Flectentem facili adnitens transmiserit aura
Puppis, & Herculeos inviserit hospita portus:
Sive Argoa tuis spumescant æquora remis,
Qua patet effossis fœcundior Ilva metallis,
Et vastos pelagi in fluctus Populonia mater

Pro-

Proſpectat, ſummoque attollitur ardua ſaxo:
Seu tua Neleæ remorentur lintea Piſæ;
Rorantesque imo tollens de gurgite vultus
Labentem, niveæ præter vada cærula Lunæ
Adſpiciat procul, & Nymphis ſtipatus adoret
Macra ſuis adſtans ripis pater: ad ſua tandem
Litora delatam regnis Ligur ora maritis
Accipiat, prima & puppim veneretur herilem;
Dum ſacros Erycis portus, tutoſque receſſus
Ipſa ſuis nantem excipiens Venus alma lacertis,
Invehat, optatiſque adſignet denique terris:
Nereïdes tibi, Nereïdes Tyrrhena propago
Numina Neſæe, Melitæaque, Cymodoceque,
Glauceque, Spioque, Janiraque, pulchraque Doto,
Amphinomeque, Opiſque, Pheruſaque, Dexameneque,
Atque Halye, atque Thoë, & flavo crine Amathuſa,
Maternumque Thetis nunc primum oblita dolorem,
Adſiſtant, ſternantque viam, & comitentur euntem,
Certatimque tuæ præludat turba carinæ.
Jam votis nos te, virgo, jam mente ſequemur.
Mox ubi jam pelagi tantum & permenſa viarum,
Contigeris cupidas dilecti conjugis ulnas,
Grataque ſollicitos tandem nox junget amantes;
Æternos vobis Cypris dea, Cypris amores,
Concordeſque animos, & mutua vincula nectat:
Vincula quæ feræ maneant ad fata ſenectæ.
Fœcundet Latona torum, Latona perenni
Prole domum, Latona genus per ſæcla propaget.
Juppiter ingentes det opes, det Juppiter annos,
Regnaque, fortunamque domus ſine fine manentem.
Dicite Hymen, iterate Hymen Hymenæe, puellæ.
Dulcis Hymen Hymenæe Hymē, ades, o Hymenæe.

II.
IN CHRISTUM SEPULTUM.

TE ne ego, magne Pater, te ne, alti rector olympi,
Te ne ego ſic lacerum indignos crudeliter artus;
Sic poſitum aſpicio? quem non vaſti atria cæli,
Non mundusve capit; tegit heu brevis urna ſepultum.
Nec miſeri aſſiduos lacrimarum fundimus amnes?
Tanta nec æterno deflemus funera luctu?
At tellus tremefacta, latenſque in nubibus aër,
Cunctaque turbatis flerunt elementa figuris:
Flevit Sol nigra tingens ferrugine cælum,
Ipſaque lugubri crines velavit amictu,
Auctorem miſerata ſuum, mœſtiſſima Phœbe,
Atque averſa novus ſtupefecit ſidera mundus.
Heu dolor, heu pietas! heu quæ manus impia tantum
Auſa nefas? neque enim diris illa excidit auſis.
An ne parum fuerat, patrium modo linquere cælum,
Nec dedignatum miſeræ commercia terræ?
Quodque Deum *jungens* homini (mirabile dictu!)
Induere humanos non faſtidiveris artus?
Triſtia quin diræ paſſus ludibria gentis,
Ferre necem, & noſtro voluiſti occumbere leto.
Sic quondam caræ divulſus ab ubere matris,
Mitis ubi exſtructas agnus mactatur ad aras,
Noſtra luis commiſſa, tuo nos ſanguine ſervas,
Dulciaque æternæ das noſcere præmia vitæ.
Quo jam, ſumme Pater, (nam ſupra quicquid, & infra eſt,
Te venerata tuos obſervant omnia nutus)
Da, ſeu te infirmæ tangunt contagia partis,
Terra, Prometheumque lutum, primordia noſtra:
Seu dolor, & faſſæ ſpes non indebita menti,
Nec tua difficilis noſtræ clementia culpæ;
Ut qui mœſta pii repetentes orgia ſacri
Annua ſolenni colimus myſteria luctu,

Per

Per te pacatæ defunctis munere vitæ,
Supremus tenues quum ſpiritus ibit in auras,
Elyſii læta arva poli, ſedeſque beatæ,
Pollicitique tui pateant non irrita dona.

III.

AD ACTIUM SYNCERUM, ET M. ANTONIUM

Fratres Epiſtola Conſolatoria

IN MATRIS FUNERE.

UNANIMI fratres, rapta qui matre doletis,
  Et deſiderio fletis uterque pio;
Deſinite ah lacrimis tam ſanctos lædere manes;
  Vos vetat Elyſiis illa recepta choris.
Illic optatis longum complexibus hærens
  Jucundo fruitur conjugis ore ſui:
Feliceſque animas inter cœtuſque verendos,
  Narrat natorum de pietate parens;
Scilicet his ut ſpem viduæ ſolata juventæ
  Deſerti tulerit frigida regna tori:
Addit & obſequia, & dulces cum pondere mores,
  Jam tum quum patrias ferret uterque vices.
Quum ſimul & Nymphas, Satyrorum & cantat amores:
  Eſtque in SYNCERI carmine tota ſui.
Quod ſubito cantu turba excipiente deorum
  Hinc illinc variis plauſibus arva ſonant.
Maſſiliam chorus omnis, & ætheriæ convalles,
  Maſſiliam totis reddit & aura locis.
Illa autem æternos caro cum conjuge greſſus
  Jungit, & Elyſium ſic terit alta nemus.
Quo jam pro lacrimis Panchæos urite odores,
  Orpheæque move tu fidis alter opus:
Non quibus infernas ille exoraverit umbras,
  Flebilibus ſupplex auſus adire modis:
Sed quibus & divûm laudes, ipſoſque canendo
  Heroas cælo, ſideribuſque locat.
Has mitti jubet inferias, hæc funera mater:
  Ipſa ſibi has lacrimas, hæc ſibi buſta rogat.

IV.

PUELLAM FORMOSAM DESCRIBIT.

HAnc faciem, & niveæ tam rarum frontis honorem,
Hisve rosis hæc quis lilia miscet? Amor.
Quis gemina aut illic succendit sidera? quisve
Arcum illic, illic spicula condit? Amor.
Rubra quis in teneris polit hæc corallia labris?
Aut hoc intus ebur finxit ab arte? Venus.
Quis decus effingit morum? quis verba loquenti?
Clamve decor qui te subsequitur? Charites.
Quis formam sine labe dedit? digitosque manusque?
Quis format nullo crimine membra? Venus.
Quis mihi perpetuos hos nutrit in ossibus ignes?
Frons, oculi, facies, verba, labella, decor.

V.

DE JUNIO PUERO.

JUnius ut primum materna est editus alvo,
Miratæ puerum circuiere deæ.
Dum certant, optatque suum dum quælibet: inter
Certantes rapuit Cypria basiolum,
Atque ait: Hæc nostrum defendant pignora. at illi
Pressa rubet tenui nunc quoque mala nota.

VI.

IN JUVENEM AUDACEM.

SIve furor, seu sit ratio contemnere vitam,
Alterius vitam perdere dum properas:
Inde mones, juvenum confidentissime, quam sit
Et fragile, & fallax, & breve vita bonum.

Gabrielis Altilii Carminum Finis.

ILLU-

ILLUSTRIUM POETARUM

CARMINA

DE GABRIELE ALTILIO.

JACOBI SANNAZARII de Natali ALTILII Vatis.

Musarum lux alma, meus cui tura quotannis,
Cui rite ALTILIUS *fundit in igne merum:*
Accipe servatos hiberno frigore flores;
Quæque madent Siculis annua liba favis.
Quandoquidem magnum Latio, rarumque dedisti
Pignus, & Aoniis non leve nomen aquis.
At tu, sic tristes numquam experiare tenebras;
Sic Phœbi nitido semper honore mices:
Fausta, precor, longos tamen exspectata per annos,
ALTILIO*que tuo concolor usque redi.*

Idem Elegia XI. Libri I. v. 17.

Cui (Pontano) *comes intactæ lustrans sacraria silvæ*
ALTILIUS, *docto pectore carmen hiet.*

Idem Elegia II. Libri II. v. 21.

ALTILIUS*que novos superis laturus honores,*
Pindarica feriat carmina docta lyra.
SFORCIADUM *mox dicat,* ARAGONIOS*que Hymenæos,*
Jure quibus cantus æquet, Homere, tuos.

JOANNIS JOVIANI PONTANI.

Comtis ALTILIUS *placet puellis,*
Incomtæ ALTILIO *placent puellæ.*
Iratam quia fecerit Dionem

Cano candidior puella cycno,
Quam totis Amor insidens medullis
Fulgentis pueri usserat calore.
Oblatum sibi dum suaviari,
Dum levi cupit hinc, & inde collo,
Utraque & simul implicare palma,
Hic trux ALTILIUS *reflectit ora,*
Et dextra cupidas manus repellit,
Ac verbis ferus, improbus minatur.
Tunc illa in miseros abit dolores,
Et largus abit imber ex ocellis,
Torpent pectora, mensque, corculumque,
Semi & mortua lectulo recumbit,
Ultricem in puerum imprecata divam.
Incomtæ ALTILIO *hinc placent puellæ.*

BASILII ZANCHII in GABRIELEM ALTILIUM.
Poemat. Lib. VI. pag. 185.

Qualis, Hylan Mysorum agris dum quæreret amens,
Alcides ripa concidit Ascanii:
Talis ego, amissam dum per juga longa Lycinnam
Persequor, & nullo devia trita pede,
Procubui herboso viridantis margine ripæ,
In mare qua liquidis Albula rumpit aquis.
Hic me jucundo devictum lumina somno,
Pieridum dulcis per loca raptat amor.
Errabam, molli qua se demittere clivo
Incipit arguto Castalis unda pede.
Inde pios supero lucos, viridemque Helicona,
Hic ubi sortitæ rura beata deæ.
Lauricomi circum colles, & amœna vireta,
Et vaga odoratum perstrepit aura nemus.
Telluris gremium non uno nomine flores,
Non uno pingit mista colore rosa.

Hos

Hos super argento, & tenui mage splendida vitro
Irrigat Aoniis lympha profusa jugis.
Alta latebroso dependent pumice tecta,
Vestibulum molli fronde tegente viret.
Intus nativo constructa sedilia saxo,
Et strepitans murmur lene sonantis aquæ.
Hic mihi Pieria visus recubare sub umbra
Pythius, & circum Thespia turba deæ:
Queis subter fusos cervix argentea crines
Accipit, & fusos aurea serta premunt.
Illis Assyrio vestis fucata veneno
Ardet, & ex humeris parte ab utraque fluit.
Hæc modo vocales percurrit pectine chordas,
Hæc similes chordis nectere docta modos.
Hæc modo pallentes violas, modo lucida texit
Lilia, virgatis quæ gerat in calathis.
Hanc tenet hospitiis late frondentibus arbos,
Hæc lavat integris pectora fluminibus.
Pars etiam implexis per mutua vincula palmis,
Exercent faciles ad nova plectra choros.
Has inter junctis spatiantur passibus ambo,
Calliope, & magni nominis ALTILIUS:
ALTILIUS, *quo non Phœbo jucundior alter:*
ALTILIUS *sacro lotus in amne pater.*
Huic modo prima chori citharam suspendit eburnam,
Addit & Orpheæ fila canora lyræ:
Queis thalamos, ISABELLA, *tuos*, ARAGONIA *virgo*,
Pindarico resonet queis gravis ore deos.
Melpomene insignem victrici fronde coronam
Nunc parat, & verna lutea serta rosa:
Nunc plectro insignit lætum, testudine & aurea,
Ut referat dulci dulcia furta sono.
Ille canit: Mea vita, Lami loca nota relinque,
Quintia, Parthenopes dulcia tecta pete.
Dum modo sim tecum, mea lux, non regna, nec aurum,
Non Arabum optarim ditia rura mihi.

Sat mihi sit cara mentem saturare figura;
Pascere & optatis lumina sideribus.
Tu tantum ambrosiis intendas vincla capillis,
Vincla vel æterno non solüenda Jovi.
His addit dominam insignem de cæde ferarum,
Munera Dianæ digna referre tholo.
Dum canit, Aoniæ respondent carmina valles,
Et nemora intonsis spissa cacuminibus.
O nimium felix tanto scriptore puella,
Felix, quam longum charta loquetur anus!
Nota colorati discent tua nomina Seres,
Quæque jacet nimio terra perusta gelu.
Jam niveos illi jungebat sedula cycnos,
Et dabat adducta lora regenda manu:
Quum mihi jucundus defluxit corpore somnus,
Lucifer & roseo fulsit ab Oceano.

Ejusdem.

MINCIADE *in ripa veteris prope mœnia Mantus*
Errat, & in Tusco concinit umbra lacu.
Dum canit, argutos cantus imitatur oloris,
Dulcius extremum dum canit ante diem.
Scilicet ALTILII *post funera dulcis imago*
Nunc repetit patriæ limina cara suæ:
Nunc tumulum invisit magni prope busta Maronis,
Sebethus placidis qua fluit amnis aquis.
Talis Persephone, talis Ledæa propago
Alternis superas itque reditque vias.

HIERONYMI AMALTHÆI. Pag. 293. Carm. Basilii Zanchii edit. Basileensis Oporini an. 1555. vocatur *Incerti Auctoris*.

PRotulit ALTILIUM, *quæ protulit ora Maronem:*
Protulit una duos, abstulit una duos.
Felicem eventum sortita est utraque tellus,
Altera per cunas, altera per tumulos.

JOANNIS MATTHÆI TOSCANI.

CArminis arguti, dulces qui spiret amores,
ALTILIO *palmam detulit ipsa Venus.*
Sic decuit vatem quem culta Neapolis inter
Perpetui voluit vivere veris opes.
Unde suas lecto distinxit flore Camœnas,
Struxit & Aoniis condita mella favis:
Enthea quos Phœbi libabit turba liquores,
Citria dum & gignet Parthenopea rosas.

Meminerint ſtudioſi juvenes, anno Chriſti MDCCXXX. *ex Cominiana typographia prodiiſſe* Gabrielis Altilii *Epithalamium, admodum eleganter a Joanne Baptiſta Carminati, Patricio Veneto, redditum carmine Italico quod appellant* Ottava Rima. *Auctor paullo poſt immatura morte præreptus, amicis, & litteratis hominibus magnum ſui deſiderium reliquit. Strophæ ſunt quinquaginta & una: Italica Latinis reſpondent, e regione collocata. Editio ipſa magnifica eſt, ac typis luculentis. Numerus exemplarium in dies apud bibliopolam decreſcit: propterea qui res pulchras amant, feſtinent ea quæ adhuc reliqua ſunt, ſibi comparare.*

HONORATI
FASCITELLI
ISERNIENSIS
CARMINA
ELEGANTISSIMA,

In altera nostra Editione,
insigniter aucta.

Selecta Doctorum Virorum

DE HONORATO FASCITELLO

EJUSQUE SCRIPTIS TESTIMONIA.

Abbas Ferdinandus Ughellus Italiæ Sacræ Tomo Nono in Episcopis Insulanensibus.

HONORATUS FASOITELLUS † Iserniensis, nobili familia natus anno 1502. patre Marco viro clar. matre Margarita Caracciola; puer anno 17. monachus Casinensis Cœnobii factus (1), vir evasit in Græcis, humanis, divinisque literis versatissimus, & poëta insignis, cujus etiam poëmata lepidissima leguntur apud Jovium in Elogiis, suntque impressa quoque in Deliciis Poëtarum Italorum. Laudatur a Bembo, Joanne Casa, Flaminio, ab amico nostro erudito Jo. Baptista Mari Canonico S. Angeli in foro Piscium in notis ad librum Petri Diaconi Casinensis de Viris Illustribus Casinensibus, quem publici juris fecit Romæ anno 1655. aliisque doctissimis

(†) Seb. Gryphius vocat *Venetum* in Præf. sua ad Lectorem Lactantii ab eo excusi Lugduni 1541. in 8. sic enim ait: *Tanta annis ab hinc quatuor* (sex *debuit dicere*) *felicitate Honoratus Fastelius* Venetus *integritati suæ restituit, ut non Firmiano plus, ex quo nati sunt, quam Fastelio, ex quo renati, debere videantur.*

(1) Sub Vincentio Neapolitano.

mis viris; quumque ob egregias virtutes, Julii III. Pontificis notus, & familiaris esset, Insulana infula condecoratus est die 30. Januarii 1551. præceptor datus Innocentio Montio Cardinali in Pontificis familiam adoptato. Interfuit Concilio Tridentino. Romæ obiit mense Martio 1564. quum jam antea Episcopatu se absolvisset. (1) Insigne edidit opus de factis Alphonsi Marchionis Vasti heroico carmine, cujus cum laude meminit Scipio Capicius de Principiis Rerum *in calce Lib. II.*

† *Paulus Manutius in Epistola ad Germanum Minadoum Monachum Casinatem præfixa suæ Lactantii Editioni anni* 1535. *ab* Honorato Fascitello, *correctæ & auctæ, post multas* Fascitelli *laudes, hæc subjungit.*

Non enim facile dicam, plusne humanitatis in optimo juvene, an eruditionis inesse perspexerim. sed certe cum alteram acceperit ab ipsa natura, alteram diligentia, vel summo potius quodam ingenio sit consecutus: in utraque ita præstat, ut anteponendus nemo, conferendi vero quam paucissimi sint. Non pauca tum græce, tum latine ab illo scripta amici legimus. quid elegantius? quid purius? quid magis, aut sententiosum, aut proprium? Versus facit: Musas ipsas non aliter loqui credas. Conscribit aliquid soluta oratione: veterem eloquentiam exprimi melius non posse dicas. De judicii præstantia, de candore animi, de comitate nihil di-

(1) Scripsit quamplurima opera, quæ temporum calamitate ad manus nostras non devenerunt. Floruit temporibus Caroli V. & Maximiliani Imperatorum. *Placidus Diaconus Casinensis in Supplemento ad Librum Petri Diaconi de Viris Illustribus Casinensibus.*

dicam. Primum, quod hæc notiora sunt, quam ut nostro indigeant testimonio: deinde, quod facile possim, cum non sit hic proprius illa commemorandi locus, in aliquam assentationis suspicionem incidere. a qua ego tam longe absum, quam ille ipse, qua est modestia, cum hæc pauca de se scripta vel audiet, vel leget, laturus est submoleste. Verumenimvero faciundum ita fuit, & dandum aliquid amicitiæ ac veritati: quando is est, de quo sit posteritas locutura. Quibus rebus cum ego, ut illum incredibili quadam benevolentia, vel potius pietate, complecterer, impulsus essem: etiam ut deberem, magno ejus beneficio factum est. Nam cum me ita animatum, ut supra commemoravi, sensisset; quasi non contentus, eam viam quæ ad veram sapientiam ducit, ostendisse, nisi etiam primos aditus muniret, detulit ad me quos nunc impressimus Lactantii libros, tam multis illos quidem in locis & emendatos, & auctos, ut cum omnibus qui ante exierant, collati, propemodum alii viderentur. &c.

Petrus Victorius Epistolarum Lib. II. Epistola ad FASCITELLUM.

Accepi (*a Simone Portio*) te ab JULIO III. PONT. MAX. Episcopum esse creatum, quum paucis antea mensibus vel diebus potius te usus esset, atque instituendo, ingenuaque omni disciplina, expoliendo Cardinali suo destinasset: eo autem nuntio maxime lætatus sum, & tui ipsius caussa, quem semper amavi, & propter admirabiles virtutes tuas, merito suspexi, & aliorum etiam, qui idem vitæ iter ingressi, atque in doctrinæ studiis diu versati, sperare possunt, præmium aliquod aliquando fore suis laboribus; cui rei si operam darent opulenti viri, & in maximis dignitatibus constituti, vehementer in-

inflammarentur animi reliquorum ad optimas artes colendas, & in antiquum gradum honoris restituendas, unde importunitate barbarorum, calamitateque superiorum temporum indignissime dejectæ fuerant: nam, quin hoc perfici possit, dubitare non debemus, quum hac ætate magna illis accessio facta sit, sponte ad hoc conspirantibus ingeniosis viris, potius quam justa ulla mercede tantæ suæ industriæ invitatis. &c.

Q. Marius Corradus Libro XIII. de Lingua Latina.

Luserunt alia doctissimi viri, Pontanus, Castilio, Varchius, Jo. Baptista Arcucius, Cotta, Naugerius, Fracastorius, Amaltheus, Marullus, Gambara, Fascitellus; quorum tamen scriptis non minus, quam Virgilii, Horatii, aliorumque veterum, posteritas omnis adjuvabitur.

Jo. Matthæus Toscanus Pepli Italiæ lib. III. pag. 78.

Fascitellum protulit Neapolis, Cardinali Farnesio ob ingenii elegantiam carum: a quo & Episcopatu honestatus est. Purissima ejus & dulcissima poëmata, quotquot in manus nostras venerunt, typis exaranda curavimus primo volumine Carminum Illustrium Poëtarum Italorum. Multo tamen majorem carminum numerum, nondum luce donatum, poëtices studiosi desiderant: quæ aliquando proditura (1) non desperamus.

Janus

(1) Nobis potissimum id contigit, ut primi omnium (nisi valde fallimur) plura, & ea quidem graviora, Fascitelli carmina, situ atque oblivione pæne sepulta, in lucem proferremus. Quanti enim fieri debet a justis

Janus Broukhusius ad illa Tibulli Eleg. I. lib. I.
Exiguo luceat igne focus.

Quæ perpulchre est imitatus HONORATUS FASCITELLUS, Episcopus Insulanus, vir multis nominibus laudatissimus:

At dies brevioribus
Rapta cum spatiis ruit,
Brumaque extulit horridum
Verticem gelidæ nivis
Imbriumque potentem,
Tum foco silüa integra
Advoluta hilarat domum:
Nos pigri utraque & utraque
Cruraque, & latera indidem
Ustulamus ad ignem.

tum quæ inibi sunt plura, eruditæ venustatis plenissima.

Idem ibid. ad illa Eleg. I. lib. II. Fulvis circumdatus alis Somnus.

Pulchre HONORATUS FASCITELLUS, poëta purus ac nitidus, cujus ego plura exstare Carmina (1) magne emerim:

Usque

stis rerum æstimatoribus Poëma nobile de gestis ALFONSI, Marchionis Vasti, cujus egregii operis meminerunt Scipio Capicius, & Ferdinandus Ughellus, quos testes locupletes in hac caussa excitavimus. Id tamen ante nostram ætatem typis descriptum numquam fuit, quod sciamus.

(1) Utinam Broukhusius adhuc superesset! magnam scilicet

Usque dum veniens genis
Conniventibus, & pede
Debili Sopor, unus ut
Quisquis eat cubitum monet
Oscitante labello.

pulchre, inquam, Somnum pede debilem fecit. Rationem nos docet Pausanias Eliacis prioribus, sive lib. V. &c.

Idem ad illum Propertii versum Eleg. I. lib. III.
Ad tua rorantes carmina flexit equos.

Perquam venusta tralatione ii pisces nostro *equi* dicuntur. Et secutus est HONORATUS FASCITELLUS, nobilis superiorum temporum poëta, ad homines transferens:

Regem magna virûm proceraque colla duorum
Sublimem junctis sustulerant manibus.
Hi currus illis, hæ sunt in honore quadrigæ:
Non aliis prisco more vehuntur equis.

Respexit autem is ad locum Plinii Minoris Panegyr. *Nam priores invehi & importari solebant, non dico quadrijugo curru & albentibus equis, sed humeris hominum.*

Josias Simlerus in Epitome Bibliothecæ Conradi Gesneri. fol. Tiguri 1555. pag. 80.

HONORATUS FASCITELLUS scripsit insigne Poëma ad Heroinam Piscariæ.

cet animo lætitiam caperet legendis quamplurimis FASCITELLI versibus, huic alteri editioni nostræ adjunctis; qua erat in eum poëtam voluntate. Hos tamen insigni Viri celeberrimi APOSTOLI ZENI liberalitati omnino deberet, qui ex illo suo copiosissimo bonorum librorum thesauro depromtos, nobis edendos benigne concessit.

HO-

HONORATI FASCITELLI ISERNIENSIS CARMINA.

I.

ALFONSUS.

(*E Codice chartaceo in folio, ut vocant, Viri Celeberr.* Apostoli Zeni *; in quo nonnullorum poëmata Latina & Etrusca, item alia soluta oratione scripta continentur ; pag.* 24. *Huic Codici nota numeri I. apposita est.*)

NUMQUAM non Musis, numquam non vatibus æque
Gesta deûm curæ, curæ sunt gesta virorum.
At vos, Pegasides, vos æquius inclyta semper
Facta patris decet, & divûm cecinisse trophæa;
Qualia Phlegræos dudum bellata per agros
Stans vestrûm medius, quondam cantabat Apollo;
Ætnamque, Prochytenque, & olentes sulphure Bajas:
Quandoquidem divas æquum est meminisse deorum.

Nos contra melius, nobiſcum carpere ſuetos,
Quicquid id eſt tandem cæli & ſpirabilis auræ,
Noſtrates canimus, veſtriſque æquare paramus.
Sic ego * id meditor totum vulganda per orbem,
Quæ mihi poſt paullo Parcæ dicenda reſervant:
Scilicet ut tenui jam pendeat Africa filo,
Jam trepidet, miſeriſque modis turbata laboret;
Nec quid agat, norit; vel quo ſe exterrita vertat.
Ipſe ſibi mediis Triton diffidit arenis;
Ipſe tremit vacuis Naſamon prædator in arvis;
Et celeri Garamas curſu delatus ad Indos,
Avia jam noti ſuperat cunabula Nili.
Per nemora ad latebras, & inhoſpita tenditur antra;
Nec tamen aut ſilvæ miſeris, aut ulla putantur
Teſqua ſatis. Paſſim pallorque, pavorque vagantes
Occupat; & vario miſcentur cuncta tumultu.
Tantum aſpectantes Aſiam, Turcamque tyrannum,
Ore fremunt omnes. Tum, ſpes ubi nulla ſalutis,
Id ſibi præſidii ſolum ſupereſſe fateri.
Jamque cient magnis clamoribus. Huccine rerum
Deventum eſt Libyæ? vix eſt mihi credere dignum.
Sed tamen hæc etiam, Libye, te fata manebant.
Ah miſera, ah male ſana, duceſque oblita priores,
Nec tibi jam conſtans, nec habens cui perdita fidas!
Tu Libye? tune illa tuis armiſque viriſque
Terra potens, Latii quæ nominis æmula ſemper,
Sola parem terris animo aſpernata Quirinum,
Aurea ſublimi feriebas ſidera dextra?
Nunc Aſiam imbellem ſpectas, Parthumque fugacem;
Nunc externa petis Tyriæ ſolatia genti,
Heu quantum meritis minor, & virtute parentum!
Nequicquam tamen, infelix, hæc ipſa fatigas
Auxilia, & turpi talem te fœdere firmas.
Nam ſua ſtant Aſiæ quoque funera, nec procul ardent;
Et junctæ caſu longe majore ruetis.
Anne parum vobis Europæ cognita virtus?

Vos

Vos armis Europa petit, belloque lacessit,
Italiæ auspiciis, ducibusque innixa Latinis.
Jamque parat Siculi præter vada currere ponti;
Jam Ligurum obsedit salebroso in litore portus
Magnanimûm instructis heroum exercitus alis;
Adcincti bello juvenes, Romana propago;
Spirantes patriæ meritos virtutis honores.
Quos inter medius gradiens ALFONSUS, & ipse
Scipiadas nobis referat qui solus utrosque,
Sceptra manu gestans, AVALUMque insignia regum,
Terribilem cristis galeam quatit acer equinis,
Qualis Parthenopes nuper sub montibus idem
Gallorum magna delebat strage cohortes.
Tempore quo mihi LAUTRECCUM Ligur AURIA Belgâ,
Ignavosque duces infaustaque castra perosus,
Vertit iter, serisque suis sibi conscius annis,
Hic demum tuta classem statione recepit.
I cava nunc Cetara, & Amalphides ite puellæ,
Incusate deos, & Tusci numina ponti,
Candida marmoreis plangentes pectora palmis.
Hæc quoque Parcarum volvebant stamina fusi,
AURIA uti fato victorque & victus eodem,
Jungeret ALFONSO sese, juvenemque secutus
Jam senior, bello tumidos, præstaret, ut ille
Tum certe Gallos nostris averteret oris:
Mox vero magnis Libyamque Asiamque catenis
Implicet, & pedibus calcandas Cæsaris....
Nec mihi se Rhenus jactet conjunctus Ibero:
Dum stetit, hostilesque minas interrita vidit
Parthenope, ALFONSI dextra stetit. AURIA magno
AURIA dein AVALO junctus, terraque marique
Illicet ostendit, quid pubes Itala posset,
Discordes animo pergat si ponere motus;
Sponte nec ipsa sua caput offerat obvia leto,
Dum studiis diversa ruit; dum turbine cæco
Acta, odiis, grata & rerum novitate tenetur.

Atque utinam quorum manibus victoria parta est,
Iidem virtutis quæsissent præmia soli;
Et bene pro meritis laudum quoque dona tulissent.
Nunc eadem insontes pariter sontesque procella
Perculit, & cunctos uno simul obruit æstu:
Dum sibi quisque putat nil non impune licere;
Et rapit; & læti quantum quis possidet agri,
Tanti agitur reus, & patriis procul exsulat oris.
Heu sortem miserandam, & nostris debita seclis
Fata deûm! si fata deûm tam dira putandum.
Sic o sic tandem patriis viduata colonis,
Una viris florens, opibusque, & fortibus ausis,
Una domus genitrixque deûm, sobolesque deorum
ITALIA infelix, Septem-jam tota-trioni
Occidis; &, curru celsa ad Capitolia vinctos
Ducere gratantum longo quos ordine sueras,
Nunc dominos perfers; nec te juga barbara tangunt?
Sic nos (heu miseri!) quæ digna indigna relatu
Pertulimus? quæ non mala vidimus? O ubi tellus
Ultima, & æternis numquam non cana pruinis,
Aut solis rapido semper damnata sub axe?
Sed lacrimis modus esto. Meus, meus ecce propinquat
Quadrijugo invectus Campana per oppida curru
ALFONSUS, pacemque ferat, finemque malorum
Qui statuat; curasque jubens procul esse sequaces,
Æterna inducat miserarum oblivia rerum.
Victor io trahit ecce tot inclyta regna, tot urbes
Captivas; montesque novos ostentat; & arces
Montibus, & rapido fluviorum vortice tutas
Victor agit, clari secum monumenta triumphi:
Innumeras Italo prostratas Marte phalangas;
Æthiopum Meroën, & Bactra extrema, Dahasque,
Quosque habet infelix felices Mecha Sabæos,
Quique bibunt Indum, & centumgemina oppida Cari;
Atque alios, aliosque omnes, quos maximus ambit
Orbis, & Oceano complectitur Amphitrite.

Ve-

Vestes cuique suæ, nec lingua alienior armis.
Hic illum, ille alium miratur: at omnibus omnis
Præcipua Othomani cura est, Asiæque jacentis
Arma procul, capitisque immensa volumina sacri
Prospicere; humanasque vices variantia fata,
Aureaque Eoi miserari vincula regis.
Tu vero Pœnos & classem discere, & ecquis
Sub pedibus frendat Libyci novus Annibal æstus,
Ænea cui barba est, ferroque incincta nitenti
Dextra rapax, regnumque dolis & cæde paratum.
Ipsi non audent dejecta cacumina montes
Tollere; non oculos, infractis cornibus, amnes.
Caucasus Atlantem miratus, & arida menta,
Ingentesque artus, concretaque terga pruinis,
Cælum ubi sit, quærit: versoque ad gaudia fletu,
Irridere senem, percontarique videtur,
Ecquis in Herculei desudet mole laboris.
Ille supercilium tollens, cervice reflexa,
Suspicit Alfonsum; scapulisque ad colla relatis,
Ut licet, hæc majora fatetur pondera; & ore
Compresso, tantum demisso vertice nutat.
Bagrada respectat Tigrim simul, & simul omnem
Prolixam, illacrimans, salso rigat æquore barbam.
At Tigris nictatque oculis, torvumque tuetur,
Jam jam erupturo similis, totamque sonanti
Cursu eversuro pompam. Pavet obvia turba;
Et flentes pueros pressant ad pectora matres.
Sic Tagus ad Gangem, Ganges conversus ad Istrum,
Inque alios alii, mussantque dolentque vicissim;
Spectantumque tenent oculos, atque ora morantur.
Pausilypus læta redimitus tempora citro,
Jura dat, & leges victis imponit amicas;
Ac monet, ut partem socii Sebethus honoris
Jam subeat, Nymphisque rosas & lilia mittat.
Ipse fluentisona lenis pater incubat urna,
Cæruleos tenera præcinctus arundine crines,

Sufficit & festas vario de flore corollas,
Hortaturque suas per mollia prata Napæas,
Visendi properent dulci prævertere cura
Naïadas comites, festinantumque catervas
Nereidum: quarum Siren dux, maxima Siren
PARTHENOPE, thyasosque novos, nova carmina tentat;
Et movet in numerum choreas, & voce canora
ALFONSUM ingeminans, Felix, hoc auspice, felix
Nunc ego dicar, ait. Responsant æquora plausu.
Immixtæque viris passim nullo ordine matres,
Et pueri adsultant, vocesque ad sidera tollunt,
Gratandi exciti studio, effusique per urbem.
Ære cavo divûmque arces, arcesque minorum
Certatim plaudunt heroum, atque aëra frangunt:
Sed divûm resonis tantum tinnitibus auras
Complent, & molli nubes clangore serenant:
Heroum valido fumantes igne coruscant,
Igne tonant, cælumque petunt, cælũ igne lacessunt,
Et longis liquidum labefactant æthera bombis.
Quæ pater ignipotens media Vulcanus ab Ætna
Dum procul exaudit, clauso Cyclopas in antro
Castigat, furtique vias & nomina quærit;
Fulminibusque suis fremit æmula fulmina, olenti
Sulphureque strepituque & terrificis fulgetris.
Jam fremitu reboant montes; jam jam omnia late
Litora turbantur: Campania tota resultat.
  Ast AVALUS divûm templis indicit honores,
Et larga fert dona manu, cumulatque per aras
Tura Arabum, & stirpes ima ab radice revulsas.
Tum spolia excelsis gaudet suspendere tectis;
Parietibusque sacris adfigit opima, superbis
Pro foribus statuens quæsita ex hoste trophæa.
Talis Liber erat, nigris cum victor ab Indis
Indomitos egit tigres ad frena jugales,
Sileno cum evante, & thyrsigeris Satyriscis.
Talis & Alcides præda spectandus Ibera,

Post

Poſt tot inexhauſtos terraque Ereboque labores,
Aut fuit, aut poterat Pompejis eſſe propinquis,
Æterno noſtras dignatus nomine terras.
Victori in primis medio VICTORIA templo
Adſiſtit, jactatque ſuo ſe nomine læta,
Quondam ſæpe viro, nunc facta nepotibus omen.
Utque olim invicti fata immatura mariti
Flebilibus numeris, doctiſque ſacraſſe querelis
Juvit, & æternis manes intexere chartis;
Jam canit ALFONSI victricia ſigna nepotis,
Lesboas Tuſco percurrens pectine chordas.
Sed locus haud patitur me longius ire per altum,
Nec mihi tam gelido præcordia frigore torpent,
Hujus ego ut brevibus laudes perſtringere verbis
Poſſe rear, ſperemque omnes æquare canendo.
O decus, o patriæ ſpes, heroina, deorum
Salve perpetuo noſtris data munere terris:
Te canimus læti, te cælo tollimus omnes.
Tu mihi te facilem da, vates optima, vati:
Et potuiſſe aliquid tecum fortaſſe feremur.
Hæc meditor, tacituſque animo mecum ipſe voluto.
Atque utinam tantis par ſim modo conditor actis,
Ne me deficiant ſub iniquo pondere vires.
Sed tamen experiar: nec me tentaſſe pigebit.

II.

AD CARDINALEM FARNESIUM.

FARNESI, tibi non ſat eſt, ut ajunt,
In magnis voluiſſe; nam puſilli
Illud eſt hominis * Tibullianum.
Te, qui maximus es, deûmque proles,
Decet maxima quæque jure poſſe:
Quamvis fors etiam Maronianum
Perrupiſſe Acheronta ſit neceſſe.

* *Propertianum* etiam dicere poterat; nam Propertii eſt Elegiar. lib. 2. *In magnis & voluiſſe ſat eſt.*

Jam scis quod volo; perfice ut satis sit;
Hac via, aut alia, nihil laboro:
Tantum perfice. quod remordet, hoc est.
Sic tu terque quaterque diis secundis
Diu terque quaterque sis beatus.

III.

AD ANTONIUM PERENOTUM
CARDINALEM.

Quum quisquam maris æstibus
  Deprehensus, truculenti & rabie Noti,
Jactatus lacera trabe,
  Certus naufragii, vota deis facit;
Implerint subito leves
  A puppi si animæ lintea; & æstibus
Ereptus, rabie & Noti,
  Terras prospiciat, quas petit; & prope
Accedat magis ac magis
  Cara ad litora, caram ad requiem, & lares,
Non jam naufragium timens;
  Attollit mediis lætus in æthera
Ex undis duplices manus;
  Præsentesque supinus celebrat deos:
Quos sperat fore perpetes,
  Purgato rapidis cælo Aquilonibus,
Dum terras cupidus premat.
  Sarcit carbasa mox; & reficit ratem
Diris fluctibus erutam:
  Tranquillo det hians ne pelago prius,
Quam portum subeat, latus;
  Et, qui nunc fuerat præsidio Dei
Servatus, sua inertia
  Magno cum opprobrio turpiter occidat.
Is, postquam incolumes tulit
  Tandem in litus amicum madidus pedes,
Pictis vestibus, & trabe
  Votivam superis pariete de sacro

Suspen-

Suspendit tabulam, memor
Quam vim suspiciat Numinis, & colat.
Cesset si auxilium Dei,
Nil nostrum ingenium, nil valeant manus;
Sitque incognita cælitum
Virtus, si nihil æquo ab Jove defluat.

IV.

IN OBITU ARSILLI, MEDICI, ET POETÆ.

ERgo videmus lumine hoc spirabili
Cassum jacere te quoque;
Ut plebe quivis unus e vili jacet;
ARSILLE magno Apollini,
Novemque Musis care? sive poculis
Præsentibus morbi graves
Essent levandi; sive dulci carmine
Dicenda mater aurea
Cupidinum, lususque furtorum leves.
O vota nostra inania!
Quid dura fati non potest necessitas?
I, da lyram mihi, puer;
Manuque funde proniore Cæcubum.
Nunc sunt Lyæi munera,
Nunc plectra cordi, nunc juvat lectissimo
Cinxisse flore tempora.
Sicci, tenebris obsiti, tristi in Styge
Fortasse cras silebimus.

V.

AD NICOLAUM ARDINGHELLUM, CARDINALEM.

EST quidem hoc aliquid, fatemur omnes,
Non magnum modo in urbe te, sed inter
Patres posse videre purpuratos.
Est quidem hoc aliquid, fatemur omnes,
ARDINGHELLE: fatemur, & frequentes
Hinc, atque hinc tibi gratulari avemus.

Sed

Sed quod sit satis, id negamus omnes,
Quantum quod pote plurimum negari.
At, quum maximum in orbe viderimus,
Insignem triplici aurea tiara;
Quæ virtus tua, nostraque omnium est spes;
Tum vero id poterit satis videri.

VI.
AD F. CORNELIUM.

UNus qui reliquus mihi patronus,
Corneli, fueras, vetusque amicus;
Qui excelso usque animo esse me jubebas
Firma in spe eximiaque, maximaque,
Ut jam istos facerem pili beatos:
Nunc diversus abire, nunc videris
Idem non animo esse, non loquela.
Et, quod me cruciat magis magisque,
Nullam ob caussam aliam nisi ob facetam
Unam, ridiculamque, futilemque.
Quod Farnesius ad jocum libenter
Refert omnia; qui solet jocari
Tecum; & cui fuerit bono, rogare.
Atque hic tu mihi per jocum, atque lusum
Verbis illius (o novos lepores!)
Quid non dicere, vel tacere pergis?
Commentum placet elegans, salisque
Plenum. sed, mihi crede, vultu, ocellis,
Pallore, atque tremore, denique ipsa
Næ tu proderis oscitatione.
Tun' me? tun' mihi? qui tibi. sed ad rem.
Amabo, mihi desine ista, posthac
Plane frigida. Sin, vide, palam, clam
Profecto ad Jovium elegantiarum
Appellabo parentem. habet paratas
Is chartas, calamosque, sive Etruscos
Malis, sive etiam Latiniores:
Quales nunc Venetos tuos videmus:

Qui-

Quibus quum historiam politiorem
Conscribillet ab orbe condito omnem,
Illustrans, celebransque & hos, & illos:
Jure amicitiæ petemus, ut te
In hos inserat, & tuos lepores.

VII.

* IN PAULLUM JOVIUM.

NÆ debent Jovio viri elegantes,
Bonis artibus his, & his politi.
Næ debent Jovio elegantiarum
Parenti, artibus omnibus polito,
Quantum vix animus capessat ullus;
Nec vivi modo, qui vident, amantque
Urbani senis & salem, & lepores;
Sed quos lumine ademto avarus Orcus
Quis scit quo cohibet loco misellos?
Nam facit Jovius suis tabellis,

Ex-

---

* Hoc Epigramma Italice ita redditum est an ab ipso FASCITELLO, an ab alio illorum temporum poëta? Quæ quidem interpretatio præponitur Elogiis Paulli Jovii Virorum Litteris illustrium, de Latina in Italicam linguam translatis.

Quanto al Giovio, che siede in su la cima
Degl' ingegni eccellenti, incliti, e ornati,
Debba chi virtù eccelsa ebbe dai fati,
Nè in pensier cape, non che in versi, o in rima.
Ben tenuti gli sono i vivi in prima,
Ch' ammirano i suoi detti alti, e pregiati:
Ma non men quei che fur quindi levati
Da lei che tutti al fin convien ch' opprima.
Che 'l suo studio gentile; ond' ei ci diede
Tante onorate immagin da vedere;
Senza cui la lor fama era smarrita;
Fa che non temon quei movere il piede
Verso la morte: e a questi fa godere
Ancor nel mondo sempiterna vita.

Excultis lepido ſuo labore,
Leti funera non timere vivos;
Vitam vivere mortuos perennem.

VIII.

A D E U M D E M.

JOvi, quem pote nil novi latere,
Reſciſtine hodie, tuum ſodalem,
Qui te plus reliquis tulitque, fertque,
Et ſemper feret in ſuis ocellis,
A duro tibi Samnio rediſſe?
Neges o utinam, ſenex beate;
Sic ſit, ipſe ego nuntiuſque primus,
Biſque hoc nomine carus eſſe poſſim.
Sed ſeu ſic habeat, quod ipſe malim,
Se res, ſive aliter; tuus ſodalis
A duro tibi Samnio reverſus
Te ſalvere jubet, manuſque pronus
Abſenti, ut licet, oſculatur ambas.
Hoc primum: a regione tum remota
Vectos caſeolos dat, atque pernas;
Addit præterea lepuſculoſque
Duos, quos ab Anagniæ ruinis
Venator tibi tradidit ferendos.
Tu ne deſpice qualecumque munus;
Paullo poſt aderit ſodalis ipſe
Cum rerum tibi ſacculo novarum:
Canet verſiculos ſuos jocoſos;
Tu gravem hiſtoriam tuam repones.

IX.

A D J O V I I

Viros illuſtres Armis.

MAGNANIMI heroes, ſalvete, haud parva ſupremi
Cura Jovis, docti maxima cura Jovii.
Vos tulit in cæli ſublimes Juppiter arcem,
Dignatus menſa concilioque deûm:

Vos

Vos Jovius totum late volitare per orbem,
Romanaque jubet vivere in historia.
Munera magna Jovis: verum, si dicere fas est,
Non sunt æterni dona minora Jovii.

X.

DE JOVIO.

Postquam relegit omnium
Provinciarum Jovius intimos lares,
Nec instituta substitit
Via, vel alto territus montis jugo
Hinc dividentis Italos,
Illinc Iberos bellicosa Gallia,
Vel æstuosis Hadriæ
Illinc procellis, hinc profundis fluctibus
Turbatus inferi maris:
Sed inter acres evagatus milites,
Interque rauca cornua,
Et fusa victorum hinc, & hinc cadavera,
Non otiosa indagine,
Tot inde retulit libros annalium:
Mox utriusque litoris
Ora remensa, diligens felicibus
Piscator inde retibus,
Avara quidquid ante Neptuni manus
Gelaverat nobis, tulit.
Nunc inquietus patre deductus Jove,
Animusque jam terrestribus
Non rebus explendus, velut celeri Noto
Elatus, ubi cælestibus
Explere se se latius bonis potest;
En aureo promit penu,
Quantum supremo Juppiter manu polo
Pulchri recondit: & quia
Numquam moveri cælites queunt loco,
Ut sustulit fati dies,
Veras recepit singulorum Imagines:

Quas

Quas deditas Apollini,
Musisque Latium colentibus lacum,
Beata continet domus.
Has si videre longa te vetat via,
Aut morbus, aut senium grave,
Præsens libellus indicabit, aureo
Quovis monili carior.
Vos hinc remordet illa si cura, arduum
Tentate cælum, posteri;
Quod summa virtus sola dat recludier.

XI.

IN CAROLI MAGNI EFFIGIEM.

AUDISTINE olim magni post Herculis arma,
Extremam paribus Calpen qui terruit ausis,
Invictum virtute animi dextraque Rolandum?
Audistin' robusta senis tot pignora Amonis?
Ac teneram roseo cum primis ore puellam,
Casside sub dura solitam se credere campo,
Congressamque viris victricem excedere pugna?
Atque alios aliosque omnes fortissima bello
Pectora, bis senos ex ordine Pallatinos?
Quos magnis longum spectatos Gallia rebus
Evexit cælo, & fulgentibus intulit astris:
Scilicet insignes spoliis heroas opimis,
Insignes raptis immani ex hoste trophæis.
Hoc duce, quem multo trabeatum cernis in auro,
Nunc etiam adspectu ipso, & majestate verendum,
Hoc meruere olli, & tantum exhausere laborum.
CAROLUS hic ille est, quem nec sæcla ulla, nec ætas
Non canet eximio REGEM cognomine MAGNUM:
Cujus ab auspiciis tum primum Gallica signa
Bætis, & infractus victricia sensit Iberus.
Intremuere Asiæ reges, jacuitque subacta
Punica terribili tellus concussa duello.
Cetera, ab angustæ spatiis exclusa tabellæ,
Te magni divina JOVII monumenta docebunt.

XII.

XII.
FARINATÆ UBERTO.

SERVATA per te patria quod tum maxime
Sit quum miſera caſura fuerat maxime;
Nunc optimo tu jure, præter ceteros,
O belli & idem pacis artibus inclyte,
UBERTE, patria vivis in ſuperſtite,
Viveſque dum vivent ſacri annales JOVII.

XIII.
IN GIBERTUM, SUMMA INGENII *INDOLE PUERUM.*

GIBERTI ingenium bonas per artes
Excultum celebramus urbe tota,
Dignum Socratica inſtitutione.
Hinc eſt gloria vera comparanda:
Hinc laus ipſa perennior petenda.
Hoc GIBERTUS amat, puer diſertus,
Comtemta juvenum procacitate.

XIV.
AD DEOS.

O' Inter veterem, & novam Theaten
Qui me, dii, ſtatuiſtis immerentem,
Quid vobis voluiſtis? an poëtam
Veſtrum perdere per jocum, atque ludum?
Nam quid feci ego, quidve ſum locutus,
Cur vos tam male me, male atque acerbe
Haberetis, ineptiuſque multo,
Quam Rheæ deceat genus beatum?
Eſto enim mala noſtra vos juvabant:
Una non ſatis, & ſuper Charybdis
Erat? quorſum opus addidiſſe Scyllam?
Sed freto bona ficus in Sicano
Duci Dulichio tulit ſalutem:
Nobis in Latio ſalus Latinis
Eſt a montibus expetenda ſummis;
Ut Phœbus cithara increpans ſonora

Ter per ſomnia viſus admonere.
Quare Tibridis ad fluenta, montes,
Qui gratiſſima regna diis tenetis,
Cælo vertice proximi, & decorum
Incincti triplici caput tiara;
Summos vos adeo, rogoque ſupplex,
Ut monſtro me ab utroque liberetis.
In ſinu liceat latere veſtro,
Et ſacra recreare me ſub umbra
Non fici Siculæ; ſed innocentis,
Floridæ, peramabiliſque olivæ:
A cujus mihi ramulis in orbem
Plexis Palladiam petam coronam;
Et colam omnia veſtra dicta, facta.
Sic poſt ſæcula longa & uſque & uſque
Vobis non modo collium ſuperbas
Septem aſſurgere gratulemur arces;
Sed magnum Oromedonta, & ipſum Olympum.

X V.

IN SABELLAM ROMANAM PUELLAM LEPIDISSIMAM.

SABELLÆ * ocelli, non ocelli, ſed vagi
  Soles duo minutuli:
Labella, non labella, ſed corallia
  Saxis tenella in candidis:
Si vos rigentum flabra ventorum horrida
  Diſſuaviari inſaniunt,
Nec eſt manu vel pallio procacium
  Arcere pervicaciam;
Nos perditos, qui carne molli, & oſſibus
  Non ſaxeis plane ſumus,
Quonam putatis eſſe poſſe corculo?
  Qua mente? nec plura attinet.

* *In Gagneji Collectione legitur* GIBERTI.

XVI.

IN EAMDEM.

O Os purpureum, genæque læves
Sabellæ, o teneræ manus eburnæ,
Dentes candiduli, venusti ocelli:
Quibus candidius, venustiusque
Nec candor potis esse, nec venustas:
Qui vestra glacie Notum rigere,
Aut vestra Boream tepere flamma,
Stulti versiculis canunt ineptis,
Ah quanto satiusque veriusque
Me ægrum, flante Aquilone, flante & Austro,
Dicerent tremere usque & æstuare!

XVII.

DE LIVIÆ COLUMNÆ *ROMANÆ OCULIS.*

OCelli nitidi meæ puellæ,
Puellæ lepidissimæ, & venustæ,
Quantum non alia ulla, cui per urbes
Forma excellere contigit Latinas;
Ocelli nitidi, quid accidisse
Vobis (me miserum!) audio molesti?
Vos horror malus, & malæ tenebræ,
Vos furvis nigra nox obumbrat alis?
Et qui sideribus pares eratis,
Nunc caligine hebescitis profunda?
O nimis male, nequiterque factum!

XVIII.

AD EOSDEM.

NÆ, si vos, nitidi & venusti ocelli,
In magnum superi ferent olympum,
Inter ætherias faces locandos;
(Ut percrebuit, & dolemus omnes)
Næ duri superi, misellli homulli.
Sed quando superi; nec in beatos
Jus ægris, neque fas; quod unum, & ingens

Solamen reliquum, valete, ocelli:
Ocelli nitidi meæ puellæ,
Avete, atque valete; deque summo
Posthac vertice mi micate cæli.
In terris ego ture vos, & ara,
Et cantu citharæ colam sonoræ,
Incensus magis in dies magisque
Sanctarum liquido igne pupularum.

XIX.

AD EOSDEM.

POSTQUAM vos, nitidi & venusti ocelli,
Ocelli nitidi meæ puellæ,
Inter sidera diis referre visum est;
Nos vestra sine luce multa passi,
Eo nomine gratulari habemus,
Quod iidem dederunt mali levamen,
Terrarum miseram vicem dolentes:
Ut quicumque levi secant faselo
Magnæ navifragum salum Diones,
Illis vos Helice petita nautis,
Vos sitis Cynosura jam futuri.
Ergo quod superest, miselli amantes,
Ne frustra irrevocabiles fleamus;
Sit finis lacrimis, modus querelis:
Et mecum Veneris patens per æquor
Hos jam suspicite, hos duces habete.

XX.

AD PETRUM MYRTEUM.

MISI caseolum meo poetæ;
Ille continuo suæ puellæ
Misit turpiculæ atque ineleganti:
Tanti me meus æstimat poëta.
Post paullo suus it puer, reditque
Ad me versiculis novis onustus,
Quærens quod dominus comesse possit.
Mittam, Myrtee: qui negare possum?

Sed

Sed prius mihi dic, rogo, quid omnes
Vos ſummi, & lepidiſſimi poëtæ
Muſas dicere virgines ſoletis;
In luſtris tamen improbe adlubeſcit
Enectas ſcabie, & ſami perire?

XXI.

IN ASPASIUM,

MALUM POETAM.

AD me tam ſtupidi, & mali poëtæ
Aspasii maledicta numquid hilum
Pertinent, rogo? noti uterque noſtrûm
Bonis omnibus, & malis ad unum,
Ego, atque ille ſumus ſuis uterque.
Solum me miſeret dicacitatis,
Qua fertur ſtolidus, ruitque præceps,
Cæcus nequitia, in meos Iambos.

XXII.
IN DIEM NATALEM SUUM.

NAtalis meus eſt. Io, ſodales,
Urantur pia tura diis amicis,
Vitæ auctoribus, & Jovi ſupremo
In primis hominum, & deûm parenti.
Poſt Jovem neque Juno, nec Minerva,
Sed Farnesius inclytus colendus,
Bona cum venia omnium deorum:
Nam in terris prope par Jovi ſupremo.
Luce non alia, ſed ipſa eadem,
Vitæ principium ut dedit mihi ille;
Hic cultum addidit, & decus: paremque
Juſſit, & ſimilem eſſe me deorum.

XXIII.

DE ANNIA VILLA.

ANNII nemoris ſacra,
 Citria, & liquido ſacer
Fons fluens pede per nemus,
Quodque colle habet in ſacro
 Mollis acta ſacellum:
Voſque agreſtia numina,
Dii deæque genus Jovis,
Frigidum quibus eſt nemus,
Fonſque jugis, & inclyta
 Ara rite dicata:
Rite ſi nemore horrido
Fonte ſepoſito procul
Imminens pelago capit
Ulla vos ſuper arduo
 Ara colle dicata:
Quam relinquo dolens querens,
Quam reviſo volens lubens
Vos ego! & tenerum in ſinum,
Dia ad otia, gaudeo
 Memet abdere veſtrum!
Sive ſub nemoris nigri
Delitere comis juvat,
Et fluente brevi in tuni-
ca ad vagi Zephyri levem
 Frigerarier auram:
Sive dulce loquaculi
Fontis ad gelidos ſpecus
Seſſitare, & aquam hac & hac
Somnuli illecebram manu
 Uſque pellere lenta.

Tum

Tum modo ſpatiarier
Garrula cithara gravem:
Collis e ſpecula modo
Mille cernere puppium
Vela prætereuntum:
Quum calore Canis gravi
Terra & æquore perfurit,
Fervidoque Hyperione
Arctos icta vacat gelu,
Triſtibuſque tenebris.
At dies brevioribus
Rapta quum ſpatiis ruit,
Brumaque extulit horridum
Verticem gelidæ nivis
Imbriumque potentem,
Tum foco ſilüa integra
Advoluta hilarat domum:
Nos pigri utraque & utraque
Cruraque & latera indidem
Uſtulamus ad ignem.
Verna pingue mihi veru
Verſat, & pereat cavet
Ne qua ſtilla beatior:
Ac premens fovet offulis
Uncta cruſta ſuillis.
Promit hic ſibi Cæcuba,
Miſcet ille Falerna: nec
Hic, nec ille ſpuit, negans
Firma Maſſica lenibus
Diluenda Calenis.
Tum ſatur Genium Laris,
Tum Larem Genii canit:
Stridulaque ſtrepens cicu-
ta hinc & hinc male ſobrio
Ter ſolum pede pulſat;

Uſque dum veniens genis
Conniventibus, & pede
Debili Sopor, unus ut
Quiſque eat cubitum monet
Oſcitante labello.
Qui novi tibi floſculos
Veris explicet, explicet
Is minore negotio,
Nocte quot media micant
Clara ſidera cælo.
Nec meum officium mihi
Excidit: facio Jovi
Maximo, reliquiſque diis
Semper; ut decet, & boni
Tradidere parentes:
Sive Solis ad extimos
Cardines, citimoſve ſe
Vertat annus, amabile
Sive rideat ad pares
Mollis ætheris horas.
Illa nocte dieque me
Cura fervidior coquit
Sola; cetera liberum;
Ne ſacri ulla operatio
Negligatur aviti.
Hic diu mihi vivere, &
Hic tandem liceat mori,
Semper & lateam immemor
Omnium, bene nec mihi
Sæpe cognitus ipſi.
Quod meus Fabius ſuo
Cum Polo facit optimus
Optimo, Capimontio
Rure qui ſibi candidum
Lætus exigit ævum.

Quod

Quod Caserta facit meus,
Pontietta facit meus,
Ille moribus aureis
Clarus, hic fidibus sacris,
Infulaque decorus.
Quod Maphæus ad uvidi
Rura frigida Tiburis
Nuper ambitiosius
Velle se quoque credulis
Jactitabat amicis.
At Farnesius inclytus
Vota dissipat irrita:
Et jubet medio in foro
Scribat historias graves,
Ludicrumque poëma.
Sed Farnesius, omnia
Qui potest, mihi tum meum
Posset excutere Annium,
Quum suum imperium sibi
Poscet urbis & orbis.
Sic diu hic mihi vivere,
Hic mori liceat mihi:
Et Farnesius, ut lubet,
Possit omnia, maximo
Nil Avo minor olim.
Vosque agrestia numina,
Dii deæque genus Jovis,
Este vos faciles mihi:
Vos Lares, Genius foci,
Intonate sinistrum.
Sic lætum vireat nemus
Semper, & vitreus fluat
Fons perenne, recentibus
Ara fumet odoribus:
Intonate sinistrum.

Ipſe non Heliconio
Collis invideat jugo:
Ipſa non Aracynthios
Optet acta ſibi modos:
Intonate ſiniſtrum.
Nullus huc aditum ferat,
Nullus aut grege cum improbo
Paſtor impius, aut mala
Ales, aut quadrupes fera:
Intonate ſiniſtrum.
Nullus undiſoni æquoris
Fluctus auribus obſtrepat:
Nulla vos violentior
Tundat aura Favonio:
Intonate ſiniſtrum.

XXIV.

AD SCIPIONEM CAPICIUM.

QUis mihi nunc ruri non ſuadeat eſſe, CAPICI,
Et vetet agreſti munera ferre Lari?
In patrios migravit agros, cæloque Caſerta
Devocat æternos ad ſua rura deos:
Et facit, ut magnum Campania terra Tryphonem
In parva jactet ſe quoque habere caſa.
O ego quid ceſſo? populique urbeſque valete;
Et quæcumque levis compita vulgus amat:
Vulgus, in extremis quæſita Themiſtita terris
Cui placet, incertis & Calicuta viis;
Neſcio quæ Calicuta novo ſub Sole repoſta,
Æternum Hiſpanæ munus avaritiæ.
Nempe parum fuerat, noſtris diteſcere regnis,
Et verſare avida faſque nefaſque manu;
Intactos niſi claſſe nova penetraſſet ad Indos,
Intentata rudis Tethyos ad ſpatia.

Scilicet a curvo miles digreſſus aratro,
Præceps trans terras, & maria alta ruit.
Jamque ſuper Solis curſuſque æſtuſque perennes
Audet in ignotum tendere vela ſalum.
Sic alius nobis alio micat orbe Bootes;
Merſaque ſub Stygio gurgite terra patet.
Ille quidem victor terris advertere proram,
Et nova poſt tanto geſtit adire ſola.
Ignari rerum populi, per litora fuſi,
Mirantur liquidas currere monſtra vias.
Nunc alacres properant, trepida nunc mente reſiſtunt:
Attollunt cælo lumina cum manibus.
Dumque nova paſſim tacti dulcedine torpent,
Et multa ancipites ſpeque metuque fremunt;
Ecce tubæ ſubitus magnum ferit æthera clangor;
Et crebra reſonant tympana pulſa manu.
Illi Nereïdas divina voce canentes,
Et ſanctos rentur Doridos ire choros.
Inter ſe miris obvertunt nutibus ora,
Et plauſum magnis vocibus ingeminant.
Aſt, ubi fulmineo cælum tremit omne fragore;
Et late fumo ſtat graveolente fretum;
Tum vero ingenti perculſi corda pavore,
Bacchari Eumenidas per vada ſalſa putant.
Nec flammas jam ferre novas, ictuſque minaces,
Permiſtumque gravi ſulphur odore queunt.
Pars fugit, & ſilvis ſe ſe procul abdit opacis:
Agmine pars denſo regia juſſa facit.
Regem magna virûm proceraque colla duorum
Sublimem junctis ſuſtulerant manibus.
Hi currus illis, hæ ſunt in honore quadrigæ:
Non aliis priſco more vehuntur equis.
Sed quibus ille paret contra contendere telis?
Aurum habet: hoc plena porrigit uſque manu.
Quid facis ah, demens? gemmas, aurumque reconde:
Muneribus perdis teque, tuoſque tuis.

At felix quondam patriis Epicurus in hortis,
Dum sibi & ipse serit, quod sibi & ipse metit,
Contentus modico vitam traduxit agello:
Nec labes sanctum polluit ulla senem.
Hei mihi, quid dixi? cælestes, parcite fasso:
Contemsit magnos impius ille deos.
Securus leti, Stygiæ securus & undæ,
Risit tergemini ferrea vincla canis.
Non ego, qui soleam sacra menstrua. vos mihi testes:
Excidit; & linguæ, non mea culpa fuit.
Sanctum ego judicibus potuissem dicere vobis,
Flagraret tanta ni scelus invidia.
Infelix Epicure, nec hoc mihi nomine care,
Numina tune ausus temnere magna deûm?
Tune ausus Grajas convellere sacra per urbes,
Et dulci mentes fasce levare pias?
Stulte, luis pœnas: quam nunc Acheronte sub imo
Velles accensis tura dedisse focis!
I, miser, Eumenidum pendentes fronte colubros,
I nunc, & manes, & Phlegethonta nega:
Persephonem, Ditemque nega. te Tartarus horrens
Compescat, miris excrucietque modis.
Sed, mea quæ pietas, unum hoc ignoscite, divi;
Tuncque illum sanctum quis neget esse, rogem.
Quis tunc, oro, neget? primis cui semper ab annis,
Ut sine cura esset, maxima cura fuit.
Non vasti tumidis pelagi se credidit undis;
Flecteret ut dubiam per freta cæca ratem.
Non litui strepitus arrectis auribus hausit:
Nec stupuit medio vellera tincta Tyro.
Denique despexit curas; quæcumque sequaces
Protinus a tristi pectore nos abigunt.
Quin rerum caussas tantum libare latentes
Constituit primi liminis ante fores:
Ne curis animum torqueret inanibus ægrum;
Cerneret & medio somnia vana die.

Huic

Huic igitur meritam dubitem concedere laudem;
Et titulum nudi nominis invideam?
Quin fenis exemplo jam ftat quoque, pace deorum,
Hoc reliquum vitæ degere, quod fupereft.
Urbis delicias in cælum ferte, fodales:
Urbs aliis placeat; fordida rura mihi.
Hic juvet infanos animi componere motus,
Et legere in tuto lintea laxa finu:
Armaque pro templo non magnæ figere villæ,
Sofpitis & cymbæ texta foluta meæ:
Tum longis dulces fomnis adjungere fomnos,
Et fæpe ipfius non meminiffe mei.
Dii facite, immites difcerpant cetera venti:
Hæc pars e votis fit rata fola meis.
Ut fit, qui poffit de me quoque dicere, Felix,
Urbe procul folis qui fibi vivit agris:
Vivit;& æterno Christi dum flagrat amore,
Farre pius modico ruftica facra facit.

XXV.

AD RAMBERTUM SUUM.

* *De quodam Veneto adolefcentulo e nobili* Barbarorum *genere, qui quum ficus decerpendi gratia in arborem afcendiffet, in puteum delapfus, inde incolumis extractus fuit.*

NE lacrima, Ramberte; graves in fata querelas
Ne move; & Aonidum mitte dolere vice.
Barbarus ut cafu putei delapfus in ima eft,
Najades incolumem reftituere deæ.
Nam quicumque facris femel os admoverit undis,
Hunc quæ jam reliquæ non vereantur aquæ?

XXVI.

MUSIS, DE EODEM.

DEvotas quid opus diris inceffere ficus,
Et probris puteos exagitare malis?

Vos

* Hæc duo Epigrammata in eodem Codice chartaceo, in quo Alfonsus, adhuc inedita latebant. pag. 28.

Vos potius Musæ, pleno vos proſequar ore,
  Quarum præſenti ſoſpes amicus ope eſt.
Barbarus incolumis veſtro mihi munere vivit,
  Infauſta occiderat qui prope raptus ave.
Scilicet hæc veſtra eſt vatum bona cura piorum,
  Olim qui dextro vos adiere pede;
Ut qui Caſtalio liquidos de fonte liquores
  Hauſerit, is nullis ſtet violandus aquis.
Inde etiam Pario quæ pendet fixa ſacello,
  Hæc Fascitelli grata tabella tui eſt.

Sonetto di Onorato Fascitello eſiſtente a c. 99. della Raccolta di Rime e Verſi in lode di D. Giovanna Caſtriota Carrafa, Duch. di Nocera, e March. di Città S. Angelo, fatta da D. Scipione de' Monti. in Vico Equenſe appreſſo Giuſeppe Cacchi. 1585. in 4.

ICaro io ſon, che con cerate piume
  M' innalzo al Sol del voſtro immenſo onore,
Qual ſemplice animal che per coſtume
  Vola alla luce, ove s' incende e muore.
E temo che non ſtrugga e non conſume
  La cera del deſire il troppo ardore,
  Sì ſono ardenti i rai del voſtro lume;
  Onde caggia nel mar del proprio errore.
Debili vanni ho certo a sì gran volo;
  Ma chi frena il deſio vago di farſi
  Eterno in grembo della voſtra gloria?
Diraſſi almen dopo mill' anni ch' arſi
  Le penne ardite per ſeguirvi ſolo:
  E fia di me nel mondo alta memoria.

Honorati Faſcitelli Carminum Finis.

Marcus Antonius Flaminius ad Honoratum Fascitellum. Edit. I. Cominianæ pag. 138.

Fascitelle, *quid otio in beato*
Dictavit tibi roscidis sub antris
Musa candida? nil soles profecto
Umquam scribere laurea corona
Non dignum. Ipse miser tumultuosa
Urbe detineor: tibi benignus
Dedit Juppiter in remoto agello
Latentem placida frui quiete,
Inter Socraticos libros, & inter
Nymphas, & Satyros, nihil profani
Curantem populi leves honores.
Verum, sive aliquid Marone dignum
Pangis, sive modis Horatianis
Juvat ludere, quidquid est, sodali
Tuo mitte. alii sibi, atque Musis
Scribant: tu cave, carmina occulas, quæ
Digna sunt medio legi theatro.

De eodem Jo. Matthæus Toscanus Carminum Illustrium Poetarum Italorum Tomo I. pag. 257.

C*itria mala tuæ, & quot flores Parthenopes, tot*
Munditiæ versus sunt, Fasitelle, *tui.*

Idem Pepli Italiæ Lib. III. pag. 78. Honoratus Fascitellus, Episcopus Insulensis.

Fascitelle, *satum blandæ Sirenis ad urbem*
Te probat ille, madent quo tua plectra, lepos.
Parthenope æternos veris tua fundit honores:
Perpetuo vernat flore Camœna tibi.

Citria nativo patriæ auro mala renident:
Aurea sunt Musæ pignora cuncta tuæ.
Quam tibi cum patria bene convenit! illa poëtæ
Est patria, at patriæ es ipse poëta tuæ.

SCIPIO CAPICIUS in calce Lib. II.
De Principiis Rerum.

TUm vitæ unanimem socium comitemque laborum
FASCITELUM, *irati rapuit quem numinis ira,*
Redde meum. nil triste illo durumque recepto.
Ipse tuam cælo demissam virginis alvo
Progeniem, canet ille duces, magnique triumphos
AVALIDÆ, *qui nunc vires Orientis, & acrem*
Impia compressit reparantem prœlia Gallum.

F I N I S.

SCI-

SCIPIONIS CAPICII
DE VATE MAXIMO,
Hoc eſt de Sanctiſſimo
JESU CHRISTI
PRÆCURSORE
JOANNE BAPTISTA,
LIBRI TRES.

Ex Manutiana Editione anni 1546.

NOTIZIE STORICHE E CRITICHE

Intorno alla Vita e agli Scritti di

SCIPION CAPECE

Napolitano, estese dal Conte

GIAMMARIA MAZZUCHELLI

BRESCIANO.

Cipione Capece, illustre Letterato Napolitano, fiorì nel secolo XVI. Quanto chiaro fu, ed è il nome di lui per le sue coltissime Poesie Latine, altrettanto scarse sono le notizie che abbiamo intorno alla sua Vita; poco o nulla, per quanto ci sia noto, avendone parlato i suoi Contemporanei, e pochissimo gli Scrittori posteriori. Ignoto è egualmente il tempo della sua nascita, che quello della sua morte, e possiamo unicamente affermare ch'egli fiorì dal principio del secolo XVI. fino verso alla metà del medesimo. Della qualità di sua famiglia non ci lasciano per altro all'oscuro gli Autori, che tutti la dicono *nobilissima* (1); che anzi sappiamo da Jacopo Gaddi (2) che *fuit*

E e Do-

(1) Lorenzo Crasso nel Vol. II. de' suoi *Elogj d'Uomini Letter.* a car. 176. lo dice *disceso dall' antichissima famiglia Capece patrizia Napolitana*; il Toppi nella *Bibl. Napol.* a car. 280. lo chiama *Cavaliere Napoletano*; e Giambatista Capasso nella sua *Historia Philosophiæ* al Lib. IV. Cap. XI. pag. 39. lo dice *nobilissimæ familiæ Neapolitanæ germen, magnum patriæ, suique ævi ornamentum*.

(2) *De Scriptor. non Ecclesiast.* Vol. I. pag. 104. e 116. ne'

Dominus Antignani & S. Joannis a Toduccio.

Le ſue applicazioni e la ſua principal profeſſione furono quelle del Diritto Civile, e noi troviamo ch' era Pubblico Profeſſore di Legge nella Univerſità della ſua patria l' anno 1535. ſiccome fede ce ne fa con una onorevole teſtimonianza Benedetto del Falco Scrittore contemporaneo e ſuo amico (3), e ce ne conferma una lettera d' altro ſuo amico (4). Alcune Opere poi in tal materia, che di lui ci reſtano, e delle quali ſi riferiranno i titoli appreſſo, poſſono far conoſcere abbaſtanza il ſuo valore in cotal genere di ſtudio. Ma della celebrità del ſuo nome egli è principalmente debitore al ſuo genio verſo le belle Lettere, le quali non ſolamente coltivò egli indefeſſamente, ma diede altresì comodo agli altri

ne' quali due luoghi ſi vede replicatamente con errore ſtampato ciò che del noſtro Capece ſcrive il Gaddi, il quale della nobiltà della famiglia Capece ha trattato a lungo nell' Elogio di Corrado Capece.

(3) Non può eſſere al parer noſtro più onorevole per il noſtro Capece la menzione che ne ha fatto Benedetto del Falco nella prefazione del ſuo rariſſimo *Rimario* impreſſo in *Napoli per Matthio Canze da Breſcia* 1535. *in* 4. In eſſa, dopo eſſerſi diteſo del non aver ad alcuno dedicata quella ſua fatica, dice che, quando ſotto il favor d' alcuno aveſſe dovuto pubblicarla, ſcelti avrebbe que' Cavalieri, a cui egli e l' Opera ſua erano più che ad altri obbligati; e fra queſti regiſtra anche il noſtro Autore nel ſeguente modo: *E ancora il mio Signor Scipion Capece Juriſconſultiſſimo e alto interprete delle ſacre Leggi publicamente ſtipendiato nella interpretazione vera e ſottile degli altri Juriſconſulti, che non men è prudente in sì nobiliſſima lettura, che Poeta eccellentiſſimo e Latino, il cui divin Poema ſuo* De Vate Maximo *ſi verſa da tutte dotte e latiniſſime mani*.

(4) Lettera di Paolo Flavio premeſſa alla prima edizione de' *Comment.* di Donato ſopra Virgilio, di cui ſi parlerà più ſotto.

altri di coltivare in ſua caſa, cui aprì alla converſazione letteraria di tutti gli Uomini dotti ed oneſti d' allora, i quali vi concorrevano in copia, e vi trattavano di materie Filoſofiche, di coltura di Lingua, e de' migliori Scrittori. Di molto agio certamente a queſt' Adunanza, e di frequente argomento a que' diſcorſi ſarà veriſimilmente ſtata la ſcelta di buoni libri, e de' migliori Codici fatta dal noſtro Autore, che molto ſe ne dilettò; e in fatti ſiamo a lui debitori della rariſſima edizione ſeguita nel 1535. de' Commentarj di Donato ſopra l' Eneide di Virgilio, mercè d' un teſto a penna che dalla Libreria del celebre Pontano era paſſato in ſuo potere. Il merito d' eſſo Codice fu in detta Adunanza eſaminato, e con approvazione di queſta dato alla luce (5) con una lettera in fronte di Paolo Flavio, che di tutto ciò c' inſtruiſce (6), e con altra

del

(5) Il titolo della ſuddetta edizione, ch' è ſtata ignota anche al celebre Giannalberto Fabrizio nella *Biblioth. Latina*, ove parla di Virgilio, è il ſeguente: *Donati in Libros XII. Æneidos, quæ antea deſiderabatur, abſoluta interpretatio*; e in fine ſi legge: *Hujuſmodi finis extat in Archetypo. Impreſſum Neapoli per Jo. Sulzbacchiam & Matthiam Cancer IV. Id. Novembris* 1535. in fogl.

(6) Il principio d' eſſa Dedicatoria, la quale fu indirizzata dal Flavio a Lodovico Toledo, è il ſeguente: *Cum Scipione Capicio eſt mihi, clariſſime ac vere illuſtris Adoleſcens, magna familiaritas, quam mihi colendam ſemper putavi, ejuſque domum optimo cuique apertiſſimam frequentare ſoleo, quo Viri Literati, ac ſtudiis doctrinisque dediti ſolent convenire, ut de rerum ac verborum ratione, boniſque auctoribus colloquantur. Sæpius autem ſermo habitus eſt de Tib. El. Donati in P. Virg. Maronis divinam Æneidem perſpicua ac dilucidiſſima interpretatione, a ſtudioſis ac eruditis tantopere expetita: quæ apud ipſum Scipionem ex Bibliotheca Pontani, Viri memoria & ſcriptis celeberrimi, integra*

exta-

del nostro Capece, il quale diede il carico al Flavio dell' accennata edizione.

Una sua Elegia poi, nella quale prese a descrivere le disgrazie sue e insieme quelle del suo secolo, ci fa sapere che la fortuna non fu verso di lui troppo favorevole, o almeno ch'egli se ne trovò poco contento (7). Per altro, mercè d' una lettera di Bernardo Tasso, che fu suo stretto amico, a lui scritta, venghiamo in cognizione di non so che carico o impiego ch' ebbe anche da Ferrante Sanseverino Principe di Salerno, di cui esso Tasso era Segretario, dal qual Principe fu il Capece per ciò anche gratificato (8). Qual fosse il detto impiego, non

---

extabat & absoluta. Eam vero Donati perpolitam expositionem &c. e poco appresso soggiugne: *Quæ res ipsi Scipioni calcaria ita adhibuit, ut e vestigio ipsos Donati Commentarios statuerit esse imprimendos: Tibi enim jucundius, ac studiosis præstabilius fore id putabat. Is vero, quum esset in Jure Civili interpretando magnopere occupatus, hanc mihi provinciam dedit, quam ut lubentius susciperem, me plura impulerunt, atque illud unum maxime, quod tibi id opus dicatum iri intelligerem &c.*

(7) La mentovata Elegia è la quarta, o sia l' ultima, delle sue Elegie impresse con le altre sue Poesie Latine in Napoli nel 1594.

(8) La lettera del Tasso a lui scritta d' Anversa si trova a car. 330. num. 160. del Vol. I. delle *Lettere di Bernardo Tasso* dell' edizione fatta in *Padova presso il Comino* 1733. in 8. In essa fra l' altre cose, così gli scrive il Tasso: *Il Signor Principe pochi giorni sono ha avuti lunghissimi ragionamenti con esso meco della virtù vostra; e m' è stato sommamente grato che le azioni vostre non pur abbiano agguagliata la speranza che aveva Sua Eccell. di voi, ma avanzata l' opinione degli uomini; di che io non fui mai in dubbio: perchè la vostra prudenza e integrità mi prometteva questa e maggior cosa. Io me ne rallegro quanto debbo, e quanto posso, così per servizio del Sig. Principe, come per onor*

non ben si sa; ma noto essendo che il Principe di Salerno si trovava allora, cioè intorno al 1544. in Fiandra al servigio dell' Imperador Carlo V., e che lasciata aveva in Napoli Isabella Villamarina sua dilettissima moglie, da cui pur era teneramente corrisposto (9), non è inverisimile che fra i soggetti destinati da quel Principe o al governo de' suoi Feudi, o alla cura della sua famiglia, e delle sue copiosissime rendite, fosse pure il nostro Capece; tanto più che veggiamo in quel suo servigio lodata dal Tasso la sua *prudenza ed integrità* (10), ed era uno de' parenti d' Isabella il Capece (11). Ci è anche noto per altra lettera del Tasso, come ad amendue, cioè alla detta Principessa e al Capece venivano comunicati e renduti noti gli stessi affari in tempo della lontananza del Principe (12); e certi pur siamo della singolare stima e venerazione ch'

 ebbe

onor vostro; sperando che e Sua Ecc. della vostra virtù, e voi della sua gratitudine debbiate ugualmente rimanere soddisfatti; e io, come servidor dell' uno, e dell' altro, partecipe d' ogni vostro utile e reputazione.

(9) Del raro e tenero amore che passava fra que' due sposi veggasi ciò che racconta Agostino Niso Scrittore contemporaneo nella sua Opera *De Amore* al Cap. CII. pag. 426. dell' ediz. di Parigi 1645. Delle rare doti poi e d' animo e di corpo di quella Principessa moltissimi Scrittori hanno fatti distinti Elogj. Il Ruscelli, fra gli altri, nella sua *Lettura sopra il Sonetto del Marchese della Terza* a car. 40. afferma che la natura poteva ben formare una Donna che fosse o in tutto o in parte simile a quella, e ciò *col fare un estremo delle sue forze*, ma non mai che la superasse in una minima parte.

(10) *Lettera* del Tasso soprammentovata.

(11) Gaddi, loc. cit. ove la chiama *consanguineam* del nostro Autore.

(12) Veggasi fra le *Lettere* del Tasso nel Vol. I. quella segnata del num. 212. a car. 434.

ebbe e conservò il Capece delle rare doti di quella Principessa, a lui più che ad ogni altro forse ben note; di che ci somministra una evidente prova la testimonianza di Paolo Manuzio nella Dedicatoria a quella indirizzata del Poemetto del nostro Autore intitolato *De Principiis rerum* (13).

Questo Poemetto, cui piacque al Capece di dedicare al Pontefice Paolo III. non fece che vie più render chiaro il nome dell' Autore, il quale già alla Repubblica Letteraria con altri saggi della sua facondissima vena s' era fatto conoscere per uno de' più felici e colti Poeti Latini del suo tempo. Egli lo divise in due Libri, e trattò in esso de' Filosofici sistemi, sostenendo essere l' aria il principio di tutte le cose, e perciò a quella attribuendo quelle cagioni che altri attribuivano chi agli atomi, chi al fuoco, chi all' acqua, e chi a tutti insieme gli Elementi. Il primo a recarne giudizio, per quanto da noi si sappia, fu il Cardinal Pietro Bembo, che lo lesse Ms. e desiderò di vederlo stampato, dicendo esser tale *ut magnopere cum Lucretii stylum & elegantiam, tum antiquorum hominum ætatem illam cultam & perpolitam* (†) *redoleat*. Ma se il Bembo si contentò in questo Elogio di paragonarlo nello stile e nella eleganza a Lucrezio, con maggior vantaggio eziandio volle giudicarne il Manuzio nella soprammentovata Dedicatoria, in cui non contento di dirlo un *Poema divi-*

---

(13) *Hinc Capicius ille tuus*, così ivi scrive a quella Principessa il Manuzio, *tuarum laudum laudatissimus præco, qui te admiratur unam, qui observat; qui cum de te multa & nova prædicarit, ita concludit, unam habere quæ optabilia sint, omnia*; e poco appresso chiama il Capece *tui studiosissimum*.

(†) Il detto giudizio del Bembo si legge in una sua Lettera impressa avanti la mentovata edizione di P. Manuzio.

divino, l' esaltò ancora sopra quello di Lucrezio, confessando che venne questo a piacergli meno, dappoichè letto aveva quello del Capece, di cui nulla di più perfetto in quel genere aveva ancora letto. Eccone le sue parole: *Divinum carmen est* (parla del detto Poema *De Principiis rerum*) *multis luminibus ingenii, multa arte distinctum. Equidem nihil legi in hoc genere perfectius: ut ne Lucretius quidem pluris apud me sit: quo cum antea propter sermonis elegantiam delectarer, utererque multum, cœpit mihi jam minus esse familiaris, posteaquam Capicium legi*. Dopo giudizj così vantaggiosi del Bembo e del Manuzio non potrà taluno non maravigliarsi che il celebre Lilio Gregorio Giraldi, uomo per altro assai atto a giudicare in genere di Poesia, abbia parlato del nostro autore come d'un Poeta dozzinale, e che appena appena meritasse luogo fra' Poeti del suo tempo (14). Le parole del Giraldi meritano d' essere quì riferite. Dopo aver egli dunque favellato de' Poeti Volgari del suo tempo, passando a trattare de' Latini così incomincia (15): *Inter hos igitur imprimis commemorabo Scipionem Capicium poëtam ex Neapolitano Regno, qui in aliquo poëtarum numero censendus est*. Pare veramente che il Giraldi gli faccia onore registrandolo il primo fra i Poeti Latini, di cui principia a parlare, ma a un tal vantaggio ogni forza fanno perdere quelle parole *in aliquo poëtarum nume-*

E e 4 *ro*

(14) Se n' è in fatti maravigliato il Nicodemo nelle *Addizioni alla Bibliot. Napol. del Toppi* a car. 225. e 226. ove afferma che il Giraldi ne giudicò *o con troppa iniquità, o pure con poco giudizio*. Anche il Gaddi nel luogo cit. scrive sembrargli *rigido* in ciò il Giraldi.

(15) *De Poetis nostrorum Temporum Dial. II.* pag. 417. nel Vol. II. delle Opere del Giraldi. *Basileæ ap. Thomam Guarinum*. 1580. in fogl.

ro censendus est. Egli è tuttavia da osservarsi che il Giraldi formò tal giudizio non già del mentovato Poema *De Principiis rerum*, ma dell' altro soltanto che assai prima il Capece aveva composto e pubblicato sopra San Giambatista intitolato *De Vate Maximo*, siccome chiaramente si conosce da quanto subito aggiugne il Giraldi dicendo: *Ejus ego tres libros carmine heroico conscriptos legi De Vate Maximo inscriptos, quos ita exorsus est:*

Egregium juvenem, terris qui numine missus
Divino, æterni patefecit luminis ortum,
Surgentisque canam veræ primordia lucis (16).

Ciò si vuole da noi detto più per far comparire senza oppositore il giudizio recato dal Bembo, e dal Manuzio, che per difendere o sostenere il sentimento del Giraldi, il quale assai meglio doveva pur giudicare del Poema *De Vate Maximo*, che non è senza un merito singolare. Questo merito è stato assai ben conosciuto e da Benedetto del Falco, che lo chiamò *divino Poema* (17), e da Antonio Tibaldeo chiaro anch' egli Poeta Latino, e quindi ottimo conoscitore di cotal genere di Poesia, componendo sopra di esso il seguente Epigramma al Capece medesimo indirizzato:

Quum nequeam ipse tuo munus par reddere, grates,
Et super hoc nostrum accipe judicium.
Maximus ille tuus Vates: tu, Scipio, Vates
Maximus: haud alio is Vate canendus erat.

Nè a chi volesse difendere il Giraldi, o del tutto sce-

(16) Merita perciò d'essere considerato come poco esatto il Baillet il quale ne' suoi *Jugem. des Sçavans* al num. 1277. riferisce avere il Giraldi giudicato poco favorevolmente dell' uno e dell' altro de' suddetti Poemi.

(17) Vedi sopra l' annotaz. 3. ove si è riferito intero il passo di Benedetto del Falco.

scemare la forza de' giudizj riferiti di sopra, potrebbe già valere il riflettere che tanto del Bembo e del Manuzio, quanto del Tibaldeo venga meno in questo caso l' autorità per quella parzialità accompagnata di gentilezza che si dee supporre in un amico che scrive, e giudica dell' Opera d' un altro amico; perciocchè, quando anche accordar si voglia perciò qualche degrado all' elogio fattone dal Manuzio, non per questo potrà giustificarsi il giudizio del Giraldi (18). Le stesse Opere del Capece parlano da sè, e può ognuno giudicare della singolar eleganza e felicità con cui sono distese. Del merito loro possono anche servir di prova le replicate ristampe che di poi riferiremo, e l' avidità con cui sono state accolte e ricercate in ogni tempo da' Letterati; onde fra' libri rari, o almeno non comuni, si sono sempre considerate. Nè mancano anche testimonianze di Autori non sospetti di parzialità o d' amicizia, che le hanno tenute in pregio singolare, e molto esaltate. Si può fra questi nominare l' autore della Dedicatoria che sta avanti alla Raccolta intitolata *Poemata Sacra præstantium Poetarum*, la quale corre sotto il nome di Giovanni Oporino, ove così parla del Poemetto *De Vate Maximo* in essa inserito: *Adjunximus igitur Scipionis Capicii Viri doctissimi carmen longe eruditissimum quidem illud, & quod cum Veterum etiam majestate conferri non immerito queat, Maximi Vatis D. Jo. Baptistæ res, hoc est Evangelicæ historiæ partem non exiguam tribus libris complectens*. Il Gesnero pure chiama *Carmen eruditum* quello *De Vate Maximo*, e *Poema eruditissimum* l' al-

(18) Anche il Nicodemo nel luogo citato così conclude: *Può stimarsi però che amendue, cioè il Manuzio, e il Giraldi, errino, quegli in troppo, e questi in lodar poco.*

l' altro *De Principiis rerum* (19). Bello è altresì l' elogio fatto a quest' ultimo Poema dal P. Francesco Verierio della Compagnia di Gesù col seguente Epigramma:

Quæ rerum genitrix amplum natura per orbem
Edidit, in certis constituitque locis;
Cœlique tractusque maris, terramque patentem,
Quæque suo hæc claudunt, dantque reclusa sinu:
Sunt, quibus in mutis libet aspectare tabellis;
Sunt, quos immenso cernere in orbe juvat.
Quæ tamen hæc quanta, qualique Capicius olim
Expressit parvo viderit arte libro;
Quæ peperit natura parens, quæ pinxit Apelles,
Scipio, præ numeris despuet ille tuis.

E finalmente onorevoli giudizj n' hanno lasciati molti altri Scrittori, fra i quali ci piace di nominare Olao Borrichio (20), Giovanni Batista Capasso (21), e i Signori Giornalisti d'Italia (22).

Già di sopra abbiamo veduto come il nostro Capece coltivò l' amicizia di diversi illustri Letterati del suo tempo, cioè di Benedetto del Falco, di Bernardo Tasso, del Cardinal Bembo, e di Paolo Manuzio; ora quì ci resta d' aggiugnere come altri pure ebbero luogo fra' suoi amici, fra' quali pare a noi che si distinguesse Onorato Fascitello, il quale a lui indirizzò una sua Elegia (23), e di cui ono-

(19) *Epitome Bibl. Conradi Gesneri per Josiam Simlerum*, pag. 163. *Tiguri* 1555. in fogl.

(20) *Dissertatio III. De Poetis Latinis*, num. 95.

(21) *Histor. Philos.* Lib. IV. Cap. XI. pag. 391.

(22) Tom. VII. pag. 118.

(23) La detta Elegia si legge a car. 262. a t. del Vol. I. della Raccolta di G. M. Toscano intitolata *Carmina illustrium Poetarum Italorum*. *Lutetiæ ap. Ægidium Gorbinum* 1576. in 16. e dietro alle Poesie Latine del Sannazaro e dell' Altilio impresse in Padova pel Comino nel 1731. in 4. a car. 297.

onorevole ricordanza fece altresí il Capece nel suo Poema *De Principiis rerum*, nel quale, dopo avere descritta qual sia la vita felice, e dopo avere pregata la Prima Causa, perchè tal vita gli concedesse, soggiugne pregandola che gli restituisca il suo Fascitello, cui dice essere stato suo *unanime compagno nella vita, e collega nelle fatiche* (24). Ma egli è ormai tempo di passare al Catalogo delle sue Opere, che sono le seguenti:

I.

Super Tit. De acquir. possessione, ubi multa in pract. & in materia Feudorum, & Constit. Regni continentur. Neapoli apud Jo. Sulzbacchium (senza nota d' anno) in 4.

II.

De Divo Joanne Baptista Vate Maximo Libri III. La menzione che di questo Poema fece Benedetto del Falco sin dal 1535. col dire che si versava allora *da tutte dotte e latinissime mani* (†) ci fa credere che fosse per avventura stampato sin dal 1535; ma può anch' essere che non si leggesse allora che a penna. La più antica impressione in fatti da noi vedu-

(24) A car. 32. dell' ediz. del Manuzio, ove così dolcemente s' esprime il nostro Autore:

Tum vitæ unanimem socium comitemque laborum
Redde meum. nil triste illo durumque recepto.
Ipse tuam cælo demissam Virginis alvo
Progeniem, canet ille Duces magnique triumphos
Avalidæ, qui nunc vires Orientis, & acrem
Impia compressit reparantem prælia Gallum.

(†) V. sopra l' annotaz. 3.

veduta è quella fattane in Basilea da Giovanni Oporino nel 1542. in 8. con altri Poemi sacri di varj autori, la qual è intitolata: *Poemata sacra præstantium poetarum collectore Jo. Oporino*, ove si trova dalla pag. 239. fino alla pag. 301. (*) Una ristampa ne intraprese poscia Paolo Manuzio (25) insieme col Poema *De Principiis rerum*, di cui si farà menzione nel numero seguente, ed altra impressione se ne ha cogli altri suoi Componimenti Poetici, cui registreremo ne' numeri segg. *Neapoli apud Jo. Jacobum Carlinum* 1594. in 8.

III.

De Principiis rerum Libri II. & De Vate Maximo Libri III. Venetiis apud Aldi fil. 1546. in 8. Questa edizione, ch' è pur rara e stimata, si vede accompagnata di due lettere in fronte, l' una del Cardinal Pietro Bembo al Capece, e l' altra di Paolo Manuzio alla Principessa Isabella Villamarina moglie del Principe di Salerno, in lode d' esso Poema *De Principiis rerum*, siccome abbiamo di sopra riferito. Tre edizioni del medesimo si hanno coll' Opera *De Elementis* di *Gasparo* Contarino, *Lutetiæ Paris.* 1548. 1556. & 1564. in 8. Una di poi è stata fatta coll' altre sue Poesie insieme raccolte *Neapoli*

(*) Benchè non si sa indovinar la cagione perchè l' Oporino facendo una ristampa di detto libro senz' anno, così intitolata: *Pii, graves, atque elegantes Poetæ aliquot, nunc primum ad piæ juventutis & scholarum utilitatem conjuncti*. 8. *Basileæ*, l' ommettesse.

(25) Sbagliò pertanto il Nicodemo nel luogo cit. ove credette che l' edizione del Manuzio fosse la prima anche del Poema sopra S. Gio. Batista, quando fu la prima solo dell' altro *De Principiis rerum*.

poli apud Jo. Jac. Carlinum 1594. in 8. ed altra se ne ha dietro al Poema di Lucrezio, *Francofurti* 1631. in 8. E finalmente dai Chiarissimi Signori Volpi di Padova si è aggiunto in fine della loro seconda edizione di Lucrezio insieme col Poema di Aonio Paleario *De Animorum immortalitate*, tanto commendato dal Cardinal Jacopo Sadoleto (26).

IV.

Elegiæ IV. & Epigrammata. *Neapoli* (cogli altri suoi componimenti Poetici) *apud Jo. Jac. Carlinum* 1594. in 8. Di quest' Elegie la prima è indirizzata al Cardinale Antonio Perenotti, che fu Vicerè di Napoli; la seconda al Cardinal Girolamo Seripando; la terza a Giambatista Castaldi Marchese di Cassano; e nell' ultima deplora le miserie sue e quelle del suo secolo. Alcuni poi de' suoi Epigrammi sono di sua invenzione, e gli altri sono tradotti o imitati da quelli dell' *Anthologia*.

V.

Magistratuum Regni Neapolis, qualiter cum antiquis Romanorum conveniant, Compendiolum nunc demum recognitum & instauratum. *Neapoli ex typographia Stelliolæ* 1594. in 4.

VI.

Una sua Epistola Latina si ha in principio dell' Edizione de' Commentarj di Donato sopra l' Eneide

(26) *Epistolar. Lib. V.* pag. 200. ediz. *Coloniæ Agrip.* 1572. in 8.

neide di Virgilio seguita per opera sua, come sopra si è detto. *Neapoli per Jo. Sulzbacchium* 1535. in fogl.

VII.

Di un altro suo Poema sopra la Vita di GESU' CRISTO così ha lasciata ricordanza Lorenzo Crasso (27): *Si pregiava d'aver anche in verso descritta la Vita di* GESU' CRISTO *Signor Nostro, della quale non s'ha reliquia alcuna, essendosi miseramente smarrita tra le tenebre dell'oblivione per incuria d'un suo amico, nelle mani del quale trovossi nel tempo della sua morte, che non curò, come far doveva, di darla per mezzo delle stampe alla luce.*

(27) *Elogj d'Uom. Letter.* Vol. II. pag. 178.

SCI-

SCIPIONIS CAPICII

DE VATE MAXIMO

LIBER PRIMUS.

EGREGIUM juvenem, terris qui numine miſſus
Divino, æterni patefecit luminis ortum,
Surgentiſque cano veræ primordia lucis.
Felix, conveniant operi ſi carmina tanto,
Inceptum, ſi par merito ſublimibus adſit
Rebus honos, deturque novo deducere cantu
Laudes eximias vatis, quem prætulit ipſe
Omnibus æthereus judex mortalibus unum.
  Tu mihi, perpetui quo lumina condita cæli,
Infima quo ſidit tellus, & mobilis hæret
Collectus telluri humor, quo purior æther
In ſpatia effundit vaſti ſe ingentia mundi;
Per mare, per terras, tenuiſque per aëris oras
Omnia qui vitam ſpiranti numine reples;
Æquævum patri natum qui fœdere jungis

Æter-

Æterno, triplex unum quod numen adorat
Gens pia; qui rudibus sibi quos rex junxit olympi
In terris comites radiis afflata repente
Ora tuis solvisti, & linguis edita centum
Vox eadem summi ostendit pia jussa parentis,
Et mira attonitæ gentes stupuere locutos,
Sancte ades, ignarumque tuo da flamine pectus
Perfusum dignos ausis effundere cantus.

Est regio, sacris qua felix labitur undis
Jordanis, cultos agros, & pinguia late
Arva rigans, magno qui ausus contendere ponto
In mare se tumidus vasto bis gurgite pandit;
Grata Deo tellus, & vatum carmine clara
Aurea qui æterni cecinerunt secula regis,
Quam patriam legit, cum cælo missus ab alto
In terris vitam, generis miseratus acerbos
Humani casus, vitæ instaurator agebat,
Septi pomiferis molles ubi collibus horti
Fragranti sudant felicia balsama ligno.

Hic ævum in silvis, atque inter lustra ferarum
Degebat, fluxæ fugiens contagia vitæ,
Materna juvenis cælo promissus ab alvo;
Qui reputans, satis in terris mortalia membra
Indutum, veræ auctorem latuisse salutis,
Nec procul esse diem tenebras quo mente fugaret
Humana antiquas verus semperque nitens sol,
Assiduis liquidas implebat vocibus auras,
Divini ostendens felicia tempora regni.

Illum mirati non unquam audita canentem
Audivere colunt amplas qui nobilis urbes
Judææ, lætos findunt qui vomere colles,
Quique bibunt Jordanis aquas; telluris avarus
Frugiferæ domitor, pecudesque ad pabula læta
Atque amnem oblitus vitreum compellere pastor,
Molliaque in nitidis qui ducunt otia tectis,

Et

Et varias vitam aſſueti exercere per artes;
Ætatemque atrox contentus miles in armis
Conterere impavidam, glacie duratus & æſtu;
Solertiſque animi quotquot diverſa cupido
Impellit variis ſtudiis impendere curam;
Maturique ſenes, pueri, viridiſque juventus;
Matres, atque nurus, primaque ætate puellæ;
Omnes conveniunt, ingenſque effuſa relictis
Urbibus, ad juvenem certatim turba ruebat.
Ille autem, O miſeri, quæ tanta ignavia mentes
Corripuit veſtras? cæci quo tenditis? o gens
Ignara, & propriæ tam longum oblita ſalutis.
Quid læti in mortem ruitis? jam debita veſtris
Criminibus vos pœna vocat, ſupremaque poſcunt
Exitia, inſtantiſque urget ſors aſpera leti.
Nec veſtri miſeret, quos jam jam maximus atro
Supplicio vindex, & diro funere perdet.
Ecquis erit ſcelerum finis? veſtigia patrum
Fœda ſequi, & priſco juvat indulgere furori.
O genus inviſum, quo non dignatus honore eſt
Vos opifex rerum, ingratos, & dura gerentes
Pectora, & inſanis furiarum fluctibus actos?
Ille tamen nudoſque fovens, inopeſque ſalutis
Complexus, cælique modo non luce carentes
Extulit, & rerum ſumma ad faſtigia vexit;
Et formidatos populis, lateque potentes
Imperio erexit, gentiſque extendere nomen
Juſſit, qua pelagus telluri obducitur, & qua
Igneus alternis varias ſol corpora flammis.
Pro quibus o quoties ſanctum reſcindere fœdus,
Vobiſcum magni pepigit quod rector olympi,
Impia gens auſi, atque illas contemnere leges,
Ille ſuo tabulis digito quas ſcripſit, in ævum
Riteque ſervandas dedit æternumque colendas.
Quin etiam divûm fingentes numina vana

Mortales facies mutarumque ora ferarum,
Feciſtiſque deos, ſacraque locaſtis in æde,
Nil memores larga ille dedit quam plurima dextra,
Et dira immeritos quoties a morte reduxit.
Heu brutæ mentes; premeret quum Ægyptius olim
Elapſos duro imperio, e miſeroque receptos
Servitio, anguſtas rubri cecidiſtis in oras
Littoris, & curſu trepidos hinc hoſtis agebat,
Hinc pelagi moles clauſis obſtabat, & omnis
Spes erat effugii, ſpes omnis ademta ſalutis;
Quum ſubito inſuetis aſſurgens viribus Eurus
Naturæ impulſu domini rerumque parentis,
Diſpulit objectas undas, atque intima vaſti
Gurgitis oſtendens penitus maris ima retexit;
Perpetui, mirum, fluctus ſcinduntur, & æquor
Fit via per medium, geminaque in rupe profundum
Subſtitit; invadit pelagus tunc agmina Moſes
Divino juſſu ductans, adigitque paventes
Per ſiccum gradiens, & apertas calcat arenas.
Jamque fretum emenſi terram littuſque tenebant
Adverſum, & tuta ſe ſe regione locarant,
Quum modo qui trepidos urgebat perfidus hoſtis
Divino ignarus nutu pendere fluentem
Vim pelagi immotam, mutataque fœdera rerum,
Mentis inops luciſque carens ac percitus ira,
Qua petiiſſe fuga innocuos conſpexit eadem
Perſequitur ſciſſi gradiens per gurgitis æquor.
Jamque altum ingreſſi penitus maris ima ſubibant,
Nativum quum ſenſit onus, ſedeſque petivit
Lympha repente ſuas, trepidãtiaque agmina preſſit,
Undarumque ruens alto de gurgite moles,
Et letum una fuit cunctis eademque ſepulchrum.
Æthereum tantus potuit tenuiſſe parentem
Gentis amor veſtræ, & pietas inſignis avorum.
Ille idem hoſtili rabie, dominiſque ſuperbis

Ere-

Ereptos iterum dextro vos lumine vidit,
Quum nudas inter cautes, Arabeſque peruſtos
Urgeret veſana fames, paſſimque cadentum
Infelix ægros macies abſumſerat artus;
Nulla aderat vitæ ratio, certumque parabant
Ante oculos miſere pallentibus omnia letum.
Tunc vobis liquido demiſit ab æthere rorem,
Felicem rorem quem ſudavere tepentes
Non tantum æſtivum ſub ſolem molliter auræ,
Deflagrans late exurit quum Sirius orbem,
Et tenuans ſe ſe arentes circumfluus aër
Deſtituit terras, & in æthera funditur humor;
Sed quum torpet hiems, nec terra refundit in auras
Obliqui ſolis radios, liquidumque rigenti
Denſatur glacie, & brumali frigore cælum,
Orbe quaterdeno, dum notum perficit aureus
Sol iter, & certo percurrit ſigna meatu,
Fluxerunt cælo vobis fragrantia mella;
Nec duro interea terram vertiſtis aratro,
Abductiſque opibus dominorum & divite gaza
Ocia per ſteriles duxiſtis pinguia campos.
Et jam tempus erat quo magni conditor òrbis
Has profugos ſedes atque hos induceret agros,
Promiſſos vobis agros longumque colendos,
Quum populus ſacri ad ripam pervenerat amnis,
Feliceſque avidi ſedes, gremiumque videbant
Optatæ telluris, iter ſed clauſerat undis
Altior, & late ripis Jordanis abundans;
Divinum imperium tum flumen ſenſit, & undas
Compeſcens rapidas, dictu mirabile, ſiſtit,
Et vada detecti monſtravit pervia fundi,
Viſus & in nubem quo pacto argenteus altam
Præcipites glomeravit aquas, undiſque retortis
Vis fluida ingenti erexit ſe ad ſidera mole.
Ipſa parens ſtupuit rerum natura, ſub auras

Quid tantum æthereas liquidus ſe tolleret humor.
Illi, qua flumen toto defluxerat alveo,
Tranſmittunt læti ripas, campiſque beatis
Conſiſtunt tandem, & terra potiuntur amata.
  Cætera quid memorans rerum miracula narrem;
Hic quibus inſignes fama populoſque per omnes
Vos mundi dedit eſſe ſator, lateque verendos?
Quid referam bello domitos paſſoſque cruenta
Excidia, ingentes populos everſaque regna?
Totque triumphatos reges, tot parta trophæa;
Ipſe animos vobis cæli dum ſufficit auctor,
Ingenteſque addit tam multa in prœlia vires?
At vos inſanam induti gens impia mentem,
Artificis toties contemto numine mundi,
Supplicibus votis diis vanis tura dediſtis
Impia, quorum aras ipſi deleſtis, & ædes,
Cepiſtiſque amplas cæſis cultoribus urbes.
  Heu rationis egens, & veri luminis expers,
Inviſumque genus ſuperis, obtuſaque corda,
Et ſemper ſurdas averſi vatibus aures.
Nil movet aut veſtri pietas, nil proxima culpæ
Vos pœna, aut veterum exagitant expenſa malorum
Supplicia, æterni terret nil vindicis ira?
Vipereum ſemen, patrumque ſimillima proles,
An tumidos ſtirpis decus, & vos gloria magni
Reddit avi, patrumque agitant pia facta priorum?
Num pater, e nullo eduxit qui ſemine mundum,
Has nequit Abrami in ſobolem convertere cautes,
Neglectumque genus, populoſque optare relictos?
  Ergo animos cælo, & totas advertite mentes
Quo vos ætherei poſcunt promiſſa parentis,
Heu terræ nimium defixi noxia corda.
Jam tremit admota mox collapſura bipenni
Arbos, ingentemque dabit ſucciſa ruinam.
Eja agite, ambiguas vitæ dum carpitis horas,

In meliuſque datur mentem ingeniumque referre;
Ne illecebræ incautos miſeræ, ne oblivia fallant
Vos recti, & fugiens Euro non ſegnior ætas.
Et tandem frenate animos, penituſque malorum
Pœniteat, mentemque atris avellite curis;
Linquite peccati morem, vitamque priorem
Pertæſi, impuris abſtergite funditus omnem
Pectoribus labem; ſummi ſat numina regis
Contemta, & pravis indultum eſt undique votis.
Jam lacrimis opus, & fletus effundere largos
Tempus, & humentes oculos intendere cælo.
Mox divina aderunt felicis tempora regni,
Æternique nitens pandet ſe luminis ortus,
Fulgebitque dies, longos quæ attrita per annos
Colla jugo, & diro incipiet vos ſolvere nexu:
Auferet & priſcæ terris contagia culpæ,
Ultima quæ tanta ſub luce novabitur ætas.
Scilicet hæc olim promiſſa ingentia tandem
Accipiet, longumque optato ducere vitam
Promeritæ genti dabitur ſub rege beatam.
Vos igitur, tam læta manent quos tempora ſummis
Viribus eniti par eſt, ut cenſeat inter
Selectos Deus in regnum hoc, numerumque ſuorum.
Et ſcelerum puri, terrena & labe piati,
Tota anima, & totis venientem admittite votis
Servatorem hominum, ſummus quem miſit ab alto
Exſpectata piis genitor promiſſa ferentem.
  Sic ſacer optati vates felicia regis
Tempora monſtrabat populis, dictiſque frementes
Firmabat, vitæ accendens melioris amore.
Jamdudum accepta intentas divina per aures
Vox cupidos multa ſpe animos, & corda replebat
Regem exſpectantum terris promiſſa ferentem
Manſuræ æternum ſecuræ commoda vitæ.
Immitis velut egregiam ſi cinxerit urbem

Hoſtis, defenſamque diu vi evertere captam
Feſtinet, miſeros maneant dira omnia cives;
Tum forte inſignis fama ſi nuncius adſit
Miſſu exſpectati ducis, inſtructiſque reportet
Subſidio turmis illum jam jam affore, cuncti
Circumſtant, gratiſque intendunt vocibus aures,
Et collapſa diu ſubita ſpe pectora complent;
Haud ſecus optata pandentem proxima regis
Secula ſuſpiciunt vatem, lætique frequentant.
Res mira, eductum in ſilvis has edere voces,
Et populum ingentem pendere loquentis ab ore!
Felices ſilvas vox tanti ubi reddita vatis
Implevit colles, atque umbriferas convalles;
Feliceſque amnis lymphas, quibus abluit ille
Quos fœdæ docuit ſordes deponere vitæ.
Præcipue felix vatum tu maxime, regi
Nuncius æthereo materna lectus ab alvo.
Jam tum oſtendiſti admirandæ ſigna juventæ
Afflatæque Deo. ſancto & me pectus amore
Perculſum, juvat inſignis cunabula vitæ,
Atque tuas prima revocare ab origine laudes.
Auguſtus late Romanis faſcibus orbem
Subdiderat, rerumque unus retinebat habenas,
Dum terras coleret veniens pax candida cælo,
Squalerentque ſitu præduri militis arma,
Et rediiſſet honos contemto priſcus aratro;
Rex fama Herodes opibuſque & cognitus armis
Imperio Solymos patriamque tenebat Idumen;
Abiadas cum forte fuit juſtiſſimus inter
Electus, ſacra qui faceret quæ maximus olim
Iſaides lectos juſſit celebrare nepotes;
Cui fuerat vinclo conjux ſociata jugali
Par vitæ meritis nullique obnoxia culpæ.
Non ulla his fuerat ſoboles, ſteriliſque juventam
Altera, & utilius ſoboli traduxerat ævum;

Et jam ſera illos graviorque oppreſſerat ætas,
Languidaque exhauſto torpebant membra calore;
Quum viduam plorans alter triſtemque ſenectam,
Fundebat ſupplex imo de pectore voces,
Cœlicolûm regem tota ſic mente precatus:
Ergo corripiet me lux extrema priuſquam
Connubii fructus, & dulcia pignora noſcam?
Nec noſtri te damna tori, nec conjugis unquam
Tanget honos, primis quæ in te ſpem fixit ab annis?
Tu, pater omnipotens, poſtquam primordia gentis
Humanæ dederas, ſtatuiſti fœdere ſancto,
Conjugio genus ut coëat prolemque propaget;
At nos hoc animos nequicquam & corpora vinclo
Junximus, & tantum geſtamus nomen inane.
Noſtra tamen cedant divinis commoda juſſis;
Et maneat rata quæ fuerit tua cumque voluntas.
His ſenior cælo figebat lumina dictis,
Concipiens prolis præſaga gaudia mente;
Quum pater æthereus nunquam vota irrita paſſus
Ire pia, & dextro ſpe fultos lumine cernens,
Supplicibus clemens admovit vocibus aures.
Ille autem de more ſacri penetralia templi
Ingreſſus pia tura dabat, lata atria circum
Turba preces patri æthereo dum funderet omnis;
Quum ſubito halanti cæleſtis nuncius aræ
Aſtitit, & dextra præſenti in lumine fulſit,
Humana ſoliti ſpecie qua ſæpe videri
Cælicolæ, quum juſſa ferunt cæleſtia terris.
Obriguere ſenis ſubita formidine membra,
Sideream ut faciem radiis fulgere coruſcis
Vidit, & ætherias fundentia lumina flammas;
Cui juvenis, Mentem revoca, gelidumque timorem
Pone, pater, tua divinas vox contigit aures;
Concipiet tandem conjux ſanctiſſima, vobis
Quod fuit in votis & ſupplex ſæpe petiſti:

Quæ postquam implerit felicis tempora partus,
Nascetur puer egregius; quem læta ferentem
Secula voce hilari excipient plausuque secundo,
Et cælo magni tollent cunabula vatis,
Grataque fundentes plenis munuscula dextris,
Omnia fausta illi dicent, atque omnia læta.
Hic tibi, qui vacua tristi cum conjuge in æde
Sæpe doles, sterilisque incusas damna senectæ,
Gaudia quanta dabit, qualis felicia vota
Successus tanto vobis implebit in ortu!
Hunc, postquam de more aberit lux septima partus,
Nomine Joannem dices, non ulla tulerunt
Secula cui similem, veniens nec viderit ætas.
Magnus erit, poterit quem vix humana probare
Vox satis, atque sua sat digne extollere laude.
Testis erit meritis summo mens nata parente
Humani vindex generis, cui terra fretumque
Servit, & immensi subdunt se lumina mundi.
Felix, qui ex hominum supremi judicis ore
Accipiet vitæ eximios insignis honores.
Non ille æthereos tardantia pocula sensus
Stulta coloratis bibet uvæ expressa racemis,
Contentusque sitim pura restinguere lympha,
Non ullo sacris avellet tempore curis
Cælestem nullo pollutam crimine mentem.
Hauriet & cæli nec dum spirabilis auras,
Cæca rudimenta, & tenuis dum munera vitæ
Materno ex utero captat, quum pectore toto
Concipiet sanctos divini flaminis ignes.
Qui postquam in lucem veniet, sanctæque juventæ
In tacitis teneros silvis firmaverit annos,
Os populis sacrum solvet, patrumque priorum
Oblitos longum natos pia jussa docebit.
Multorumque animos labes quos polluit atra,
Justitiæ aptabit rectique ad frena volentes.

Sic

Sic magnus nondum ardenti trans aëra curru
Adveƈtus vates meliores Teſbius oras,
Inſanaſque tribus infandaque crimina regum
Damnabat ſanƈto fultus pia corda vigore.
Hunc eadem accendet pietas, & ſpiritus idem.
Hic & ſupremo regi qui ſanguine culpam
Humani antiquam generis letoque piabit,
Præmiſſus, tantæ mortales lucis ad ortum
Convertet, dignos reddens quos ille beatas
Dignetur ſedes, numerumque inferre piorum.
Dixerat: ille oculos divina loquentis ad ora
Defixos mira perfuſus luce tenebat,
Eventura minus reputans cæleſtia diƈta,
Quo promiſſa magis volvebat gaudia mente.
Rettulit hæc tandem: Caræ ſi conjugis annos,
Si numerem ipſe meos, ambobus ſerior ætas
Et leto propior dulcis ſpem prolis ademit.
Fluxerunt gelido nobis de corpore vires;
Defeƈtuſque ſuo ſanguis coiiſſe vigore
In fœtum nequit, & teneros formarier artus.
At tu magna fide haud dubia da diƈta probari,
Gaudia ne violet ſperantum incerta cupido.
Ille autem: Pater omnipotens quem robore fulſit
Divino, e cælo cernis mandata ferentem,
Implentemque tuas lætis me vocibus aures;
Has mihi quod dubias præbes, prolemque futuram
Et divina petis ſigno promiſſa probari,
Signa dabo, & ne impune uſquam non vera loquutus
Æthere demiſſus videar; tibi ſigna negatus
Vocis erit linguæque uſus, mea tempore diƈta
Eventura ſuo donec non vana probentur.
Hæc ait, & ſubito fulgentia lumina condens,
Et faciem æthereum, tenues exceſſit in auras.
Interea effuſæ ſpatioſa per atria turbæ
Sacra obſervanti, mirum inſuetumque videri

Illum

Illum adytis mora quod solis tam longa teneret.
Egreditur tandem, & se se exspectantibus offert.
Conantemque animi motus expromere, liquit
Nuncia vox mentis, linguæque interpretis usus.
Divino agnoscunt afflatum numine pectus,
Divinumque aliquid mortali lumine, in æde
Conspexisse sacra. Ille licet se justa videret
Supplicia ambiguæ meritum persolvere mentis,
Spe tamen hac vocis damnum solatur ademtæ,
Exspectans lucem quæ linguæ frena relaxet,
Atque optata ferat promissi gaudia partus.
Sic ubi telluri gnavus commisit arator
Semina, tristis hiems glacie dum sævit, & atrox
Intima pertentans subit in præcordia frigus,
Signa tenet messis lætæ, atque horrentia brumæ
Tempora spe frugum, & venturo fœnore pensat.
Ergo frena lubens linguæ clausumque sacerdos
Vocis iter patitur, magnæ præsagia prolis;
At signis nutuque animi dat cernere motus;
Nec minus interea fumanti sufficit aræ
Quos pater omnipotens quondam sibi legit odores.
Et jam divina, sacris de more peractis,
Se se ex æde domum tulerat, quam sedula conjux
Membra fovens tepido servabat casta cubili;
Quum tandem insueto tardari pondere sensit
Illa uterum, tacitoque agitari viscera motu.
Lunaque jam quinos obliqua peregerat orbes,
Gaudia quum prolis læto sub corde volutans,
Prodiderat toto non ulli hoc tempore, tantum
Ingenuo rugosa genas suffusa rubore,
Quod teneræ explebat munus jam effœta puellæ.
Sæpe Deum venerata, pia sic mente profatur:
Grata magis veniunt, cæli, tua munera, rector,
Quo sunt sera magis; decoras jam pignore dulci
Connubium; jam non sterilis, jam munere dicar

Facta

Facta tuo genitrix, toto ut tibi pectore grates
Haud equidem dignas persolvam at viribus æquas.
Cœperat interea sexto jam mense videri
Auctior, inque dies spatium protendier alvi,
Quum supra insignis cunctas Jessea virgo
Divino missu cælesti accepit ab ore,
Virgineum decus, illæsam, expertemque virilis
Attactus, mentem summi natumque parentis
Se sacro laturam utero, terrisque daturam.
Et ne qua possent illi non certa videri,
Cælestis signo promissa probaverat ales,
Quod sterilis conjux senis, & maturior ævi
Quam pia cognato tangebat sanguine virgo,
Iret felici gravior jam pondere, sextum
Sub mensem, & tumida fœtus grandesceret alvo,
Fœtus qui lucis vacuas eductus in oras
Proferret tanti surgentia lumina solis.
Quæ postquam accepit virgo, quamquam affore dictis
Crediderat jam certa fidem cælestibus omnem,
Gratatura tamen conceptæ munere prolis
Visere anum, & visu statuit data signa probare.
Ergo digreditur campis, collesque beatos
Judææ subit, & caræ contendit ad urbem
Cognatæ, ac tectis tandem succedit amicis.
Illa ut tendentem gressus ad limina vidit,
Occurrit gaudens venienti, alacrisque tetendit
Brachia in amplexus; prior officiosa sereno
Virgo ore, & læta longævam voce salutat.
Protinus (o rerum suprema potentia patris!)
Clausus adhuc utero, nec lucis munere functus,
Prima salutantis quum vox audita parenti est,
Novit Joannes latitantem virginis alvo
Æternum regem, venit cui prævius ipse,
Exsiliensque utero, poterat quo gaudia motu
Expressit, magni sobolem genitoris adorans.

Sancte infans, at nondum infans, te ad sidera quali
Voce feram, dignove æquem quo carmine cælo?
Tu nondum in vitæ spirantes editus auras
Hausisti sanctos æterni flaminis ignes,
Afflatusque Deo demissum ex æthere lucis
Agnosti auctorem; felix, qui cernere lumen
In tenebris tantum potuisti, ipsumque tueri
Sumentem humanos cælum qui condidit artus.
At vero ut subito puerum sanctissima sensit
Exsultantem anus, æthereamque in virgine prolem,
Concipiens toto divinum pectore numen,
Voce alacri supplex illam venerata profatur:
Ante alias felix mater, fœtusque beato
Quem servas utero felix, dicéris in omne
Ævum fama ingens, & nostri gloria sexus,
Quid me quid tanto immeritam dignaris honore?
Hæc in tecta venis, subiisti hæc limina, regis
O genitrix summi? teneris en artubus infans
Ostendens noster divinæ gaudia prolis
Signa dedit, cum prima meas vox venit ad aures,
Atque afferre tuæ es tantam dignata salutem.
Præstans o fidei virgo, quæ certa putasti
Mira licet summi rerum mandata parentis,
Promissa accipies cælesti munera voce,
Munera perpetuam generi latura quietem
Humano, & sancti felicia secula regni.
Et jam tempus erat quo se proferret anili
Ex utero, lucisque infans prodiret in oras;
Fortunata sacro tandem quum pondere mater
Se levat, & terris puerum dat cernere vatem.
Haud mora, vicinas vulgatur fama per urbes
Educti in lucem tam sancti nuncia partus;
Conveniunt omnes, & justi nota frequentant
Tecta senis, jungebat amor quos mutuus, & quos
Cognato antiquus sociabat fœdere sanguis.

Gra-

Gratantur tanto dignatæ munere matri,
Et puerum cælo tollunt, ingentia patris
Laudibus ætherei celebrantes numina ſummis.
Mos fuit, ipſe ſator rerum quém tradidit olim
Omnipotens genitori Abraæ, rite ille colendum
Quem docuit, ſanctumque pii tenuere minores;
Infanti octavæ lucis quum fungitur aura,
Ancidunt partis pellem genitabilis imam,
Fœderis æternum juncti memorabile ſignum
Optatos inter populos cælique parentem;
Scilicet hoc gratamque Deo ſanctamque cruore
Perfuſo, tanti venturo proderet ævo
Progeniem patris egregiam, claramque nepotum
Magnorum ſeriem, reges, & regibus ortos
Heroas, ſacroſque duces, & numine magnos
Divino afflatos felicia pectora vates;
Et ſervanda piæ genti qui myſtica ferrent
Sacra Deo, ſanctiſque foverent ignibus aras.
Unde orbi nova lux micuit rex ille, beata
Qui ſecla induxit terris, miſeroſque vetuſto
Servitio eripuit mortales, maximus unde
Et vates ductus populis orientia late
Prævius oſtendit veri qui lumina ſolis;
Cujus ego in laudes divino accenſus amore
Nunc feror eximias, ſint hæc modo carmina tanti.
Ergo ubi lux radios octava reduxerat orbi,
Debita ſolvebant priſco de more frequentes;
Et puerum patris dicebant nomine, quum vi
Flaminis æterni pia pectus percita mater,
Dicite Joannem, dixit; commota repente
Pectora mirantum nuſquam gentile quid illud
Optarit nomen genitrix, ipſumque rogabant
Indi quod mallet, nutu ſigniſque parentem;
Ille autem poterat quando non voce, petito
Deſcripſit calamo, dictumque a matre notavit

Nomen Joannes, demiſſum ex æthere nomen.
Obrepſit ſubito cunctis ſtupor oſſa ſub ima,
Tum palmas duplices tollentem & lumina cælo
Aſpiciunt genitorem, ac mentis plena parantem
Gaudia ſolvenda jamdudum expromere lingua;
Atque erepta diu vox eſt audita repente.
Protinus ille novo divinas carmine laudes
Aggreditur, patriſque effert pia munera ſummi.
Hoc magis attonitis gliſcit ſtupor, & nova tanto
Perculſas viſu invadit reverentia mentes.
Nec mora, Judææ colles populoſque propinquos
Pervolitans late tanti prænuncia facti
Fama implet, pulſatque metu pia pectora ſancto.
Secum omnes ortum pueri, & divinitus illi
Optatum nomen, magnæ præſagia vitæ,
Atque injecta diu linguæ laxataque vincla
Verſabant, non illa patris ſine numine ſummi
Proveniſſe rati. genitor tunc flamine mentem
Divino afflatus ſolvens ſic ora, futuri
Præſcius, æterni cecinit nova ſecula regni.
  Summus ab æthereo tandem regnator olympo
Optatam dextro deſpexit lumine gentem,
Inviſitque ſuos, regis de ſanguine mittens
Jeſſei aſſertorem hominum, auctoremque ſalutis;
Ille canendus erit nobis. vos laudibus æquis
Vos illum digno ſuper æthera tollite cantu.
Hic depreſſa jugo ſolvit languentia colla;
Infenſoſque diu nobis hoſtemque ſuperbum
Contudit, æterno componens fœdera nexu.
Sic vates cecinere pii, ſic munera clemens
Quæ magno juratus avo promiſerat olim,
Præſtabit genitor ſummus; ſic ægra ſoluti
Corda metu ancipiti, atque odiis exercita diris
Hunc recto aſſueti ſemper ſanctique colemus.
Et tu, magne puer, divinos maximus inter
Dice-

Dicéris vates, regi tu prævius illi
Ibis, ad hunc sanctis convertens pectora dictis.
Tum pia gens veram venia donata salutem
Et lucem optatam, mansuraque gaudia noscet.
Usque adeo ex alto aspexit miseratus ab imo
Pectore nos pater æthereus, caligine pressos
Antiqua, & diræ tabentes mortis in umbra,
Optato irradians æterni luminis ortu,
Ut capiant animos divinæ commoda pacis.

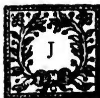

SCIPIONIS CAPICII

DE VATE MAXIMO

LIBER SECUNDUS.

AM vero aërias pergam te lucis ad oras
Eductum canere, & vitæ memoranda futuris
Facta tuæ sacro deducere carmine seclis,
Sancte puer; juvat insuetos e fonte liquores
Haurire intacto, mollique ex arbore, tellus
Quam tua fert sola, insignes decerpere ramos,
Et mea fragranti præcingere tempora fronde.
Non ego Pegasides accersam vana sorores
Numina, & Aonia insignem testudine Phœbum;
Nec spatia immensi tentantem vasta profundi
Findere, me ambigui capient mendacia Protei;
Quæsitusve ignis cælo, simulataque divûm
Portenta, & pictis demissus nuncius alis,
Deductæque deûm facies, & vana tonantis
Nomina, & immotus fatorum creditus ordo:

Sed

Sed me divinus deſerta per avia raptum
Accendit radiis æterni ſpiritus ignis.
Sic ego cæleſtes poſcens ad carmina vir[illegible],
Non fictas vires, Sebethi ad flumina primus
Aggredior ſacras digno res tradere cantu.
Mox regem æternum demiſſam ex æthere ſummi
Progeniem mentemque patris mortalia membra
Indutum, & mire comprenſum virginis alvo,
Poſtque necem diram vitæ admirandaque facta
Alta triumphata repetentem ſidera morte,
Accingar canere, & longum volvenda per ævum
Sacra piæ genti, faveant modo rite vocata
Numina, perpetuis intexere carmina chartis.
Interea vatis laudes pia cœpta ſequamur.
Ille rudimenta primus fructumque juventæ
Accipiat noſtræ, & populi contemnere vilis
Jurgia, & inſano doceat me tollere vulgo.
Ergo vocalis ſenior nova ſecula cantu
Et pia tollebat genitoris numina magni,
Vatidicis implens ſpe ſancta pectora dictis.
At tibi quæ talem, genitrix, tunc gaudia natum
Dum complexa foves, cariſque amplexibus hæres,
Adjungiſque tui lactentibus ubera labris,
Ubera vitali rugoſa tumentia rore,
Inque dies pingui roboras nova membra liquore?
Jamque puer ſenſus animi ſumebat, & artus
Firmabat teneros, ævi qui ſigna futuri
Ex utero matris quamvis jam certa dediſſet,
Hunc tamen ingenti ſtudio curaque parentes
Inſtituunt ſancte, & facta ad cæleſtia formant.
Ille autem afflatus divino numine mentem
Exſequitur præcepta lubens, & ſancta capeſſit
Mandata, atque alacres tollens ad ſidera ſenſus
Paullatim humanis rebus ſe avertit, & ultro
Delicias molles, & curas ſpernit inanes.

Jamque hominum affectus, & vanos noscere mores
Cœperat, æthereisque animis ut crimina sensim
Terrena, & miseræ serpant contagia vitæ,
Quum fastus vulgi, cœtusque exosus, in alta
Se abdebat nemora, & silvis degebat opacis.
Hic inter dumos sensim pubescere malas
Sensit, & insignis florem prodire juventæ.
Non urbes illum tectis fovere sub altis,
Per densos saltus nemorumque inculta suetum
Ferre gradum, & placidam in silvis captare quietem.
Hic strepitum vulgi, atque operam fugientis inertem
Spernebat vitæ, varii prævertere casus
Quam poterant venien sque cito mors aspera gressu;
Synceroque omnem penitus de pectore curam
Fluxarum pellens rerum, & cælestia semper
Concipiens animo puram super alta ferebat
Sidera, & æterno mentem replebat amore.
Illum non ardens rapidi vis torruit æstus,
Non hiemis rabies, non inclementia cæli
Duratum glacie atque æstu, nec vestibus ullis
Indutum; tantum hirsuti contexta cameli
Squalentes humeros velabat penula setis.
At victum tristes nullo jejunia farre
Solventi, locustæ inopem pavidisque relicta
Poma feris, herbæque dabant baccæque rubentes,
Et congesta cavo silvestria stipite mella.
Non cibus hunc hominum mollita salubribus esca
Ignibus, instructæ tenuit non copia mensæ,
Non ullæ allexere dapes, nec pocula succo
Pampineo saturata, sitim compescere pura
Contentum lympha & deserti fluminis haustu.
Et rapidus seu sol agros urebat hiantes,
Sive gelu densabat hiems, quum cæca teneret
Nox terras, nullis macie confecta levabat
Stratis, non ullo recreabat membra cubili;

Verum

Verum antro in gelido patulave sub arbore somnos
Carpebat tenues, cæleſtes cernere tractus
Lumina concedens feræ defeſſa quieti.
Heu ſtolidæ mentes, & luce carentia corda
Humanæ gentis; quantis vita ægra laborat
In tenebris, quali jactantur pectora motu!
Alma cibum nobis, nativaque pocula tellus,
In ſpecubuſque domos, in pratis ſponte cubile
Præbuit: ingrati fulgenti e marmore villas
Inſigneſque domos ſtruimus, vix mœnibus urbes
Egregiæ capiunt quoſdam, vix maxima regna,
Immemores, totos veniet quum ſerior hora,
Quam brevis urna teget. miſeri, quid tenditis arte
Vincere ſolertis naturæ inventa? quid uſus
Anguſtæ ad vitæ tenues tam multa paratis?
Luxibus ignavi luxus quid nectitis? omne
Quod ſuperat vobis, illis id demitur, ævum
Qui degunt inopes rerum, quibus ampla parentis
Aufertis terræ communis munera, & orbe
Arcetis toto, atque auræ vix linquitis uſum.
Interea ad lucem cœnas vos ducitis, ullæ
Nec ſatiant epulæ pinguiſve opulentia menſæ.
Hoc juvat, o miſeri, diros quod paſcitis atra
Ingluvie morbos, mortemque arceſſitis ultro?
At non in veſtro firmantur corpore vires,
Morſve minus properans veniet quod concava veſtram
Gemma ſitim levat, aut picto recubatis in oſtro,
Et nitidis fulgens quod veſtris ſerica villis
Nec ſaturata ſemel precioſo murice lana,
Et ductum argentum atque aurum vos textile veſtit.
Quam procul his petitur ſummi domus ardua cæli,
Deliciis miſeros diro quæ funere perdent!
Ille autem in ſilvis vitam qui horrentibus egit
Eximius vates, æſtus brumæque labores
Pauperiemque famemque ferens, non talia liquit

Exempla, at luxus, & vulgi mobilis auras,
Vanaque vitabat labentis gaudia vitæ.
Jamque illum viridis tandem firmaverat ætas,
Et ſolidæ ſtabant juvenili in corpore vires,
Quum volitans urbes implevit fama propinquas,
Inſignem juvenem ſaltus errare per altos
Denſorum nemorum, & cœtus vitare, proculque
Urbibus extolli tota ſuper æthera mente.
Haud mora, conveniunt populi, ſolaſque latentem
Per ſilvas perque antra illum deſerta requirunt.
Quos ubi conſpexit, ſe ſe, venientibus ultro
Obtulit, & claro oſtendit ſe in lumine vates.
Obſtupuere omnes quum formam atque horrida cultu
Aſpexere viri, & macie ſqualentia membra,
Et barbam impexam, intonſos hirtoſque capillos;
Verum ubi fixerunt in ſacros lumina vultus
Exſangues licet, & triſti pallore rigentes,
Conſpiciunt ora æthereo ſuffulta vigore,
Et geminas ſacro fundentem vertice flammas,
Cæleſtes flammas radiis quæ pectora miris
Spectantum, & ſancto replebant corda pavore:
Viſa minor fama eſt, vatis quum cernere ſacri
Ora datum, coramque oculos explere tuendo;
Ardebantque illum jamdudum audire loquentem.
Is vero incepit tandem, & ſacra ora reſolvit,
Mira canens, ſanctiſque implens ſermonibus aures,
Et læta oſtendens æterni tempora regis.
Nec non & ſcelerum pollutos ſorde priorum
Purgabat dictis animos; quæ quiſque ſequatur,
Quæ fugiat vitetque docens, tum tetra fatentes
Crimina, mergebant miſeros quæ funere diro,
Orantefque Deum veniam, vitamque priorem
Pertæſos, ſacri luſtrabat fluminis unda;
Scilicet abluti mortalia corpora, ſignum
Acciperent mentis terrena labe piatæ.

Res

Res nova per latos populos urbesque propinquas
Pertulerat vatis nomen, cunctique relictis
Sedibus in silvas alacres cupideque ruebant.
Per nemus aspiceres vastum, & deserta ferarum
Per loca certatim ferri nullo ordine turbas,
Et quemque inventum vatem contendere primum
Conspicere, & propius pendere loquentis ab ore.
Per campos veluti properat quum exercitus æstu
In medio stimulante siti, si ex agmine quisquam
Repperit in tenero muscosum gramine fontem,
Cuncti iter inceptum linquunt, & quisque perustas
Ante alios certat fauces pertinguere lympha.
Ille autem ardentes mire inflammabat, & acres
Commota addebat stimulos ad pectora dictis.
Hic aliquis, fœda urgebant quem noxia cordi
Crimina, quîs vitam excoleret præcepta rogabat.
Tunc ille his avidas implebat vocibus aures:
Quos o divitiis juvat invigilare repertis,
Quid satiare sitim lacrimis inopumque cruore
Semper inexpletam, & prædando quæritis? omne
Perque nefas inhiatis opes? nullusve parandis
Usquam finis erit? partem jam ponite vestris.
Quæ tulit in lucem nudos, vos frigida nudos
Accipiet vitæ defunctos munere tellus.
Et qui tot proprios vestes servatis in usus,
Aspicite horrentis stringunt quos frigora brumæ,
Aut tenui aut nullo velatos tegmine corpus;
Hos non in vestis tantum, sed sumere rerum
Cunctarum in partem decet uno e semine natos;
Nec pigeat pingui miseros admittere mensa
Solicitat quos dira fames, pallentque negato
Sæpe cibo, nec longa valent jejunia ferre.
Nec non & miles cui larga licentia rapti;
Et quibus æs populus suevit dependere jussum,
Pertæsi scelerum se se felicibus undis

Purgandos vati obtulerant, quos talibus ille
Firmabat dictis: Cura est quis publica census
Cogendi, & gravia exigitis qui a plebe tributa,
Ne vos dira fames auri, ne injustus habendi
Vexet amor cupidos, ne ve æquum cogite supra
Pendere tam multo miseros sudore parata.
Tuque ferox parce innocuos incessere miles,
Debitaque accipiens tantum stipendia, vires
Adversus placidæ infestos converte quieti.
  Talia divino vates dum funderet ore
Attonitos pascens dictis, & pectore cuncti
Ultima venturi versarent tempora regni,
Esse illum hunc plures regem, missumque putarunt,
Qui ad superas iter ostendat mortalibus oras.
Hæc ubi Judææ vulgata est fama per urbes,
Illum adeunt, legis nodos quis solvere curæ,
Et quos religio præstans, simulataque major
Secrerat dederatque aliis præcellere cunctis,
Et pia tradentem genti præcepta rogabant
Tesbius an vates, an rex foret ultimus ille
Divinum terris qui sic ostendere regnum
Auderet, populumque insueto more piare.
  O decus humanæ gentis, quo carmine ferre
Te spatia immensi valeam super ardua cæli?
Jam tua te, vates, virtus jam gloria ad astra
Factorum extulerat, verumque assueta fateri
Acceptura fidem haud dubiam vox illa fuisset,
Ultima si annueras terris te secla tulisse:
At te nil humana agitantes pectora laudes
Moverunt regis caperes ut nomina summi.
Tum corda his vates firmans titubantia dictis,
Non ego cælesti forsan quem sede putatis
Advectum terris, vates sum Tesbius, inquit,
Nec me supremi dignabor nomine regis:
Sed puro missus pertæsos crimina fonte

Ablue-

Abluere, æternis lustret quos ignibus ille,
Et generis perimat labem, penitusque piatos
Adveniens rex eripiat caligine tetra;
Et quamquam in lucem venit me serior, ortus
Præcessit tamen ille meos, longeque potentem
Ante alios unum hunc supplex veneratus adoro.
Ille idem radiis implens cælestibus orbem,
Collapsis penitus statuet nova fœdera rebus.
Et veluti solers messem quum ventilat æstu
Agricola in rapido, dat flammis urere aristas,
Et puras infert fruges flaventibus horreis,
Exspectata piis donans felicia regna,
Hinc procul ejiciet sontes, noctisque profundæ
Involvet tenebris, quos atra incendia diris
Addictos pœnis semper mansura vorabunt.
Hunc alii vobis vates hunc maximus olim
Amoïdes dixit, quum per deserta vagantem
Monstrantemque virum cecinit felicius ævum,
Clamantemque, Viam venturo sternite regi;
Et jam clamantis nemorosa per avia vocem
Accipitis, nec longe aberit, quum cernere tantum
Quem cano fas fuerit manifesto in lumine regem;
Et nunc mortales inter nec cognitus ulli
Versatur vestris socium se cœtibus addens.
  Talia dum fatur vates, turbamque beatæ
Attentam incendit vitæ venientis amore,
Plebs ignara fidem præbebat plurima dictis:
At quibus æternæ legis data cura docendæ,
Et quos ingenium solers, atque ardua rerum
Cognitio indocto dederat præcellere vulgo,
Irrita dicebant vatis responsa, novumque
Exspectandum illud lustris labentibus ævum.
  Mens ignara hominum, quid rerum quærere caussas,
Et multam prodest longo vigilique parare
Doctrinam studio, modicis quid viribus impar

Sumere onus rerum auctoris pia sacra ferendi,
Si non quæsita ad superas prudentia sedes
Monstret iter cæcaque animos caligine solvat?
Quique sactis præsunt, si ad recti vertere cultum
Non curent, & jussa rudes divina docere?
Non acre ingenium, doctas non vita per artes
Exculta, ætherei genitoris numina flectunt;
Nec multa effulgens auro gemmisque corona,
Ac mitrà insigni aut rutila frons aucta tiara,
Et laxa ad talos ardenti e murice vestis,
Fortunata parant duro quærenda labore
Regna piæ genti fuso, quæ sanguine sancto
Rex statuit moriens æterni conditor ævi.
Ergo veridico fuerat quæ mira canenti
Vati adhibenda fides, hic omnis defuit, esse
Quos penes ingentem decuit, nec vana putasse
Quæ rudis intenta credens plebs hauserat aure.
Interea sanctis vates dum pectora dictis
Irrigat, & crebro populos perfundit ab amne,
Rex patris ætherei soboles qui pellere noxam
Venerat antiquam, tenebrasque ex orbe fugare,
Quo vatis promissa pii non vana probaret,
Proxima qui æterni regis nova secla canebat,
Ipse etiam turbas inter lustrarier amne
Venit; & immensi cui parent lumina mundi
Rex ibat superûm velut e mortalibus unus.
O lux omnipatens, æterni o flaminis ingens
Virtus, non hominum fuerat qui cognitus ulli
Eductus silvas inter, saltusque ferarum,
Ut primum vates venientem lumina fixit
In regem, æterni magna vi numinis actus,
Ten', ait exclamans, te luce nitentior omni,
Qui priscam terris venisti abstergere labem,
Mortalis rerum dominum cælique potentem
Ausim ego delenti sordes pertinguere lympha?

Quin

Quin tu me ſceleris pollutum labe vetuſti
Elue, nativoque illic ſic redde nitori,
Sordida quem rapuit primævi noxa parentis.
Ille autem, Ne obſiſte, inquit: ſic convenit omne
Nos ſuperare ævum, porro diſcrimine nullo
Me quoque mortalem veluti perfunde liquore.
Hæc ait & pariter fert ſacra ad flumina greſſus
Sancta pedum figens udis veſtigia arenis.
Fortunate amnis, verum cui tinguere lucis
Humanæ auctorem felici contigit unda.
Ipſa tibi cedunt non tantum flumina quotquot
Terra parit, notique lacus, ſed vaſta profundi
Victa tuo fluvio ſubdunt ſe marmora ponti.
Nam licet immenſum Oceanus late ambiat orbem,
Ipſe tamen quem non tellus, non æquoris undæ,
Non ſpatia excelſi capiunt ampliſſima cæli,
Tendentem ad te humili inceſſu, nitidoque petentem
Flumine perfundi velut e mortalibus unum,
Sparſiſti ex illo ſacratis tempore lymphis.
Interea genitor conſperſum flumine natum
Audiit orantem. Quis me ſuper ardua raptum
Sidera, nec vanum quicquam aut mortale canentem
Diriget ad metam? o tantis nunc ſpiritus auſis
Annuat, excelſo vates quem ex æthere labi
Aſpexit, magnumque ſuper conſiſtere regem.
Vix fluvio egreſſus rex idem preſſerat udis
Tellurem pedibus, ſuperûm quum rector ab alto
Præſenti in luce emicuit, celſuſque repente
E ſummo ſe ſe patefecit culmine olympus.
Tunc ſe divinum demittens flamen ab aſtris
Acceſſit propius terras, mitiſque columbæ
Corporea apparens ſpecie, quam humana viderent
Lumina, conſedit divini in vertice regis.
Intonuit, ſonituſque novos dedit arduus æther,
Et vox ſupremi ſic eſt audita parentis:

Hic

Hic meus eſt ante omne fuit qui filius ævum,
Hunc æternus amor ſemper mihi junxit; & idem
Divinam clauſit mortali in corpore mentem.
Sed decet hic unum triplex oſtendere cantu
O liceat digno numen, manifeſtius unquam
Quod non ſe oſtendit, ſummus quam perluit ipſam
Quum vates ſacro divinam flumine prolem.
Id mentes capiunt hominum, & mortalia tanti
Sunt corda? & noſtræ poterunt hoc pandere voces?
Nos pater omnipotens ortum dedit æthere ab alto
Ducere, & in cælum evexit mortalia membra
Divinam inſpirans animam, quam noſcere fas eſt
Omnia, ſeque rapit quo fert ſua cumque voluntas.
Extollunt hæ nos geminæ ſuper æthera vires,
Præſtamus vitæ his volucrum generique natantum,
Almaque quot ſilvis paſcit quot gramine tellus;
Namque hæc non ipſum, quum ſint expertia mentis,
Supremum auctorem rerum, qui condidit imam
Tellurem, & celſo ſplendentia ſidera cælo,
Non ſe ſe agnoſcunt penitus, non condita quævis,
Sola etenim mens ipſa potis noſſe omnia ſolers.
Sed nec velle his eſt, hebeti tantumque trahuntur
Affectu, & prono ducunt e corpore ſenſus:
At nos quamquam animo afficimur, tamen una voluntas
Hunc agit, & nuſquam compellit cæca libido.
An non ſæpe libet quicquam, noſtroſque laceſſit
Quod cupimus ſenſus, animo tamen ardua velle
Longe aliud ſuadet ratio affectuſque coërcet?
Quumque ægris cordi ſint dulcia pocula nobis,
Quod mage conducat latices potamus amaros.
At contra non bruta queunt optare nec ullum
Conſilium vitæ ratione carentia ducit.
Ergo hominum ſublime genus non cætera tantum
Viribus his ſuperat geminis animantia ſummis,
Verum divino dignati ſemine, & ortu
Natu-

Natura ſimiles ſuperûm terræque parenti
Nos ſumus, eque illo eſt humanæ ſtirpis origo.
Namque Dei ut ſummi in natura eſt unica proles
Ex patre ipſa Dei mens, ſanctumque ex utroque
Eſt flamen, quæ eſt una patris natique voluntas,
Sic animæ natura eſt noſtræ, quæ parit ipſum
Noſſe, ſuum tum velle oritur tum intelligit illa;
Quare animam quum quis penitus cognoverit ipſam
Hinc poterit triplex unum cognoſcere numen.
Nam pater omnipotens ſumme felixque bonuſque
Quum ſit, mens autem faciat quum quemque beatum,
Nec quis ni prudens valeat bonus eſſe volenſque,
Eſſe Deo mentemque voluntatemque neceſſe eſt.
Et veluti eſt eadem natura atque unica noſtri,
Unde anima eſt, ratioque animæ ejuſdemque voluntas,
Sic patris natique & ſancti flaminis unum
Numen idemque eſt, triplex unuſque eſt Deus idem.
Atque illo quoniam non eſt in nomine quicquam
Quod fiat, neu per ſe exſiſtat, nilque quod eſſe
Non habeat ſummum; quicquid Dei eſt Deus ipſe
Hoc ipſum omnino eſt, quum perfectiſſimus ille
Integer atque idem totus ſit, mens ſit oportet
Ipſa Dei Deus, & votum Deus, & ſit eadem
Cum patre natura, mens illius atque voluntas;
Quare animæ quamquam ſimilis natura parenti
Æthereo noſtræ eſt, tamen hoc ea diſtat ab illo
Quod geminæ ipſæ animæ vires quæ eſt condita quæque
Mutatur, nec quidque ſui quodve illa agit ipſa eſt,
Non ita ſunt anima ex noſtra, intellectio ut id ſit
Quod per ſe eſt animæ natura, itidemque voluntas.
Namque animæ affectus ſunt, dumque intelligit illa
Atque optat fiunt, at vero menſque voluntaſque
Æterni genitoris, ab illo ita ſunt, nihil ut ſit
Factum ab eo, aut non per ſe exſiſtens, neu Deus ipſe;
Namque aliter non ſumme perfectum abque ſolutū,

Integrumque Dei quicquam foret, ac Deus idem
Totus, mensque Dei per se, per seque voluntas
Exsistit, tum integra ac perfectissima utrique est
Natura, ac non effectus quicquamve Dei sunt
Quod nō sit Deus, atque Deo Deus utraq; ab ipso est.
Quumque Deus pater ipse sit, est etiam Deus ipsa
Mens patris natus, votum natique patrisque
Sanctum etiam flamen Deus est, parque est tribus esse;
Tres tamen hos esse unum numen non tria certum est;
Atque alius pater est, aliusque est natus, & ipse
Spiritus est alius divinus, sed tribus una
Omnino, atque eadem natura est: quumque trium sit
Quisque Deus, tamen haud tres Dii sunt sed Deus unus.

Res mira atque ingens, capiant quam pectora nunquã
Nostra, nec humanæ possint ostendere voces;
Attamen id nobis pro captu apprendere mentis
Fas est, quum liceat patrem cognoscere summum
Per nostræ naturam animæ, quæ condita quantum
Res unquam excelso potuit dignarier ortu,
Est illi similis qui condidit omnia solus.
Sed jam tempus erat, veri quo luminis index
Proderet æternum mortali in corpore regem
Promissum optatumque diu terrasque colentem.
Ergo rex idem turbas dum sæpe revisit,
Et se noscendum coram mortalibus offert,
Aspiciens vates venientem hunc eminus, Hic est
Hic, inquit, generis delet qui crimina nostri,
Innocuus verusque agnus divinus; hic ille est
Quem dixi æthereas quamquam me serius oras
Hauserit, ante tamen cæli quam conderet arcem
Naturæ genitor, tempusque ante omne fuisse.
Hunc pater e celso demittens æthere summus
In terras, me præmisit, qui prævius illum
Monstrarem vobis venientem, undisque piarem
Quos hic divini lustrabit flaminis igne.

Hunc

Hunc idem ostendit genitor quum flumine sacro
Illum ego Jordanis lavi; vocem ipse loquentis
Accepi, prolemque suam caramque probantis;
Et sanctum e cælo labi, puræque columbæ
Hoc super aspexi specie considere flamen,
Aspexi, & regem æternum rerumque salutis
Humanæ auctorem agnovi, qui ex æthere missus
Purgabit longa pressas caligine terras.
Sic vates regem optatum ostendebat, & amnis
Pergebat sacri mortales tinguere lympha.
Interea patris summi mandata facessens,
Parte alia ingentem populum felicibus idem
Rex lustrabat aquis, divinaque jussa docebat.
Id comites vati referunt, passim undique ad illum
Purgandos lymphis properare salubribus omnes.
Ille autem, Haud, inquit, tractat cælestia quisquam
Ni datur e cælo. jam patris jussa peregi
Hactenus ætherei, jam regi prævius ipsi
Ostendi veniens divini secula regni,
Et scelerum oblitos penitus vitæque prioris,
Edocui puras venienti advertere mentes,
Jordanis tinguens unda, quibus eximat ille
Antiquam, lustrans divino flamine, labem.
Vos ipsi audistis toties quum sæpe rogarent,
Pura ego qui populos lustrarem fluminis unda
An rex ille forem, tali me haud nomine dignum,
Æternumque illum regem dominumque fatentem;
Cujus ego haud digne genibus provolvar, & imos
Ore pedes & sancta pedum vestigia lambam.
Jamque probata omnes læto mea dicta videtis
Eventu; exspectatus adest nova gaudia portans.
Jam me illum juvat aspicere atque audire loquentem;
Ceu quis cum sponso ingenti devinctus amore,
Tradita si cupido fuerit nova nupta marito,
Lætitia exsultat, tum caro lætus amico

Gra-

Gratatur, totusque imo sub pectore gestit.
Haud aliter, quum quæ optavi noramque futura
Adfuerint, nostra æquarunt ea gaudia vota,
Inque suum hunc lætor regnum advenisse beatum.
Et jam quod late nostrum crebescere nomen
Cœperat, ille suo postquam se protulit orbi,
Imminui par est, ipsumque ad sidera tolli.
Ille Deo genitore satus, super æthera, sortem
Humanam excedens, meritis famaque feretur.
Interea summi nomenque & gloria regis
Per populos sese Judææ effuderat omnes,
Et miris ingens factis, signisque coruscus
Virtutis monumenta suæ mortalibus ille
Clara dabat, summoque ortum se patre docebat.
Hæc ubi fama pii vatis pervenit ad aures,
Divino quamquam perfusus flamine nosset
Esse illum æterni sobolem mentemque parentis,
Attamen ut comites quæ sacro ostenderat ore
Ante oculos interque manus exposta viderent,
Ex illis mittit qui regem adeantque rogentque,
Ipse ne sit, lapsis veniens succurrere rebus,
An ne aliud maneat pietas hæc serius ævum.
Illi abeunt, sanctique ferunt mandata magistri;
Rex autem non verba ferens, cælestibus ipsos
Admonuit signis vati quæ facta referrent.
Continuo variis mortalia corpora morbis
Eripiens, vitam sub nocte trahentibus atra
Plerisque optati præbebat luminis usum;
Et confecta lue, & sanie tabentia membra
Divina firmabat ope, oppressosque nocenti
Dæmone, depellens vesanam in tartara pestem;
Sensibus & menti quosdam reddebat ademtis.
  Talia rex magnus felicis conditor ævi
Ostendens, vatique illos quæ aut visa referrent
Aut audita docens, divino hæc addidit ore:

Vos

Vos ite & sacro responsa hæc reddite vati,
Per me fulgorem cæli qui luce carebant
Aspiciunt, nuperque obstructas missus ad aures
Jam sonus accipitur certus, nec non quibus ægra
Torpebant membra, incolumes vestigia firmant.
Tum quibus ambesos elephantia læserat artus
Squalens, & maculis fœdarat corpora diris,
Jam mundos tristisque lues languorque reliquit.
Et quibus exactæ fluxerunt ultima vitæ
Tempora, perpetuusque urgebat lumina somnus,
Ad superas auras revocati, & sidera, rursus
Æthereum cæli lumen spirabile captant;
Instruimusque inopes divini ad gaudia regni.
Et felix nostri quem nil offenderit umquam,
Meque Dei putet humana sub imagine prolem
Mortali haud dubiam generi præstare salutem.
His se qualis erat dictis ostendit, & auctos
Spe sancta illos edocuit, vatique remisit.
Nec minus & reliquis defixis lumina in uno
Addidit hæc, Quid vos autem quid densa petistis
Visuri nemora, & silvas accestis opacas?
Non ibi gaudentem vulgi fallacibus au
Spectatis, turbent volucris quem flamina laudis,
Et tumidum moveant fluvialis arundinis instar
Quam crebris agitant stridentes flatibus Euri.
Non ibi munditiis captum fastuque superbo,
Quales ardenti vestitos murice dives
Deliciis trahit, atque ignavo regia luxu.
Ast illum licuit præsentem cernere summi
Quem cecinere olim felicia pectora vates,
Præmissum antiquæ noctis caligine pressis
Longum exspectatæ ostensurum gaudia lucis.
Hic inter vates divinos maximus, hic est
Qui cunctis longe præstat mortalibus unus.
Sic decus eximii vatis, laudesque recensens
Rex hunc tollebat judexque ad sidera summus.

SCI-

SCIPIONIS CAPICII
DE VATE MAXIMO
LIBER TERTIUS.

NCLYTA quos valuit terris extollere virtus,
Et meritis claros fulgentibus intulit astris,
Sæpe hominum gens dira odiis exercuit atris,
Innocuosque ausa est crudeli perdere leto.
Sic vatum fera qui in nocte jacentibus ægris
Prædixere novæ lucis mortalibus ortum,
Insontem plerique animam effudere, piisque
Pro meritis diro solverunt funere pœnas;
Sic & testati intrepide pia nomina regis
Cœlicolûm, hunc terras propter lucemque perosi,
Infandas subiere neces exemplaque dira.
Idem etiam ætherei soboles patris unica, cælo
Deveniens sceleris contagem abolere vetusti,
Præclaram rursus venturam ad lumina vitæ
Et semper victuram animam per vulnera dira

Occumbens leto mortali e corpore solvit.
Maximus & vates porro vitalibus auris
Ante diem indigna concessit morte peremtus.
  Ille quidem attonitum suadebat crimina vulgus
Linquere, & æternum præsentem agnoscere regem.
Et jam fama viri late diffusa tyranni
Se se in Idumei volitans invexerat aulam,
Herodis, qui sceptra patris partemque tenebat
Divitis imperii, patrii quoque nominis hæres:
Is vatem eximium observans divina canentem,
Præbebat sanctis faciles sermonibus aures;
Ille autem impuros mores, infandaque dictis
Acribus haud timide damnabat crimina regis.
Namque is fraternos thalamos violare, torique
Jura, fidemque ausus vetiti fas verterat omne,
Omne pium gaudens cognato incestus amore.
Huic germanus erat natu regnoque Philippus
Inferior, factisque minor tum viribus impar.
Cui fuerat conjux forma ut præstantior una,
Sic scelere ante alias animoque immanior omnes.
Quæ thalami pia jura, & vincula pacta jugalis
Solvere nil verita, & sanctum temerare pudorem,
Fœdere connubii spreto, socioque cubili,
Junxerat Herodi veræ se conjugis instar:
At scelus ingeminans raptoque potitus adulter
Horrificis dignam tenebris & vindice pœna
Intulerat tectis reginæ more superbis,
Cunctorumque ante ora palamque impurus habebat.
Ergo concubitu vates decedere turpi,
Et consanguineo regem suadebat amori
Parcere, nec summi contemnere vindicis iram.
Ille piis mentem paullatim advertere dictis
Cœperat, & sceleris potuit jam linquere morem,
Ni mollem illecebræ cepissent turpis amicæ,
Pavissentque acrem molli sub corde furorem.

Illa labantem animum nutu impellebat, & ægro
Non ægre monitus vertebat pectore ſanctos.
Quin metuens, dictis dum ſæpe hunc urget amaris,
Ne quando inſanos vates exſtingueret æſtus,
Inque ipſa accenſas furias ſedaret amantis;
Sæpe preces lacrimis miſcens his forte tyrannum
Vocibus aggreſſa eſt: Rapient ergo irrita venti
Quæ dederas nobis toties promiſſa, ferentque
Spes etiam noſtras rapidi, nec te ulla tenebit,
Ah durum, exſtincti te propter cura pudoris?
Ignoti ſi verba viri te triſtia flectent,
Et poterunt pactas jamdudum ſolvere tedas,
Ten' illi præbere aures, & lædere famam
Auſum Herodiadis pacato cernere vultu?
Et ſecurus adhuc vivit ferus ille, tuoque
Hoſpitio fruitur liber, pœnæque vagatur
Ante oculos expers; quæ ſunt mea crimina tanti?
Scilicet hic thalamis miſeram pactoque cubili
Extorrem aſpiciet victor, quemque ipſa reliqui
Incenſum infandis odiis, & conjugis ira
Ereptæ, in ſedes revehar captiva Philippi.
Nec me tam leti terret crudelis imago,
Quam paveo ut vivens te ſim caritura, tuoque
Complexu exceptam fugiens vita ægra relinquat.
O utinam noſtris hæſiſſet flamma medullis
Parcius, immeritam quæ nunc male perdit amantem:
Aut tua non levior præcordia carperet ignis:
Non penitus noſtro inſediſſet pectore vulnus,
Nec, quod tam facilis fuerim, nunc perdita pœnas
Has luerem tanto infelix confecta dolore.
Hæc promiſſa fides, pro ſimplicitate reponis
Hæc noſtra, ut verear dictis avertat iniquis
Ne mihi te quiſquam & noſtro ſejungat amore?
Hæc de te merui? nobis hæc præmia tandem
Reddis? ſi mecum ſtabili te fœdere jungi

Non animus fuerat, nec te data dextra tenebit,
Quid primo abductam thalamo castoque cubili
Pollicitis fraudas, & spe me pascis inani
Immemor, ac saevi miseram formidine leti
Concussam tanto curarum turbine jactas?
Certe ego te famae antetuli sanctoque pudori,
Et nostrum pro te foedavi crimine nomen.
Quod te per nostri superest tibi si quid amoris,
Id decus obtestor quondam quo grata putabar
Ipsa tibi, falsa est hujus ni gloria formae,
Hinc procul expellas, merita vel morte peremtum
Hunc mulctes, tanto insontem qui avertere amanti
Me studet, immiti peream ne victa dolore.
Aut, hujus tibi si tantum sunt effera cordi
Jussa, nec hos duras questus demittis in aures,
His manibus (figit regis simul oscula dextrae)
Me perime, & nostro sumas tu sanguine poenas.
Sic ego si moriar lucem haud invita relinquam.
His dictis sese in mollis demisit amantis
Moesta sinum largis perfundens fletibus ora.
Heu semper miseris mortalia dedita curis
Quam facile a recti declinant pectora cultu
Quum furor insanus saevique Cupidinis ignes
Per venas serpunt imas atque ossibus haerent,
Ardua nec ratio obsistit, nec cernitur aegris
Quam subito pereant fugientis gaudia luxus.
Quem pius aeterni succensus flaminis igne
Non potuit tetris vates avertere flammis,
His mala labe sua contactum femina dictis,
Turpia pellexit non magno in vota labore.
Continuo facili labuntur pectore summi
Dicta viri, mentem subeunt monumenta nefandae
Conjugis, haec oculis jamdudum & sensibus haeret.
Haec eadem benefacta abolet divinaque vatis
Praecepta, insanoque iras sub pectore nutrit.

Jamque animum cupere rex dudum explere furentis,
Inſontemque virum crudeli abſumere leto;
Sed decus inſignis vitæ, memorandaque facta
Illius obſtabant, nec quo defendat iniquam
Cædem habet, aut ſceleri ſumat quæ exordia tanto.
Nec melior captum mutat ſententia mente.
Ergo hunc dum turpi vates avertere pergit
Crimine, dum furias inceſti damnat amoris,
Explendæ cauſſas optanti præbuit iræ.
Ille etenim fœdæ ex oculis hunc juſſit amicæ
Auferri, & ſontem veluti, quæ proxima viſa eſt
Tunc ſibi pœna neci, claudi illum carcere, quo non
Teſte Deo melior fuerat nec juſtior alter.
Is tamen æquo animo ſtolidi crudelia regis
Juſſa ferens, miſeros quantum non clauſtra vetabant
Impia mortales optato advertere regi
Pergebat ſummo, divinaque juſſa docere,
Et morem infandum Herodis, miſerandaque gentis
Humanæ ſanctis inceſſere crimina dictis.
Aſt is non ullis præbebat vocibus aures;
Demens, qui e pravæ totus pendebat amicæ
Arbitrio: hæc, cæcam turpis quocumque libido
Traxerat, haud duris miſerum flectebat habenis.
Hæc igitur, quamquam in vatem accendiſſe tyrannum,
Et potuit duris inſontem nectere vinclis,
Præteritique juvet tutam meminiſſe pericli,
Ac vetitum ſtabili junctum ſibi fœdere amantem,
Abſentem tamen hunc præſens auditque videtque,
Et ſe carpentem dictis deſpectat amaris;
Terribileſque viri monitus & libera juſſa
Aſſiduis urgent ſtimulis terrentque paventem.
Qualis ubi duris Nomadum venator in arvis
Incidit in jaculis actum de monte leonem,
Frendentiſque feri vix dente elapſus, aperto
Securus licet in campo tamen horrida ſemper
Ora

Ora videt, rapidumque diu reminiſcitur hoſtem:
Aut ubi quem carcer ſervabat criminis atras
Laturum leto pœnas, ſi vincula rupit
Evaſitque fuga, elapſo tortorque neciſque
Aſſidue ante oculos dira obverſatur imago;
Haud aliter trepido verſans ſub corde timorem
Turpis amans, auſis reputat nil omnibus actum
Optato properet ni vatem perdere leto.
Nec contenta amplis ſolitum ſpatiarier arvis
Anguſto in tecto, & ſolis clauſiſſe latebris
Quærebat tota vitæ hunc ſubducere mente,
Et nece ſe tandem longis hac ſolvere curis,
Optatamque viam oſtendit Fortuna modumque.
  Forte dies aderat, priſco quem more quotannis,
Illo quod fuerat vitalibus editus oris,
Rex celebrare epulo feſtoque aſſuerat honore.
Hoc juvenum primi, & forma cultuque puellæ
Inſignes, aula admiſſi dapibuſque beatis
Læta frequentabant alacri convivia plauſu.
Hunc vero prius alma novo quam proderet ortu
Aurora, ignivomos jungens ad frena jugales;
Quum vagus occidua ſublatus noctifer unda
Æthera ſuffundit tenebris, ſtellaſque reducit,
Et pecudes ſerpenſque animal raucæque volucres,
Ac mortale genus, vigili defeſſa labore,
Admittunt placidam per corda ſopita quietem;
Rex ipſe oblito curarum pectore ſomnos
Carpebat, feroque rigabat membra ſopore.
Et jam nox curſu medium ſuperaverat axem,
Fulgenteſque faces in mundi prona vehebat,
Quum nitidis fuſo in ſtratis blandumque foventi
Complexu e tenero ſpirantem conjugis ignem,
Olli viſa viri ornatu inſignis & ore
Effigies, facer ad talos quem fuſus amictus
Canaque purpureæ velabant tempora vittæ,

Sicque audita loqui: Tibi mollem cura quietem
Ducere, & ignavo prosternere membra sopori?
Immanis tibi commissas moderatur habenas
Femina, dilectique Deo retinacula regni?
Ah miser, ah male caute, vides quibus æstuat illa
Fluctibus, & quantos agitat sub corde furores;
Et tamen hanc propter nexus abolere vetustos,
Et veram vobis venientem pandere lucem,
In tenebris cohibes, & tetro carcere claudis.
Quin etiam quum clara dies se gurgite cano
Tollet, & ardentes radios induxerit orbi,
Egregia hunc conjux pro ignavi munere facti,
Hunc, tibi qui potuit perituro afferre salutem,
Æternæque decus vitæ, brutum velut, aræ
Aut epulis animal pastor quod servat opimis,
Crudeli jam jam perdendum funere poscet.
Dum licet, insanæ mentis compesce furorem;
Infandoque tibi devinctam fœdere, quæ jam
Facta tui regnique potens promissa reposcet,
Mitius optare assuescas, aut parcius uti
Pollicitis, pauco quæ in vos post tempore cedent.
Ille quidem superis jampridem debitus, ægro
Corpore se exsolvens cœtus terrasque relinquet,
Atque aliam nullo præscriptam tempore vitam
Deget, & ætherio præsenti rege fruetur:
Nec refert, sua ne illum mors, an vulnus acerbum
Finiat, atque ævi modicum ferus auferat ensis.
Te tamen, o semper doliture, æterna manebunt
Supplicia, & vindex summo sub judice pœna.
Et quæ nunc cædemque inhiat sanctumque cruorem
Vatis, & horrifici compos mox impia voti
Ibit ovans parto tali spectanda trophæo,
Illi tempus erit diri quum funeris insons
Esse volet, vitamque illa pro cæde pacisci,
Quum patrio extorrem cælo, regnoque beato

Te

Te comitata suum, rerumque, atque indiga lucis
Longe alias gentes, aliasque vehetur ad oras;
Vitam ubi pauperie in misera luctuque trahetis;
Externosque pati mores, fastusque coacti,
Confectisque situ tandem duroque labore
Corporibus misero linquetis funere terras,
Ac barathri immersis tetri infelicibus umbris,
Suppliciis nullo cessandum est tempore diris.
  Tantum effatus regem mortalemque reliquit
Effigiem, tenuesque procul concessit in auras.
Talibus at visis perculsó protinus illi
Somnus abit, gelidusque subit pavor ossa sub ima.
Nec dum pigra novo fugiens nox cesserat ortu,
Corripit e stratis trepidos quum mollibus artus,
Atque oculis peragrans, crebrisque recursibus aulã,
Fatidici responsa viri, visamque volutat
Effigiem, per tot servata ex ordine reges
Illa forte domo tabula quæ exstabat eburnã,
Molli ducta manu, gemmisque auroque renidens.
Namque olim Solyma meritis insignis in urbe
Vir fuit, æterno perfusus numine mentem,
Ignavas qui voce tribus, tumidosque tyrannos
Compescens, summi pia patris jussa docebat.
Hic & clamantis nemorosa per avia vocem
Supremi cecinit vatis, mirosque futuri
Æterni regis concepta virginis ortus,
Humani attactus noxæque expertis, & illo
Devotum mortale neci, dirisque tenebris
Exemtumque genus recreataque secula partu.
Verum dum sanctos monitus metuendaque summi
Dicta viri haud æqua rex captat perfidus aure,
Ancipitem struxit querno de robore serram,
Perque viri hanc costas adigens, miserabile dictu,
Dissecuit medium, & longa sic morte peremtum
Impia subduxit vitæ per vulnera corpus.

Ille igitur longum quamvis ante editus ævum
Cessisset terris superas evectus ad oras,
Nota tamen pietas & sacri carminis ardens
Gloria, quo regni cecinit nova secla futuri,
Et picto servata diu vivebat imago.
Ergo immota tenens rex fixo hic lumina vultu
Multa movet, trepidusque imo sub pectore versat
Eximii vatis benefacta & conjugis iras:
Illa metus vulgi, impatiens has aggerat ardor.
Heu quo declinet? facinus ne immane retractet?
Et sua dicendi reddatur sancta redemto
Libertas, cedantque piis fera pectora jussis?
An misere ex illo lenitum carcere vulnus
Non gravet, & vatem servando exstinguat amantem?
Nulla quies, non ulla animum sententia firmat.
Ancipitesque inter curas, certumque timorem,
Has nunc in partes agitur nunc flectitur illas.
Ceu speculum versat quum quisquam leve, micantis
Perculsum solis radiis, jam mobile tecti
Summa ferit lumen, vacuas jam verberat auras,
Quaque refulgentis facies se verterit orbis,
Omnia percurrens variis loca flexibus ambit.
Jam caput oceani madidum sol aureus unda
Extulerat, croceoque diem patefecerat ortu,
Quum trepidant omnes, felix quibus illa futura
Lux fuerat, subeuntque alacres regalia tecta.
Ipse licet nulla admittat rex gaudia, & altum
Pectore vulnus alens ingenti exuberet æstu,
Spem tamen obducens vultu, frontemque serenans,
Egregio procerum cœtu, juvenumque caterva
Septus, & ardenti late spectandus in ostro,
In stratis placide venientes accipit altis,
Ordine quemque jubens lautis discumbere mensis.
Regia suspensis aulæis tota superbis
Splendet, & inductis niveis mantilibus ingens

Ce-

Cedrus, collucentque abacis ingentia latis
Ex auro solida, & miris vasa aspera signis.
Continuo manibus lymphæ funduntur odoræ,
Tum famuli centum cumulatis orbibus amplas
Triticeis onerant candentibus, & dapè mensas
Multiplici, totidem pubentis flore juventæ
Et cultu similes ardentia pocula miscent.
Atria lata sonant strepitu, laqueataque lætis
Vocibus, & vario miscentur murmure tecta.
Ergo Herodiadi, quod vix optaverit umquam,
Cum lacrimis repetenda dies illa obtulit ultro;
Namque nitet largo dives dum regia luxu,
Hæc natam ornabat solerti sedula cura,
Quam cantu & molli spectantes ducere saltu
Mira arte edoctam, a primis permiserat annis
Femineos celebrare choros cœtusque viriles.
Illam quo poterat studio comebat, & artem
Nativo decori formæque addebat honores;
Ora colorato pingit fulgentia fuco,
Certantesque auro crines innodat in aurum,
Tum gravibus teneras aures & pectora gemmis
Baccatoque onerat candentia colla monili;
Contextam hinc auro vestem, gemmisque coruscam
Induit insertis, vivis distincta figuris
Quam ducto argento decorabant aspera signa.
Sic parvæ genitrix natæ male cauta pudori
Insidians, gestu quo se componat, & orbes
Quos agat, & quali ducat vestigia motu,
Haud ignara docet, tum mollis gramine costi
Conspersam, & totam fragranti rore madentem
Sic jubet instructam regis se sistere ad ora.
Cuncti illam aspiciunt cupide & mirantur euntem
Ut fastu vultus obducat parva tumenti,
Præferat ut tenera maturum fronte decorem.
Jamq; aulam subit, atq; hilarē introgressa tyrannū

Convivasque petit, blanda quos voce salutans
Accipitur placide, & largo cumulatur honore.
Ut vero expleti dapibus, requiesque petita,
Demulsitque aures non uno tibia cantu,
Rex nitidæ gnarus lusus artisque puellæ,
Compositos jubet, & varios hanc edere motus.
Nec mora, turba frequens se se collegit in arctum;
Illa autem bifori buxo præeunte, novosque
Ad sonitus quos pulsa modis dant tympana miris,
Cœpit certa vago vestigia ponere gressu.
Jamque hos absolvit, jamque illos dividit orbes,
Fulgentisque soli pedibus nunc levia pulsat
Marmora, pernices certo nunc ordine plantas
Suspendit, rectoque agilis se corpore morat,
In numerumque pedes agitans procedit eodem
Incessu, variis mox cedit saltibus, amplos
Aut gyros agit, angusto aut se colligit orbe.
Quæ simul ac longo clausit spectacula lusu,
Excipitur cœtu circum plaudente, novisque
Certatim hanc omnes & regem laudibus ornant.
Ast obtusa gerens nimio præcordia luxu
Herodes, madidusque jocis vinoque vacillans,
Ecquæ mater, ait, formosi præmia partus
Digna feret? formæ & grati quæ filia lusus?
Quare age quæ cupies, dulcis, pete cumque, puella:
Cuncta feres, si vel regni soliique venire
Legeris in partem, & mecum regina vocari:
Per patris id juro superûm inviolabile numen.
Sic ait, & pariter cunctantem hortatur, & addit,
Quæ petat, & largis ornat sua munera dictis.
Illa autem, dira seu sic edocta parente,
Sive, quid oblatis de tot prius eligat anceps,
Hanc festina petens, magni promissa tyranni
Edocet, & donis poscit consulta legendis:
Accipiens quæ animo tempus scelerata modumque,

Hæc

Hæc secum: Nostro finis non ulla dolori
Nec requies erit? & vitam inter spemque metumque
Ægra traham dubiam semper? nostrisque ferocem
Ille animum lacrimis pascet, miseramque jubebit
Ante diem exstingui crudeli funere vitam?
Quem proferre piæ cælestia commoda pacis,
Æternique ajunt felicia tempora regis.
Nec pœnas hic morte luet? Sed vindicis ira
Me vetat, & timidam terrent odia aspera vulgi.
Ergo sic vivam potius? Sed linquere mortes
Per mille id vitam est. invictum flectere regis
Pellæi una animum potuit nec sobria pellex,
Unde est in tristem subito prolapsa ruinam
Persepolis, regni memorabile nomen Eoi;
Ipsa ego non Thais, tellus absorbeat ima
Me prius, Herodis conjux, explere merentis
Unius exitio, gravibusque exsolvere curis
Non animum potero? musset mutabile vulgus,
Inque unam exsertent omnes rapida ora, quid ultra
Tum metuam? dicar nimium indulsisse furori;
Esto, atrox fuerit, sed non reparabile crimen.
Multa gravis carpit livor patranda, feruntur
Facta eadem, ac sæpe hæc tribuit plebs improba laudi.
Tales illa truci volvens sub pectore questus,
Eheu quo turbor gemitu, jam faucibus imis
Hæret, & hæc fari linquit vox ægra parantem;
Nata, dies, inquit, nostras hæc solvere curas
Et poterit longo finem præbere dolori.
Tu modo, ne cœptis quicquam felicibus obstet,
Tolle moras, munusque piæ allatura parenti
I pete Joannis caput a cervice revulsum.
Hæc maneant nostrum qui fœdant crimine nomen.
O sævam! o tetram! rabies quo te impulit atra?
Tu ne virûm decus eximium, tu pessima gentis
Femineæ ignavi mercedem poscere lusus,

Flam-

Flammantiſque animi fluctus cæcumque furorem
Illa anima potuiſti, illaque exſtinguere cæde?
Sol, qui humana oculis penetralibus omnia cernens
Denudanſque opera, horrificis ſæpe impia ſignis
Accuſas ſcelera, & cohibes formidine mentes,
Impie ſol, nitidum quid non mortalibus illis
Occuluiſſe caput, turpemque offundere noctem
Te aſpexere pii, tantumque horreſcere crimen?
Illum per nemora, in luſtriſque horrentibus ævum
Degentem mutum genus atque immite animantum
Liquit inoffenſum, ſemperque per alta vagantem
Avia, & in ſolo carpentem gramine ſomnos
Securum, haud umquam læſit vis ſæva ferarum.
At tibi, ſævitia o rabidos truculenta leones,
Et tigres ſuperans, diriſque immanior hydris,
Nulla fuit pietas, flexit clementia pectus
Nulla tuum, ut vatis poſſes misereſcere tanti,
Et ſcelere inſigni crudelem avertere mentem.
Ergo abiit parens genitricis filia dicto,
Et donum ſupplex regem miſerabile poſcit.
Indoluit dubia turbatus mente tyrannus,
Continuoque oculis nubes diſcuſſa, madenſque
Viſa ſub heſternam pectus movere quietem.
Jamque acres ſubeunt monitus, jam dira minantem
Funera præſentem vigilans auditque videtque.
Atque hinc ancipitem ſancti reverentia vatis,
Si ſcelus admittat, vulgique movenda tenebant
Corda, fides illinc ſancte promiſſa puellæ,
Et timor, aſtantum ne animos perjuria lædant.
Quid faciat? tanta num ſpe deturbet amantem,
Et devota neci, ſuppoſtaque victima ferro,
Quæ ſola infandum poterit lenire dolorem,
Incenſæ ſacram furiis non imbuat aram?
An meritas ſancto fuſo det ſanguine pœnas,
Et certum exitium promiſſaque funera cernat?

Jam

Jam potuit vecors crudelia flectere juſſa,
Conciliiſque moram, certaſque innectere cauſſas,
Inclyta tum vatis pietas, ac viſa referre
In melius poterant nutantem inſomnia mentem;
Sanior at ſenſus tunc pectus liquerat ægrum,
Arbitrioque amens diræ pendebat amantis.
Agnoſcit quid cæca ſequi jubet ira, furorque,
Quidve nitens ratio, penitus ſed peſtis in artus
Deſcendens imum cogebat frigore pectus;
Quoque magis dirumque nefas propiuſque periclum
Impendens capiti, prædictaque funera noſcit,
Ingruit hoc torpor magis augeſcitque morando.
Qualis ad optatæ venturos gaudia terræ
Electos Pharaon populos quum carcere, & atro
Servitio premeret, magni jam mira videbat
Signa ducis, ſuperûmque minas, cæloque petita
Excidia, & diræ præſentia funera cladis:
Horrida ſed duro glacies in corde rigebat.
Et veluti canum ſi tollere fœda parentem,
Sive virum turpi promiſit adultera mœcho,
Atque atrum in promtu eſt ſceleris quod gnara veneni
Miſceat incauto, facinus crudele, comeſque
Ante oculos culpæ pœna obverſatur, & anceps
Cuncta timens auſum exſequitur tandem impia dirum;
Pollicitis ſævum ne infandis fraudet amantem:
Haud ſecus Herodis dubiam ſententia mentem
Deterior movit, factumque immane petenti
Annuit; ignavus, qui pluris olentia duxit
Dicta merum impuræ nón abjurare puellæ,
Tali cæde ſibi quam non accerſere mortem
Longe aliam, & nunquam delendum admittere crimen.
Sæva igitur vecors ſtatuens promiſſa tyrannus
Implere, immanemque animum ſatiare pudendæ
Conjugis, & recti hanc propter decedere cultu,
Dirum horrendum crudele ingens imperat auſum
Abſol-

Abſolvi, atque atrum poſita pietate miniſtrum
Criminis infandi tam ſancti ſanguine vatis,
Pro ſcelus, inſonti crudeles ſumere pœnas.
Jam laudum immenſo, vates divine, tuarum
Exſpatiata mari tenuis ſubit oſtia puppis
Optata, & poſitis ſinuantur carbaſa ventis.
Jam penitus ſacræ fixi veſtigia ſilvæ,
Intacta referens lectos ex arbore ramos,
Felix quum tali præcingi tempora fronde
Et merear tantæ decerpere laudis honorem.
Hæc ſi digna piis habeantur carmina cœptis;
Atque tuos ortus, ſanctæque inſignia vitæ
Facta tuæ, digno extulimus ſi ad ſidera cantu;
Deflemuſque pie facinus crudele tyranni,
Qui ſævo ante diem rapuit te funere terris.
O tantum his oculis largus ne triſtibus humor
Deſit, & hæc tales comitentur carmina fletus,
Mœſta tui comites ſparſerunt qualibus ora,
Quum caput ex humeris diſco ſcelerata revulſum
Nata ſacrum referens diræ lacrimabile matri
Offerret donum, triſteſque cruenta viderent
Spectaclo immanem ſatiantem lumina tali;
Et ſtratum tellure tuum miſerabile corpus,
Quo duce deſerti, heu pietas, qualive magiſtro;
Exciperent ſublime humeris tumuloque referrent,
Tam dignis cuperem lacrimis tua, maxime vatum,
Funera, & hoc diram queſtu deducere cædem;
Ni tua dura piis patribus mors læta tuliſſet
Gaudia, ſub noctis feræ tabentibus umbra.
Quandoquidē ſuperis poſt vitæ incommoda ab oris
Excedens, ſine luce domos, ſedeſque ſubiſti
Quas animæ inſontes & fortunata colebant
Agmina, cælicolûm jam jam exſpectantia regem.
Huic ut tu in terras venienti prævius iſti,
Par fuerat vita te functum in cæca præire

Regna, oſtenſurum venturæ his gaudia lucis,
Illa quos tenus in tenebris traducere noctem
Antiqua impulerat primævi noxa parentis.
 Paruit ergo atrox dicto, crimenque miniſter
Horrendum accelerans, ubi regis juſſa nefandi
Inſignis vates haud fracta mente ferebat,
Clauſtra adiit, ſtrictumque attollens impius enſem
Letiferum, toto pendentis pectore cælo,
Ah facinus, ſanctum ex humeris caput abſtulit: ille
Concidit exanimis, jacuitque in carcere truncus.

Jo. Matthæus Toscanus Pepli Italiæ Lib. II.

LAMPRIDI, *Alcaïco tractas dum barbita plectro,*
Sola tuum testudo Appula vincit ebur.
At quum Pindaricus tibi pectora concutit horror,
Tum se submittit Flaccus & ipse tibi.
Quem victum pauci, victorem nullus at æquat;
Non poteras vinci, aut vincere nobilius.

Cremona LAMPRIDIUM, nostri sæculi miraculum, edidit. qui quod Horatius stultæ temeritatis esse existimavit tentare, sibi proclive admodum esse declaravit, Pindari imitationem, quem felicissime Latinis est versibus æmulatus: ut Aurato, Poëtarum regi, & omnibus Græcæ linguæ peritis videtur. Nam Jovius quæ non assequitur, ea non probat. Ejus carmina (†) ab innumeris mendis vindicata nos semel recudenda curavimus, quæ post majore cura emendavimus, & de tertia editione cogitamus.

De LAMPRIDII Carminibus Jo. Aurati Poëtæ Regii judicium.

LAMPRIDIUS *vates inter non alter Homerus,*
Inter sed Latios Pindarus alter erat.
Dum tamen & Latiis affectat Horatius alter
Esse, minor Grajâ est & Venusina chelys:
Quantum Pindarico modulans assurgit hiatu,
Tantum deprimitur pectine, Flacce, tuo.
Sed quo desperarat Horatius ipse venire,
LAMPRIDIUS *venit:* LAMPRIDIO*que sat est.*

De LAMPRIDIO consule Vol. II. Cremonæ Literatæ Francisci Arisii pag. 95. An. MDXXXI.

(†) Primum edita sunt Venetiis ap. Gabrielem Jolitum de Ferrariis. 1550. 8.

BENEDICTUS LAMPRIDIUS

NICOLAO LEONICO THOMÆO.

Carmen adhuc ineditum ex Schedis Bibliothecæ Ludovici Beccatellii Archiepiſcopi Raguſini in Jacobi Superantii Patricii Veneti inſignem Bibliothecam illatis.

I. QUID nunc, anus o Thebai, poſco deos?
Nil prius, quam rurſum ab ũbris Muſa canat,
Sed decus canat virorum
Muſa tui caritura obitu
Vatis mihi; namque ille diam
Perſephonen cecinit,
Prius relicta paullulum
Divite ſede piorum.
Nunc voluntas * non pepulit
Meum animum, talis licet temporibus
Fortuna vexatis hominum
Generi tantum invidens
Corruperit florem Camœnæ.

* fort. *nunc*

II. Plutoniam hymnis Tartara ſed reſonent
Ima pulchris virginem, quæ molle Jovi
Manium accendit potenti
Pectus amoribus, & facie
Grata; unde mox præfecit aulæ
Horrificæ dominam,
Quærente nequicquam * ſuos
Natæ oculos genitrice.
Montium hanc per ſumma Ceres
Juga vagans campoſque voce aſſidua
Fruſtra vocabat, ſollicito

* fort. *ſuæ*

Animum ſub pectore
Mordacibus curis fatigans.

III. Et licet mœſtam obvia turba deam
Lenibus mulcere ſonis ſtudioque
Niteretur blandienti,
Pone, dea, invenies;
Illa non cœptis tamen
Abſiſtere, lampada ſed ferens nitentem
Currere huc illuc ſub atro
Tegmine noctis, & humentem per umbram,
Quum fugiente dies clarus rota
Deſiiſſet candida lumina
Præbere pernicibus veſtigiis.

IV. Divæ ergo nullum tempus erat vacuum,
Mente ſed tota laborabat, quoties
Aut ſua oſtentaret aſtra
Ignibus aula nitens ſuperis,
Aut lucidum curru extuliſſet
Sol redeunte jubar.
Vincibat arctos tunc ſinus,
Auricomamque puellam
Inferi rector populi:
Deus enim noſtri caleſcens generis
Forma legentem florifero in
Spatio pellucidi
Prati corollas ungue pulchro

V. Proſerpinam vi corripuit ſubita.
Flebat, heu, matris vocans, heu, legiferæ
Dulce nomen, ſæpe flores
De gremio roſeos tenero
Mœrens volutos, prædo qualis
Neſcia vim attulerit
Viri figura ſub novi,

Imperiumque paratum
Eſſe, magnos quod placita
Mulier amplexus dei contereret.
At non eas propter lacrimas
Cupidus raptor minus
Laxas dabat rhedis habenas,

VI. Regiam in furvam celerans ubi dux
Ille mores & populos regit alma
Sceptriger vita carentes.
Ut tenuere igitur
Avios vivis locos,
Infernaque regna, ſtatim oppidis frequentes
Rite dum fuliginoſis
Adveniunt, pretioſa & dona ſponſæ
Quiſque novæ approperat, oblivium
Afferentes matris, & aëris
Noſtri, roſarumque projectarum humi,

VII. Fortuna mentes præſidio melior
Occupat noſtras, & arcem pectorum habet
Sorte dejecta minore.
Lætitia ergo gerens animum
Dulci gravem regina, circum
Tempora dum reparant
Volventibus ſoles polis,
Audiit, eſſe coruſcis
In locis cari leviri,
Fidicinem Phœboque carum, & ſuperûm
Matri deorum, cui tenerum
Puero labrum favo
Prædulci apum Muſæ replerant,

VIII. Quum ſomnus olim, & mollia ſtrata tori
Solum haberent; quod ſenſit rediens
Mater, & dilecta nutrix:

Pæneque numina viſa oculis
Mortalibus digreſſu in ipſo.
Hujus ab ore dea
Arſit ſonari; at non prius
Quam peteret nigra vates
Regna, voti compos abît:
Canere ſed mox furva ſubter nemora
Vita jubebat caſſum. igitur
Cecinit Proſerpinam,
Et nuptias & ſceptra Ditis

IX. Luce functus; namque ſilente tibi
Nocte, vates Thebai, reddidit, oris
Viſus ab nigris adeſſe,
Càrmina, quæ memori
Mane ſervans pectore
Mirantibus ipſa dediſti inuſitato
Civibus gaviſa dono.
Quale velim, o, mihi des, Dircee potor,
Carmine nam meditor dignum tuo
Diis amicum cælitibus virum
Donare verſu, & canoro tibiæ

X. Acris ſono mulcere animum, & fidibus
Experiri dulcibus laudes repere
Inſolentes ſæculi nunc
Prætereuntis. Ineſt veterum
Huic artium ſplendor, capacem,
Sidera quamdiu erunt,
Orbem pererrans, lampados
Inſtar Apollineæ; nam
Quo viam non Fama ſibi
Voluit alis pervolans cuncta citis
Munire? Virtus Niliacum
Caput extremos procul
Fontes adit: virtus remotos

XI.

XI. Defeſſa numquam tranſit Hyperboreos:
Ulla nec tam barbara eſt gens, nec tam Italo
Diffidet ſermone quiſquam,
Cui, venerande ſenex, celebre
Lentas tuum oblectavit aures
Nomen, & ingenii
Divinum acumen, quo polos
Tu peragras, Leonice,
Et deûm mirare choros
Supera ſcandens regna; cælumque, patet
Quo quo, levis volvens aciem
Animi e noſtra vides
Terra, & nitentem addiſcis aulam

XII. Conſcius veri: neque te, valeat
Ferre quid natura, eademque recuſet,
Præterit; quæ cuncta pulchro
Diſſeris eloquio
Nexa, ditans aureis
Nos muneribus ſapientiæ. quid? ulla
Ulla abeſt terra unde non ſit
Qui tibi commodet aures, atque puro
Pectore dicta bibat fingentia
Dogmatis mentes ſolidis rudes?
Namque ut meo ceteros cantu eximam,

XIII. Eſt cuncta longum dicere, quiſve pote eſt?
At feram, Pacæ, te numquam tacitum,
Patrium qui nominaſti
Laude ſolum tereti; neque nunc
Obtundit aures nomine orbis
Barbarus inſolito
Noſtras. Repoſtos quam lubet
Ultima terra Britannos
Cingat ulnis cæruleæ
Thetidos, undoſumque late Oceanus

Oſtentet æquor, navigiis
Oneranti mercium
Summa gravatis pertimendum;

XIV. Obſtare claro non maria ulla queunt
Lumini, non multa telluris ſtadia:
Illa nunc volvit Platonem
Inſula, volvit Ariſtotelem,
Non hos rudi ſermone verſos,
Atque notham faciem
Præ ſe ferentes, Attica
Sed proprio ore ſonantes
Verba; tales namque legi
Jubet Ithomæus, viam præcipiens
Tutamque, nec pronam in ſalebras,
Nequeunt ſtultam e quibus
Lapſi ſemel mentem referre.

XV. Suave quam veſtigia inire duce
Tuta certo! ſive viator habebis
Longum iter duras per alpes,
Album ubi frigidior
Bruma conſperſit jugum;
Seu remigio innumerum maris cachinnum
Excipis bacchante vento.
Quod ſi Heliconiadas miſcere chordis
Suaviloquis animus ſuadet virum
Quem cupido templa per ætheris
Sublima vexit rotis velocibus,

XVI. Quis dignior noſtro ſene? qui toties
Arduam emenſus viam, notos potuit
Ceteris monſtrare calles.
Non erit ullus (opinor ego)
O crine præſignis decoro
Filia Mnemoſynes,

Ma-

Magnique patris cælitum,
Uranie, LEONICO
Quem velis præferre. tuum
Nebula non ullum impedit judicium,
Sed perſpicaci cuncta vides
Oculo, & quæ nunc vigent,
Et quæ fuere, & quæ trahuntur

XVII. Ventura. Noſti tu quoque præteritum,
Muſa, Fuſcum, quem colebant Romulidæ
Splendidum virtute rara.
Degener haud fuit ille: nigras
Heu nunc habet Fuſcus lacunas,
Cui Libitina oculos
Clauſit, nefas! eheu procul
A gremio ille parentum
Occidit terra in Latia.
Fuit Ithomæi ſecundum jubaris
Fuſcus decus. Fuſco lacrimas
Neget ullus? Fuſcum ego
Numquam lyra tranſibo muta.

XVIII. Fervidi delent benefacta rogi,
Nec decentem gratia priſca colorem
Servat, humanuſque ponit
Pectore de memori
Grex bonas laudes, niſi
Pulcher ſapientiæ, & ingenii vigentis
Flos lyræ aptetur loquaci.
Frater hic ejus erat, cui virentes
Perpetuis modo paſco floribus
Gratiarum hortos. Trahimur trahimur
Quo? Muſa, gentis vetus pandis genus,

XIX. Et me locas in nobilis arce levem.
Summa Ithomes, quo Jovem fari tulerant

Neſcium Curetes, eſſet
Faucibus ut puer a patriis
Tutus. Sacratum condidere
Hic populi memores
Templum. ſacerdos eligi
More ſolebat avito
Hic quotannis: cura Jovis
Data celebrandi eſt quotannis. pius pius hic
Cultum ſacerdos terrifici
Simulacrum numinis
Servat domi ſancto in receſſu:

XX. Meſſenii quod, feſta ubi lux rediit,
Efferunt pompa frequenti. illuc Pelopis
Inſulam omnem convenire
Fama fuit, cupidam celebres
Spectare ludos, muſicique
Egregium cupidam
Spectare certamen chori.
Quæ ſacra Juppiter ab ipſo
Dixit una cum tumulo
Veteri ab altricis ſuæ nomine, quod
Delere nullis temporibus
Queat ulla oblivio.
Eſt nonnihil magnis placere

XXI. Diis. Ithome clara erit uſque, genus
Unde ſtirps nomenque tulit, Leonice,
Veſtra, quæ bacchante longùm
Marte coacta ſolum
Vertere, illabentibus
Muris patriæ nova quæſiit, ſequente
Civium Meſſeniorum
Ordine, mœnia. Meſſenem Lacæna
Agmine turba premens mavortio

Diruerunt funditus hoſtico
Ritu, impiis ſævientes modis.

XXII. Non cæca ſtat, ſed vertere docta vices
Mobili Fortuna nutu ſemper amat
Immerentes aut ſub aſtra
Tollere lucida, funeribus
Aut ſternere atris non probato
Ludo. Igitur fugiunt
Avitam Ithomæi domum:
Dyrrhachium ſtatione
Accipit fida. Herculeum
Subito ut illuc venerant depoſiti
Templum genu intrantes, placidam
Humili poſcunt deos
Cunctas per aras voce pacem.

XXIII. Atque Herculem in primis coluere, loci
Numen illius, petentes ut liceat
Dyrrhachî tutos in urbe
Eſſe. Deus facili profugos
Mente audiit. templum refulget,
Arteque & auro opulens:
Centum columnæ ſuſtinent.
Omnia mira videre eſt;
Sed nihil ſpectantum oculos
Mage tenebat, quam columna, in media
Fixa æde, nullo preſſa onere:
Simulacrum ſcilicet
Inſigne dextra clavam habente

XXIV. Deſuper ſpirabat, opus ſimili
Ære perfectum, artificis decus omnem
Dædali notum per orbem.
Fecerat idem etiam
In columna Dædalus

Armenta boum, Herculeamque vim per illas
Transeuntem litorum oras,
Dum redit ex Erythia. se obviam fert
Olli Epidamnius amplexans deum.
Expulit mox dissidio gravem
Fratrum manum Dyrrhachius, Tyrinthiis

XXV. Adjutus armis. Exstruitur tum alia in
Parte templum immane. id agnoscunt facile
Esse erant in quo. Legebant
Singula, dum interea celeri
Motu vagatur gentem adesse
Fama novam: studio
Accurrit omnis civitas
Illico, caussa fuisset
Quæ viæ, quinamve forent,
Petere. postquam cognita est res, hilari
Vultu Jovem cuncti eximium
Prece mulcentes pia,
Et præsidem Alcidam vocantes,

XXVI. In partem Ithomæos patriæ accipiunt
Urbis, & legum, domo & donant opibus.
At neque hanc sedem volebant
Usque manere deæ triplici
Stamen colo fatale nentes,
Temporibus quoniam
Labentibus regem impium
Fata dabant, ditione
Qui teneret divitias
Asiæ, & omnem Thraciam, & Cecropidas,
Et Dorida, idem Bistonio
Fremitu Buthrotium
Pyrrhi ferox regnum occuparet;

XXVII. Olim ut illustris cecinit proavus

No-

Noſtri idem retinens nomen Leonici.
Namque prudens, & futuri
Providus ille fuit;
Quem Themis, conſultaque
Phœbi domus haud latuit. fugam ergo ſuadet,
Et novos fines petendos
Germen Apollineum. Linquenda tellus
Patria. proſpicio bella horrida
Bella: jam reges aderunt novi,
Jam dii novi. cerno fluentes
Vulgo neces. pandite vela mari

XXVIII. Ante. Stultum poſt malas clades ſapere.
Fata quo ducunt, eundum.
Haud erit hic opus auxiliis:
Prodeſſe quicquam ſi liceret,
Haud dubitem hanc reliquam
Donare vitam patriæ,
Atque ſenilibus arma
Ferre membris. eſt animus
Mihi etiam vireſque. norunt juvenem,
Et noſcerent me prœlia nunc,
Aliquam ſi ferre opem
Poſſemus, obſiſtendo, rebus.

XXIX. Hæc fatus ille eſt, nec ſuus interiit
Vocibus fructus. mare intrant velivolum,
Et citi parent, vocatis
Imperium quibus eſt pelagi,
Diis. jam ſalum ſpirante verrunt
Hadriacum Zephyro,
Jamque Illyrim curſu legunt.
Tertius appulit oris
His dies. portum ſubeunt,
Venetûm & urbem. cuncta majora vident
Fama: domos mirantur aquis

Poti-

Positas salsis, iter
Mirantur & quod præbet unda,

XXX. Quodque tellus, ambiguasque vias.
Magna quid palatia, fanaque? turres
Navium quid? quid tabernas
Mercibus atque opibus
Exteris plenas loquor,
Quas Indicæ & Hesperiæ vehunt catinæ?
Quid senatus? quid perenni
Imperium alite? Gaudebant obortis
Lætitia lacrimis, tandem datas
Esse fatales stabili solo
Terras, ubi jus poteſt ac fas pium.

XXXI. Hæc separatim mandat ut ingenia
Urbs colantur disciplinis, innumeros
Et facit sumtus ut artes
Palladiis niteant studiis.
Antenor urbem (est prisca fama)
Non procul hinc Patavî
Post patriæ cinxit rogos
Mœnibus, ante petisset
Arva quam Lavinia dux
Veneris Anchisæque sanguis. Veneto
Obtemperat gens imperio.
Locum in hunc doctæ sacrum
Deductæ Athenæ, artesque florent.

XXXII. Ergo * hic stetit sentētia ferre pedes: * fort. *huc*
Hanc Ithomæi vocant terram patriam;
Illo ab ævo civitati
Quæ domus usque tulit decora
Tantæ, nec ætas ulla gentis
Luminibus caruit;
Semperque Ithomæi supra

Clarum alios micuere
Verticem: ſed quidquid ſuos
Ferat olympo ſæculum, nos colimus
Noſtris viget qui temporibus
Leonicum, quem nihil
Exempla majorum relicta

XXXIII. Arguerunt deſidiæ, fuerint
Magna quamvis multaque: nam Leonicum
Quid latet? laus unde vinxit
Hunc brevibus foliis?
Ille naturam undique
Fidens hominum ſuperat: lyram, profundis
Rebus interdum remiſſis,
Accipit, edere noſtros ſive cantus,
Sive Pelaſgûm, opus eſt. I, non apud
Hunc queréris, Muſa, quod integat
Te pulvis inviſus, & blattæ vorent.

FINIS.

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

AVENDO veduto per la Fede di reviſione, ed approvazione del P. Fra Franceſco Antonio Mantova Inquiſitore Generale del Santo Officio di Padova, nel Libro intitolato *Jacobi Sannazarii Poemata. &c.* non eſſer coſa alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente, per atteſtato del Segretario Noſtro, niente contra Principi, e buoni coſtumi; concediamo Licenza a *Giuſeppe Comino*, Stampatore in Padova, che poſſa eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

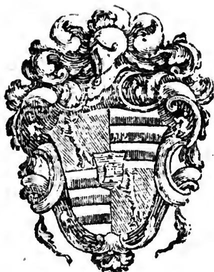
Dato li 10. Gennaro 1750. M. V.

(Giovanni Alviſe Mocenigo II. Rif.
(Giovanni Querini Proc. Rif.
(

Regiſtrato in Libro a carte 39. al num. 412.

Michel' Angelo Marino Segretario.

P A T A V I I. CIↃ IↃ CC LI.
Excudebat JOSEPHUS COMINUS.

